

14

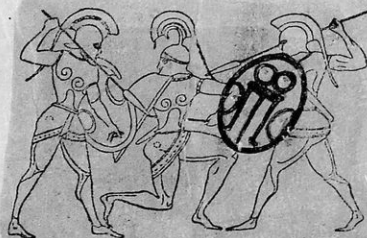
Α. ΛΑΖΑΡΟΥ - Δ. ΧΑΤΖΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

©

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΕΚΔΕΛΤΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τάξις Α' Γυμνασίου

Νικολάου Βαρνάβα Αριθμός καταλ. 20

2/1 Α. Νικολάου

18841

[REDACTED]

[REDACTED] Ρ.Ι.Δ.

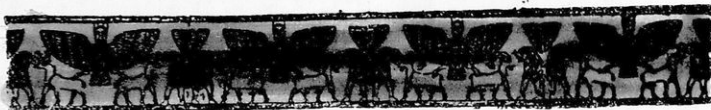
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΕΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

[REDACTED]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ

“Ολοι ἔχομεν τὴν περιέργειαν νὰ μάθωμεν πῶς ἔζησαν καὶ τί ἔκαμαν οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι. Δηλαδή θέλομεν νὰ μάθωμεν τὴν ἱστορίαν των.

Ἱστορία λοιπὸν εἶναι ἡ μελέτη τῆς ζωῆς καὶ τῶν πράξεων τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔζησαν πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς.

“Ολοι ὅμως αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔχουν τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον. Θέλομεν κυρίως νὰ μάθωμεν τὰ σπουδαιότερα, τὰ σημαντικώτερα ἔργα των. Ποῖα ὅμως εἶναι αὐτά ;

Τὰ παλαιότερα χρόνια ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἀμαθής. Δὲν ἤξευρε νὰ ράπτῃ ἐνδύματα, νὰ κτίζῃ σπίτια, νὰ κατασκευάζῃ ἔπιπλα, σκεύη οἰκιακά, μὲ μίαν λέξιν τίποτε, ἀπ’ ὅσα κάμνουν εὐχάριστον τὴν ζωὴν. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἔγινε μὲ κόπον καὶ εἰς διάστημα χιλιάδων ἐτῶν. Βραδύτερον ἤρχισε νὰ προχωρῇ γρηγορώτερα. Ἐξύπνησεν ὁ νοῦς του, ἀπέκτησε πολλὰς γνώσεις, μεγάλην ἱκανότητα εἰς τὰς τέχνας. Τέλος ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον, ποὺ εὐρίσκεται σήμερον.

Τὴν πρόοδον αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου ὀνομάζομεν μὲ μίαν λέξιν πολιτισμόν. Ἀπ’ ὅλας τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου μᾶς ἐνδιαφέρουν περισσότερον ἐκεῖναι, ποὺ ἔκαμαν νὰ προκόψῃ ὁ πολιτισμός, καὶ αὐτὰς κυρίως μελετᾷ ἡ ἱστορία.

ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Οἱ παλαιοὶ ἄνθρωποι δὲν ὑπάρχουν πλέον διὰ νὰ μᾶς διηγηθοῦν τὴν ἱστορίαν των, ἀλλὰ δὲν ἐχάθη κάθε σημάδι των. Ἀπὸ τοὺς παλαιότερους ἀνθρώπους ἔχομεν διάφορα ἀπομεινάρια, ὅπλα, ἔργα-

λεία, οικιακά σκεύη, κοσμήματα, κατοικίας, ανάκτορα, ναούς, αγάλματα, εικόνες, επιγραφές, έγγραφα, βιβλία κλπ. Όλα αυτά τα λέγομεν ιστορικά μνημεία είτε πηγές της ιστορίας, διότι απ' αυτά άντλούμεν τās πληροφορίας μας διά τήν ζωήν και τās πράξεις τών παλαιότερων ανθρώπων. Έκείνο όμως, που φωτίζει περισσότερο από κάθε άλλο τὰ περασμένα χρόνια, είναι ή γραφή. Η ιστορία αρχίζει κυρίως από τότε, που σώζονται γραπτά μνημεία.

Τὰ ιστορικά μνημεία τὰ ἐμελέτησαν με αγάπην και ἐπιμέλειαν οί ἀρχαιολόγοι και οί ιστορικοί και τὰ ἐφώτισαν εἰς βαθμὸν ἀξιοθαύμαστον πολλάκις. Δι' αὐτὸ γνωρίζομεν σήμερον ἀρκετὰ καλὰ τήν ζωήν και τὰ ἔργα τών παλαιότερων ανθρώπων.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς ἓνα ιστορικὸν γεγονός, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ποῦ και πότε ἔγινε. Τὸ ποῦ εἶναι ἡ Γεωγραφία, τὸ πότε εἶναι ἡ χρονολογία. Ἡ Γεωγραφία και ἡ χρονολογία εἶναι οἱ δύο ὀφθαλμοὶ τῆς ιστορίας.

Ἡ Γεωγραφία ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τήν ιστορίαν. Τὸ ἔδαφος, τὸ κλίμα, ἡ τοποθεσία μιᾶς χώρας ἔχουν ἐπίδρασιν εἰς τοὺς κατοίκους της. Εἰς τήν γῆν ἔγιναν μεγάλοι μεταβολαί. Αἱ χώραι ἤλλαξαν πολλάκις ὄψιν και κατοίκους. Εἶναι ἀνάγκη εἰς τήν ἀρχήν τῆς ιστορίας κάθε λαοῦ νὰ ἐξετάσωμεν τήν γεωγραφικὴν του θέσιν. Ἡ Γεωγραφία αὐτὴ λέγεται Ἱστορικὴ Γεωγραφία.

Τήν χρονολογίαν μετροῦμεν ἀπὸ τήν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη, λέγομεν, ἔγινε τὸ 490 π. Χ., δηλαδή 490 χρόνια πρὶν ἀπὸ τήν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1453 μ. Χ., δηλαδή 1453 χρόνια ὕστερα ἀπὸ τήν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

Χάριν συντομίας και διὰ νὰ συγκρατοῦμεν εὐκολώτερον τὰ γεγονότα, μεταχειρίζομεθα τήν κατὰ αἰῶνας χρονολογίαν. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη, λέγομεν, ἔγινε τὸν 5ον αἰῶνα π. Χ., ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν 15ον αἰῶνα. Τὸ 338 π. Χ. εἶναι 4ος αἰὼν π. Χ., τὸ 1789 μ. Χ. εἶναι 18ος αἰὼν μ. Χ.

Η ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ

Τὰ παλαιότερα γραπτὰ μνημεῖα δὲν ἀναβαίνουν πέραν ἀπὸ τὰ 5000 π. Χ. Ἡ ἱστορία λοιπὸν δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀρχίσῃ ἐνωρίτερον ἀπὸ τὰ 5000. Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι ὑπῆρχον ἄνθρωποι εἰς τὴν γῆν χιλιάδες χρόνια πρὶν. Ἀπὸ τοὺς παλαιότερους αὐτοὺς ἀνθρώπους ἔχομεν ὀλίγας μόνον πληροφορίας, διότι τὰ μνημεῖα, ποὺ μᾶς ἄφησαν, εἶναι πολὺ πτωχικά, μερικοὶ σκελετοί, ὀλίγα ἐργαλεῖα, μερικά ὄπλα, ὀλίγα ἰχθυογραφήματα, τάφοι, λείψανα ἀπὸ κατοικίας κλπ. Αὐτὰ ὅμως μᾶς δίδουν μικρὰν μόνον ἰδέαν διὰ τὴν ζωὴν των, τὴν τέχνην κλπ. Δὲν μαθαίνομεν τὸ ὄνομά των, οὔτε τὰ ὀνόματα τῶν χωρῶν, ὅπου ἔζησαν, οὔτε τὰς πράξεις των, οὔτε τὰ γεγονότα, εἰς τὰ ὅποια ἔλαβον μέρος. Μὲ τὰς πληροφορίας, ποὺ μᾶς δίνουν τὰ μνημεῖα αὐτὰ δὲν ἔμποροῦμεν νὰ κάμωμεν τὴν ἱστορίαν των.

Διὰ τοῦτο τοὺς παλαιότερους αὐτοὺς χρόνους ὀνομάζομεν π ρ ο - ἱ σ τ ο ρ ι κ ο ῦ ς χρόνους καὶ τὴν μελέτην των π ρ ο ἱ σ τ ο ρ ί α ν.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑΣ

Οἱ ἀρχαιολόγοι συνηθίζουν νὰ διαιροῦν τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους, ἀναλόγως τοῦ ὕλικου, ποὺ μετεχειρίσθῃ ὁ ἄνθρωπος.

1ον). Ἐποχὴ τοῦ ἀκατεργάστου λίθου εἶτε π α λ α ι ο λ ι θ ι κ ῇ ἐ π ο χ ῇ, ὅταν ὁ ἄνθρωπος μετεχειρίζετο τὴν πέτραν, ὅπως τὴν εὗρισκεν εἰς τὴν φύσιν, χωρὶς νὰ τὴν δουλεύῃ.

2ον). Ἐποχὴ τοῦ κατεργασμένου λίθου εἶτε ν ε ο λ ι θ ι κ ῇ ἐποχῇ, ὅταν ἔμαθε νὰ κατεργάζεται τὴν πέτραν καὶ νὰ κατασκευάζῃ ἀπ' αὐτὴν ἐργαλεῖα.

3ον). Ἐποχὴ τῶν μετάλλων, ὅταν ἔμαθε τὴν χρῆσιν τῶν μετάλλων.

Ἡ κάθε μία ἀπ' αὐτὰς τὰς ἐποχάς, πρὸ πάντων αἱ δύο πρῶται διήρκεσαν πολλὰς χιλιετηρίδας.

ΦΥΛΑΙ, ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν μετάλλων καὶ ἄλλα περιστατικά ἐβοήθησαν

τούς ανθρώπους νά προσδεύσουν. Ἄφησαν μνημεῖα, ἀπὸ τὰ ὅποια μανθάνομεν λεπτομερέστερα τὴν ἱστορίαν των. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ κυρίως ἱστορία.

Ὅλοι οἱ λαοὶ δὲν ἐπολιτίσθησαν συγχρόνως, οὔτε εἰς τὸν ἴδιον βαθμόν. Ἄλλοι ἐπολιτίσθησαν ἐνωρίτερα καὶ ἔχουν παλαιότεραν ἱστορίαν καὶ ἄλλοι ἀργότερον καὶ ἡ ἱστορία των ἀρχίζει ἀργότερον. Οἱ λαοί, οἱ ὅποιοι ἔχουν σημαντικὴν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν, λέγονται ἱστορικοὶ λαοί.

Εἰς τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν προωδευμένοι ἦσαν οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, Αἰγύπτιοι, Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, Ἑβραῖοι, Φοίνικες, Μῆδοι, Πέρσαι. Κατόπιν ἦλθον οἱ Ἕλληνες καὶ ὕστερον οἱ Ρωμαῖοι.

Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀνεπτύχθησαν πολὺ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, Ἀγγλοὶ, Γάλλοι, Γερμανοὶ κλπ.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ λαοὶ ἀνήκουν εἰς τὴν Λευκὴν ἢ Καυκασίαν Φυλὴν. Ἡ μεγάλη αὕτὴ φυλὴ περιλαμβάνει δύο κλάδους, δύο ὁμοεθνίας ὅπως λέγουν, τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴν ἢ Ἀρίαν ὁμοεθνίαν καὶ τὴν σημιτικὴν. Οἱ Ἰνδοευρωπαῖοι εἶναι λευκοί, ὑψηλοί, ξανθοί, μὲ γαλανοὺς ὀφθαλμούς, ἔχουν ἀνεπτυγμένον ἐγκέφαλον καὶ ἀντοχὴν εἰς τὴν ἐργασίαν, εἶναι δραστήριοι καὶ προσδευτικοί. Ἰνδοευρωπαῖοι εἶναι μερικοὶ λαοὶ τῆς Ἀσίας, οἱ Ἰνδοί, οἱ Πέρσαι, οἱ Μῆδοι, κυρίως ὅμως οἱ Ἕλληνες, οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Ἀγγλοὶ, Γάλλοι, Γερμανοὶ κλπ.

Οἱ σημίται εἶναι μελαγχροῖνοι, ἔχουν μαῦρα μαλλιά, πολλάκις σγουρά, μέτριον ἀνάστημα, εἶναι νευρώδεις. Σημίται εἶναι οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Ἀρσβες κ. ἄ.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ ἱστορία ἀρχίζει περὶ τὸ 5000 π. Χ. Ὁ πρῶτος καὶ παλαιότερος λαὸς εἶναι οἱ Αἰγύπτιοι, ἀκολουθοῦν ἀμέσως οἱ Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Μῆδοι, οἱ Πέρσαι. Ὅλοι μαζί ὀνομάζονται Ἀνατολικοὶ λαοί. Κατόπιν ἔρχονται οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι. Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν αὐτῶν, δηλαδὴ τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, ἀποτελεῖ τὴν

πρώτην μεγάλην περίοδον τῆς Ἱστορίας, τὴν Ἀρχαίαν Ἱστορίαν.

Ἡ Ἀρχαία Ἱστορία τελειώνει μὲ τὴν καταστροφὴν τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, δηλαδὴ τὸ 476 μ. Χ.

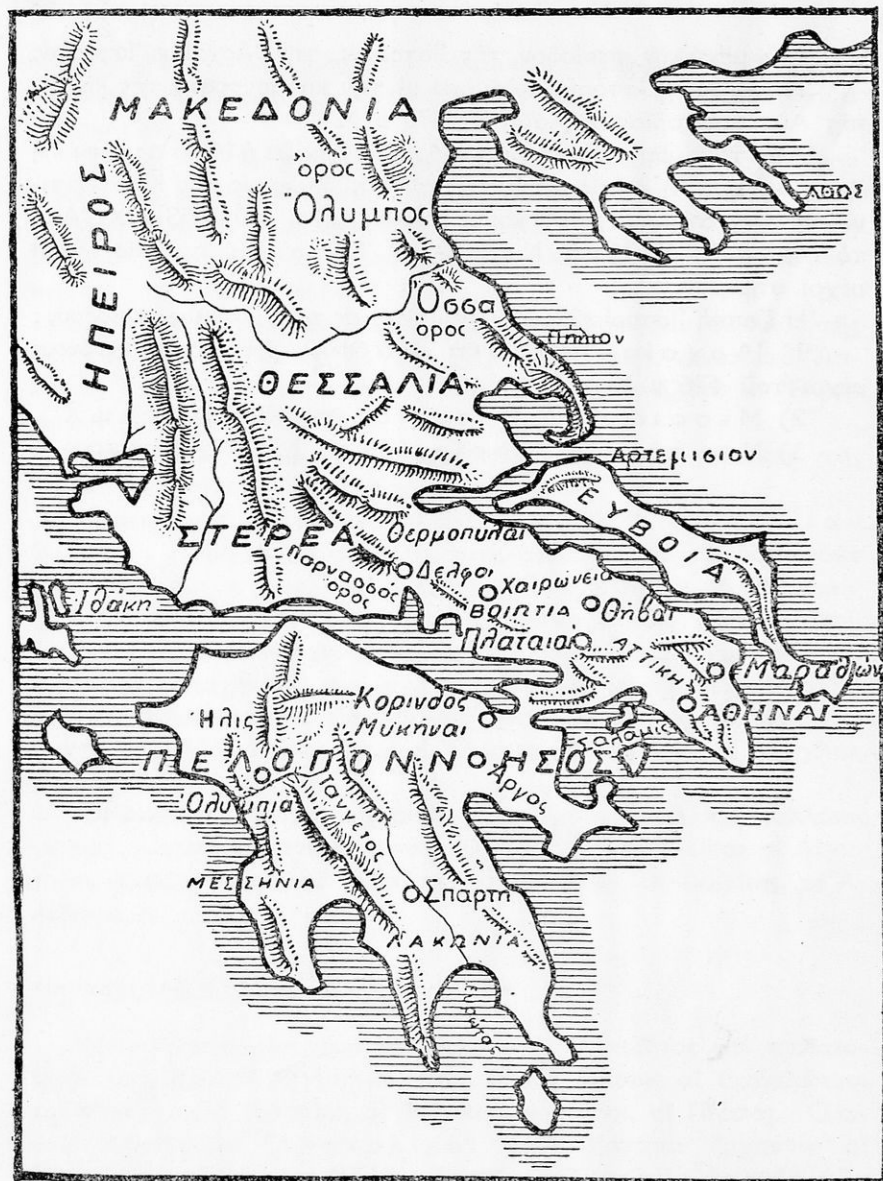
Ἀπὸ τότε, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ 476 μ. Χ., ἀρχίζει ἡ Μεσαιωνικὴ Ἱστορία, ἡ ὁποία φθάνει μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους, δηλαδὴ μέχρι τοῦ 1453 μ. Χ. Ἀπὸ τὸ 1453 μ. Χ. ἀρχίζει ἡ Νεωτέρα Ἱστορία, ἡ ὁποία φθάνει μέχρι σήμερον.

Ἡ Γενικὴ Ἱστορία λοιπὸν διαιρεῖται εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους :

1) Ἀρχαία Ἱστορία ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους μέχρι τοῦ 476 μ. Χ.

2) Μεσαιωνικὴ Ἱστορία ἀπὸ τὸ 476 - 1453 μ. Χ.

3) Νεωτέρα Ἱστορία ἀπὸ τὸ 1453 μέχρι σήμερον.

Ἡ Ἀρχαία Ἑλλάς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΕΛΛΑΣ

ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ

Ἡ Ἑλλάς εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας χώρας τοῦ κόσμου. Εὐρίσκεται εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ ἐκτείνεται εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου χωρίζει τὴν Ἑλλάδα εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεάν, καὶ πέραν τῆς Στερεᾶς εἶναι ἡ Βόρειος Ἑλλάς. Τὰ τρία αὐτὰ τμήματα ὑποδιαιροῦνται εἰς μικρότερα διαμερίσματα :

1. Πελοπόννησος : Λακωνία, Μεσσηνία, Ἀργολίς, Ἀρκαδία, Ἥλις καὶ Ἀχαΐα.

2. Στερεὰ Ἑλλάς : Ἀττικὴ, Βοιωτία, Φωκίς, Λοκρίς Αἰτωλία, Ἀκαρνανία, Θεσσαλία.

3. Βόρειος Ἑλλάς : Ἡπειρος, Μακεδονία, Θράκη.

Ἐκτὸς τῶν μερῶν αὐτῶν οἱ Ἕλληνες εἶχον ἐγκατασταθῇ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου, εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀργότερον ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν Σικελίαν, τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Κυρίως κέντρον καὶ ἑστία τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶναι τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος. Εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι βρέχονται ἀπὸ τὰ κύματά του καὶ δροσιζονται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους του, ἔζησαν αἱ ἀξιολογώτεραι ἑλληνικαὶ φυλαί.

Η ΦΥΣΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Αὕτῃ ἡ μικρὰ χώρα παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Ἐχει

βουνά, τὰ ὅποια ἀστράπτουν εἰς τὸ λευκὸν φῶς, γραφικὰς πεδιάδας, ἐκτεταμένας καὶ πολυσχιδεῖς παραλίας, τὴν θάλασσαν μὲ τὰ γαλανά κύματα, ἀπὸ τὰ ὅποια προβάλλουν χαριτωμένα νησιά.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα ὀρεινὴ. Τὰ βουνὰ σκεπάζουν τὰ ὄγδοήκοντα ἑκατοστὰ τοῦ ἐδάφους τῆς. Αἱ διακλαδώσεις τῆς Πίνδου, τοῦ κεντρικοῦ κορμοῦ, ἀπλώνονται εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις, φθάνουν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ σχηματίζουν ἐκεῖ ἀκρωτήρια καὶ χερσονήσους. Εἰς μερικὰ μέρη τὰ βουνὰ χαμηλώνουν καὶ ἀφήνουν μεταξύ των πεδιάδας, οἱ ὅποια ποτίζονται ἀπὸ μικροὺς ποταμούς καὶ εἶναι κατὰλληλοι διὰ καλλιέργειαν, ὅπως εἶναι ἡ πεδιάς τοῦ Εὐρώτα, τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ Ἀργους εἰς τὴν Πελοπόννησον, τῆς Ἀττικῆς, τῶν Θηβῶν καὶ τοῦ Πηνειοῦ εἰς τὴν Στερεάν καὶ αἱ πεδιάδες τῆς Μακεδονίας. Εἰς αὐτὰς ἔζησαν αἱ σημαντικώτεροι ἑλληνικαὶ φυλαὶ καὶ ἤκμασαν αἱ σπουδαιότεραι πολιτεῖαι.

Ἡ συγκοινωνία διὰ ξηρᾶς εἶναι δύσκολος, διότι τὰ βουνὰ ἀφήνουν στενὰς μόνον διαβάσεις. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες εἶχον τὴν εὐκολίαν νὰ συγκοινωνοῦν διὰ θαλάσσης. Ἡ θάλασσα εἰσέρχεται βαθεῶς εἰς τὴν ξηράν, σχηματίζει κόλπους, πορθμούς καὶ ἀναριθμήτους λιμένας καὶ ὅρμους, ὥς νὰ προκαλῇ τοὺς κατοίκους καὶ νὰ τοὺς προτρέπη νὰ γίνουν ναυτικοί. Ἡ Ἑλληνικὴ θάλασσα εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ νησιά, τὰ ὅποια χρησιμεύουν ὡς γέφυρα, διὰ νὰ περάσῃ κανεῖς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Θράκην. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους ἠγάπησαν τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἐπιτήδριοι καὶ τολμηροὶ ναυτικοί.

Ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς βουνοῦ, πεδιάδος καὶ παραλίας εἶναι τὸ ἰδιαιτέρον γνῶρισμα τῆς Ἑλλάδος. Κάθε ἑλληνικὴ χώρα, ὅσο μικρὰ καὶ ἂν ᾔτο, εἶχε ποιμένας, ἀγρότας καὶ ναυτικούς.

ΤΑ ΒΟΥΝΑ — ΤΑ ΝΕΡΑ — Η ΘΑΛΑΣΣΑ

Τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι πολὺ ὑψηλά. Ἡ ὑψηλότερα κορυφή, ὁ Ὀλυμπος, εἶναι 2985 μ., ὁ Παρνασσὸς 2459 μ., ἐνῶ τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς εἶναι μέτρια ὑψώματα ἀπὸ 1000 - 1500 μ. Διὰ τοῦτο δὲν ἔχουν πολλὰ χιόνια, οὔτε πάγους, οὔτε τροφόδοτον μεγάλους ποταμούς. Δὲν ἔχουν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῶν μεγάλων βουνῶν τῆς Εὐρώπης, ὅπως π.χ. τῶν Ἀλπεων ἄλλ' οὔτε

τὴν ὁμίχλην καὶ τὴν ἀγριότητά των. Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη εἶναι προσιτὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὰς πτυχάς των ἀνοίγουν χλοεραὶ καὶ εὐθυμοὶ κοιλάδες, τὰς ὁποίας δροσίζουν αἱ πηγαὶ καὶ σκιαζοῦν αἱ πίτυες. Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη διασχίζονται ἀπὸ δρόμους. Ἀλλ' οἱ δρόμοι τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος ἦσαν στενωποὶ καὶ δὲν διετηροῦντο καλὰ.

Οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι μικροὶ, ἀλλὰ ὀρμητικοί. Σκάπτουν βαθεῖας φάραγγας, αἱ ὁποῖαι δυσκολεύουν τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὸν χειμῶνσ συνήθως πλημμυροῦν. Καταβιβάζουν πολλὴν λάσπην καὶ σχηματίζουν ἔλη καὶ προσχώσεις, αἱ ὁποῖαι κλείουν τοὺς λιμένας. Τέλος εἶναι θολοὶ καὶ τὸ νερὸ των δὲν πίνεται. Κανένας σχεδὸν δὲν εἶναι πλωτός. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦσαν ὠφέλιμοι εἰς τοὺς κατοίκους, ὅσον οἱ ποταμοὶ ἄλλων χωρῶν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐκτίσθησαν μεγάλα πόλεις πλησίον αὐτῶν.

Ἀντιθέτως εἰς χώραν θερμὴν, ὅπως ἡ Ἑλλάς, μεγάλην ἀξίαν ἔχουν αἱ πηγαί. Οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρησαν αὐτὰς ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἐξύμνησαν. Αἱ πηγαὶ συνήθως ἔδωσαν ἀφορμὴν νὰ κτισθοῦν πόλεις καὶ μὲ αὐτὰς συνδέονται ἀξιοσέβαστοι παραδόσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ πτερωτὸς Πήγασος μὲ τὸ κτύπημα τοῦ ποδὸς ἀνοίγει τὴν πηγὴν τῶν Μυκηνῶν καὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου. Τὸ νερὸ τῆς πηγῆς δροσίζει τὸν διαβάτην, διατηρεῖ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων καὶ δίδει ἱερότητα εἰς τὸν τόπον. Ἐκεῖ κατοικοῦν αἱ νύμφαι, ἀγαπηταὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ θάλασσα ἐναγκαλίζεται μὲ φιλοστοργίαν τὴν Ἑλλάδα, εἰσέρχεται βαθύτατα εἰς τὴν γῆν καὶ δημιουργεῖ στενὴν ἐνότητα ξηρᾶς καὶ ὕδατος. Ἀφ' ἐτέρου ἡ παραλία μὲ τὰς πολλὰς πτυχώσεις της καὶ μὲ τὰς παρακειμένας νήσους προσφέρει ἀσφαλὲς καταφύγιον εἰς τοὺς ναυτικούς.

Πολὺ εὐνοϊκώτερος ὅρος ἀπὸ τὸ Ἴόνιον πέλαγος παρουσιάζει τὸ Αἰγαῖον, διότι οἱ ἄνεμοι πνέουν ἐδῶ μὲ μεγάλην κανονικότητα. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Αἰγαίου ἰδρύθησαν αἱ σημαντικώτεραι πόλεις καὶ ἀνεπτύχθη ὁ ναυτικὸς βίος καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμός. Τὸ Αἰγαῖον κυρίως εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ θάλασσα.

Η ΦΥΤΕΙΑ

Ὅπως ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐδάφους, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ φυτεία

τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Ἡ ἀνατολική Ἑλλάς ἔχει διάφορα δένδρα καὶ φυτὰ ἀπὸ τὴν δυτικὴν. Ἡ Ἑλλάς ἦτο πολὺ πρασινωτέρα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρουν δάση, τῶν ὁποίων οὔτε ἵχνος σφύζεται σήμερον. Ἐπίσης οἱ ποταμοὶ εἶχον περισσότερον ὕδωρ καὶ διετήρουν περισσότεραν χλόην εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς λειμῶνας. Ὑπῆρχον ἄφθονα δένδρα καὶ διέφερον ἀναλόγως τοῦ τόπου καὶ τοῦ ὕψους. Εἰς τὰς πεδιάδας κατὰ μῆκος τῶν ρευμάτων ἐφύοντο αἱ λεῦκαι, τὰς ὁποίας ὁ Ἡρακλῆς πρῶτος, καθὼς ἔλεγεν ὁ μῦθος, ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰς βορεινὰς χώρας.

Ἀλλὰ τὸ χαρακτηριστικὸν δένδρον τῆς ἐλληνικῆς ἐξοχῆς εἶναι ἡ πλάτανος. Ἡ πλουσία σκιά της τὴν κάμνει τὸ ἐκλεκτὸν δένδρον τῶν περιπάτων. Ἡ ἀγορὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἐγυμνάζοντο οἱ νέοι τῆς Σπάρτης, ἐσκιάζετο ἀπὸ πλατάνους.

Εἰς τὰ βουνὰ βασιλεῦει ἡ δρυς, ἡ ὀξυὰ, εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη ἡ ἐλάτη καὶ σχεδὸν παντοῦ ἡ πεύκη. Τὸ ἐλληνικὸν δάσος δὲν εἶναι σκοτεινὸν καὶ μυστηριῶδες ὅπως τὰ δάση τῆς βορείου Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι ἡμερον καὶ φαιδρὸν ἀπὸ τὸν βόμβον τῶν ἐντόμων καὶ τὸ ἄσμα τῶν πτηνῶν καὶ ἐμψυχώνεται ἀπὸ τὴν διαρκῇ παρουσίαν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀρχαῖοι ἤρωες τὰ ἐκαθάρισαν ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία, ἀπὸ τοὺς λέοντας καὶ τοὺς πάνθηρας. Κάποτε μόνον ἐμφανίζεται ἡ ἄρκτος.

ΤΟ ΚΛΙΜΑ

Σήμερον τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολὺ θερμὸν. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὅταν ἡ χώρα εἶχε τὰ δάση καὶ τὰ νερά της, ἦτο πολὺ ὑποσερῶτερον. Ἐβρεχε περισσότερον καὶ ἐχιόνιζεν εἰς μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα τώρα δὲν χιονίζει. Οἱ ἀρχαῖοι ἐξύμνησαν τὴν χώραν των διὰ τὸ γλυκὺ τῆς κλίμα.

Ἀσύγκριτον χάριν προσδίδει εἰς τὴν χώραν τὸ ἄφθονον φῶς καὶ ὁ αἰωνίως διαυγὴς ἀήρ. Ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαίρας αὐτῆς τὰ πράγματα διακρίνονται ἕως τὴν τελευταίαν λεπτομέρειαν. Ὁ νοῦς καὶ ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ ἀνθρώπου συνηθίζουν εἰς τὴν ἀκρίβειαν, εἰς τὸ φωτεινὸν καὶ καθαρὸν. Οἱ ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔπλασαν φαντάσματα καὶ σκοτεινοὺς ἤρωας, ὅπως οἱ ποιηταὶ τῶν βορείων λαῶν.

Ἡ ἑλληνικὴ θρησκεία δὲν γνωρίζει κανένα μαῦρον ἢ κακοποιὸν δαίμονα.

Η ΦΥΛΗ

Οἱ Ἕλληνες ἀνήκουν εἰς τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴν ὁμοθειάν καὶ εἶναι συγγενεῖς τῶν μεγαλυτέρων λαῶν τοῦ κόσμου, τῶν Ρωμαίων, τῶν Γερμανῶν, τῶν Ἀγγλων, τῶν Γάλλων κλπ. Ἦσαν, ὅπως ἐκεῖνοι, ὑψηλοί, ξανοί, με γαλανὰ μάτια. Αἱ γραμμαὶ τοῦ προσώπου των ἦσαν κανονικαὶ καὶ ἡ μύτη εὐθεία, τὸ μέτωπον πλατύ. Εἶχον ἄφθονα μαλλιά, τὰ ὅποια ἄλλοτε ἦσαν κοντὰ καὶ ἐσχημάτιζαν βροστρύχους ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπον, ἄλλοτε μακρὰ καὶ λεῖα καὶ κατέβαινον εἰς τοὺς ὤμους. Τὸ σῶμά των ἦτο δυνατόν, οἱ μύες τῶν βραχιόνων καὶ τῶν κνημῶν ἀνεπτυγμένοι καὶ δυνατοί. Ὅλα αὐτὰ τὰ βλέπομεν εἰς τὰ ἀγάλματα καὶ εἰς τὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας μᾶς ἄφησαν οἱ ἀρχαῖοι. Εἶχον πνεῦμα ἐξυπνον καὶ ἐφευρετικὸν καὶ μεγάλην ἀγάπην εἰς κάθε τι ὡραῖον καὶ λεπτόν.

Ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο ποτὲ ὑπερβολικὰ πλούσιον, οἱ κάτοικοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐργάζωνται πολὺ. Ἡ ἐργασία ἔκαμε τοὺς ἀρχαίους δραστηρίους καὶ ἐπινοητικούς καὶ τὰ θαλασσινὰ ταξίδια τολμηροὺς καὶ ἀποφασιστικούς. Ἡ ζωὴ εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ εἰς τὸν ἀνοικτὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ ἔπλασε τὸ σῶμά των εὐκίνητον καὶ ἀθλητικὸν καὶ ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν των τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐλευθερίαν. Τέλος τὸ ἐξαιρετὸν κλίμα τοὺς ἔκαμε νὰ εἶναι εὐαίσθητοι καὶ νὰ ἀγαποῦν τὰ ὡραῖα πράγματα.

ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γνωρίζομεν πολὺ καλύτερα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξήσαν ἀξιόλογοι ἱστορικοί, οἱ ὅποιοι ἐξιστόρησαν λεπτομερῶς τὰ γεγονότα. Ἐκτὸς τῶν ἱστοριῶν μᾶς ἔμειναν πλῆθος ἄλλα συγγράμματα, ποιήματα, ρητορικοὶ λόγοι, ἐπιστημονικὰ ἔργα, τὰ ὅποια μᾶς πληροφοροῦν διὰ τὴν ζωὴν, διὰ τὰς ιδέας καὶ γενικῶς διὰ τὸν πολιτισμὸν των.

Τὰς πληροφορίας αὐτὰς συμπληρῶνουν αἱ ἐπιγραφαί. Κυβερ-

νήσεις και ιδιωται δηλαδή έχαραττον ἐπάνω εἰς λίθους νόμους, ψηφίσματα, συνθήκας κλπ.

Τέλος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ἐσώθησαν μνημεῖα καὶ ἔργα τέχνης, ὅσα ἀπὸ κανέναν ἄλλον λαόν, ναοί, ἀνάκτορα, τάφοι, ἀγάλματα, ἀγγεῖα, ὅπλα, καὶ ἄλλα χειροτεχνήματα. Πολλὰ ἀπὸ τὰ μνημεῖα αὐτὰ μένουν ἀκόμη ὀρθία καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Πολλὰ ὅμως ἔπεσαν, ἐτάφησαν ἐντὸς τῆς γῆς καὶ ἔμειναν ἐκεῖ πολλοὺς αἰῶνας. Ἀλλ' αἱ ἀνασκαφαὶ τὰ ἔφερον εἰς φῶς καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι κατάρθωσαν νὰ ἀντλήσουν ἀπ' αὐτὰ πολυτίμους πληροφορίες.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι μικρὰ χώρα, ἀλλ' ἔχει μεγάλην ἱστορίαν, διότι εἰς αὐτὴν ἐζησεν ἓνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους λαοὺς τῆς γῆς. Οἱ Ἕλληνες εἶναι οἱ πρῶτοι δημιουργοὶ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ. Δὲν γνωρίζομεν εἰς ποῖον σημεῖον θὰ ἦτο σήμερον ὁ πολιτισμός, ἂν δὲν ὑπῆρχον οἱ Ἕλληνες. Οἱ Εὐρωπαῖοι σοφοὶ λέγουν, ὅτι ἔγινε τὸ θαῦμα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅλοι οἱ μεγάλοι λαοὶ ὠφελήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ σοφοί, οἱ ποιηταί, οἱ ρήτορες, οἱ καλλιτέχναι τῶν αὐτοῦς ἔλαβον ὡς παράδειγμα. Διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ ἀνεπτυγμένοι λαοὶ θεωροῦν τοὺς Ἕλληνας ὡς διδασκάλους τῶν καὶ μελετοῦν μὲ ἀγάπην τὴν ἱστορίαν τῶν. Εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Εὐρώπης διδάσκεται ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ τὰ παιδιὰ γνωρίζουν πολὺ καλὰ τὴν ζωὴν, τὰ βιβλία καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΡΟ·Ι·ΣΤΟΡΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

ΑΙΓΑΙΟΙ ΚΑΙ ΚΡΗΤΕΣ

ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Οί "Ελληνες δὲν εἶναι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος. Προτοῦ ἔλθουν οἱ παλαιότεροι πρόγονοί μας, εἰς τὴν πατρίδα μᾶς ἔζησαν ἄλλοι ἄνθρωποι ἀπὸ ἄλλην φυλὴν, ἀρκετὰ προωδευμένοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ "Ελληνες ἔμαθον πολλά. Τοὺς παλαιωτάτους αὐτοὺς ἀνθρώπους οἱ ἀρχαιολόγοι τοὺς ὠνόμασαν Π ρ ο ἔ λ λ η ν α ς. Εἰς αὐτὸ μᾶς διεφώτισαν αἱ ἀνασκαφαί.

Τὰ βιβλία καὶ τὰ ἄλλα γραπτὰ μνημεῖα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν μᾶς πληροφοροῦν διὰ τὴν πολὺ παλαιὰν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, διότι εἶναι σχετικῶς νεώτερα. Αἱ πληροφορίες, τὰς ὁποίας μᾶς δίδουν, φθάνουν τὸ πολὺ ἕως τὸ 1000 π. Χ. καὶ ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ κυρίως ἱστορία διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἐποχὴ πρὸ τοῦ 1000 εἶναι οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ "Ελληνες εἶχον λησμονήσει τὴν παλαιωτέραν ἱστορίαν των καὶ διηγοῦντο μερικοὺς μύθους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους περιφημότεροι ἦσαν ὁ μῦθος τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία κλπ. Ἐπίσης εἶχον διατηρήσει τὴν ἀνάμνησιν ὅτι πρὸ αὐτῶν εἰς τὴν χώραν των ἔζησεν ἓνας λαός, οἱ Π ε λ α σ γ ο ἱ.

Ἀλλὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ἔγιναν σημαντικαὶ ἀνασκαφαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐμάθομεν πολλὰ διὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ἀνασκαφαί ἔδειξαν ὅτι ὑπῆρχον ἄνθρωποι εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν. Ἀργότερον εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου ἔζησεν ἓνας λαός ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένος, τὸν ὁποῖον οἱ ἀρχαιολόγοι ὀνομάζουν Α ἰ γ α ἰ ο υ ς ἢ Κ ρ ῆ τ α ς. Τέλος περὶ τὰ 2000 π. Χ. ἤλθον οἱ πρῶτοι "Ελληνες, δηλαδὴ οἱ Ἀ χ α ἰ ο ἱ.

ΑΙΓΑΙΟΙ ΚΑΙ ΑΙΓΑΙΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους, ἴσως ἀπὸ τὸ 4000 π. Χ., εἰς τὰς νή-
σους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου ἔζησε μία φυλὴ εὐφυῆς καὶ ζωηρά,
ἣ ὁποία ἀνέπτυξεν ἀξιόλογον πολιτισμὸν καὶ εἶχε πολλὰς σχέσεις
μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς Φοίνικας καὶ Μικρασιάτας. Τὸν
λαὸν αὐτὸν οἱ ἱστορικοὶ ὠνόμασαν Αἰγαίους καὶ τὸν πολιτι-
σμὸν των Αἰγαίων Πολιτισμόν. Ὅπως συμπεραίνομεν ἀπὸ
τὸ κρανίον καὶ τὰς τοιχογραφίας, αἱ ὁποῖαι ἐσώθησαν εἰς τὴν Κρή-
την, οἱ Αἰγαῖοι δὲν εἶναι οὔτε Ἰνδοευρωπαῖοι, οὔτε σημίται, ἀλλ' ἀνή-
κουν εἰς ἰδιαιτέρον κλάδον τῆς λευκῆς φυλῆς, ὁ ὁποῖος κατὰ τοὺς
προϊστορικοὺς χρόνους ἔζησεν εἰς τὰς χώρας τῆς Μεσογείου, καὶ διὰ
τοῦτο τὸν ὀνομάζουν Μεσογειακὴν φυλήν.

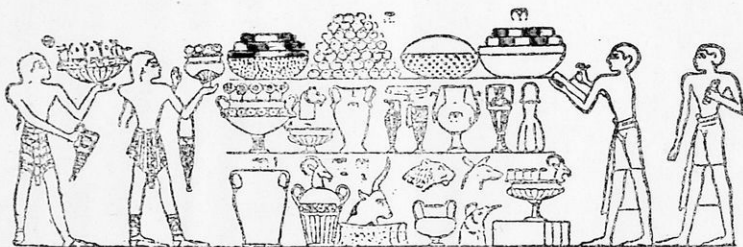
ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Περὶ τὰ 2000 π. Χ. κέντρον τοῦ Αἰγαίου πολιτισμοῦ εἶναι ἡ
Κρήτη. Ἡ ἐξαιρετικὴ τῆς θέσις ἐξασφαλίζει εἰς αὐτὴν τὴν κυριαρχίαν
εἰς τὸν αἰγαῖον κόσμον. Ἡ Κρήτη κεῖται σχεδὸν εἰς τὸ μέσον τῆς
ἀνατολικῆς Μεσογείου, εἰς τὸ μέσον τῆς κυανῆς θαλάσσης,
ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος. Εὐρίσκεται σχεδὸν εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ
τὴν Τροίαν καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου, ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸν καὶ τὴν
Κυρηναϊκὴν, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Σικελίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἰτα-
λίαν. Ὅταν ὁ ὀρείχαλκος ἐγένεν ἀπαραίτητος διὰ τὴν βιομηχανίαν,
οἱ ἔμποροι τῆς Ἀνατολῆς ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πλεύσουν εἰς τὰς
χώρας τῆς Δύσεως, εἰς τὴν Ἀδριατικὴν, εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλα-
τίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, διὰ νὰ τὸν προμηθεύθουν. Ἡ Κρήτη τότε
ἐγένε διὰ μέσος σταθμὸς μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Οἱ Κρή-
τες ἐτελειοποίησαν τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς τοῦ ὀρείχαλκου καὶ
προώδευσαν εἰς ὅλας τὰς τέχνας.

ΘΑΛΑΣΣΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΚΡΗΤΩΝ

Ὁ αἰὼν τοῦ ὀρείχαλκου εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τῆς Κρήτης.
Οἱ Κρήτες εἶναι ὁ πρῶτος λαός, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε σημαντικῶς τὴν
ναυτιλίαν. Πολὺ πρὸ τῶν Φοινίκων ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν ναυτικοὶ

καὶ διέσχιζον τὴν Μεσόγειον εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις ἐπάνω εἰς τὰ στενὰ καὶ μακρουλά πλοῖα των μὲ τὴν καμπυλωτὴν πρύμνην. Τὸν 15ον π. Χ. αἰῶνα ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Θουτμὲς Γ' θέλει νὰ μεταφέρῃ ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον καὶ ἀναθέτει τοῦτο εἰς τοὺς Κρήτας καὶ ὄχι εἰς τοὺς Φοίνικας, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Φοίνικες δὲν εἶχον πλοῖα. Οἱ Κρήτες εἶναι οἱ πρῶτοι ναυ-

Τύποι Κρητῶν.

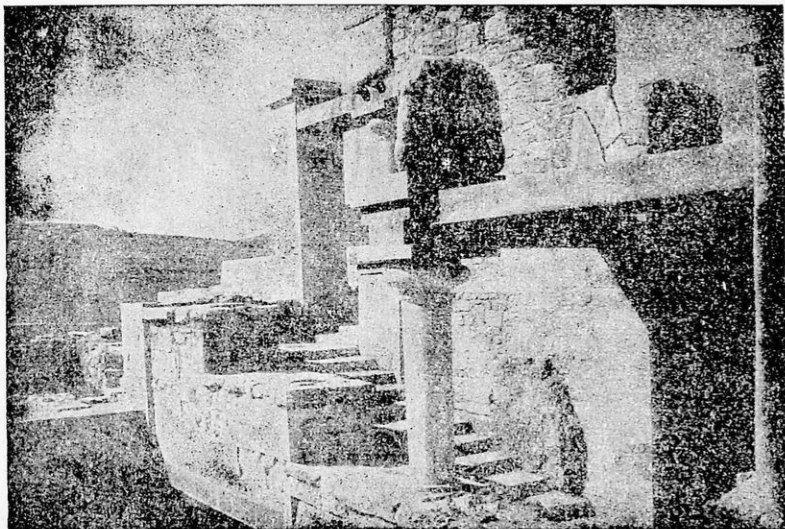
Παράστασις ἐπὶ αἰγυπτιακοῦ τάφου περὶ τὸ 1400 π. Χ.

Περὶ τὸ 1500 π. Χ. ὑπῆρχε μεγάλη κίνησις μεταξὺ Κρήτης καὶ Αἰγύπτου. Οἱ Κρήτες ἰδίως, ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι, ἐπεσκέπτοντο τὴν χώραν τοῦ Νείλου. Εἰς τὴν εἰκόνα παριστάνονται Κρήτες κομίζοντες δῶρα εἰς τὸν Φαραῶ. Διακρίνομεν ζωρῶς τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος, τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὰ κρητικὰ ἀγγεῖα.

τικοὶ τῆς Μεσογείου καὶ διδάσκαλοι τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ ναυτικά. Οἱ Φαραῶ ἤνοιξαν τὰς ἀγορὰς τῆς χώρας των εἰς τοὺς ἐπιτηδείους αὐτοὺς ἑμπόρους.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Κρήτης διωργάνωσαν πολεμικὸν στόλον καὶ ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ Κρήτη περὶ τὸ 1500 - 1200 π. Χ. ἔγινε τὸ κέντρον ἰσχυροῦ ναυτικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἐξουσίαζε τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς

Ἀττικῆς. Κυρίαρχοι εἰς τὴν θάλασσαν μὲ τὸν στόλον των οἱ Κρήτες δὲν ὀχυρώνουν τὰς πόλεις. Ἀνάμνησιν τῆς δυνάμεως τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης διειτρήσαν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς μύθους τοῦ Μίνωος καὶ τοῦ Μινωταύρου. Πρωτεύουσα τοῦ Κρητικοῦ κράτους ἦτο ἡ Κνωσὸς εἰς τὸ μέσον τῆς βορείου παραλίας πλησίον τοῦ σημερινοῦ Ἑρακλείου. Ἀργότερον ἤκμασεν ἡ Φαιστός, εἰς τὸ ἀντίθετον

Ἀνάκτορον Κνωσοῦ.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνακτόρου ὑπῆρχε μεγάλη αὐλή, τριγυρισμένη ἀπὸ πλῆθος δωμάτια καὶ περιπλόκους διαδρόμους. Ἀπὸ τὴν αὐλὴν κατέβαινον εἰς τὰ διαμερίσματα τοῦ βασιλέως διὰ τιμητικῆς κλίμακος περιβαλλομένης ἀπὸ κίονας, τῶν ὁποίων ὁ κορμὸς λεπτύνεται πρὸς τὰ κάτω κατὰ τὴν μινωικὴν τέχνην. Ἄλλαι κλίμακες ἔφερον πρὸς τὰ ὑπόγεια. Ἡ περίπλοκος αὕτη κατασκευὴ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς ἐχάνατο ὁ ξένος, ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῇ ὁ μῦθος τοῦ Λαβυρίνθου.

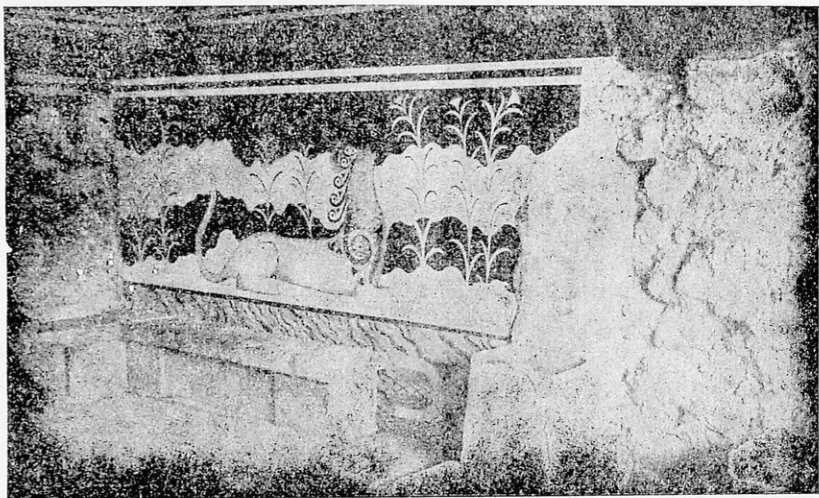
ἄκρον τῆς νήσου, ὀνομαστὴ εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὰ κυανόπρωρα καράβια ἄρμενίζουσι πρὸς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰ σπρώχνουν οἱ ἄνεμοι καὶ τὰ κύματα, ὅπως ψάλλει ὁ Ὅμηρος.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμάθομεν ἀπὸ τὰς ἀνασκαφάς. Ἀπὸ τὸ 1900 ἄγγλοι σοφοὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχαιολόγου Ἡβανς καὶ ἄρ-

γότερον Ἱταλοὶ ἀνεκάλυψαν εἰς τὴν Κρήτην ὁλόκληρον κόσμον ἄγνωστον ἕως τότε. Τὰ σημαντικώτερα μνημεῖα εὐρέθησαν εἰς τὴν Κνωσὸν καὶ Φαιστόν.

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Οἱ Κρήτες εἶναι ἐπίσης οἱ πρῶτοι ἔμποροι τῆς Μεσογείου. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον εἶναι συγκεντρωμένον ἐντὸς τῶν πόλεων

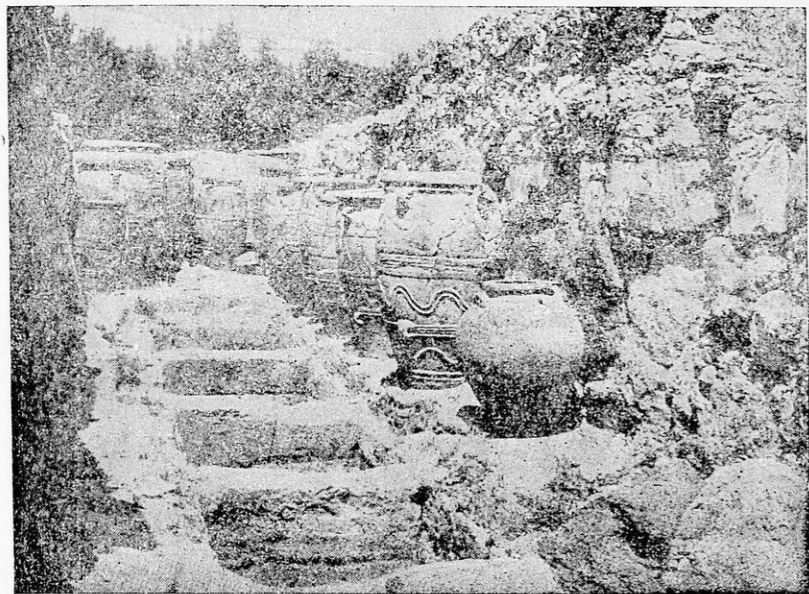
Ἀνάκτορον Κνωσοῦ. — Αἶθουσα τοῦ θρόνου.

Ἡ αἶθουσα τοῦ θρόνου εὐρίσκεται εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ἀνακτόρου. Ὁ θρόνος εἶναι ἀπὸ γύψου. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἶναι τὰ καθίσματα τῶν συμβούλων. Ὁ τοῖχος κοσμεῖται ἀπὸ κομψῶς εἰκόνας.

εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς. Διὰ νὰ διευκολύνουν τὴν κίνησιν, κατεσκεύασαν δρόμους κτισμένους μὲ πλίνθους καὶ ἄσβεστον ἢ πλακοστρωμένους, ποὺ ἤνωναν τὰς πόλεις μεταξύ των ἢ μὲ τοὺς λιμένας. Οἱ δρόμοι αὗτοὶ ἦσαν στενοί, 1,40 μ. διὰ τὰ ζῶα καὶ τροχοφόρα, 1,10 μ. διὰ τὸ κάθε πεζοδρόμιον. Ἡ μεταφορὰ ἐγίνετο μὲ ὄνους καὶ ἵππους ἢ κάρρα μὲ δύο ἢ τέσσαρας τροχοὺς συρόμενα ἀπὸ βόδια. Ὁ ἔμπορος ἐπῆγαινε μὲ τὰ πόδια κοντὰ εἰς τὸ ζῶόν του.

Πολὺ σπουδαιότερον ἦτο τὸ ἐμπόριον διὰ θαλάσσης. Ἀπορεῖ

κανείς πῶς μὲ τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔφθασαν τόσο μακριὰ οἱ Κρήτες. Κατεσκεύασαν πλοῖα μακρουλά καὶ χαμηλά, μὲ ὑψηλὴν πρῶραν καὶ δύο πυργίσκους, ἓνα ἔμπρὸς καὶ ἄλλον ὀπίσω. Εἰς τὸ μέσον εἶχον ἓνα στερεὰ πασσαλωμένον κατάρτι ἕως 8 μέτρα. Τὸ σκάφος ἦτο καλὸν διὰ τὴν πειρατείαν καὶ διὰ τὴν ἄμυναν ἀπὸ τοὺς πειρατὰς. Συνήθως ἐκινεῖτο μὲ κουπιὰ. Οἱ Κρήτες ἐπενόησαν ἐπί-

Ἀνάκτορον Κνωσοῦ.

Πίθαι ἐντὸς τοῦ ὑπογείου δι' ἀποθήκευσιν τροφίμων.

σης καὶ τὰ ἄλλα ἀπαραίτητα διὰ τὸ ἐμπόριον, τὰ μέτρα, νὰ ζυγίζουν καὶ νὰ μετροῦν, καθὼς καὶ τὴν γραφὴν.

Οἱ ἴδιοι ἔστελλον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τὸ περίσσευμα ἀπὸ τὸ λάδι καὶ τὸ κρασί, ἀγγεῖα, ὅπλα, σκεύη, κοσμήματα, ἐγχρωμα ὑφάσματα. Ἀπέναντι αὐτῶν εἰσῆγον ἵππους ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, τὸ σίλφιον, ἓνα φυτὸν περιζήτητον ὡς φάρμακον καὶ διὰ νὰ καρυκεύουν τὰ φαγητά, ἀπὸ τὴν Λιβύην, ἐπίσης σκληροὺς λίθους, πολύτιμα μέταλλα, ἐλεφαντόδοντα, πρώτας ὕλας διὰ τὴν μεταλλουργίαν των.

Αἱ Κυκλάδες ἦσαν ὁ πρῶτος σταθμός των. Ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος ἐξαπλώνονται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Πελοπόννησος, μὲ τὰ μεγάλα τῆς κέντρα Τίρυνθα, Μυκῆνας, δέχεται τὴν ἐπίδρασίν των. Εἰς τὸ κατόπιν περίφημον μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὸ κρυμμένον εἰς τὴν σκιάν τοῦ Παρνασσοῦ, εἰσάγουν τὴν θεάν των, τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς χοροὺς των. Ἔχουν στενὴν σχέσιν μὲ τὴν Ἀττικὴν, ὅπου ὁ μῦθος τοῦ φόρου τῶν ἑπτὰ νέων καὶ ἑπτὰ νεανίδων καθὼς καὶ τοῦ ταύρου τοῦ Μαραθῶνος ἔσωσαν τὴν ἀνάμνησίν των. Ἡ ἐπίδρασις των φθάνει ἕως τὴν Θεσσαλίαν. Ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς τῶν μυθικῶν χρόνων, τὴν Ἰωλκόν, ἀνεχώρησαν οἱ Ἀργοναῦται ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν ναυτικῶν τῆς Κρήτης.

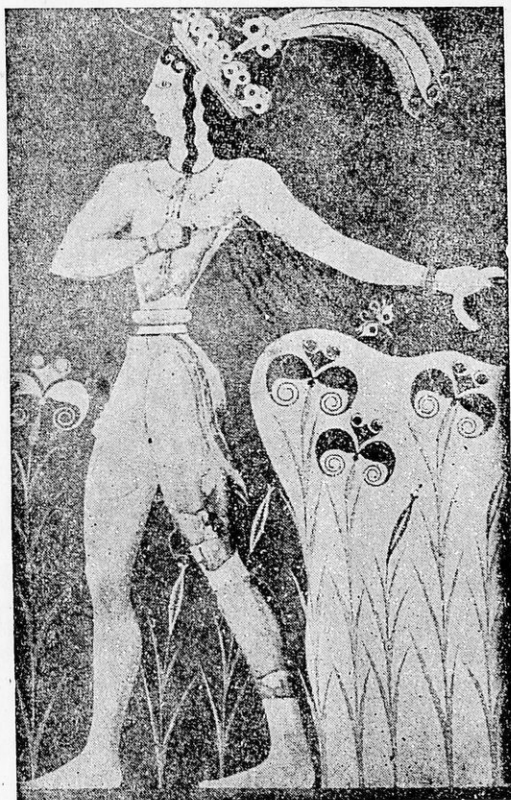
Μὲ τὴν Αἴγυπτον εἶναι στενότερα αἱ σχέσεις των. Κρήτες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν Πυραμίδων (19ος π. Χ. αἰών). Τὸ 1467 ὁ Φαραὼ Θουτμὲς Γ', ὁ διεκδικῶν κοσμοκρατορίαν, μετέφερε μὲ κρητικὰ πλοῖα ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον. Οἱ Κρήτες ἐπέτυχον νὰ τοὺς παραχωρηθῇ ἰδιαιτέρος λιμὴν, διὰ νὰ ἐμπορεύωνται ἐλευθέρως.

Ἡ Κύπρος, ἡ νῆσος τοῦ χαλκοῦ, τοὺς προσείλκυεν ἑγκαίρως. Ἀπὸ ἐκεῖ φθάνουν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Συρίας. Εἰς τοὺς λιμένας τοῦ Λιβάνου τὰ κρητικὰ καράβια περιμένουν τὰ καραβάνια, τὰ ὁποῖα θὰ φθάσουν ἀπὸ τὰ βαθύτερα τῆς Ἀσίας. Φορτώνουν ξυλείαν διὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλογα διὰ τὴν Κρήτην. Εἰσχωροῦν εἰς τὴν Χαναάν. Ἀργότερον, τὸν 12ον αἰῶνα, Κρήτες καὶ Αἰγαῖοι ἐγκαθίστανται εἰς τὴν παραλίαν τῆς Παλαιστίνης. Οἱ γνωστοὶ ἀπὸ τὴν ἱερὰν ἱστορίαν Φιλισταῖοι, οἱ ἐπικίνδυνοι ἐχθροὶ τῶν Ἑβραίων, εἶναι Αἰγαῖοι. Ὁ Γολιάθ εἶναι τύπος Κρητὸς πολεμιστοῦ εἰς τὴν φυσιογνωμίαν, τὴν περικεφαλαίαν καὶ τὸν ἄλλον ὅπλισμόν.

Ὁ Μινώταυρος.

Τὰ ἄφοβα κρητικὰ πλοῖα ρίπτονται εἰς τὴν Δύσιν, φθάνουν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀδριατικῆς καὶ εἰς τὴν Σικελίαν. Ζητοῦν τοὺς λι-

‘Ο πρίγκιψ μὲ τὰ κρίνα.

Μουσεῖον Ἑρακλείου. Χρωματισμένον ἀνάγλυφον ἀπὸ τὸ ἀνάκτορον τῆς Κνωσοῦ. Ὁ νεαρὸς πρίγκιψ βαδίζει μεταξὺ κρίνων καὶ ἔχει στολισμένον τὸ στήθος μὲ περιδέραιον καὶ τὴν κεφαλὴν μὲ στέφανον ἀπὸ τὰ ἴδια ἄνθη. Φορεῖ στέμμα ἀπὸ μεγάλα πτερά.

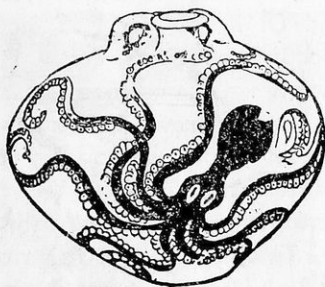
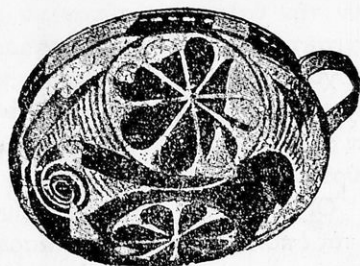
τὸ κρητικὸν ἀνάκτορον εἶναι κτίριον μὲ πολλὰ πατώματα, ἔχει λεπτούς τοίχους, μίαν εὐρυτάτην τετράγωνον αὐλὴν εἰς τὸ μέσον, ἄλλας μικρότερας εἰς διάφορα μέρη, στοὰς κλπ. Αὐλαὶ καὶ στοαὶ διευκολύ-

μένας, εἰς τοὺς ὁποίους φθάνουν τὸ ἤλεκτρον καὶ ὁ κασσίτερος ἀπὸ μυστηριώδεις δρόμους.

Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μόνον δὲν εὐρίσκουν εὐκόλον εἴσοδον, διότι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κατοικεῖται ἀπὸ ἓνα δραστήριον κατακτητικὸν λαόν, Ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς, τοὺς Χεττίτας.

Ἡ ΚΡΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης μαρτυροῦν τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα, μὲ τὰ ὁποῖα εἶχον κοσμήσει τὴν πρωτεύουσάν των. Ἀπὸ τὰ ἐρείπια, τὰ ὁποῖα ἐσώθησαν, σχηματίζομεν ἰδέαν τοῦ σχεδίου των. Τὸ κρη-

Κρητικά αγγεία.

Εἰς τὴν συλλογὴν βλέπομεν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν κρητικῶν ἀγγείων. Τὸ πρῶτον ἔχει ἀκόμα ἀπλὰ σχέδια. Εἰς τὸ δεύτερον τὰ σχέδια εἶναι περισσότερον ἀνεπτυγμένα. Τὸ τρίτον παρουσιάζει τὴν ὀκμὴν τῆς κοσμήσεως μὲ φυτὰ καὶ ἄνθη. Εἰς τὸ τέταρτον ζωγραφίζεται πολύπους. Τὸ πέμπτον εἶναι πίθος ὕψους 1.20 μ., ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἰκονίζονται κρίνοι μὲ ἐξαιρετικὴν τέχνην. Τὸ τελευταῖον εἶναι πολύχρωμον κομφοτέγγημα. Συγκρίνατε μὲ τὰ ἀγγεῖα τῆς εἰκόνος 1 σελ. 23. Τὰ περισσότερα κρητικὰ ἀγγεῖα εὐρίσκονται εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ἡρακλείου.

νουν τήν θαλασσίαν αὔραν νά εἰσέρχεται εἰς τὸ κτίριον. Ἡ ὅλη ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἀνακτόρου μαρτυρεῖ ὅτι τοῦτο ἐγεννήθη εἰς θερμὴν χώραν καὶ εἶναι προσηρμοσμένον μὲ τὸ κλίμα τοῦ τόπου. Ἀνάμνησιν τῶν πολυπλόκων αὐτῶν ἀνακτόρων τῆς Κρήτης διετήρησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν μῦθον τοῦ λαβυρίνθου καὶ τοῦ Μινωταύρου.

Οἱ τοῖχοι τῶν ἀνακτόρων εἶναι σκεπασμένοι ἀπὸ τοιχογραφίας, εἰς τὰς ὁποίας οἱ καλλιτέχναι παρέστησαν μὲ μεγάλην χάριν καὶ ἐλευθέραν φαντασίαν ποικιλώτατα θέματα, θρησκευτικὰς τελετάς, χορούς, ἀγῶνας, σκηνὰς κυνηγίου, εἴτε σκηνὰς ἀπὸ τῆν ζωὴν τῆς αὐλῆς. Οἱ Κρήτες τεχνῖται διακρίνονται ἰδίως εἰς τὴν παράστασιν ὑδροβίων φυτῶν καὶ ζώων. Γενικῶς αἱ παραστάσεις ἔχουν μεγάλην κίνησιν καὶ φυσικότητα.

Ὅμοιās εἰκόνας βλέπομεν ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ἀξιοθαύμαστον διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τελειότητα. Κρίνοι καὶ πάπυροι καὶ ὑδρόβια φυτὰ ἀνθίζουν μὲ τὰ ζωηρότατα χρώματά των ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα.

Τέλος ἡ γλυπτικὴ τοῦ λίθου, ἡ ἐπεξεργασία σφραγιδολίθων, χρυσοκόλλητα καὶ σμαλτοκέντητα ὅπλα καὶ σκεύη ἀπὸ χρυσοῦ καὶ ἄργυρου κοσμημένα μὲ μεγάλην φυσικότητα μαρτυροῦν πόσον ἀνεπτυγμένη ἦτο ἡ τέχνη τῆς Κρήτης κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Οἱ Κρήτες εἶχον εἶδος γραφῆς, τὴν ὁποίαν οἱ ἀρχαιολόγοι δὲν κατάρθωσαν ἀκόμη νά ἀναγνώσουν. Πρὸς τὸ παρὸν τὴν χρονολογίαν τῆς Κρητικῆς ἱστορίας καὶ ἄλλας πληροφορίας μαθαίνομεν ἀπὸ ἐπιγραφὰς ἄλλων λαῶν, ἰδίως τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Χεττιτῶν κ. ἄ.

Οἱ Κρήτες, ὅπως παρουσιάζονται εἰς τὰς τοιχογραφίας καὶ τὰς ἄλλας παραστάσεις, εἶναι ἄνθρωποι λεπτοί, μὲ ἀνάστημα μέτριον, μὲ μαῦρα σγουρὰ μαλλιά, μὲ ζωηρὰ καὶ δραστήρια χαρακτηριστικά. Φοροῦν ἐλαφρὰ ἐνδύματα καὶ σφίγγουν τὴν μέσην των μὲ ζώνην, ἢ ὅποια δίδει περισσότεραν εὐκίνησιν εἰς τὸ σῶμα. Ἐντύπωσιν ἰδίως κάμνει τὸ ἐκφραστικὸν πρόσωπον, οἱ ἀμυδαλωτοὶ ὀφθαλμοὶ καὶ περισσότερον ἀκόμη ἡ ἐνδυμασία καὶ τὸ κτένισμα τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι τοιοῦτοτρόπως παρουσιάζουν ὁμοιότητα μὲ τὰς σημερινὰς γυναῖκας. Ὅλα τὰ εὐρήματα μαρτυροῦν ὅτι ἔχομεν λαὸν εὐθυμον, ὁ ὁποῖος εὐχαριστεῖται ἀπὸ τὴν καλὴν ζωὴν καὶ τὰ ὠραῖα

πράγματα, τὴν ἄνετον κατοικίαν, τὴν κοσμικὴν ζωὴν, τὰς συν-
 αναστροφάς. Ἐπιδίδονται μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν εἰς τὰς διασκε-
 δάσεις καὶ εἰς τοὺς χοροὺς. Καὶ ἦσαν περίφημοι οἱ χοροὶ τῶν κνωσίων
 γυναικῶν. Ἐνα τοιοῦτον χορὸν περιγράφει ὁ Ὅμηρος :

Παλληκάρια καὶ πολύπρικοις παρθένες χόρευαν ἐκεῖ καὶ γύριζαν πιασμένοι
 χέρι χέρι. Τὰ κορίτσια φοροῦσαν ἐνδύματα λινά, λεπτά, τὰ παλληκάρια καλοῦ-
 φασμένους χιτῶνες λαμπροὺς σὰν τὸ λάδι. Ἐκεῖνες κρατοῦσαν στεφάνια λαμπρά,
 ἐκεῖνοι χρυσᾶ μαχαίρια κρεμασμένα ἀπὸ ἀσημένια λουριά. Οἱ νέοι ἔκαμναν γύ-
 ρους ἐλαφρὰ μὲ τὰ γυμνασμένα πόδια, ἄλλοτε πάλιν ἔτρεχαν γραμμὴ ὁ ἓνας πίσω
 ἀπὸ τὸν ἄλλον. Γύρω εἶχε μαζευθῇ κόσμος πολὺς καὶ σεργιάνιζε τὸν ἀσύγκριτο
 χορὸ καὶ στὴ μέσῃ ἓνας ἑσχατος μουσικὸς ἔπαιζε τὴν κιθάρα καὶ τραγουδοῦσε.
 Καὶ δύο διαλεκτοὶ στριφογύριζαν καὶ πηδοῦσαν, μόλις ὁ μουσικὸς ἄρχιζε τὸ
 τραγοῦδι.

Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μὲ πάθος ἀγαποῦν οἱ Κρήτες, εἶναι οἱ
 ἀγῶνες καὶ αἱ σωματικαὶ ἀσκήσεις καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτι ἀπ' αὐτοῦς
 οἱ Ἕλληνες ἐκληρονόμησαν τὴν ἀγάπην εἰς τὴν Γυμναστικήν.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΜΙΝΩΟΣ

Ὅσα εἵπομεν διὰ τοὺς Κρήτας ἔγιναν εἰς πολὺ παλαιούς χρό-
 νους. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ ἄνθρωποι ἐλησμόνησαν τὴν πραγματικὴν
 ἱστορίαν τῆς Κρήτης, διότι δὲν ἐγνώριζον ἀκόμη νὰ γράφουν καὶ
 αἱ εἰδήσεις ἤλλαξαν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γε-
 νεάν. Ἡ δόξα ὅμως τῆς Κρήτης δὲν ἔσβησεν ἐντελῶς. Οἱ Ἕλληνες
 διηγοῦνται διαφόρους μύθους διὰ τοὺς βασιλεῖς τῆς, διὰ τὸν πλοῦτον
 καὶ τὴν δύναμιν των :

Ἡ Κρήτη, ἔλεγον, εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους εἶχεν ἓνα περί-
 φημον βασιλέα, τὸν Μίνωα. Ὁ Μίνως ἦτο υἱὸς Θεοῦ, τοῦ Διός, καὶ
 μιᾶς βασιλοκόρης, τῆς Εὐρώπης. Ὁ Ζεὺς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν μεγάλα
 χαρίσματα. Ἦτο ἔξυπνος, πολὺ φρόνιμος καὶ ἠκολούθει τὰς συμ-
 βουλάς τοῦ πατρός του. Κάθε ἐννέα ἔτη, ἔλεγον, ἐπῆγαινε νὰ συναν-
 τήσῃ τὸν Δία ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς ἓν σπήλαιον. Ἐκεῖ ἐπὶ πολ-
 λὰς ἡμέρας ἔμενε καὶ ἐσκέπτετο μαζί του διὰ διάφορα ζητήματα.
 Διὰ τοῦτο ὁ Μίνως ἔγινε σοφὸς βασιλεὺς, φιλόανθρωπος καὶ δίκαιος,
 καὶ ἐκυβέρνησε πολὺ καλὰ τὸ κράτος του. Ἔθεσε σοφοὺς νόμους,

οί οποίοι ἔκαμαν καλὸν εἰς τὸν τόπον. Οἱ νόμοι τῆς Κρήτης ἦσαν περίφημοι εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μίνως ἡ Κρήτη ἔγινε πλουσία καὶ εὐτυχής. Ὁ Μίνως ἐπροστάτευσε τὰς τέχνας. Ἐκτίσε πολλὰς οἰκοδομὰς εἰς τὴν πρωτεύουσάν του, τὴν Κνωσόν. Περίφημος ἔγινεν ὁ Λαβύρινθος, ἀνάκτορον μὲ πολλὰ καὶ περίπλοκα ὑπόγεια δωμάτια. Εἰς αὐτὸν ἔκλεισεν ἓν τέρας, τὸν Μινώταυρον, ἄνθρωπον μὲ κεφαλὴν ταύτου.

Ὁ Μίνως ἔγινε πολὺ δυνατὸς βασιλεὺς. Μὲ τὸν στόλον του ἐκυρίευσεν πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἐκαθάρισε τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοὺς πειρατὰς καὶ ἐξουσίασεν τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεχρεώθησαν νὰ τοῦ δίδουν φόρον. Ἐπλάσαν τὸν μῦθον ὅτι τοῦ ἔδιδον ἑπτὰ νέους καὶ ἑπτὰ νέας, τοὺς ὁποίους ἔρριπτεν εἰς τὸν Μινώταυρον. Ἀπὸ τὸν φόρον αὐτὸν ἀπῆλλαξε τὰς Ἀθήνας ὁ Θεσεύς, ὁ περίφημος ἥρωας.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΔΑΙΔΑΛΟΥ

Διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὰ μεγάλα του ἔργα ὁ Μίνως, ἐκάλεσεν ἓνα περίφημον ἀθηναῖον τεχνίτην, τὸν Δαίδαλον. Ὁ Δαίδαλος ἐγνώριζε πολλὰς τέχνας καὶ εἶχεν ἐφευρετικώτατον νοῦν. Αὐτὸς ἔκτισε τὸν Λαβύρινθον καὶ ἄλλας οἰκοδομὰς. Ὅταν ὅμως ἠθέλησε νὰ φύγῃ, ὁ Μίνως δὲν τὸν ἄφησε. Τὸν ἐφυλάκισε μάλιστα εἰς τὸν Λαβύρινθον.

Ὁ Δαίδαλος ἐσοφίσθη τότε κάτι πολὺ τολμηρόν. Κατεσκεύασεν ἀπὸ κηρὸν δύο ζεύγη πτερά. Ἐφόρεσε τὸ ἓν ὁ ἴδιος καὶ τὸ ἄλλο ὁ υἱός του Ἴκαρος, καὶ οἱ δύο μαζί ἐπέταξαν ἐπάνω ἀπὸ τὸ πέλαγος τῆς Κρήτης. Ἄλλ' ὁ Ἴκαρος ἦτο νέος, ζωηρὸς πολὺ καὶ ἀνήσυχος καὶ εἶχε πολλὴν περιέργειαν. Ἡθέλησε νὰ ἀναβῇ ὑψηλότερον, νὰ ἴδῃ νέας ἐκτάσεις, νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἥλιον. Ὅταν ὅμως ἀνέβῃ ἀρκετὰ ὑψηλά, τὰ κήρινα πτερά του ἔλειψαν καὶ ὁ ἴδιος ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγη. Ὁ Δαίδαλος, ἀνήσυχος, ἀνεζήτησε παντοῦ τὸν υἱὸν του, ἐφώναζε μὲ ταραγμένην φωνὴν τὸ ὄνομά του, ἀλλὰ δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

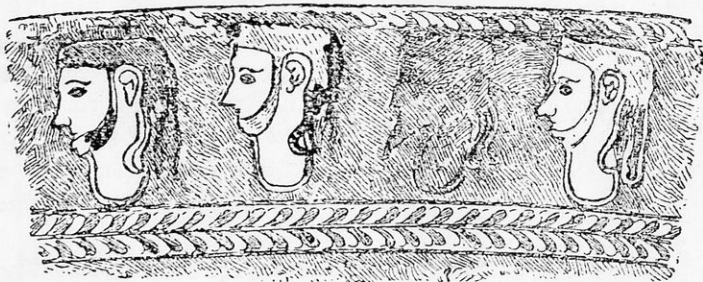
ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ. ΟΙ ΑΧΑΙΟΙ

ΑΚΜΗ ΜΥΚΗΝΩΝ

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Περί τὸ 2000 π. Χ. ἔφθασαν οἱ πρῶτοι Ἕλληνες εἰς τὴν Ἑλλάδα, δηλ. οἱ Ἀχαιοί. Ἦσαν ἀπὸ τὴν πρωτοπορίαν τῆς μεγάλης μεταναστεύσεως τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν λαῶν, ἡ ὁποία ἐτάραξε τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι καταλαμβάνουν τὸ Ἰράν,

Τύποι Ἀχαιῶν.

(Παράστασις ἐπὶ μυκηναϊκοῦ ἀγγείου).

Εἰς τὸ ἄτεχον σχεδιαγράφημα διακρίνομεν τὴν κανονικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ προσώπου. Ἡ ρίς φύεται ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ μετώπου. Τὸ πρόσωπον περιβάλλεται ἀπὸ γενειάδα, ἡ κόμη πίπτει πλουσία ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς.

οἱ Ἰνδοὶ προχωροῦν νοτιώτερον εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ οἱ Χεττίται κυριεύουν τὴν Βαβυλῶνα. Οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν Εὐρωπαίων εἰσδύουν εἰς τὰ πυκνὰ δάση τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, οἱ πρῶτοι Λατῖνοι κατέρχονται εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ οἱ Ἀχαιοὶ φθάνουν εἰς

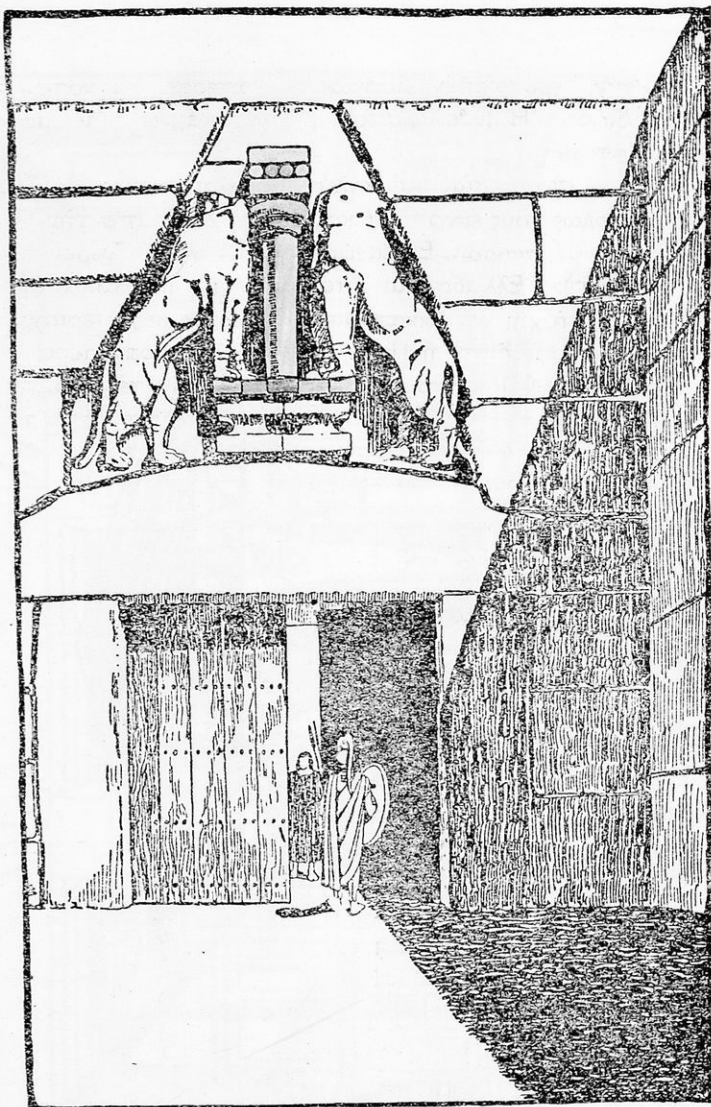
τὴν Βαλκανικὴν, προχωροῦν διαρκῶς νοτιώτερον καὶ καταλαμβάνουν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ κάμνει τὴν ἐμφάνισίν της εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ἰσχυρότεροι σωματικῶς καὶ καλύτερον ὥπλισμένοι οἱ Ἀχαιοὶ ἐκτοπίζουσιν εὐκόλως τοὺς ἐντοπίους καὶ κυριαρχοῦν ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἕως τὴν Πελοπόννησον. Εἶναι πιθανὸν ὅτι αὐτοὶ ἔφερον πρῶτοι τὸν ἵππον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμουν μὲ πολεμικὰ ὅπλα. Εἶχον τὴν καλὴν τύχην νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ, διότι ἡ Πελοπόννησος καὶ νοτιώτερα Ἑλλάς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὕρισκοντο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Κρήτης. Οἱ Ἀχαιοὶ ἔμαθον πολλὰ ἀπὸ τοὺς Κρήτας, ἐσυνέχισαν τὸν πολιτισμὸν των καὶ εἰς πολλὰ τοὺς ἐπέρασαν. Ὁ ἀχαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι συνέχεια καὶ συμπλήρωσις τοῦ κρητικοῦ.

ΟΙ ΑΧΑΙΟΙ ΚΥΡΙΑΡΧΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑΝ

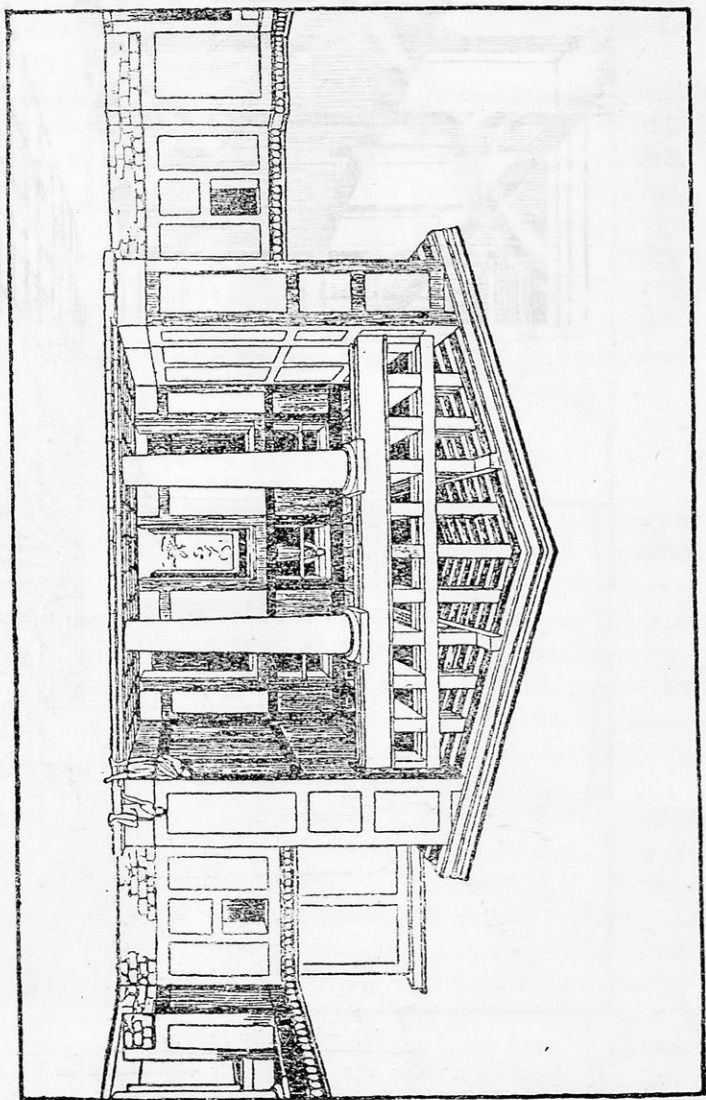
Οἱ Ἀχαιοὶ δυνατοὶ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ξηράν, δὲν ἄργησαν νὰ γίνουν ναυτικοί. Ἀπέκτησαν πολεμικὸν ναυτικὸν καὶ περὶ τὸ 1400 π.Χ. ἦλθον εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Κρήτας. Εἰς τὴν πάλιν αὐτὴν ἐπεκράτησαν οἱ Ἀχαιοί, ἐνίκησαν τὸν κρητικὸν στόλον καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Κρήτην. Τὰ ἀνάκτορα τῆς Κρήτης φέρουν τὰ ἴχνη πυρκαϊᾶς καὶ βιαίας καταστροφῆς. Ἀπὸ τότε οἱ Ἀχαιοὶ κυριαρχοῦν εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἀρχίζουσιν ζωηροτάτην δρᾶσιν. Ἐπιχειροῦν διαρκῶς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἀνησυχοῦν ἀκόμη καὶ τὰ παράλια τῆς Αἰγύπτου.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀρχίζει ἡ ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις τῶν Ἀχαιῶν, δηλαδὴ ἡ ἀρχαιότερα ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων. Καταλαμβάνουσιν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ἡ ὁποία ἀρχίζει νὰ γίνεταί χώρα ἐλληνικὴ. Οἱ Ἀχαιοὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ἄξιοι πολεμισταί, ἔρχονται εἰς πολλὰς σχέσεις μὲ τοὺς κατοίκους τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἰδίως μὲ τοὺς βασιλεῖς τῶν Χεττιτῶν, οἱ ὅποιοι τοὺς μεταχειρίζονται ὡς συμμάχους ἢ μισθοφόρους. Εἰς τὰς Χεττιτικὰς ἐπιγραφὰς σφάζονται πολλὰ πληροφορίαι διὰ τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἀπ' αὐτὰς μαθαίνομεν, ὅτι τὰ γνωστὰ ἀπὸ τὴν μυθολογίαν ὀνόματα Ἀτρεΐς, Ἐτεοκλῆς κλπ. ἦσαν πραγματικοὶ βασιλεῖς καὶ ἀνέπτυξαν μεγάλην δρᾶσιν. Ἐπίσης κατέλαβον τὴν Κύπρον καὶ μετέδωσαν

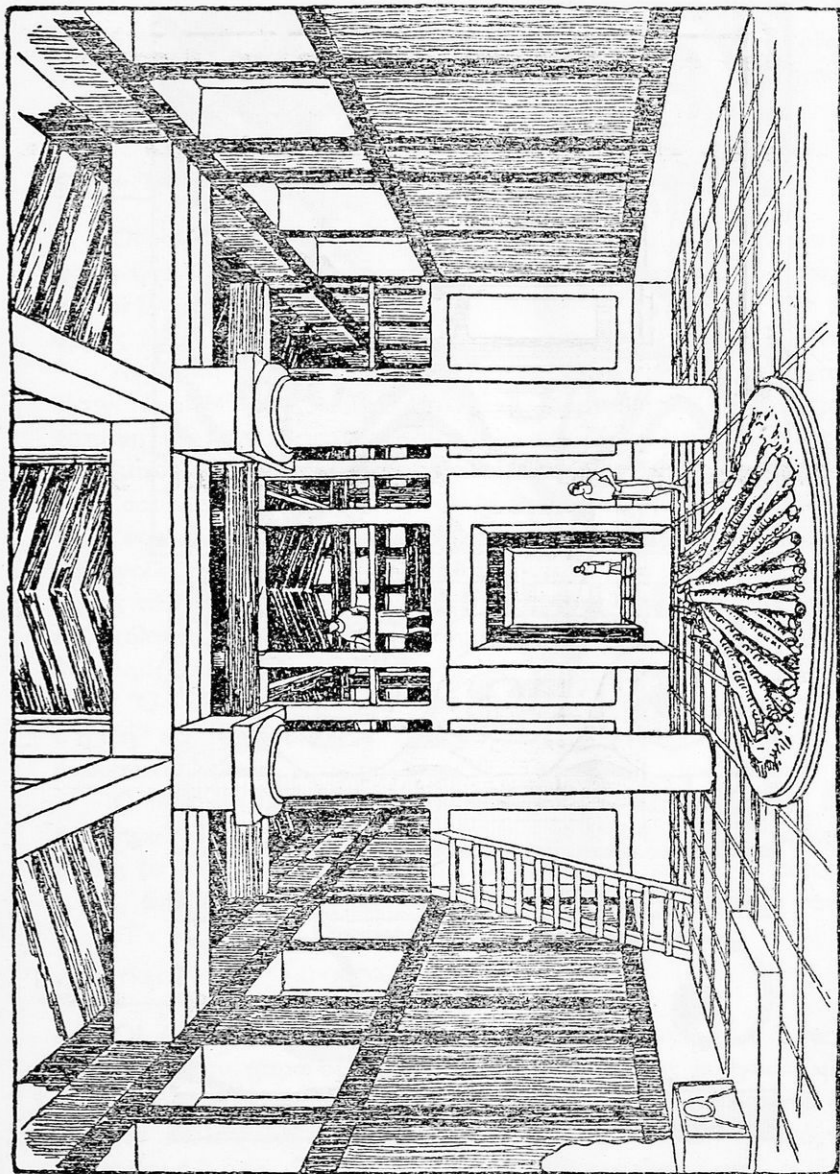
Ἡ πύλη τῶν λεόντων.

Ἡ ὀνομαστή εἴσοδος τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν. Εἰς τὰς δύο πλευράς φαίνονται τὰ κυκλώπεια τείχη. Ἡ πύλη ἔχει ὕψος καὶ πλάτος 3 μέτρα. Ὁ ἐπ' αὐτῆς δοκὸλιθος ἔχει μῆκος 4 1/2 μέτρα, ὕψος 1 μ. καὶ πλάτος 2 μ. Ἐπὶ τῆς πύλης εἶναι δύο λέοντες σκαλισμένοι εἰς τὴν πέτρᾳ καὶ στέκονται ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἐνὸς κίονος. Λεῖπουν αἱ κεφαλαὶ των, αἱ ὁποῖαι πιθανῶς ἦσαν ἀπὸ ὀρείχαλκον ἐπιχρυσωμένοι. Ἡ κατασκευὴ των φανερώνει πρόβodon τῆς γλυπτικῆς. Τὰ θυρόφυλλα εἶναι πρόθετα, νεώτερα.

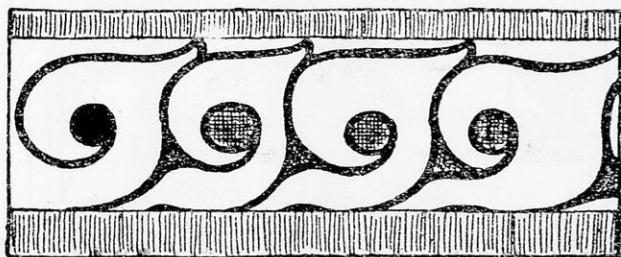
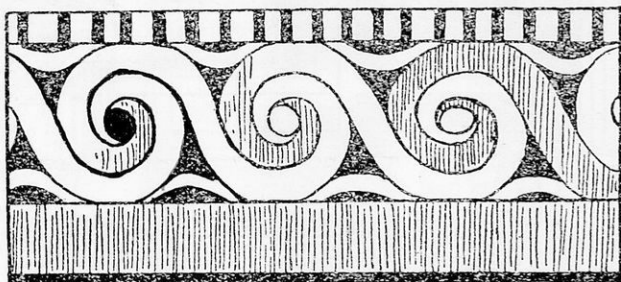
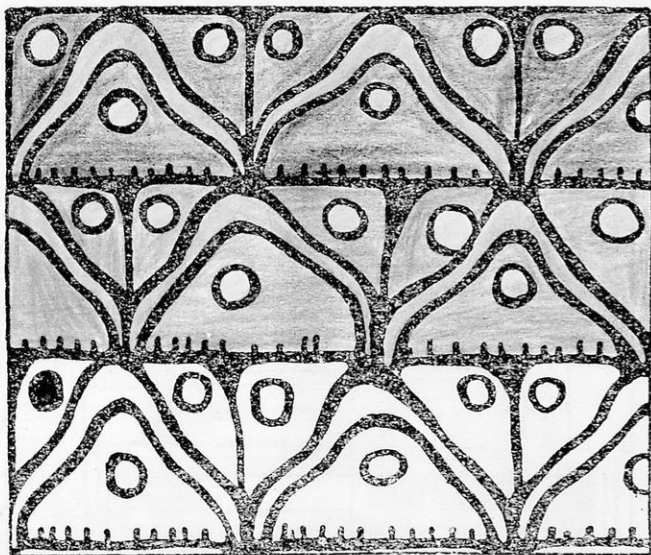
Μέγαρον Τίρυνθος. (πρόσοψις) — 'Αντιγράψαντας.

Τὸ μυκηναϊκὸν μέγαρον ἀποτελεῖται χωρίος ἀπὸ ἑνα στεγνόμενον δωμάτων, τοῦ ὑποῖου ἢ στέγη καὶ οἱ πλάγιοι τοῖχοι, προεκτείνονται καὶ στήματιζον στοὺν ἀπὸ τοῦ ὑποῖου, ἐπὶ τοῦ ὑποῖου, διὰ καὶ τὸ φωτεινὸν μέρος τῆς κατοικίας. Εἰς τὴν εἰκόνα βλέπομεν τὴν πρόσοψιν, τοὺς στήλους, τὴν αἰθυσσαν καὶ τὴν θύραν, ἣ ὅποια φέρει εἰς τὸ εὐατερικὸν τοῦ μεγάρου. Οὗτος τῆς οικοδομῆς διατηρήθη εἰς τὸν νῦν.

Μέγαρον τῆς Τίρουθος, ἐσωτερικόν. — Ἀναπαράστασις.

Ἡ στέγη στήριζεται ἐπὶ στύλων. Εἰς τὸ βάθος ἡ θύρα πρὸς τὴν αἴθουσαν. Εἰς τὸ μέσον ἡ ἐσθία μετὰ κυνόςζυλα. Εἰς τοὺς στύλους καὶ τοὺς τοίχους ἦσαν κατασκευασμένοι θεσεῖς διὰ τὰ δόρατα. Ὑποθέτουν ὅτι ἡ κλιμαξ ἔφερε πρὸς τὸ ὑπερῶν, ὅπου τὰ δοῦματα ὕπνου.

Τίρυνς, κοσμήματα τοίχου, έρυθρά, κυανᾶ, κίτρινα.

τὴν διάλεκτόν των. Τέλος διέπλευσαν τὸ Ἰόνιον πέλαγος, ἔφθασαν εἰς τὴν Ἱταλίαν καὶ ἐντὸς τοῦ κλόπου τοῦ Τάραντος ἔστησαν τὰς πρώτας ἑλληνικὰς ἐγκαταστάσεις.

ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ

Οἱ Ἀχαιοὶ ἵδρυσαν διάφορα κράτη. Τὸ σημαντικώτερον ἀπ' αὐτὰ ἦτο τὸ κράτος τῶν Μυκηνῶν. Οἱ βασιλεῖς τοῦ κράτους αὐτοῦ ἔγιναν ἰσχυρότατοι καὶ ἡ πρωτεύουσα των, ἡ Τίρυνς κατ' ἀρχάς, κυρίως ὅμως αἱ Μυκῆναι ἀργότερα ἀπέκτησαν μέγα ὄνομα.

Αἱ Μυκῆναι χρεωστοῦν τὴν λαμπρότητά των εἰς τὴν ἐπίκαιρον θέσιν των. Ἡ πόλις κειμένη ἐπάνω εἰς λόφον φυσικὰ ὄχυρόν, τριγυρισμένη μὲ ἰσχυρὸν τεῖχος, δεσπόζει τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδος καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ δρόμου, ὁ ὁποῖος συνδέει τὸν Ἀργολικὸν κόλπον μὲ τὸν Κορινθιακόν. Οἱ ἄρχοντες τῶν Μυκηνῶν, ἀσφαλεῖς εἰς τὸ φρούριόν των, ἐκμεταλλεύονται τὰ εἰσοδήματα τῆς μεγάλης πεδιάδος καὶ φορολογοῦν τοὺς ἐμπόρους, οἱ ὅποιοι προτιμοῦν νὰ μεταφέρουν διὰ τῆς ξηρᾶς τὰ ἐμπορεύματά των μεταξὺ τοῦ Ἀργολικοῦ καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἐπιδίδονται συγχρόνως εἰς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς καὶ θησαυρίζουν τοιουτοτρόπως μεγάλα πλοῦτη εἰς τὴν πρωτεύουσάν των. Ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει τὰς Μυκήνας πολὺ χυρὸς Μυκῆνη καὶ τὰ εὐρήματα τῶν μυκηναϊκῶν τάφων ἐδικαίωσαν τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν.

Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἀχαιῶν ὠνομάσθη μυκηναϊκός, διότι τὸ σημαντικώτερον κέντρον τοῦ ἦσαν αἱ Μυκῆναι. Εἶχεν ὅμως καὶ ἄλλας ἐστίας, εἰς τὴν Λακωνικὴν, εἰς τὴν Ἀττικὴν, εἰς τὴν Βοιωτίαν κ. ἄ., ὅπως μαρτυροῦν λείψανα ἀκροπόλεων καὶ θολωτῶν τάφων.

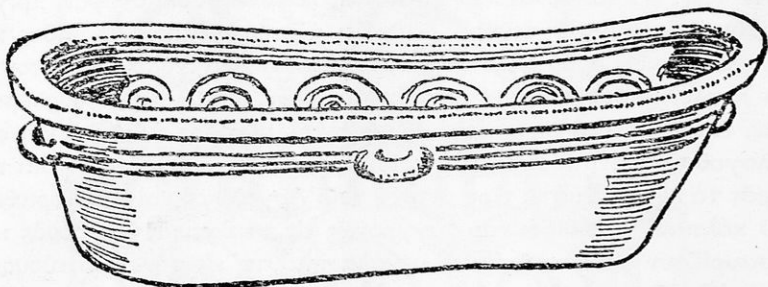
ΑΙ ΜΥΚΗΝΑΙ·ΚΑΙ ΑΚΡΟΠΟΛΕΙΣ

Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν, ἐπεὶ εἶναι ὀλιγώτερον ἀσφαλεῖς εἰς τὴν ξηρὰν παρὰ οἱ Κρήτες εἰς τὴν νήσόν των, ἐκλέγουν ὑψηλὰ καὶ ἀπρόσιτα μέρη, διὰ νὰ κτίσουν τὴν κατοικίαν των, καὶ τὴν ὀχυρώνουν μὲ ἰσχυρὰ τεῖχη. Τὰ ἀνάκτορά των δηλαδὴ εἶναι ὀχυραὶ ἀκροπόλεις. Τὰ τεῖχη τῶν ἀκροπόλεων εἶναι κτισμένα μὲ πελωρίους ὀγκολίθους χωρὶς ἀμμοκονίαν. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν

μήκος 9 μ., πάχος 6 μ. και ζυγίζουν 90 χιλ. όκάδας, όσον δηλαδή μεγάλη σιδηροδρομική άμαξα. Οί Έλληνες τών ιστορικών χρόνων, έπειδή έδυσκολεύοντο νά εξηγήσουν τήν προέλευσιν τών όχυρωμάτων αυτών, ύπέθεσαν ότι τόν παλαιότερον καιρόν εις τήν Έλλάδα έζησαν πελώριοι άνθρωποι, οί Κύκλωπες, οί όποιοι έκτισαν τά τείχη αυτά. Διά τοϋτο τά ώνομάζουν κυκλώπεια τείχη.

ΤΟ ΑΝΑΚΤΟΡΟΝ

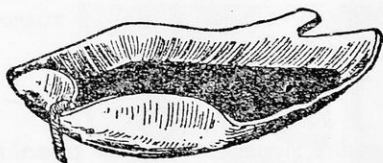
Τό μυκηναϊκόν ανάκτορον είναι διαφορετικόν από τό κρητικόν. Είναι κτίριον βαρύ, μέ ένα όροφον. Άποτελείται κυρίως από έν στε-

Λουτήρ.

Άπό τό μέγαρον τής Τίρυνθος.

νόμακρον δωμάτιον, τό όποϊον εις τήν είσοδον έχει μίαν στοάν και όπίσω δωμάτια ύπνου. Τό κεντρικόν δωμάτιον τό ώνόμαζον μέ-

Μυκηναϊκή λυχνία.

Εις τό άξιον άριστερά ή θρυαλλίς.

γαρον. Παράθυρα δέν είχεν. Έφωτίζετο μόνον από τήν είσοδον. Εις τήν όροφήν είχε μίαν μεγάλην όπήν, διά νά εξέρχεται ό καπνός. Εις τό μέσον εύρίσκετο ή έστία, εις τήν όποϊαν έκαιεν ή φωτιά, ή όποία έχρησίμευε νά θερμαίνη και νά φωτίζη μαζί. Εις τό

δωμάτιον αυτό έτρωγον, έδέχοντο τούς ξένους και έπερνούσαν τήν ημέραν των. Τόν τύπον αυτόν τής κατοικίας οί Άχαιοί έφεραν

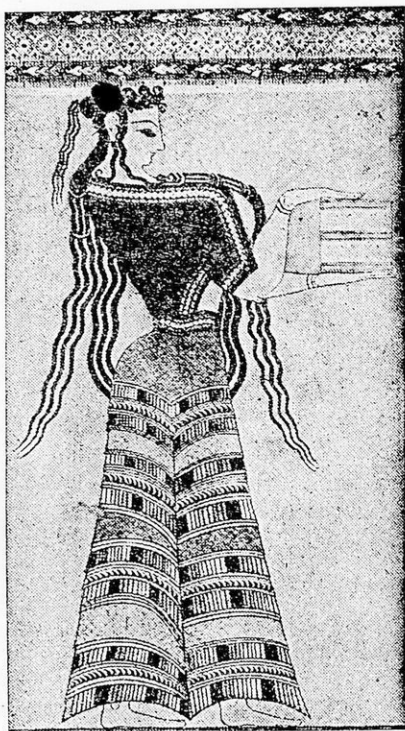
ἀπὸ τὰς βορειότερας χώρας, ὅπου ἔζησαν παλαιότερον.

Τὸ ἀνάκτορον εἰς τὴν ἀρχὴν ἦτο πολὺ ἀπλοῦν. Οἱ βασιλεῖς ἐφρόντισαν πρὸ πάντων διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν δύναμιν των. Ἀργότερον ὁμως ἐμιμήθησαν τοὺς βασιλεῖς τῆς Κρήτης. Ἐστόλισαν τὰ ἀνάκτορά των μὲ ὠραίας τοιχογραφίας, κατεσκεύαζον χρυσοκέντητα ὅπλα, χρυσοῦς κοσμήματα, ἀγγεῖα κλπ. Οἱ τεχνίται τῶν Ἀχαιῶν ἐφιλοτιμήθησαν νὰ κάμουν ἔργα ὠραῖα, ὅπως καὶ οἱ Κρήτες.

Οἱ τάφοι

Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἤθελον νὰ ἐξακολουθήσουν τὴν καλὴν ζωὴν καὶ μετὰ θάνατον. Ἐφρόντιζον λοιπὸν νὰ κτίσουν τάφους εὐρυχωρούς. Κατ' ἀρχὰς ἔσκαπτον τοὺς τάφους ἐντὸς τῶν βράχων, οἱ ὅποιοι ἦσαν πλησίον τῶν ἀνακτόρων. Ἀργότερον κατεσκεύαζον ἐντὸς τῆς γῆς ὁλόκληρα δωμάτια, ἐνίοτε δύο, τὰ ὅποια εἶχον συγκοινωνίαν μεταξύ των, καὶ τὰ ἐσκέπαζον μὲ στερεοὺς θόλους ἀπὸ πέτρας. Αὐτοὶ εἶναι οἱ θολωτοὶ τάφοι.

Εἰς τοὺς τάφους αὐτοὺς ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς, ἀφοῦ τοὺς ἐταρίχεον καὶ τοὺς ἐστόλιζον ὅπως εἰς τὴν ζωὴν. Ἔθετον εἰς τὴν κεφαλὴν

Ἡ κυρία μὲ τὴν πυξίδα.

Τοιχογραφία ἀνακτόρου Τίρυνθος.

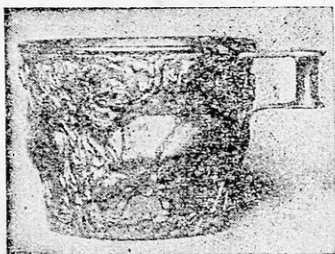
Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τὰς μεγάλας παραστάσεις, αἱ ὅποιαι ἐστόλιζον τοὺς τοίχους τοῦ ἀνακτόρου. Φορεῖ στολὴν ἐπίσημον καὶ κρατεῖ ἐλεφαντίνην πυξίδα. Ἐνδυμασίᾳ καὶ στάσις ἐνθυμίζουσιν κυρίας τῆς ἐποχῆς μας. Τὰ ζωηρὰ χρώματα ἐδίδον ἐξαιρετικὴν κίνησιν εἰς τὸ πρῶτότυπον.

τὸ στέμμα, ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον μὲ χρυσῇν προσωπίδα καὶ ἔθαπτον αὐτοὺς μαζί μὲ ὅ,τι ἀγαπητὸν εἶχον, χρυσωμένα ὅπλα, χρυσὰ κοσμήματα, ἀγγεῖα κλπ.

ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ

Αἰῶνας ἐκοιμήθησαν οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἡσυχοὶ εἰς τοὺς τάφους των, εἰς τὸ μέσον τοῦ πολυτελοῦς θησαυροῦ των, ἕως ὅτου ἡ σκαπάνη τοῦ Σλῆμαν ἐτάραξε τὸν ὕπνον των.

Ὁ γερμανὸς ἀρχαιολόγος Σλῆμαν εἶναι ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν ἐμπνευσιν νὰ σκάψῃ ὀνομαστὰς τοποθεσίας τοῦ παλαιότερου πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἔμπορος, ἀλλ' εἶχε

Χρυσὰ ποτήρια ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ Βαφειοῦ (περὶ τὸ 1500 π. Χ.).

Εὐρέθησαν εἰς τάφον παρὰ τὴν θέσιν Βαφειὸ πρὸς νότον τῆς Σπάρτης.

Παριστάνουν τὴν σύλληψιν ταύρων.

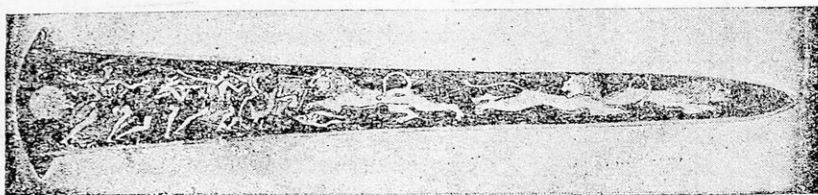
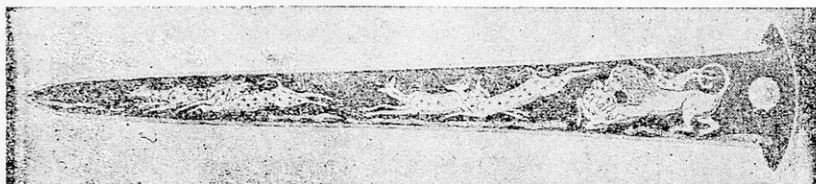
διαβάσει μὲ ἀγάπην τὸν Ὅμηρον καὶ ἠθέλησε νὰ εὑρῇ τὰ ἴχνη τῶν ὀμηρικῶν ἡρώων. Τὸ 1876 ἔκαμεν ἀνασκαφὰς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀνεκάλυψε παλαιοτάτους τάφους, γεμάτους ἀπὸ ἀντικείμενα μεγάλης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας. Ὁ Σλῆμαν ἀνεκάλυψεν ἐπίσης σπουδαῖα εὐρήματα εἰς τὴν Τροίαν. Τοιοῦτοτρόπως ἔδωσε τὴν πρώτην ὥθησιν εἰς τὰς ἀνασκαφὰς, αἱ ὁποῖαι ἔφερον εἰς τὸ φῶς τὴν προῖστορικὴν Ἑλλάδα.

ΤΡΟΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Οἱ Ἕλληνες τῶν ἱστορικῶν χρόνων διетήρησαν ζωηρὰν ἀνάμνησιν μιᾶς πανελληνίου ἐπιχειρήσεως εἰς παλαιούς χρόνους ἑναν-

τίον μιᾶς πόλεως ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Τροίας. Αἱ δὲ ἐπιγραφαί, αἱ ὁποῖαι εὑρέθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Μ. Ἀσίας, μαρτυροῦν ὅτι αἱ διηγήσεις ἐκεῖναι εἶχον ἱστορικὴν βάσιν.

Ἀναβαίνοντες πρὸς τὰ βόρεια τοῦ Αἰγαίου οἱ Ἕλληνες ἔφθασαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἀλλὰ τὴν διάβασιν τοῦ πορθμοῦ πρὸς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Εὐξείνιον ἔκλειε μία μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ πόλις κτισμένη ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἡ Τροία.

Μυκηναϊκὰ ἐγχειρίδια.

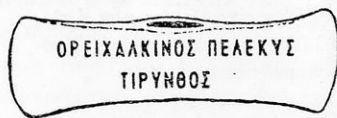
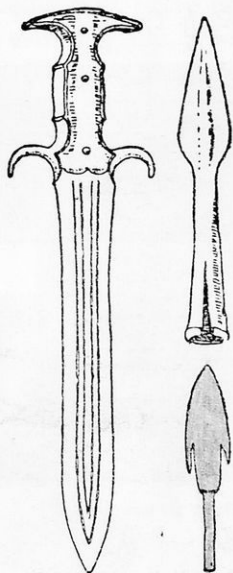
Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν.

Εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους τῶν Μυκηνῶν. Εἶναι ἀπὸ ὀρείχαλκον μὲ σκαλίσματα ἀπὸ χρυσοῦ καὶ ἄργυρον. Εἰς τὴν μίαν ὄψιν εἰκονίζονται νέοι ὀπλισμένοι ποὺ κυνηγοῦν λέοντας. Εἰς τὴν ἄλλην λέων κυνηγεῖ δορκάδας. Προξενεῖ ἐντύπωσιν ἡ ζωηρότης τῶν παραστάσεων.

Ἡ Τροία ἦτο πόλις πολὺ παλαιά. Ἐπανειλημμένως κατεστράφη, ἀλλὰ εἰς τὴν θέσιν τῆς παλαιότερας ἐκτίζετο νέα. Οἱ ἀρχαιολόγοι ἀνεκάλυψαν πολλὰ στρώματα πόλεων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζουν Τροία Α', Τροία Β' κλπ. Ἡ Τροία τοῦ Πριάμου ἦτο ἡ Τροία ΣΤ'. Ἀφ' οὗτου ἡ πόλις περιῆλθεν εἰς τοὺς Φρύγας, ἓνα λαὸν τῆς Μ. Ἀσίας, δὲν ἔπαυσε νὰ προσδεύη. Εἰς τὸ φρούριόν της, στεφανωμένον μὲ ἐπάλξεις, περιέκλειε μερικὰς χιλιάδας ἀνθρώπων καὶ ἔδιδεν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς χωρικοὺς τῆς περιοχῆς. Ἦτο πλουσία εἰς χρυσοῦ καὶ ὀρεί-

χαλκον από την φορολογίαν εκείνων, οί όποιοί διήρχοντο τά στενά. Μεγάλη πανήγυρις συνεκροτείτο υπό τά τείχη τής Τροίας, εις τήν όποιαν συνηντῶντο ἔμποροι τοῦ Αἰγαίου μέ ἔμποροι τοῦ Εὐξείνου.

Οί Ἀχαιοί δέν ἦτο δυνατόν νά άνεχεσῶν τόν αὐθαίρετον αὐτόν ἀποκλεισμόν. Περὶ τὸ 1194 ὁ Ἀτρείδης Ἀγεμέμων ἔδωκε τὸ σύνθημα τοῦ συναγερωῦ καὶ περὶ αὐτὸν ἠνώθησαν οί πολεμισταὶ τής Ἑλλάδος ἀπὸ τής Κρήτης καὶ τής Ρόδου μέχρι τής Κεφαλληνίας καὶ ἀπὸ τής Πύλου μέχρι τής Δωδώνης. Εἰς τὸν συνασπισμόν αὐτόν ὁ Πρίαμος ἀντέταξεν ἄλλον. Δαρδάνιοι καὶ Πελασγοί, παραθαλάσσιοι τοῦ Ἑλλησπόντου, Προποντίδος, Εὐξείνου, Μυσοί, Φρύγες, Κᾶρες, Λύκιοι, Θρᾷκες, Κίκοι, Παίονες, ὅλοι οἱ ὑποτελεῖς ἢ σύμμαχοι, ἔσπευσαν εἰς βοήθειάν του.

Μυκηναϊκά όπλα.

Οί Ἀχαιοί δέν ἦσαν εἰς θέσιν νά περικυκλώσουν τήν πόλιν. Ἔστρατοπέδευαν εἰς τήν παραλίαν καὶ ἔχοντες ὀπισθεν τήν θάλασσαν καὶ βάσιν τήν Λῆμνον διήρπαζον τήν πεδινήν χώραν, διὰ νά προμηθευθοῦν τροφάς. Οἱ ἐχθροὶ ἔστρατοπεδευμένοι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σκαμάνδρου ἀπέκρουον τὰς ἐπιθέσεις. Συγκρούσεις ἐγίνοντο εἰς ἀραιὰ διαστήματα.

Μετὰ πολλήν καρτερίαν οἱ Ἀχαιοὶ ὑπερίσχυσαν. Ἡ ἄλωση τής Τροίας διαλαλήθη ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διὰ τῶν αἰώνων.

ΟΙ ΜΥΘΟΙ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΧΑΙΟΥΣ

Μετὸν καιρὸν οἱ Ἕλληνες ἐλησμόνησαν τήν ἱστορίαν τῶν Ἀχαιῶν, ὅπως ἐλησμόνησαν καὶ τήν ἱστορίαν τῶν Κρητῶν. Ἀλλ' ἡ δόξα των

δὲν ἔσβησεν, ὅπως καὶ ἡ δόξα τῆς Κρήτης. Διὰ τοὺς Ἀχαιοὺς ἡ παράδοσις ἔσωσε πολὺ περισσότερα. Διηγοῦνται πολλὰ διὰ τὴν

Μυκηναϊκά ἀγγεῖα.
Μουσεῖον Ἀθηνῶν.

ζωὴν, τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ἔργα των. Ἔμεινε προπάντων ἔνδοξον τὸ ὄνομα τῶν Μυκηνῶν. Ἐπίστευον ὅτι τὰ θεώρατα τείχη των τὰ ἔκτισαν Κύκλωπες. Ἔλεγον, ὅτι ἐκεῖ ἔζησαν σπουδαῖοι βασιλεῖς, ὁ Ἀτρεὺς πρῶτον, ἔπειτα τὰ παιδιὰ του καὶ οἱ ἔγγονοί του, οἱ Ἀτρεΐδαι.

Ὁ υἱὸς του Ἀγαμέμνων, ὁ πλουσιώτερος καὶ ἰσχυρότερος βασιλεὺς τῆς ἐποχῆς, ἤνωσε τοὺς ἡγεμόνας τῶν Ἀχαιῶν, διὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς Τρῶας, διότι ὁ Πάρις, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Πριάμου, ἤρπασε τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του Μενελάου, τὴν ὡραίαν Ἑλένην. Εἰς τὸν Τρωικὸν πόλεμον ἔλαβον μέρος οἱ ἐξοχώτεροι ἥρωες τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἀχιλλεύς, προσωποποιήσις τῆς νεανικῆς ἀνδρείας, ὁ Ὀδυσ-

Μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον.

Ἀπὸ τὰ μεταγενέστερα τῆς ἐποχῆς
(Ἀρχ. Μουσεῖον Ἀθηνῶν).

σεύς, ὁ πονηρὸς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, σύζυγος τῆς πιστῆς Πηνελόπης, ὁ φρόνιμος καὶ γλυκομίλητος γέρων Νέστωρ, βασιλεὺς τῆς Πύλου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἴδῃ τρεῖς γενεὰς ἀνθρώπων, ὁ ρωμαλέος Αἴας ὁ Τελαμώνιος, ἀήττητος εἰς τὰς μάχας, ὁ ὁποῖος κρατεῖ ἀσπίδα κατασκευασμένην ἀπὸ ἑπτὰ δέρματα βοδιοῦ, ὁ Μάχάων, ὁ ὁποῖος κατέχει τὸ μυστικὸν νὰ θεραπεύῃ ὅλας τὰς ἀσθενείας. Οἱ Τρῶες ἀντιτάσσουν εἰς αὐτοὺς ἐπίσης ἀξίους πολεμιστὰς, ἰδίως τὸν Ἑκτορα, τὸν υἱὸν τοῦ Πριάμου. Ὁ πόλεμος διήρκεσε δέκα ἔτη.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἄλλα δέκα ἔτη ὁ Ὀδυσσεὺς περιεπλανήθη εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπάλαισε μὲ τρικυμίας, μὲ θαλάσσια τέρατα, μὲ μάγισσες. Τέλος ὅμως κατῴρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πατρίδα του μὲ τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἐφευρετικότητά του.

Οἱ μῦθοι τοῦ Τρωικοῦ πολέμου εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀγαπητοὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι παρουσιάζουν ἡνωμένον τὸν Ἑλληνισμόν διὰ μεγάλην ἐπιχείρησιν καὶ διασφύζουν ἀναμνήσεις τῶν ἀγώνων εἰς τὴν θάλασσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

Ο ΗΡΑΚΛΗΣ — Η ΕΠΙΔΡΟΜΗ

Τὸν καιρὸν τῶν Ἀχαιῶν ἡ Ἑλλὰς ἦτο πολὺ προωδευμένη. Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς εἶχε διαδοθῇ παντοῦ. Ἡ γῆ ἐκαλλιεργεῖτο καλὰ, ὁ πληθυσμὸς ἡὔξανεν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωναν, αἱ τέχναι προώδευσαν καὶ ἡ ζωὴ ἐκαλυτέρευεν. Ὑπῆρχεν ἀρκετὴ ἀσφάλεια καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν ἡμερώτεροι.

Αἶφνης ὅμως ἐπῆλθε τρομερὰ καταστροφή. Περί τὸ 1100 ἤρχισαν νὰ καταβαίνουν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Δωριεῖς. Δυνατώτεροι σωματικῶς καὶ ὡπλισμένοι μὲ σιδηρὰ ὄπλα, ἐνίκησαν τοὺς Ἀχαιοὺς, ἐκυρίευσαν τὰς ὀχυρὰς ἀκροπόλεις, ἐφόνευσαν τοὺς βασιλεῖς καὶ διήρπασαν τοὺς θησαυροὺς των.

Οἱ Δωριεῖς εἶναι ἀπὸ τὴν ἰδίαν φυλὴν καὶ ὁμιλοῦν διάλεκτον τῆς ἰδίας γλώσσης ὅπως οἱ ἄλλοι Ἕλληνες. Ἐπεὶ δὲ ὅμως ἔμειναν περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους εἰς χώρας ἀποκλεισμένας διετήρησαν καθαρώτερον τὴν ἐθνικότητα καὶ ἔμειναν τραχύτεροι καὶ περνοῦν ὥς οἱ πραγματικοὶ Ἕλληνες. Ὁπλισμένοι μὲ σιδηροῦν δόρυ, χωρισμένοι πανταχοῦ εἰς τρεῖς φυλάς, διεισδύουν βαθέως εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα κατὰ πυκνὰς μάζας, ὀρμητικοὶ « ὡς ἄξια τέκνα τοῦ Ἡρακλέους ».

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΩΣ

Οἱ Δωριεῖς ὑπέταξαν τὴν Θεσσαλίαν, ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐπέρασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐκυρίευσαν τὴν Κόρινθον, τὸ Ἄργος, τὴν Λακωνικὴν, τὴν Μεσσηνίαν κλπ. Εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐγκατεστάθη ἡ ἰσχυροτάτη Δωρικὴ φυλὴ, οἱ Λάκωνες ἢ Σπαρτιάται, οἱ ὅποιοι ἔγιναν ὀνομαστοὶ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

Ἡ ὀρμητικὴ αὐτὴ ἐπιδρομὴ ἀνεστάτωσε τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς κατεστράφη. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἐγκατέλειψαν τὴν χώραν καὶ ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς νέας ἀναστατώσεις. Αἱ νῆσοι ἦσαν ἀνήσυχοι, αἱ ἡπειροὶ ἐπίσης, λέγει μία ἐπιγραφὴ τοῦ Φαραῶ Ραμσή Γ'. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἔμειναν εἰς τὰς κατακτηθείσας ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς χώρας ἔγιναν δουλοπάροικοι, εἴτε εἰλωτες, ὅπως τοὺς ἔλεγαν εἰς τὴν Σπάρτην.

Οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς φυγάδας διηλυθύνθησαν πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὅπου ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς χρόνους οἱ Ἀχαιοὶ εἶχον ἰδρύσει ἀποικίας. Ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ καὶ ἔφερον μαζί καὶ τὸν πολιτισμὸν των. Οἱ παλαιότεροι λοιπὸν κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, οἱ περισσότερον πολιτισμένοι, οἱ Ἀχαιοί, ἤλλαξαν πατρίδα καὶ ἐπῆγαν νὰ ζήσουν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐκεῖ προώδευσαν πολὺ καὶ ἡ Μ. Ἀσία ἔγινε διὰ πολὺν καιρὸν ἡ περισσότερον προωδευμένη ἑλληνικὴ χώρα.

Ἡ παλαιὰ Ἑλλὰς ἔμεινε ὀπίσω, ἡ πρόοδος τῆς ἐσταμάτησεν. Οἱ ἄνθρωποι ἐλησμόνησαν τὴν λεπτὴν κρητικομυκηναϊκὴν τέχνην. Τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὅποια κατεσκεύαζον μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν, εἶναι ἄτεχνα καὶ αἱ εἰκόνες ἐπάνω εἰς αὐτὰ χονδροειδεῖς. Ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης ἔφυγεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας, ἕνα λαὸν τῆς Ἀσίας, ὁ ὅποιος ἔζη εἰς τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Συρίας.

Ο ΜΥΘΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΟΔΟΥ ΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΔΩΝ

Οἱ Ἕλληνες διετήρησαν ζωηρὰν ἀνάμνησιν ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀναστάτωση. Αἱ λεπτομέρειαι ὅμως τῶν γεγονότων ἐλησμονήθησαν καὶ οἱ Δωριεῖς ἔπλασαν ἀργότερον ἕνα μῦθον, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν κατὰκτησιν τῆς Πελοποννήσου. Διηγοῦντο ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρακλέους ὁ ἐξαδελφός του, ὁ γνωστὸς Εὐρυσθεύς, ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν πατρίδα των τὰ τέκνα τοῦ ἥρωος, τοὺς Ἡρακλείδας. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους προσπαθῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἐφονεύθη, οἱ ἀπόγονοί του περιεπλανήθησαν καὶ ἐταλαιπωρήθησαν πολλὰ χρόνια εἰς ξένας χώρας. Τέλος συνελήθησαν μετὰ τοὺς Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι ἦσαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Κατέβησαν μετὰ αὐτοὺς εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐπέ-

ρᾶσαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐνίκησαν τὸν ἀπόγονον τοῦ Εὐρυσθέως καὶ ἔγγονον τοῦ Ἀγαμέμνονος βασιλεῖα τῶν Μυκηνῶν καὶ ἔγιναν οἱ ἴδιοι βασιλεῖς. Διὰ τοῦτο οἱ βασιλεῖς τῶν Δωριέων, ὅπως π. χ. τῆς Σπάρτης, ἔκαυχώντο ὅτι κατάγονται ἀπὸ τὸν Ἡρακλέα.

Ἡ ἐπιδρομὴ λοιπὸν τῶν Δωριέων, κατὰ τὸν μῦθον, δὲν ἦτο ἄλλο παρὰ ἡ ἐπιστροφή τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους, τοὺς ὁποίους εἶχον διώξει ἀδίκως ἀπὸ τὴν πατρίδα των, ἡ κἀθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν, ὅπως εἶπον. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἐγνώριζον καὶ ἐπίστευον ὅτι ἀνήκουν ὅλοι εἰς ἓν ἔθνος.

Ο ΗΡΑΚΛΗΣ

Οἱ Δωριεῖς ἐλάτρευον τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν ψυχικὴν τόλμην. Τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἰς μέγαλον βαθμὸν τὰς ἀρετὰς αὐτὰς καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ τὰς διαθέσῃ διὰ τὸ καλὸν τῶν ἄλλων, τὸν ὠνόμαζον ἥρωα. Τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τὰς ἀπέδιδον οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐλογίαν κάποιου θεοῦ. Ἐπίστευον ὅτι ἓνας ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοῦ ἥρωος ἦτο θεός. Ὅτι δηλαδὴ ἦτο ἡ μίθεος.

Ὁ ἀξιώτερος ἥρωος τῶν Δωριέων ἦτο ἓνας ἄνθρωπος μεγάλω σωμας, ὑψηλός, ρωμαλέος, μὲ βραχίονας τόσον δυνατοὺς, ὥστε νὰ πνίγῃ λέοντας, καὶ μὲ ψυχὴν, ἡ ὁποία νὰ μὴ δειλιάζῃ ἐμπρὸς εἰς τοὺς κινδύνους. Τοιοῦτος ἦρωος διὰ τοὺς Δωριεῖς ἦτο ὁ Ἡρακλῆς. Ἐξαιρετικὰ σημεῖα ἔδειξαν ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια πόσον σπουδαῖος ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ. Ὁκτῶ μηνῶν ἀκόμῃ ἐπνίξε δύο μεγάλους ὄφεις, οἱ ὁποῖοι ὥρμησαν νὰ τὸν φάγουν εἰς τὴν κούνιαν του.

Πατέρα εἶχεν ὁ Ἡρακλῆς τὸν Δία καὶ μητέρα τὴν θνητὴν Ἀλκμήνην, βασιλίσσαν τῶν Θηβῶν. Εἶχε λοιπὸν τὴν εὐκολίαν νὰ περᾶσῃ τὴν ζωὴν του εἰς τὴν πολυτέλειαν μὲ διασκεδάσεις. Ἐπρωτίμῃσεν ὅμως τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Ἀπὸ ἐξαιρέτους διδασκάλους ἐδιδάχθη τὸ τόξον, τὴν μουσικὴν, τὴν σοφίαν, τὴν ἀρετὴν. Εὐρωστος, ρωμαλέος, μὲ ἀτρόμητον ψυχὴν, ἔκαμεν ἔργα, τὰ ὁποῖα ὠφέλησαν τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκαθάρισεν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία καὶ τοὺς ληστές. Ἐξετέλεσε δηλαδὴ τοὺς περὶ τὸν Ἡρακλέα ἄθλους του, ὑποχρεωμένους ἀπὸ τὴν θέ-

λησιν τῶν θεῶν νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν ἐξάδελφόν του Εὐρυσθέα, τὸν βασιλέα τῶν Μυκηνῶν.

Κάθε ἑλληνικὴ πόλις εἶχεν ἓνα ἢ περισσοτέρους τοπικοὺς ἥρωας,

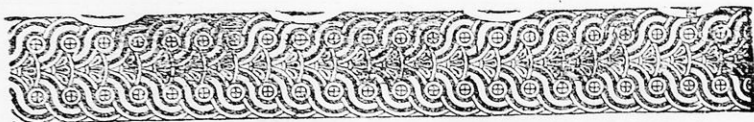
Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον.

Ἀμοφορεὺς, μνημεῖον ἐπὶ τάφου, 8ος αἰὼν π. Χ.
 Νέα Υόρκη, Μητροπολιτικὸν Μουσεῖον.

δαιότερος ἄνθρωπος, « ἄριστος ἄνδρῶν ». Ὁ Ἡρακλῆς εἶχε δυσάρεστον τέλος. Ἄλλ' οἱ θεοὶ τὸν ἐτίμησαν, τὸν παρέλαβον εἰς τὸν Ὀλυμπον, ἔκαμαν καὶ αὐτὸν θεόν.

τοὺς ὁποίους ἐτίμα καὶ ἐλάτρευε. Τοῦ Ἡρακλέους ὁμως ἡ λατρεία ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν ἑλλάδα. Αἱ μητέρες διηγοῦντο τὸν μῦθόν του εἰς τοὺς υἱοὺς των, διὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσουν εἰς τὸν δρόμον τῆς τιμῆς. Οἱ νέοι ἐδιδάσκοντο ἀπὸ τὸ παράδειγμα του νὰ θυσιάζονται διὰ τὰς καλὰς πράξεις μὲ ἀφιλοκέρδειαν. Οἱ νικηταὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐλάμβανον μόνον ἓνα στεφάνι ἀπὸ κλάδον ἐλαίας χωρὶς ἄλλο ὑλικὸν κέρδος. Ἡ παράδοσις ἔλεγεν ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἡρακλῆς ἐφύτευσε τὸ ἐλαιόδενδρον εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, διὰ νὰ στεφανῶνται οἱ νικηταί.

Ὁ Ἡρακλῆς ἔκαμε τόσα κατορθώματα, ὥστε ἔγινεν ὁ περιφημότερος ἥρωας τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας. Ὁ ποιητὴς Ὅμηρος εἶπεν ὅτι ἦτο ὁ σπου-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΟΙ ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ (9ος καὶ 8ος π. χ. αἰών).

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΩΡΙΚΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΝ

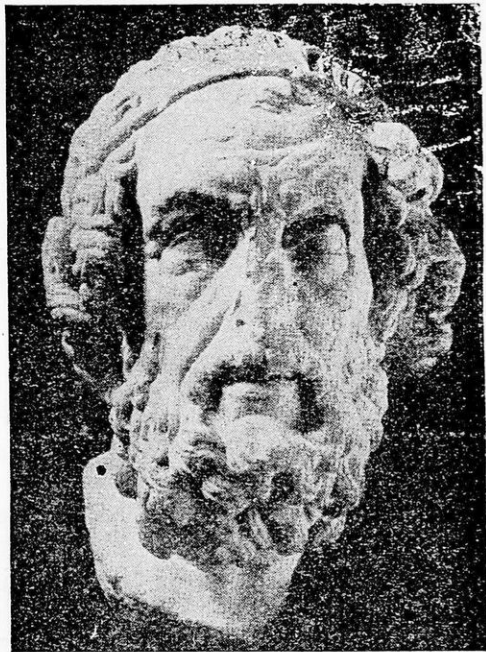
Ἡ δωρική μετανάστευσις ἔφερε μεγάλην μεταβολὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ χώρα ἥλλαξε κυριάρχους, διότι οἱ Δωριεῖς ἐπεκράτησαν σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ μέρη. Θεσσαλία, Στερεὰ Ἑλλάς καὶ Πελοπόννησος ἔγιναν Δωρικαί. Μόνον ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Εὐβοία δὲν ὑπέκυψαν εἰς τοὺς κατακτητάς. Σημαντικὸν μέρος τῶν παλαιῶν κατοίκων κατέφυγεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Αἱ διάφοροι φυλαὶ ἐγκατεστάθησαν ὀριστικῶς καὶ ἤρχισαν νὰ διαμορφώνωνται τὰ κράτη.

Ἀλλ' ὁ κρητικομυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ἐδέχθη δυνατόν κτύπημα, ἡ πρόοδος τῆς χώρας ἐσταμάτησε καὶ ἡ τέχνη ὠπισθοδρόμησεν. Ἀντὶ τῶν κομφῶν κρητικομυκηναϊκῶν ἀγγείων μὲ τὰς φυσικωτάτας παραστάσεις ἔχομεν τώρα μεγάλα χονδροειδῆ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα φέρουν ὡς κοσμήματα ἀπλᾶ γεωμετρικὰ σχέδια (γραμμάς, κύκλους κλπ.) ἢ παραστάσεις πολὺ ἀτέχνους. Ἐν τούτοις ὁ ἀρχαῖκός πολιτισμὸς δὲν κατεστράφη τελείως, διότι διετηρήθη εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου κατέφυγον οἱ Ἀχαιοί. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἔμειναν ἄρκετὰ στοιχεῖα, ὥστε νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἀφορμὴ διὰ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ κυριαρχία ὁμῶς τῆς θαλάσσης ἔφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας. Διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἀργότερον ἐνόμισαν ὅτι οἱ Φοίνικες ἦσαν οἱ πρῶτοι ναυτικοὶ τῆς Μεσογείου καὶ ὅ,τι ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ θαλάσσης ἦτο Φοινικικόν.

Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἐπὶ δύο ἕως τρεῖς αἰῶνας ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα γεωργικὴ. Ἡ οἰκονομικὴ τῆς ζωῆς εὕσκεται εἰς πρωτόγονον κατάστασιν. Δὲν ἔχει τεχνίτας, δὲν ἔχει ἀνεπτυγμένην

βιομηχανίαν, ἐμπόριον, σημαντικὴν ναυτιλίαν οὔτε μεγάλας πόλεις. Τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν, δηλ. τὸν 9ον καὶ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ., ὀνομάζουσι Ὀμηρικοὺς χρόνους, διότι τὰς πληροφορίας μας διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀντλοῦμεν ἀπὸ τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ
Μ. ΑΣΙΑΝ

Ἡ ἀκμαιοτέρα καὶ πλέον ἀνεπτυγμένη χώρα τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν εἶναι ἡ Μ. Ἀσία. Ἐκεῖ κατέφυγον οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἐπειδὴ ἐγκατεστάθησαν εἰς χώραν εὐφορον καὶ εἰς κλίμα πολὺ καλόν, ἐξηκολούθησαν νὰ προοδεύουν. Ὁ ἀκμαιότερος κλάδος τῶν Ἀχαιῶν, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὀνομάσθησαν ἀργότερον Ἴωνες. Οἱ μικρασιᾶται Ἕλληνες

Ὀμηρος.

Ἀρχαία προτομή, 1ος π.Χ. αἰών.

Μουσεῖον Βοστώνης.

Ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας ὅπως τὸν ἐφραντάζοντο οἱ Ἕλληνες ἀργότερον.

ἦσαν πλησιέστερον εἰς τοὺς παλαιοὺς ἀνεπτυγμένους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς Φοίνικας, τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Χαλδαίους καὶ ἔμαθαν ἀπ' αὐτοὺς πολλὰ.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἐξηκολούθησαν νὰ ζοῦν ὅπως εἰς τὴν παλαιὰν πατρίδα των. Ἦσαν κυρίως γεωργοὶ καὶ εἶχον εἰς τὴν ἀρχὴν βασιλεῖς οἱ ὁποῖοι ἐκυβέρνησαν τὸ κράτος μαζί μὲ τοὺς εὐγε-

νεῖς. Ἐκτιζαν ἀνάκτορα ὅμοια μὲ τὰ μυκηναϊκά, κατεγίνοντο εἰς τὰ πολεμικά, ἐθεώρουν τὴν πολεμικὴν ἀνδρείαν ὡς τὸ μεγαλύτερον προτέρημα, ἦσαν εὐθυμοὶ καὶ γεμάτοι διάθεσιν καὶ ὀρμὴν.

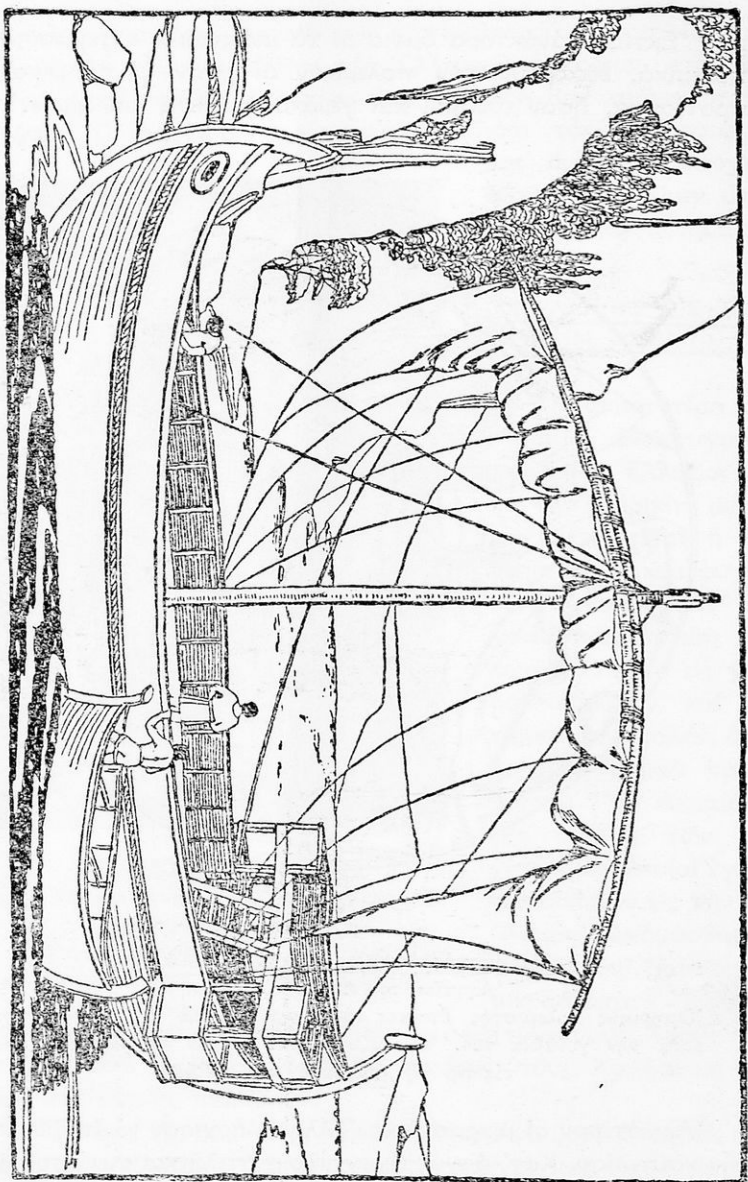

Πολεμιστὴς ἀποχαιρετᾷ τὴν γυναῖκά του.

Ἀγγεῖον τοῦ Δούριδος (Βιέννη).

Ὅμηρικὸς πολεμιστὴς, ἑτοιμὸς νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν μάχην, ἀποχαιρετᾷ τὴν γυναῖκά του. Ἡ σύζυγος ἀπὸ μικρὸν ἀγγεῖον χύνει κρασί εἰς τὴν γῆν, κάμνει δηλαδὴ σπονδὴν.

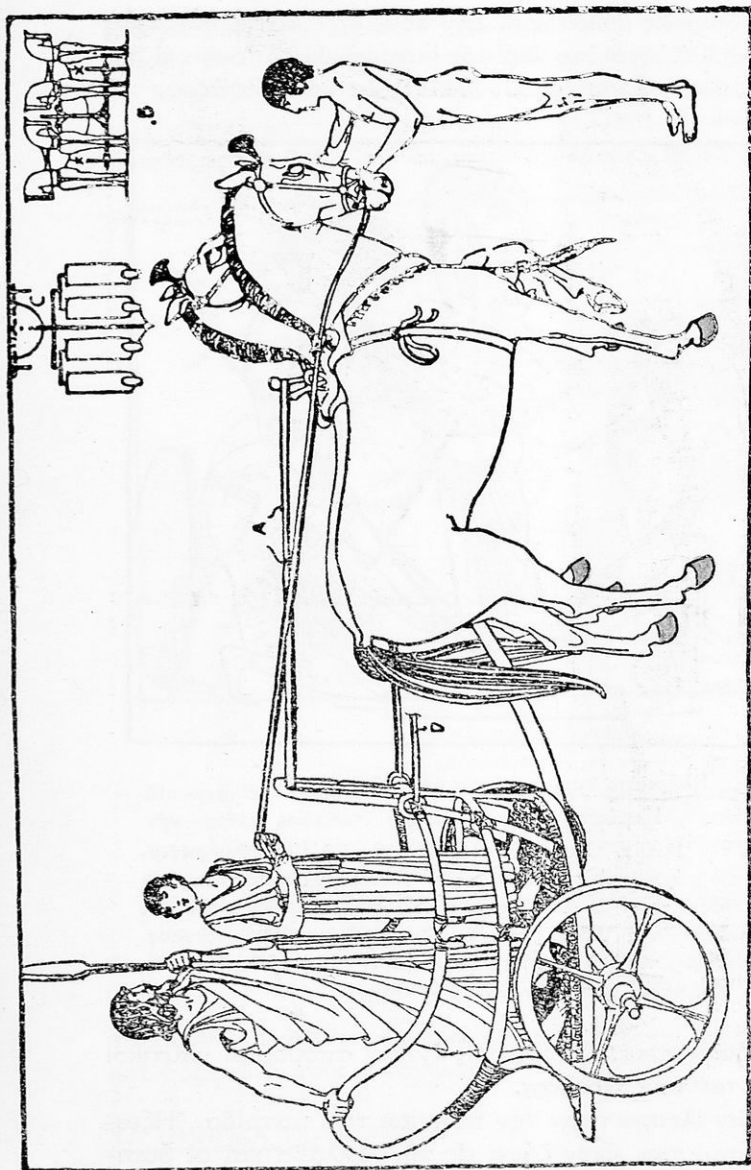
Ἀργότερον οἱ μικρασιᾶται Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὴν ναυτιλίαν. Κατ' ἀρχὰς εἶχον πλοῖα ἀτελεῖ καὶ συνήντησαν πολλὰς δυσκολίας. Σιγὰ - σιγὰ ὅμως ἐτελειοποίησαν τὴν ναυτικὴν τέ-

Πλοιοι των Ομηρικών Χρόνων.

¹ Αναπαράσταση από εικόνας επί αγγείου.

Μακρουρά, λεπτόν, πρόρα καὶ πρόρηγ υφαιμένα ὡς κέρατα, 50 κοπιράδων ἔσπομοι πάντοτε νὰ ἀλλ' ἄλ' οὖν τὴν κώπην μὲ τὸ δόρυ. ² Εὐπτορικὸν καὶ περστικὸν συγβόλιος.

Πολεμικὸν ἄρμα.

Ἀναπαράστασις ἀπὸ εἰκόνα ἐπὶ ἀγγείου.

Τὰ ἄρματα τῶν ὁμηρικῶν ἡρώων εἶναι ξύλινα καὶ σκετικῶς γρηναῖά, ὃ δὲ δίτερος των, ἡ θέσις δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ὑποῖας διαβαίνοντι οἱ ἐπιβάται, εἶναι περίφορτος εἰς τὰς τρεῖς πλευράς, ἀνοικτὸς ὀπισθεν καὶ δὲν ἔχει σκεπὴν. Κάτω ἀπὸ τὸν δίφρον εἶναι ὁ ἄξων, ἀπὸ κορυφῆς δέντρον, καὶ εἰς τὰ ἄκρα αὐτοῦ οἱ δύο τροχοί. Σύνονται ἀπὸ δύο ἵππους, ἐνίοτε ἔχουσι τρίτον βοηθητικόν. Ἐπὶ τοῦ ἄρματος ἐπιβαίνοντι δύο μόνον ἄνθρωποι. Ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν, ὁ κρατῶν τοὺς γρῶλινούς, εἶναι ὁ ἡνίοχος, ὁ δευτερός ὕπαισθεν εἶναι ὁ πολεμιστής. Ὁ τρίτος εἰσπρος εἰς τοὺς ἵππους εἶναι ὁ ὑπέρτερος. Πολύταξις οἱ ἥρωες διεσθύνοντι οἱ ἴδιοι τὸ ἄρμα. Κατὰ τὰς ὁμηρικὰς μάχας οἱ πολεμισταὶ προκαλοῦν ὁ εἰς τὸν ἄλλον, πηδῶν ἀπὸ τοῦ ἄρματος καὶ μάχοντα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

χνην καὶ ἔπλεον διαρκῶς μακρύτερα. Δὲν τοὺς ἐτρόμαζαν πλέον τὰ παραμύθια, τὰ ὁποῖα διηγοῦντο διὰ τὰς μακρινὰς θαλάσσας καὶ διὰ τὰ τέρατα, τὰ ὁποῖα καταστρέφουν τὰ πλοῖα καὶ ἄρπάζουν τὰ

Κλήρωση παρουσία τῆς Ἀθηνᾶς.

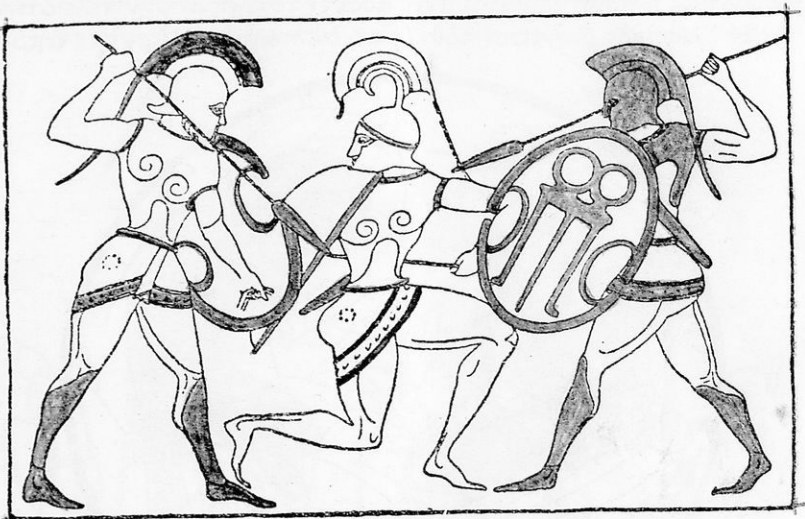
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Ἄλλη σκηνὴ ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα. Ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ εἰς τὴν 7ην ραψωδίαν σταματοῦν τὴν μάχην καὶ παρακινοῦν τὸν Ἕκτορα νὰ προκαλέσῃ εἰς μονομαχίαν τὸν ἀνδρειότερον ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀχαιῶν. Ἐκεῖνοι βάζουν κλῆρον ἐνώπιον τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὁ Αἴας ὀρίζεται ὡς ἀντίπαλος. Προχωρεῖ νὰ συναντήσῃ τὸν Ἕκτορα καί, ὅπως φορεῖ τὴν μεγάλην ἀσπίδα του, ὁμοιάζει πύργον, λέγει ὁ Ὅμηρος.

πλοῖα καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ Ἕλληνες ἔγιναν σπουδαῖοι ναυτικοὶ καὶ συναγωνίζονται τοὺς Φοίνικας.

Οἱ ἄποικοι δὲν ἐλησμόνησαν τὴν παλαιάν των πατρίδα. Ἦξευραν ὅτι οἱ πρόγονοὶ των εἶχον ζήσει εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ βασιλεῖς των ἦσαν ὑπερήφανοι, διότι κατάγονται ἀπὸ τὰς βασιλικὰς

οἰκογενείας τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, ἀπὸ τὸν Θησέα, τὸν Ἀγαμέμνονα, τὸν Ἀχιλλέα καὶ τοὺς ἄλλους ἥρωας τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, καὶ διηγοῦντο πολλοὺς μύθους διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων των. Εἰς τὰ συμπόσια των οἱ μουσικοί, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον ἄοιδοις, ἔψαλλον τὰ κατορθώματα καὶ τὰ παθήματα

Ὀμηρικοὶ πολεμισταί.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Μονομαχία Πάριδος καὶ Μενελάου ὅπως τὴν περιγράφει ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν τρίτην ραψωδίαν τῆς Ἰλιάδος. Πρῶτος ὁ Ἀλέξανδρος (Πάρις) ρίπτει τὸ δόρυ, τὸ ὁποῖον σχηματίζει μακρὰν σιάν. Ἐκτύπησε τὴν ὀλοστράγγυλῃ ἀσπίδα τοῦ Ἀτρείδου χωρὶς νὰ τὴν τρυπήσῃ, ἡ αἰχμὴ ἐκάμφη εἰς τὴν σκληρὰν ἀσπίδα. Ἐπιτίθεται κατόπιν μὲ ὀρμὴν ὁ Μενέλαος. Ὁ ὠραίος υἱὸς τοῦ Πριάμου δὲν θὰ ἐσώζετο, ἂν εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον τοῦ ἀγώνος δὲν ἐπενέβαινεν ἡ προστάτριά του θεὰ Ἀφροδίτη, ἡ ὁποία τὸν μεταφέρει μακρὰν ἀπὸ τὸ πεδὶον τῆς μάχης.

τῶν μυθικῶν ἐκείνων ἡρώων, διότι ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα των ἦτο τιμὴ καὶ δόξα διὰ τοὺς ἀπογόνους.

ΤΑ ΟΜΗΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ἀπ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους σώζονται δύο σπουδαῖα ποιήματα,

Ἡ ἑπὶ πόλεις μάρνανται σοφὴν διὰ εἶζαν ἄν
ρου. Σμύρνη, ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ ἴνστιτούτο ἑκπαιδευτικῆς πολιτικῆς. 24/05/2023, 21:05:00

ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, τὰ ἑποῖα ἔκαμεν ὁ ποιητής Ὁμηρος. Πότε ἔζησε καὶ τί ἦτο ὁ Ὅμηρος δὲν γνωρίζομεν. « Ἐπτὰ πόλεις ἐρίζουν διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ὀμήρου », ἔλεγον οἱ ἄρχαῖοι. Πιθανωτέρας ἐθεώρουν τὴν Σμύρνην ἢ τὴν Χίον. Ἐζησε δὲ τὸν 9ον ἢ τὸν 8ον αἰῶνα. Ἀλλὰ τὰ ποιήματά του εἶναι τόσοσιν ὥραϊα, ὥστε ἀποροῦμεν πῶς ἡ ποιητικὴ τέχνη εἶχε φθάσει τότε εἰς τόσῃν τελειότητι.

Ἡ Ἰλιάς μᾶς διηγεῖται τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸ

Ὁ Ἀχιλλεὺς δένει τὸ τραῦμα τοῦ Πατρόκλου.

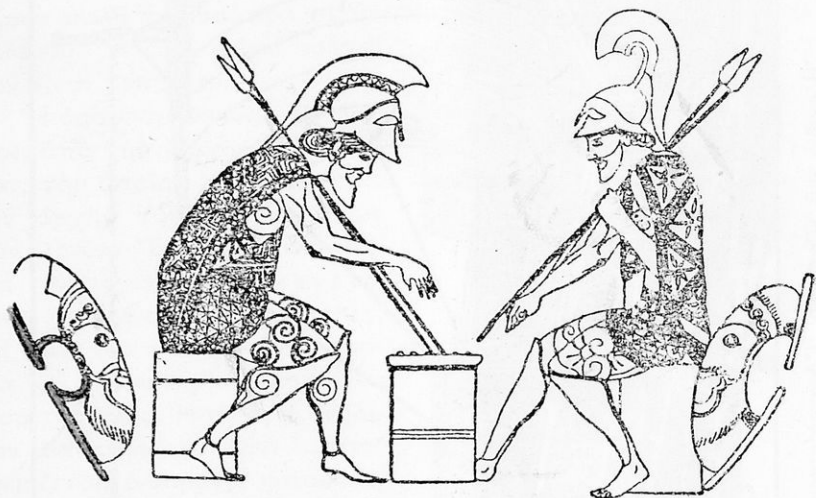
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

σημεῖον, ὅπου ὁ Ἀχιλλεὺς φιλονικεῖ μετὰ τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ μετὰ τὸ κεντρικὸν αὐτὸ ἐπεισόδιον πλέκονται πολλοαὶ ἄλλαι διηγήσεις.

Ἡ Ὀδύσσεια περιγράφει τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεως. Ὁ πονηρὸς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, ἀφοῦ ἐπολέμησε δέκα χρόνια εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἀφοῦ τέλος μετὰ τὴν πανουργίαν του ἐκυρίευσε τὴν πόλιν τοῦ Πριάμου, πλανᾶται ἄλλα δέκα χρόνια εἰς τὴν θάλασσαν

προσπαθῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου τὸν περιμένει ἡ πιστὴ του σύζυγος Πηνελόπη.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ὅμηρου εἶναι τὰ ἀρχαιότερα ἑλληνικὰ λογοτεχνήματα ἀπὸ ὅσα ἐσώθησαν. Ἔχουν μεγάλην ποιητικὴν ἀξίαν καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος. Εἰς αὐτὰ μὲ πρωτοφανῆ παρατηρητικότητα καὶ ζωηρότητα περιγράφονται οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἥθη τῶν μακρινῶν ἐκείνων

Ἀχιλλεὺς καὶ Αἴας παίζοντες πεσσοῦς.

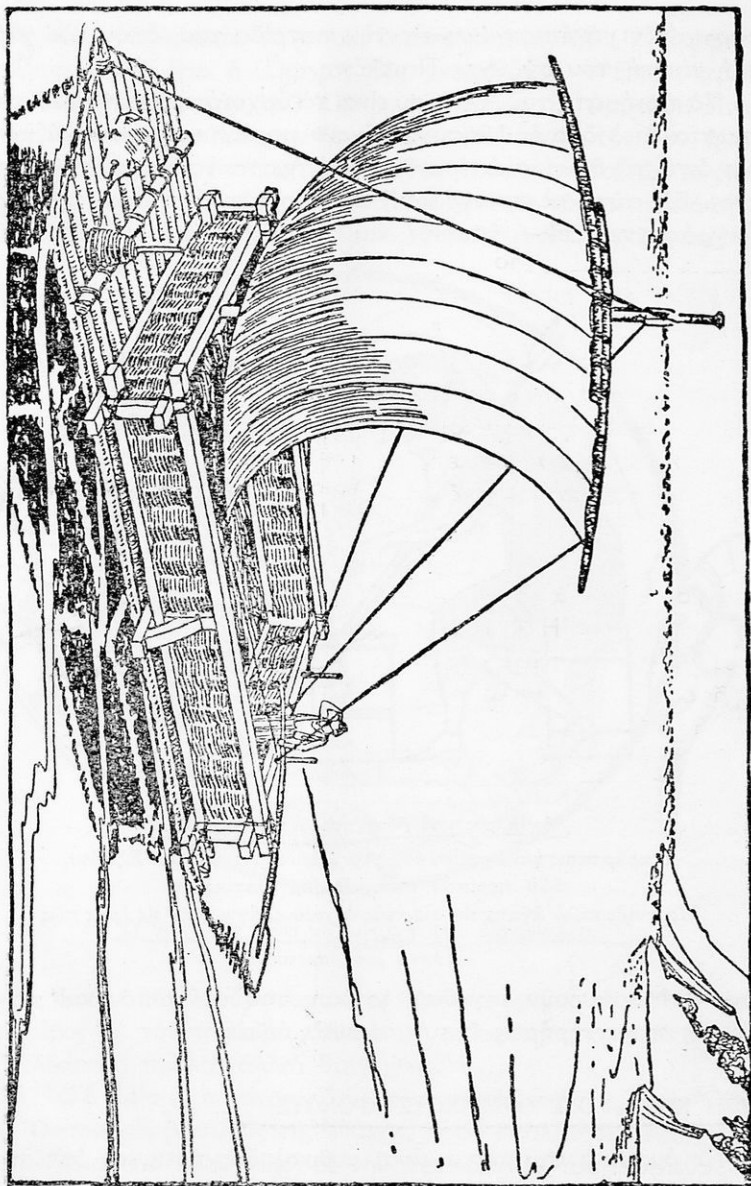
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Ἀθηναίου ἀγγειογράφου Ἐξεκίου,
540 περίπου π.Χ., Ρώμη, Βατικανόν.

Παιγνίδι πολὺ ἀγαπητὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους, ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς πῶς
ἐπαίζετο.

χρόνων. Μαρτυροῦν μεγάλην γνῶσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις ἔχουν αἰωνίαν ἀξίαν.

Η ΖΩΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΟΜΗΡΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα εἶναι μυθικαὶ διηγήσεις, αἱ ὅποια δὲν ἔχουν ἄμεσον σχέσιν μὲ ἱστορικὰ γεγονότα. Ἀλλ' αἱ ζωηραὶ καὶ λε-

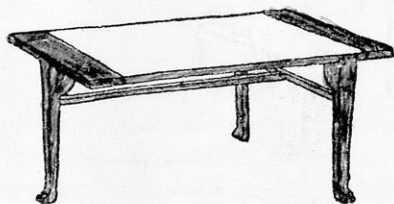
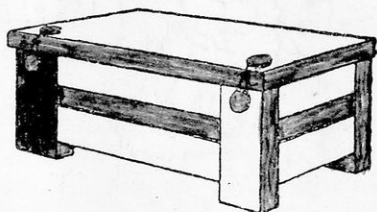
Ἡ σχεδία τοῦ Ὀδυσσεύς. (Ἀναπαράστασις).

πτομερεῖς περιγραφαὶ ἀναπαριστάνουν τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἥθη τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ.

Εἰς τὴν Ἰλιάδα οἱ Ἕλληνες μᾶς ἐμφανίζονται ὡς νέοι καὶ γε-
μᾶτοι ὁρμῇ. Ἀγαποῦν τὴν ζωὴν, λατρεύουν τὰ ὠραῖα πράγμα-
τα καὶ θυσιάζονται διὰ τὴν τιμὴν. Εἶναι ὅμως ἀκόμη τραχεῖς καὶ
δὲν μποροῦν νὰ ἐξουσιάσουν τὰ πάθη των. Ὁ Ἀχιλλεύς π.χ. ἀφή-
νει ἄταφον τὸν ἐχθρόν του Ἑκτορα, διὰ νὰ τὸν ἐξευτελίσῃ περισ-
σότερον. Εἰς τὴν Ὀδύσειαν οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν ἡμερώτεροι. Γνω-
ρίζουν πολὺ περισσότερα πράγματα ἀπὸ τοὺς ἥρωες τοῦ Τρωϊκοῦ
πολέμου. Ἡ ζωὴ καὶ οἱ τρόποι
των εἶναι λεπτότεροι.

Ἡ ὁμηρικὴ κοινωνία δὲν δια-
φέρει ἀπὸ τὴν γεωργικὴν κοινω-
νίαν, τὴν ὁποίαν συναντῶμεν εἰς
τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορίας ὅλων
τῶν λαῶν. Ἐχει δύο κοινωνι-
κὰς τάξεις, τοὺς εὐγενεῖς,
τοὺς λεγομένους ἀρίστους,
καὶ τὸν λαόν. Ἡ κτηνοτρο-
φία καὶ ἡ γεωργία εἶναι κύρια
μέσα τῆς ζωῆς. Ἡ τέχνη εἶναι ὀλί-
γον ἀνεπτυγμένη. Ὅ,τι ἕκαστος
χρειάζεται, ἐνδύματα, κατοικίαν,
ὅπλα, τὰ κατασκευάζει ὁ ἴδιος.

Ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κράτη κα-
τὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους ἔχουν
κληρονομικοὺς βασιλεῖς (πα-
τρικὰ βασιλεῖαι). Ἀλλ' ἡ ἐξουσία
των ἔχει περιορισθῇ πολὺ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Τὴν χώραν κυβερνοῦν
ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι καταγίνονται εἰς τὰ πολεμικά.
Ἡ πολεμικὴ ἀνδρεία θεωρεῖται ἡ μεγαλυτέρα ἀρετὴ. Κατέρχονται
εἰς τὸν πόλεμον βαρέως ὀπλισμένοι καὶ ἐξακλουθεῖν νὰ πολεμοῦν
μὲ ἄρματα, ὅπως οἱ Ἀχαιοί. Ἀλλὰ τὰ ὀρειχάλκινα ὅπλα ἀντικατε-
στάθησαν ἀπὸ τὰ σιδηρᾶ. Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ εὐγενεῖς κατασκευά-
ζουν ἀνέτους κατοικίας, αἱ ἑποῖαι ἐνθυμίζουν τὰ μέγαρα τῶν Μυ-
κηνῶν καὶ τῆς Τίρυνθος.

Κλῖβωτιον καὶ τράπεζα τῶν
Ὀμηρικῶν χρόνων.

Ἀντιγραφή ἀπὸ ἀρχαία μνημεῖα.

Ἡ παλαιότητα αὐτῆ ἐποχῆ ἐχάρισεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ δύο ποιήματα τοῦ Ὅμηρου, τὰ ὁποῖα ἔλαβον σπουδαιότητα θέσιν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἶχον μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξίν του. Οἱ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι ἐθεώρησαν τὸν Ὅμηρον πρότυπον, οἱ γλύπται καὶ ζωγράφοι αὐτὸν εἶχον ἀκένωτον πηγὴν ἐμπνεύσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ θρησκεία καὶ ὁ κόσμος τῶν θεῶν καὶ ἡρώων ἔλαβον ἀπὸ τὸν Ὅμηρον τὴν ὀριστικὴν τῶν διαμόρφωσιν.

Πατέρας καὶ μητέρα Ὅμηρον
Μέχης-Κριθῆς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ

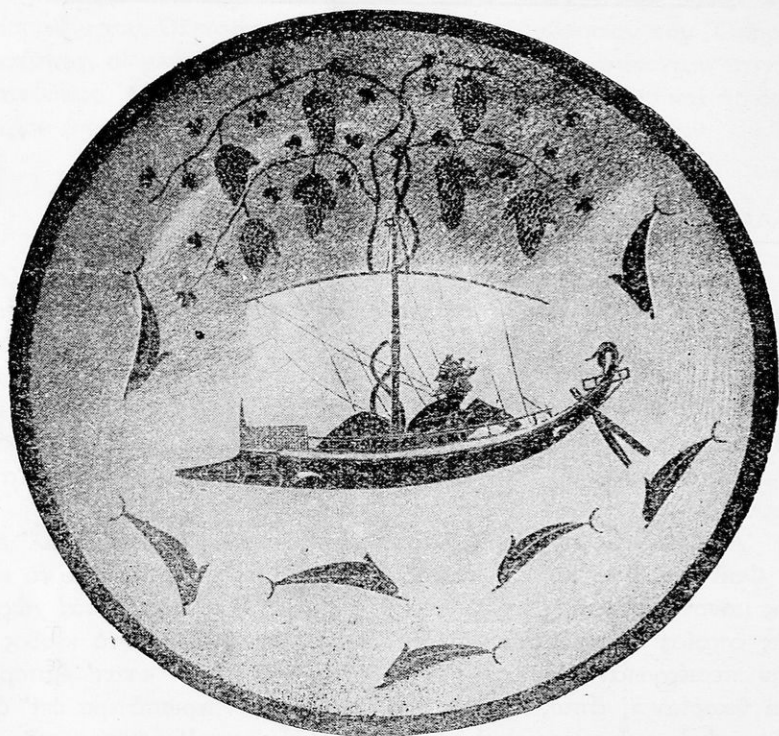
ΘΑΛΑΣΣΟΠΛΟΪΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Τὸν 9ον καὶ 8ον αἰῶνα οἱ Ἕλληνες εἶναι κυρίως γεωργοὶ καὶ ζοῦν περιωρισμένοι εἰς τὸν τόπον των. Ἀλλ' ἤδη εἰς τὰ ὀμηρικὰ ποιήματα βλέπομεν ὅτι εὐγενεῖς τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶναι μόνον γαιοκτῆμονες, ἀλλὰ συγχρόνως πολεμισταί, πειραταὶ καὶ ἔμποροι. Δεικνύουν ἀγάπην εἰς τὰ θαλασσίνα ταξίδια καὶ τὰς περιπετείας. Ἡ ὁρμὴ πρὸς τὴν θάλασσαν αὐξάνει διαρκῶς καὶ οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 7ου καὶ 6ου αἰῶνος γίνονται ἀξιολογώτατοι ναυτικοί.

Ἀντιπάλους εἰς τὴν θάλασσαν ἔχουν τοὺς Φοίνικας. Ἀλλ' ἐνῶ οἱ Φοίνικες εἶναι κυρίως πονηροὶ ἔμποροι, ταξιδεύουν διὰ τὸ κέρδος μόνον καὶ ἀποκρύπτουν ἐπιμελῶς τοὺς δρόμους καὶ τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἀνακαλύπτουν, οἱ Ἕλληνες συνδυάζουν τὸ κέρδος μὲ τὴν περιέργειαν καὶ τὴν φιλομάθειαν. Ταξιδεύουν «κατ' ἐμπορίαν καὶ θεωρίαν», ὅπως ἔλεγον, καὶ διηγοῦνται περισσότερα ἀπ' ὅσα εἶδον. Διὰ τοῦτο αὐτοὶ εἶναι κυρίως οἱ πρῶτοι ἐξερευνηταὶ τῆς ἀρχαιότητος. Δὲν ἔμεινε γωνία τῆς Μεσογείου ἢ πτυχὴ τῆς παραλίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἐξηρεύνησαν καὶ δὲν διεφώτισαν. Τὸ σκότος τοῦ μυστηρίου διασκορπίζεται, τὰ θαλάσσια τέρατα, ἡ Σκύλλα, ἡ Χάρυβδις, αἱ Ἀρπυαί, τὰ ὁποῖα οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι παρεμόνευαν τὰ εὐθραυστα σκάφη τῶν θαλασσοπόρων ἀπὸ τοὺς βράχους των, ἀπεδείχθησαν ὅτι ἦσαν γεννήματα τῆς φαντασίας.

Εἰς τὸν συναγωνισμόν μὲ τοὺς Φοίνικας ἐπικρατοῦν οἱ Ἕλληνες. Τότε γίνεται κατὰ ἀξιοθαύμαστον. Οἱ Ἕλληνες κινοῦνται πρὸς τὸ ἐξωτερικόν. Ὅλοι ἔχουν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ταξιδεύουν, νὰ γνωρί-

σουν ξένας χώρας, νὰ πλουτήσουν ἀπὸ τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις ἢ νὰ εὕρουν ἄλλον τόπον πλουσιώτερον καὶ εὐτυχέστερον, διὰ νὰ ζήσουν.

Ὁ Διόνυσος ταξιδεύει.

Παράστασις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κύλικος τοῦ Ἐξεκίου, 540 π. Χ.

Μόναχον, παλαιὰ Πανακοθήκη.

Ἐξαιρετικῶς κομψὴ παράστασις. Ὁ θεὸς Διόνυσος, πωγωνοφόρος, ὅπως τὸν εἰκονίζον εἰς τὴν ἀρχαίῃν ἐποχὴν, ἐξηπλωμένος εἰς τὸ πλοιάριον μετὰ τὸ ἱστίον ἀνοικτὸν πλέει μόνος εἰς τὸ πέλαγος διευθύνων τὸ σκάφος μετὰ μόνην τὴν θέλησίν του. Ἐπὶ τοῦ ἱστίου ὑψώνονται δύο κλήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια κρέμονται μεγάλαι σταφυλαί. Περὶ τὸ σκάφος καλυμβοῦν εὐθυμά οἱ δελφίνες. Ἡ ἀγάπη εἰς τὰ ταξίδια ἔκαμε τοὺς Ἕλληνας νὰ φαντασθῶν ὅτι καὶ οἱ θεοὶ τῶν διακριτῶν ταξιδεύουν. Εἰς τὴν εἰκόνα συμβολίζεται ἡ ὁρμὴ πρὸς νέας χώρας.

ΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΥ

Οἱ Ἕλληνες εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀποικιακὸς λαὸς τῆς ἀρχαιότητος. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἕως τὸ Γιβραλτάρ ἐγένισαν τὰς παραλίας μὲ τὰς ἀποικίας των. Αἷτια τοῦ ἀποικισμοῦ ἦσαν κατ' ἀρχὴν ἡ αὐξησις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τῆς γῆς καὶ συγχρόνως αἱ πολιτικαὶ ταραχαί. Ὁ ἱστορικὸς Θουκυδίδης γράφει συντόμως : οἱ ἐκ τῶν στάσεων ἐκπίπτοντες ἐκτιζοὺν τὰς ἀποικίας. Οἱ Ἕλληνες μετέβησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς ξένας χώρας, διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως, νὰ καλλιεργήσουν τὴν γῆν καὶ νὰ σχηματίσουν νέαν πατρίδα. Αἱ παλαιότεραι λοιπὸν ἀποικίαι ἦσαν ἀποικίαι ἐγκαταστάσεως. Ἀργότερον, ὅταν ἀνεπτύχθη τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, οἱ Ἕλληνες διευθύνονται εἰς τοὺς τόπους τῆς μεγάλης παραγωγῆς, εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Νότιον Ρωσίαν, αἱ ὁποῖαι παράγουν σιτηρά, εἰς τὸν Καύκασον, ὁ ὁποῖος δίδει ξυλείαν, καὶ ἱδρύουν εἰς τὰ παράλια τῶν χωρῶν αὐτῶν ἐμπορικὸς σταθμούς. Αὐταὶ εἶναι αἱ ἀποικίαι ἐκμεταλλεύσεως.

Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ

Τὸ κράτος ὑποστηρίζει τοὺς ἀποίκους καὶ δίδει τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐπιχειρήσεως, τὸν λεγόμενον οἰκιστήν, ὁ ὁποῖος ἀνήκει συνήθως εἰς τὰς ἀρχαιότερας οἰκογενείας. Ἡ ἀναχώρησις γίνεται ἔπειτα ἀπὸ ἱεροτελεστίαν καὶ μὲ μεγάλην πομπήν. Οἱ ἀποικοὶ παίρνουν ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Ἑστίας τὸ ἱερὸν πῦρ, τὸ ὁποῖον τοποθετοῦν εἰς τὸν ναόν, τὸν ὁποῖον κτίζουν εἰς τὴν νέαν πατρίδα των. Ἡ νέα πόλις ὀνομάζεται ἀποικία, ἡ πόλις, ἡ ὁποία ἔστειλεν αὐτὴν μετὰ τὸν οἰκιστήν. Ἡ ἀποικία τυπικῶς εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν μητρόπολιν, κατ' οὐσίαν ὅμως ὑπάρχουν πολλοὶ δεσμοὶ μεταξύ ἀποικίας καὶ μητροπόλεως, ἡ κοινὴ θρησκεία, ἡ κοινὴ γλῶσσα, τὰ ἔθιμα, οἱ νόμοι κλπ. Οἱ ἀποικοὶ σέβονται τὴν μητρόπολιν, λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς ἑορτάς της, ἀν κινδυνεύουν ζητοῦν τὴν συνδρομὴν της, ἢ τὴν βοήθειάν, ὅταν αὐτὴ εὐρίσκεται εἰς κίνδυνον. Ἐνίοτε ὅμως ἔρχονται εἰς ρῆξιν καὶ αἱματηροὺς πολέμους. Ἀλλὰ πόλεμος ἀποικίας καὶ μητροπόλεως θεωρεῖται μεγάλη ἀσέβεια.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΞΕΙΝΟΥ

Τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης προσεΐλκυσαν ἑνωρὶς τοὺς Ἕλληνας διὰ τὴν ναυπηγήσιμον ξυλείαν καὶ τὰ μεταλλεία των. Αἱ δύο πόλεις τῆς Εὐβοίας Χαλκίς καὶ Ἐρέτρια ἱδρυσαν πολλὰς ἀποικίας εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, ἥ ὁποία ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν Χαλκίδα. Ἡ σημαντικωτέρα τῶν Χαλκιδικῶν ἀποικιῶν ἦτο ἡ Ὀλυνθος. Οἱ Κορίνθιοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ βίου αἰῶνος ἱδρυσαν τὴν Ποτειδαίαν. Ἐπίσης πολλαὶ ἀποικίαι ἱδρύθησαν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Θράκης.

Ἀπὸ παλαιοτάτους χρόνους οἱ Ἕλληνες προσπαθοῦν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὰ στενὰ τῆς Προποντίδος καὶ εἰς τὴν ὁμιχλώδη θάλασσαν, ἥ ὁποία κρύπτεται ἐκεῖθεν τῶν Στενῶν. Ἀνάμνησιν τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν διητήρησαν οἱ μῦθοι τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας καὶ τῶν Συμπληγᾶδων.

Ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς περισσότερον ἀγαπητοὺς καὶ διαδεδομένους μύθους κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Τέκνα τῆς πρώτης συζύγου τοῦ βασιλέως τοῦ Ὀρχομενοῦ τῆς Βοιωτίας Ἀθάμαντος ἦσαν ὁ Φρίξος καὶ ἡ Ἑλλη. Ἡ μήτηρ των Νεφέλη διὰ νὰ σώσῃ τὰ τέκνα της ἀπὸ τὴν κακὴν μητρίαν, φροντίζει νὰ τὰ φυγαδεύσῃ. Τὰ ἔβασαν ἐπάνω εἰς τὰ νῶτα ἐνὸς χρυσομάλλου κριοῦ, τὸν ὁποῖον τῆς εἶχε χαρίσει ὁ Ἑρμῆς. Τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ζῷον τὰ ἔφερε διὰ τοῦ ἀέρος πρὸς τὴν Ἀσίαν· εἰς τὸ μέσον ὁμως τοῦ ταξιδίου ἐγλύσθησεν ἡ Ἑλλη καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἥ ὁποία ὀνομάζεται ἀπὸ τότε Ἑλλήσποντος. Ὁ Φρίξος ἐξηκολούθησε τὸ ταξίδιον καὶ ἔφθασε σῶος εἰς τὴν Κολχίδα. Ἐκεῖ ἔβασσε τὸν κριὸν καὶ ἐδῶρσε τὸ δῆμα εἰς τὸν φιλοξενήσαντα αὐτὸν βασιλέα τῆς Κολχίδος Αἰήτην, ὁ ὁποῖος τὸ ἐκρέμασεν εἰς ἓν δένδρον τοῦ ἱεροῦ δάσους τοῦ Ἀρεῶς καὶ ἀνέθεσε τὴν φύλαξίν του εἰς ἄγρυπνον δράκοντα.

Ὁ βασιλεὺς τῆς θεσσαλικῆς Ἰωλκοῦ Πελίας, ἀφοῦ πρῶτον ἤρπασε τὸν θρόνον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του, ἤθελε νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ ἀπὸ τὸν ἀνεψιόν του Ἰάσωνα. Τοῦ ἀνέθεσε διὰ τοῦτο νὰ μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν Κολχίδα τὸ « χρυσομάλλον δέρας » μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ ποτὲ ὁ Ἰάσων ἀπὸ τὸ ἐπικίνδυνον αὐτὸ ταξίδιον, διὰ νὰ ἀπαιτήσῃ τὸν θρόνον τοῦ πατρός του.

Ὁ Ἰάσων ἐδέχθη, ἀλλὰ ἐφρόντισε πρῶτον νὰ λάβουν μέρος οἱ ὀνομαστότεροι ἥρωες τῆς ἐποχῆς του, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, οἱ Διόσκουροι Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης καὶ ἄλλοι πολλοί. Κατεσκευάσθη κατόπιν μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Ἀθηνᾶς πλοῖον κατάλληλον, ἡ περίφημος πεντηκόντορος Ἀργώ, καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰάσωνος ἐξεκίνησαν ὅλοι ἀπὸ τὰς Παγασὰς διὰ τὴν μακρινὴν καὶ ἐπικίνδυνον ἐκστρατείαν.

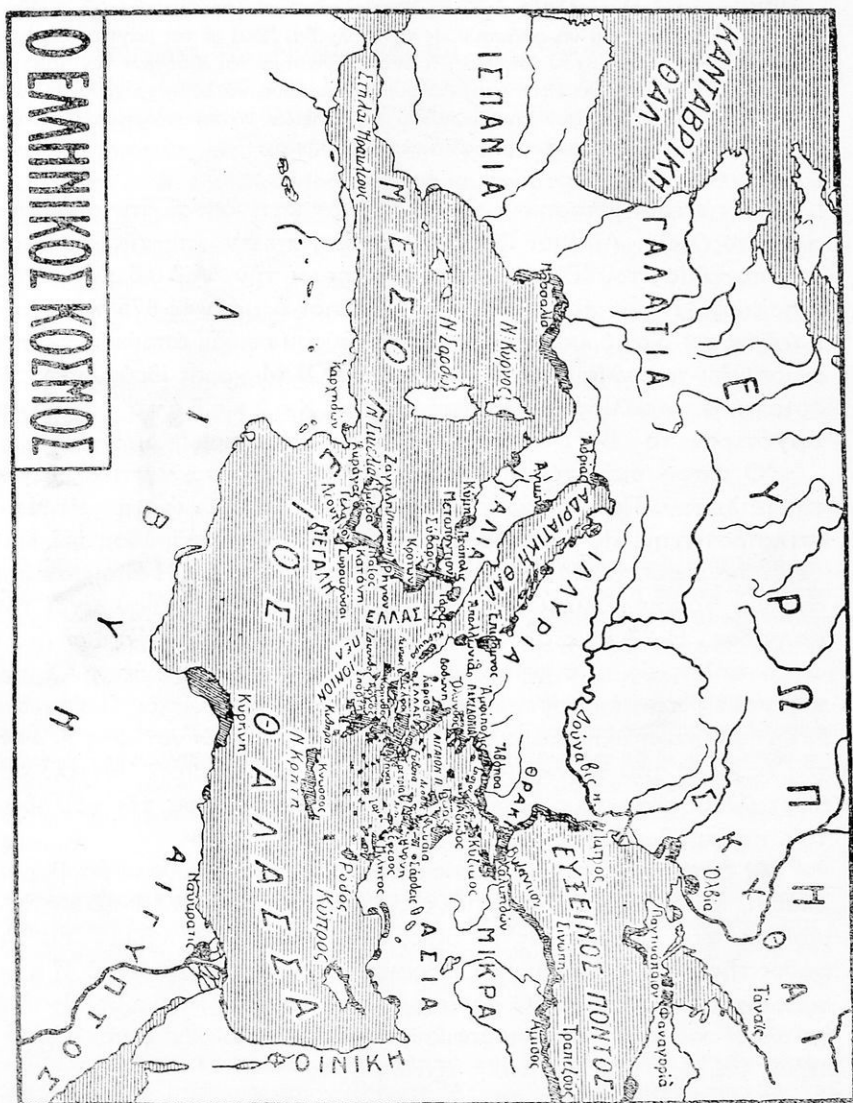
Ὑστερον ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνας κατῴρθωσαν οἱ Ἀργοναῦται νὰ διέλθουν τὰς Συμπληγάδας καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὴν Κολχίδα. Ἐκεῖ μὲ τὰς μαγικὰς δυνάμεις τῆς θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου Μηδείας, ἡ ὁποία ἠγάπησε καὶ ἐβοήθησε τὸν Ἰάσονα, ἐστάθη οὗτος ἱκανὸς νὰ ἐπιτελέσῃ ἄθλους θαυμαστοὺς, νὰ λάβῃ τὸ χρυσόμαλλον δέρας καὶ διὰ μέσου νέων κινδύνων καὶ περιπετειῶν νὰ ἐπιστρέψῃ κατόπιν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν συντρόφων καὶ τῇ Μηδείας.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὅταν κατενόησαν τὴν σημασίαν τῶν πορθμῶν, Λέσβιοι ἱδρυσαν τὴν Σηστόν ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Ἑλλησπόντου, Μιλήσιοι τὴν Ἀβυδὸν ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς. Πέραν τοῦ στενοῦ οἱ Μιλήσιοι ἔκτισαν τὸ 675 π. Χ. τὴν Κύζικον καὶ ὁρμώμενοι ἀπ' ἐκεῖ ἱδρύνουν σειρὰν ἀποικιῶν εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος. Οἱ Μεγαρεῖς ἱδρύνουν ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου τὴν Χαλκηδόνα καὶ ὀλίγον ἀργότερον τὸ Βυζάντιον ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς.

Ὁ ἀποικισμὸς τοῦ Εὐξείνου εἶναι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἔργον τῆς Μιλήτου. Περί τὰ 630 π. Χ. ἱδρύνουν τὴν Σινώπην εἰς θέσιν ἐπικαιροτάτην, εἰς τὴν ὁποίαν καταλήγει ἡ ἐμπορικὴ ὁδός, ἡ ὁποία φέρει διὰ μέσου τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. Ἡ ἀποικία αὕτῃ ἀκμάζει τόσον πολὺ, ὥστε ἀποικίζει ὅλην τὴν παραλίαν μέχρι τῆς Κολχίδος. Ἡ Ἀμισὸς καὶ ἡ Τραπεζοῦς εἶναι αἱ σημαντικώτεραι πόλεις εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Σχεδὸν συγχρόνως μὲ τὴν Σινώπην καὶ εἰς θέσιν ἐπίσης ἐπικαιρὸν οἱ Μιλήσιοι ἱδρύνουν τὸν Ἰστρόν ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου, ὀλίγον νοτιώτερον ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο τότε Ἰστρος, καὶ ἐκμεταλλεύονται τοὺς δρόμους, οἱ ὁποῖοι διὰ μέσου τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ ὁδηγοῦν εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην.

Αἱ ἀκταὶ τῆς Νοτίου Ρωσίας, τὰς ὁποίας κατοικοῦν οἱ βάρβαροι Σκύθαι, ἐλκύουν τοὺς Μιλησίους μὲ τὸν πλοῦτον τῶν σιτηρῶν. Σημαντικώτερα ἀποικία εἰς τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι ἡ Ὀλβία. Εἰς τὸ βάθος τῆς Μαιώτιδος λίμνης (Ἀζοφικὴ θάλασσα) ἱδρύνονται τὸ Παντικκάπαιον καὶ ἡ Φαναγόρεια καὶ ἡ Τάναις εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμώνυμου ποταμοῦ, τοῦ σημερινοῦ Δόν, τὸ βορειότερον σημεῖον τῆς ἑλληνικῆς ἐξαπλώσεως.

Αἱ ἀποικίαι τοῦ Εὐξείνου εἶναι κυρίως σταθμοὶ ἐκμεταλλεύσεως καὶ μένουν πάντοτε ἐκτὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ὡς τελευταῖοι φρουροὶ κρυμμένοι εἰς τὴν ὁμίχλην τοῦ βορρᾶ.

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Ἀχαιῶν ἔγιναν αἰτία νὰ κλεισθῇ ἡ Αἴγυπτος

Ὁ βασιλεὺς Ἀρκεσίλαος φορτῶναι σίλφιον.

Παράστασις ἐπὶ λακωνικοῦ ἀγγείου τοῦ 560 π. Χ. περίπου.

Παρίσιον, Νομισματικὸν Μουσεῖον.

Ἀρχαϊκὴ παράστασις, πιθανὸν γελοιογραφία. Ὁ βασιλεὺς τῆς Κυρήνης Ἀρκεσίλαος, περίφημος διὰ τὰ πλοῦτη καὶ τὴν φιλαργυρίαν του, κάθεται ἐπὶ τοῦ πλοίου μὲ περίεργον ἐνδυμασίαν καὶ ἐπιβλέπει τὸ ζῦγισμα καὶ τὴν τοποθέτησιν εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ πλοίου τῶν σάκκων τοῦ σιλφίου. Εἰς τὴν θύραν τῆς ἀποθήκης ὁ φύλαξ. Εἰς τὸ κατάρτι φανταστικὰ πτηνὰ.

εἰς τοὺς ξένους. Ἀλλὰ μετὰ πολλὰς ἀποπειράς οἱ Μιλήσιοι ἐπιτυγχάνουν νὰ ἀνανεώσουν τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν χώραν τοῦ Φα-

ραώ. Ὁ Ψαμμήτιχος ἐπιτρέπει νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Νάυκρατιν, ἡ ὁποία ἀνοίγεται εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας, γίνεται δηλαδὴ ἡ μόνη διεθνὴς ἐλληνικὴ ἀποικία, σπουδαιότατη ἀγορὰ καὶ κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας τῶν Ἑλλήνων, διότι ὁ Φαραώ Ἀμασις ἀργότερον ὥρισε τὴν πόλιν ὡς ἀποκλειστικὸν τόπον διαμονῆς διὰ τοὺς Ἑλληνας, οἱ ὁποῖοι ἱδρυσαν ἐκεῖ ἐργαστήρια χρησιμοποιοῦντες ἐγγχωρίους ἐργάτας.

Δωριεῖς ἀπὸ τὴν νῆσον Θήραν ἱδρύνουν τὸ 631 π.Χ. εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν σημερινὴν Τρίπολιν τὴν Κυρήνην, ἡ ὁποία ἔγινε πρότυπον γεωργικῆς ἀποικίας. Τὸ παχὺ ἔδαφός της, τὸ ὁποῖον ἐπότιζαν περιοδικαὶ βροχαί, παρήγεν ἄφθονον κριθήν, σῖτον καὶ σίλφιον, ἓνα εἶδος ἱαματικοῦ φυτοῦ, τοῦ ὁποίου ἐγίνετο μεγάλη ἐξαγωγή, ἐνῶ οἱ λόφοι της ἐκαλύπτοντο ἀπὸ ἀμπέλους καὶ καρποφόρα δένδρα, καὶ τὰ πλούσια λιβάδια της ἔτρεφαν μεγάλα ζῶα καὶ ἰδίως ἵππους. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Κυρήνης ἦσαν ὀνομαστοὶ διὰ τοὺς ἵππους των, πολλάκις ἐνίκησαν εἰς τοὺς Δελφοὺς καὶ τὴν Ὀλυμπίαν καὶ ὁ ποιητὴς Πίνδαρος ἐξύμνησε τὸν βασιλέα Ἀρκεσίλαον διὰ τὴν νίκην του.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑΣ

Ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἤκμασαν ἐξαιρετικῶς αἱ ἐλληνικαὶ ἀποικίαι, εἶναι ἡ κάτω Ἰταλία καὶ ἡ Σικελία. Ἦδη κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα οἱ Ἀχαιοί, καθὼς γνωρίζομεν, εἶχον φθάσει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος. Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν περὶ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἱδρύθησαν τρεῖς σημαντικαὶ ἀποικίαι, τὸ Μεταπόντιον, ἡ Σύβαρις καὶ ὁ Κρότων, αἱ ὁποῖαι ἐδέχθησαν ἀργότερον πολλοὺς Δωριεῖς καὶ ὠμίλησαν τὴν δωρικὴν διάλεκτον. Μετανάσται ἀπὸ τὴν Σπάρτην ἔκτισαν τὴν μόνην Σπαρτιατικὴν ἀποικίαν, τὸν Τάραντα, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁμωνύμου κόλπου. Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐσκέπασαν τὴν παραλίαν τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ ἔδωσαν εἰς τὴν χώραν ὄψιν ἐλληνικὴν καὶ δι' αὐτὸ ὠνομάσθη Μεγάλη Ἑλλάς.

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας ἱδρύθησαν ἀργότερον. Μετὰ σφοδροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐντοπίους καὶ τοὺς Καρχηδονίους οἱ Ἕλληνες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ νοτίαν παραλίαν τῆς νήσου, ἐνῶ ἡ βορειοδυτικὴ ἔμεινε εἰς τοὺς Καρχηδονίους. Πρῶτοι

ἔφθασαν οἱ Χαλκιδεῖς, οἱ ὅποιοι περὶ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος ἔκτισαν τὴν Νάξον, κατόπιν τὴν Κατάνην, τοὺς Λεοντίνους καὶ εἰς τὰς δύο παραλίας τοῦ στενοῦ μεταξύ Ἰταλίας καὶ Σικελίας τὸ Ρήγιον καὶ τὴν Ζάγκλην, ἡ ὁποία μετωνομάσθη Μεσσήνη, διότι ἀργότερον ἐδέχθη Μεσσηνίους φυγάδας. Ἐπειτα ἀπὸ

40 χρόνια ἦλθον οἱ Κορίνθιοι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἰδρύσει σπουδαιότητα τὴν ἀποικίαν εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν. Τὸ 730 π. Χ. ἰδρύουν τὰς Συρακούσας, αἱ ὁποῖαι ἀπέβησαν ἡ σημαντικωτάτη πόλις τῆς Δυτικῆς Μεσογείου. Ρόδιοι καὶ Κρήτες ἰδρύουν ἀργότερον τὴν Γέλαν, ἡ ὁποία κτίζει τὸν Ἀκράγαντα, τὴν δευτέραν μετὰ

τὰς Συρακούσας πόλιν τῆς Σικελίας, καὶ τέλος οἱ Χαλκιδεῖς ἰδρύουν τὴν Ἰμέραν. Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἦσαν πρωωρισμένοι ἐκ τῆς φύσεως τῆς χώρας νὰ γίνουν κατ' ἐξοχὴν ἀποικίαι ἐγκαταστάσεως.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

Ἐκεῖθεν τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἶναι σποραδικαὶ καὶ χάνονται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀπεράντου βαρβαρικοῦ κόσμου, ὅπως αἱ ἀποικίαι τοῦ Εὐξείνου, καὶ εἶναι σταθμοὶ ἐμπορικοί.

Περὶ τὸ 600 π.Χ. οἱ Φωκαεῖς τῆς Μ. Ἀσίας ἵδρυσαν τὴν Μασσαλίαν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ. Οἱ Ἕλληνες ἔφθασαν τοιουτοτρόπως εἰς τὸ τέρμα τῆς Μεσογείου, εἰς τὰς Ἡρακλείους στήλας, ὅπως ἔλεγον τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ. Ἐκεῖθεν τοῦ πορθμοῦ ἐκτείνεται ὁ ὠκεανός, ἀχανής, χωρὶς νήσους, μυστηριώδης. Οἱ ναυτικοὶ τῆς Μασσαλίας δὲν ὑποχωροῦν πρὸ τῆς τολμηρᾶς ἐπιχειρήσεως νὰ ἐξερευνήσουν τὸν ὠκεανόν. Ἀργότερον τὸν 4ον αἰῶνα, μασσαλιῶται ναυτικοί, ὁ Εὐθυμένης ἀκολουθεῖ τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ φθάνει εἰς τὴν Σενεγάλην, ὁ Πυθέας, ὁ μεγαλύτερος Ἕλλην ἐξερευνητής, ἐξιχνιάζει τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι κρύπτονται εἰς τὴν ὁμίχλην καὶ τὰ ρίγη τῶν βορείων θαλασσῶν.

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Ἡ ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ἀποικίας εἶναι ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα φαινόμενα τῆς ἱστορίας. Ἐφάμιλλον ἔχει μόνον εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Ἀγγλίας.

Μαρτυρεῖ τὴν μεγάλην ζωτικότητα τῆς φυλῆς, τελειοποίησιν τῶν τεχνικῶν μέσων καὶ τολμηρὸν ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα. Ἀπορεῖ κανεὶς πῶς μικραὶ σχετικῶς πολιτεῖαι ἀνέπτυξαν τόσην δραστηριότητα καὶ ἔκτισαν τόσας πόλεις εἰς μακρινὰς μάλιστα χώρας. Ἡ Χαλκὶς τῆς Εὐβοίας π.χ. δὲν ἐπώκισε μόνον τὴν Χαλκιδικὴν Χερσόνησον, ἀλλὰ ἔκτισε δεκάδας πόλεων εἰς τὴν Δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς τὴν Σικελίαν, ἐκ τῶν ὁποίων μερικαὶ ἔγιναν μεγάλαι πόλεις, ὅπως ἡ Κύμη καὶ τὸ Ρήγιον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἡ Κατάνη, ἡ Μεσσήνη καὶ ἡ Ἰμέρα εἰς τὴν Σικελίαν.

Διὰ τῶν ἀποικιῶν οἱ Ἕλληνες ἔγιναν ὁλόκληρος κόσμος, ὁ ὅποιος ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ βάρους τοῦ Εὐξείνου ἕως τὰς στήλας τοῦ Ἡρακλέους. Εἰς τὰς ἐκτάσεις αὐτὰς κινοῦνται μὲ δραστηριότητα οἱ Ἕλληνες, φέρουν παντοῦ τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν ἐρευνητικότητα, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔξοχα προϊόντα τῆς διανοίας των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ζ΄ ΚΑΙ ΣΤ΄ ΑΙΩΝΑ

ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

“Όσα γνωρίζομεν διὰ τοὺς Κρῆτας, τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὴν μετάνάστευσιν τῶν Δωριέων, τὰ ἐμάθαμεν ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς μύθους. Πολλὰ διὰ τὴν παλαιότηταν ἐκείνην ἐποχὴν μᾶς ἐδίδαξαν αἱ ἀνασκαφαί. Οἱ σοφοὶ δηλαδή, οἱ ἀρχαιολόγοι, ἔσκαψαν τὰ μέρη, ὅπου ἦσαν παλαιαὶ πόλεις ἢ οἰκοδομαί, ἀνεκάλυψαν ἐρείπια ἀπὸ ναοὺς καὶ ἀνάκτορα ἢ ἀπὸ κατοικίας, ἀγάλματα, τοιχογραφίας, καὶ ἔμαθαν πολλὰ διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν τέχνην τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετά, διὰ νὰ γνωρίσωμεν καλὰ τὴν ἱστορίαν των, τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις των μὲ τὴν σειράν. Διὰ τοῦτο τὴν παλαιότεραν ἐκείνην ἐποχὴν ὀνομάζουν **μυθικήν** ἢ **προϊστορικὴν**, διότι δὲν εἶχεν ἀρχίσει ἀκόμη ἡ ἱστορία.

Μετὰ τοὺς χρόνους ὅμως τοῦ Ὀμήρου ἔχομεν πληροφορίας περὶ σσοτέρως. Οἱ Ἕλληνες εἶχον μάθει νὰ γράφουν τότε καὶ μᾶς ἄφησαν πολλὰ γραπτὰ ἐπάνω εἰς λίθους καθὼς καὶ βιβλία ὀλόκληρα, ἀπὸ τὰ ὅποια πληροφοροῦμεθα μὲ ἀκρίβειαν τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις των. Μετὰ τὸν Ὀμηρον ἀρχίζει ἡ **ἱστορία**, ἡ κυρίως ἱστορικὴ ἐποχὴ τῆς Ἑλλάδος.

ΑΙ ΦΥΛΑΙ

Μετὰ τὴν Ὀμηρικὴν ἐποχὴν ἡ Ἑλλὰς δὲν παρουσιάζει πλέον μεγάλας μεταβολάς. Αἱ διάφοροι φυλαὶ ἐγκατεστάθησαν μονίμως, ἰδρύ-

θησαν αἱ σπουδαιότεραι ἀποικίαι καὶ ἐσχηματίσθησαν τὰ κυριώτερα κράτη.

Οἱ Ἕλληνες, ὅπως ὅλοι οἱ λαοί, εἶχον διαφορὰς μεταξύ των εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς συνηθείας. Ἐχωρίζοντο δηλαδή εἰς φυλάς. Αἱ κυριώτεραι ἑλληνικαὶ φυλαὶ ἦσαν δύο, οἱ Ἰωνες καὶ οἱ Δωριεῖς. Ἴωνες ἦσαν οἱ πρόγονοι τῶν παλαιότερων κατρίκων, τῶν Ἀχαιῶν, καὶ Δωριεῖς, ὅσοι ἦλθον βραδύτερον καὶ ἔφεραν τὴν ἀναστάτωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Δωριεῖς εἶχον μεγάλας διαφοράς. Ὡμίλουν διαφορετικὴν διάλεκτον, ἐφόρουν διαφορετικὰ ἐνδύματα, εἶχον διαφορετικὰς κατοικίας, φαγητὰ, συνηθείας. Οἱ Δωριεῖς ἦσαν πολεμικοί, δὲν ἐφρόντιζον πολὺ διὰ τρόπους, τέχνας, γράμματα. Οἱ Ἴωνες ἀντιθέτως εἶχον λεπτοὺς τρόπους, ἤθελον νὰ ἔχουν ἀνετον κατοικίαν, ὥραϊα ἔπιπλα, κομψὰ ἐνδύματα, ἐκαλλιέργουν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Οἱ περισσότεροι σοφοὶ καὶ καλλιτέχναι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν Ἴωνες.

776 ἄρχισαν νὰ γράφουν οἱ ἱεροὶς τὰ διόματα
ΤΑ ΚΡΑΤΗ τὰ τῶν πόλεων γυναικῶν.

Οἱ Ἕλληνες δὲν κατῴρθωσαν νὰ ἐνωθοῦν καὶ νὰ σχηματίσουν ἓν κράτος. Οὔτε αἱ φυλαὶ ἦσαν ἡνωμένοι μεταξύ των. Ἐκάστη πόλις μὲ τὴν περιοχὴν τῆς ἀπετέλει ἰδιαιτέρον κράτος. Εἶχε τοὺς νόμους τῆς, τοὺς ἄρχοντάς τῆς, τὴν ἀστυνομία καὶ τὸν στρατὸν τῆς. Μεταξύ τῶν κρατῶν αἱ σχέσεις δὲν ἦσαν πάντοτε φιλικαί. Οἱ γείτονες πρὸ πάντων εἶχον διαφορὰς καὶ ὄχι σπονίως ἔκαμνον πολέμους.

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ κράτη ἦσαν μικρὰ καὶ ἀδύνατα. Μερικὰ μόνον ἀπέκτησαν δύναμιν καὶ ἔγιναν ὀνομαστά. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, δηλ. τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα π.Χ., δύναμιν εἶχον κυρίως τὰ κράτη, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἔξω τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἡ Μίλητος π.χ. καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, αἱ Συρακοῦσαι εἰς τὴν Σικελίαν. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα τὰ σημαντικώτερα κράτη ἦσαν ἡ Κόρινθος, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθηναί. Ἀντιθέτως τὰ κράτη τῆς Βοιωτίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς βορειοτέρας Ἑλλάδος, τῆς Ἠπείρου δηλαδή καὶ τῆς Μακεδονίας, δὲν ἦσαν πολὺ ἀνεπτυγμένα κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν.

Η εποχή των σποριών και η θάλασσα ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ: ΕΜΠΟΡΙΟΝ - ΝΑΥΤΙΛΙΑ

Τὸν παλαιότερον καιρὸν ἡ Ἑλλὰς ἦτο γεωργική. Τὸ μόνον μέσον, διὰ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν ζωὴν των οἱ ἄνθρωποι, ἦτο ἡ γεωργία. Μερικοὶ δυνατοί, οἱ εὐγενεῖς, ἦσαν κύριοι τῆς γῆς, οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ εἰργάζοντο εἰς τὰ κτήματά των, διὰ νὰ ζήσουν. Τεχνῖται δὲν ὑπῆρχον. Ὅ,τι ὁ καθεὶς ἐχρειάζετο, κατοικίαν, ἐπιπλά, ἐργαλεῖα, τὰ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ κτήμα του.

Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν, δηλαδὴ εἰς τὴν γεωργικὴν ἐποχὴν, οἱ ἄνθρωποι δὲν προώδευσαν πολὺ, ὁ νοῦς των κινεῖται ἀργά, δὲν βλέπουν καὶ δὲν ἀνακαλύπτουν νέα πράγματα, ἡ ζωὴ των δὲν ἀλλάζει, δὲν ἔχουν μεγάλας πόλεις, ζοῦν τὸ περισσότερον εἰς τὰ χωρία. Ὅλοι οἱ μεγάλοι λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς, οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἄλλοι ἔζησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου ἐγίνε σημαντικὴ μεταβολή. Οἱ Ἕλληνες ἐπροχώρησαν πολὺ εἰς τὰς τέχνας καὶ ἤρχισαν νὰ κάμουν ἐμπόριον μὲ τὰς ξένας χώρας. Κατεσκεύαζον διάφορα ἀντικείμενα, ἀγγεῖα, ὅπλα, κοσμήματα, ὑφάσματα, τὰ ὅποια ἐπώλουν εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς μαζί μὲ τὰ προϊόντα τῆς χώρας των, οἶνον, ἔλαιον καὶ μέλι, τὰ ὅποια ἀντήλασσον μὲ σῖτον, δέρματα, λινάρι καὶ πολύτιμα μέταλλα. Ἐκαμαν ἐργαστήρια καί, διὰ νὰ ἐπαρκέσουν εἰς τὴν ζήτησιν, ὑπεχρεώθησαν νὰ μεταχειρισθοῦν δούλους, δηλαδὴ αἰχμαλώτους πολέμου, τοὺς ὁποίους ἡγόραζον καὶ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ ἐργάζωνται χωρὶς μισθόν, μὲ μόνον τὴν τροφὴν των. Τὰ μικρὰ ἐργαστήρια, εἰς τὰ ὅποια ὁ τεχνίτης εἰργάζετο μὲ ὀλίγους βοηθοὺς, ἔγιναν ἀληθινὰ ἐργοστάσια καὶ ἡ χειροτεχνία ἐγίνε βιομηχανία. Διὰ νὰ κάμουν ἐμπόριον, κατεσκεύασαν πλοῖα καὶ ἔγιναν ναυτικοί. Εἰς τὴν Ἑλλάδα δηλαδὴ ἀνεπτύχθησαν ἐμπόριον, βιομηχανία, ναυτιλία. Αὐτὸ ἐγίνε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰς παραλιακὰς πόλεις, ἰδίως εἰς τὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Πολλοὶ ἐπλούτισαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν. Ἦρχισαν νὰ ζοῦν καλύτερα, ἔκτισαν πολυτελεστέρας κατοικίας, ἔκαμαν καλύτερα ἐπιπλά. Αἱ τέχναι προώδευσαν, οἱ καλοὶ τεχνῖται ἔγιναν περιζήτητοι. Οἱ κάτοικοι ἐπληθύνθησαν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωσαν.

Ἡ Ἑλλὰς τῶρα εἶχε πληθυσμόν, ὁ ὁποῖος ἔζη καὶ ἀπὸ ἄλλα μέσα ἐκτὸς τῆς γεωργίας. Ἐκτὸς δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς

γεωργούς εἶχεν ἐμπόρους, τεχνίτας, ναυτικούς. Αὐτοὶ ὅλοι ἀπετέ-
λουν τὴν ἀστικήν τάξιν καὶ ἔζων κυρίως εἰς τὰς πόλεις. Ἡ Ἑλλὰς
εἶχε τώρα πολλὰς πόλεις καὶ μερικάς μεγάλας καὶ ὀνομαστάς.

ΑΙ ΠΟΛΕΙΣ

Εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐγκατεστημένοι
εἰς κώμας. Ὅσαι ἀπ' αὐτὰς ἀνῆκον εἰς μίαν φυλὴν, ἀνεγνώριζον
τοὺς ἰδίους ἄρχοντας, ἀπετέλουν δηλαδὴ ἓν κράτος. Ἀλλ' ὁ σύν-
δεσμος μεταξὺ αὐτῶν ἦτο χαλαρός. Τὸν τύπον αὐτὸν τοῦ χαλαροῦ
κράτους διετήρησαν τὰ γεωργικὰ διαμερίσματα, ἡ βόρειος καὶ δυ-
τική Ἑλλὰς καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου.

Αἱ κῶμαι ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ ἀνταλλάσσεν τὰ προϊόντα
τῶν. Διὰ τοῦτο εἰς θέσεις κεντρικάς, ἰδίως εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ἀκρο-
πόλεων, ἐδημιουργήθη τόπος ἀνταλλαγῆς, ἡ ἀγορά, καὶ εἰς πολλὰ
μέρη ἀνεπτύχθη ἀπὸ τὴν ἀγορὰν ἡ πόλις. Ἀλλ' ἡ ἀγορὰ ἔμεινε πάν-
τοτε τὸ κέντρον τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ὁ τόπος τῶν συγκεντρώ-
σεων καὶ τῶν πολιτικῶν συζητήσεων.

Εἰς τὴν πόλιν συγκεντρώνονται εἴτε θεληματικῶς εἴτε μὲ τὴν
ἐπιβολὴν τοῦ ἄρχοντος οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ τὰ περίχωρα καὶ τοιοῦτο-
τρόπως εἰς πολλὰ μέρη ὁλόκληρος περιφέρεια ἐνώνεται μὲ τὴν ἐξου-
σίαν τῆς πόλεως. Αὐτὸς εἶναι ὁ λεγόμενος συνοικισμός. Κατὰ τὴν
παράδοσιν αὐτὸ ἔκαμεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ὁ Θησεύς, ὅπως γράφει
ὁ ἱστορικὸς Θουκυδίδης «καταλύσας τῶν ἄλλων πό-
λεων τὰ βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχὰς εἰς τὴν
νῦν οὖσαν ἐν βουλευτήριον ἀποδείξας καὶ
πρυτανεῖον ξυνώκισε πάντας».

Τοιοτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁ νεώτερος τύπος τοῦ ἑλληνικοῦ
κράτους, μία περιοχὴ δηλαδὴ συγκεντρωμένη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν
τῆς πόλεως, ἡ πόλις κράτος, καὶ πόλις εἰς τὴν ἑλληνικὴν κα-
τήνησε νὰ σημαίνῃ κράτος. Τὸν τύπον αὐτὸν τῆς διοικήσεως ἔχουν
αἱ βιομηχανικαὶ καὶ ναυτικαὶ περιφέρειαι, ἡ Μικρασιατικὴ Ἑλλὰς,
ἡ Σικελία, γενικῶς αἱ ἀποικίαι καὶ πολλὰ διαμερίσματα τῆς Ἀνα-
τολικῆς Ἑλλάδος, ἰδίως ἡ Ἀττική. Τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πολυανθρω-
πότερα, πλουσιώτερα καὶ περισσότερον ἀνεπτυγμένα.

Οἱ ἀρχαῖοι "Ελληνες ἦσαν πολὺ στενότερον δεμένοι εἰς τὴν πόλιν, δηλαδὴ εἰς τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτοὺς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐργασίαν καὶ εἰς ἀντάλλαγμα ἀπῆτει ὑποχρεώσεις ἀπὸ τὸν πολίτην. Τὸ κυριώτερον καὶ σημαντικώτερον μέρος τῆς δράσεως τοῦ ἀνθρώπου ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸ κοινόν. Ὁ πολιτικός, ὁ ποιητής, ὁ καλλιτέχνης ἠσθάνετο τὸ ἔργον του ὡς ὑπηρεσίαν, ὡς λειτουργίαν, ὅπως ἔλεγον, εἰς τὸ σύνολον, συμβολὴν εἰς τὰς ἐπιδιώξεις τῆς πολιτείας. Οἱ πλούσιοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναλάβουν τὰ ἔξοδα διὰ δημόσια ἔργα, ἐορτάς, παραστάσεις, ὅπλισμός πλοίων κλπ. Ἡ θέσις αὕτη εἰς τὴν πολιτείαν κάμνει τὸν ἀρχαῖον πολὺ διαφορετικόν ἀπὸ τὸν σημερινόν.

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κράτη ἔχουν βασιλεῖς. Ἀργότερον οἱ εὐγενεῖς καταργοῦν τὴν βασιλείαν καὶ κυβερνοῦν οἱ ἴδιοι. Τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα ἡ βασιλεία εἶχε καταργηθῇ σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ διατηρεῖται μόνον εἰς τὰ σύνορα τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἥπειρον, εἰς τὴν Κύπρον, ἐνῶ οἱ δύο βασιλεῖς τῆς Σπάρτης ἔχασαν ἐντελῶς τὴν ἐξουσίαν των. Ἀπὸ τότε κυβερνοῦν οἱ ἀριστοκρατικοὶ καὶ τὸ πολίτευμα γίνεται, ὅπως λέγουν, ἀριστοκρατικόν.

Εἰς πολλὰ μέρη ὅμως οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἀναγκάζονται νὰ συμβιβασθοῦν μὲ τοὺς ἰσχυροὺς τοῦ χρήματος, μὲ τοὺς μεγάλους κεφαλαιούχους, ὅπως λέγομεν σήμερον, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησε τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, καὶ μοιράζουσιν μὲ αὐτοὺς τὴν ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ ὅμως κυβερνοῦν πάντοτε οἱ ὀλίγοι, τὸ πολίτευμα λέγεται ὀλιγαρχικόν.

Οἱ ἔμποροι ὅμως, οἱ τεχνῖται, οἱ βιομήχανοι, οἱ κάτοικοι γενικῶς τῶν πόλεων, μὲ μίαν λέξιν ὁ δῆμος, θέλουν νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀρχίζει σφοδρὸς ἀγὼν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα τὰ ἑλληνικὰ κράτη ταρασσονται ἀπὸ πολιτικὰς ἐριδας, ἀπὸ στάσεις, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Εἰς πολλὰς περιφερείας ἐπεκράτησεν ὁ δῆμος, λαμβάνει αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπιβάλλει τὴν δημοκρατίαν. Ἡ πρόοδος πρὸς τὴν δημοκρατίαν ἐπέρασεν ἐν-

διαμέσους σταθμούς. Ὁ λαὸς κατ' ἀρχὰς εἶχε μικρὰς ἀπαιτήσεις. Ζητεῖ γραπτοὺς νόμους, διὰ τὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν εὐγενῶν, διότι τὰ δικαστήρια ἦσαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀριστοκρατικῶν, οἱ ὅποιοι ἐδίκαζον κατὰ τὸ συμφέρον των. Τὸν 7ον αἰῶνα λοιπὸν βλέπομεν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος νὰ γίνεται προσπάθεια καταγραφῆς τῶν νόμων. Συνήθως ἐκλέγουν ἓνα ἐπιφανῆ πολίτην καὶ ἀναθέτουν εἰς αὐτὸν νὰ γράψῃ τοὺς νόμους.

Ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς εἰς ἡμᾶς νομοθέτας θεωρεῖται ὁ Ζάλευκος, ὁ ὅποιος ἔβαλε νόμους εἰς τοὺς Λοκροὺς τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ὀνομαστότερος ἔγινεν ὁ νομοθέτης τῆς Κατάνης Χαρῶνδας, τοῦ ὁποίου ἡ νομοθεσία εἰσῆχθη εἰς πολλὰς πόλεις. Ἀξιόλογοι νομοθεταὶ εἶναι ἐπίσης ὁ Δράκων καὶ ὁ Σόλων τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Πιττακὸς τῆς Μυτιλήνης. Αἱ νομοθεσίαι αὗται ὀρίζουν πῶς πρέπει νὰ κυβερνᾶται τὸ κράτος, πῶς νὰ ἀπονέμεται ἡ δικαιοσύνη εἰς τοὺς πολίτας καὶ συγχρόνως περιέχουν διατάξεις διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν, διὰ τὴν διαγωγὴν τῶν πολιτῶν κτλ. Τοιοιούτρόπως ὅλα σχεδὸν τὰ ἑλληνικὰ κράτη ἀπέκτησαν γραπτὴν νομοθεσίαν καὶ μόνον ἡ Σπάρτη ἐξηκολούθησε νὰ κυβερνᾶται κατὰ τὰς παλαιὰς συνηθείας.

Αἱ νομοθεσίαι ὅμως δὲν ἔφεραν τὴν γαλήνην. Αἱ πολιτικαὶ ταραχαὶ ἐξηκολούθησαν καὶ εἰς πολλὰ μέρη φιλόδοξοι ἄνθρωποι ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ δήμου, κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν καὶ νὰ τὴν κάμουν κληρονομικὴν εἰς τὴν οἰκογένειάν των. Αὐτοὶ εἶναι οἱ τύραννοι καὶ ἡ ἐξουσία των ὀνομάζεται τυραννίς.

ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

Οἱ Ἕλληνες ἐτίμησαν πολὺ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι μὲ τοὺς νόμους των, δηλαδὴ μὲ τὰ συντάγματα, ὅπως λέγομεν σήμερον, ἐκανόνισαν τὰς πολιτείας. Ἔθετον αὐτοὺς ὑψηλότερον ἀπὸ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς καλλιτέχνας. Ὁ περίφημος φιλόσοφος Πλάτων γράφει: ἓνας Λυκοῦργος εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἓνας Σόλων εἰς τὰς Ἀθήνας εἶναι μεγάλοι εὐεργέται καὶ σωτῆρες.

Τοιοῦτοι σεβάσμιοι ἄνδρες ἔζησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἀναφέρονται πολλὰ ὀνόματα. Οἱ γνωστότεροι ὅμως εἶναι ἑπτὰ,

οἱ λεγόμενοι Ἑπτὰ Σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος: Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Πιπτακὸς ὁ Μυτιληναῖος, Βίας ὁ Πριηνεύς, Κλεόβουλος ὁ Ρόδιος, Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, Περικλῆς ὁ Κορίνθιος καὶ Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος.

Σοφὸς εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐσήμαινε νομομαθής, πολιτευόμενος, ἄνθρωπος γνωρίζων νὰ κυβερνᾷ. Διὰ τὴν ζωὴν τῶν διηγοῦνται πολλὰ ἀνέκδοτα καὶ ἀνέφεραν συντόμους ἐκφράσεις τῶν, τὰ λεγόμενα ἀποφθέγματα, τὰ ὅποια περιέκλειον σοφὰ παρατηρήσεις καὶ χρησίμους συμβουλὰς. Μίαν φορὰν, ἔλεγον, συνεδρίασαν οἱ ἑπτὰ μαζί καὶ ἔβγαλαν δύο ἀποφθέγματα ὡς τὴν κορυφὴν τῆς σοφίας, τό: Γνωθὶ σαυτὸν καὶ τό: Μηδὲν ἄγαν, τὰ ὅποια ἀνέθεσαν εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν. Τὸ πρῶτον σημαίνει: ἐξέτασε καὶ κατάλαβε τὸν ἑαυτὸν σου, τὸ δεύτερον: μὴ εἶσαι ὑπερβολικὸς εἰς τίποτε. Αὐτὰς τὰς δύο φράσεις οἱ ἱερεῖς ἔγραψαν εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ τὰς διαβάζουν οἱ πολυάριθμοι ἐπισκέπται τοῦ μαντείου.

Ἄλλα παρόμοια ἀποφθέγματα ἦσαν: Πᾶν μέτρον ἄριστον: νὰ ἔχῃς μέτρον εἰς ὅλα, φιλήκοον εἶναι καὶ μὴ πολύλαλον: ἀγάπα νὰ ἀκούῃς καὶ νὰ μὴ λέγῃς πολλά, βίᾳ μηδὲν πράττειν: νὰ μὴν κάνῃς τίποτε βίαια (Κλεόβουλος). Τὰ σπουδαῖα μελέτα: νὰ σκέπτεσαι σπουδαῖα πράγματα, φίλους μὴ ταχύ κτῶ: νὰ μὴν πιάνῃς γρήγορα φίλους, μὴ κακοῖς ὁμίλει: μὴ συναναστρέφεσαι μὲ τοὺς κακοὺς (Σόλων). Ἀνιὰρὸν ἀργία: ἡ ἀργία στενοχωρεῖ τὸν ἄνθρωπον, βαρὺ ἀπαιδευσία: ἀσχημὸ πρᾶγμα ἡ ἀπαιδευσία, μὴ πᾶσι πίστευε: νὰ μὴ ἔχῃς ἐμπιστοσύνην εἰς ὅλους (Θαλῆς).

ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ — Ο ΦΕΙΔΩΝ

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τυράννους τῆς παλαιότερας ἐποχῆς ἦσαν προοδευτικοί, ὅσον καὶ ἂν ἔλαβον βιαίως τὴν ἀρχήν. Μερικοὶ μάλιστα ἔγιναν περίφημοι καὶ οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀνέφερον πάντοτε.

Ἀπὸ τοὺς παλαιότερους εἶναι ὁ Φεῖδων, τύραννος τοῦ Ἄργους. Ἐκυβέρνησε μὲ αὐθαιρεσίαν χωρὶς νὰ λογαριάζῃ τοὺς νόμους. Ὑπεχρέωσεν ὅλους τοὺς γείτονες νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν συμμαχίαν

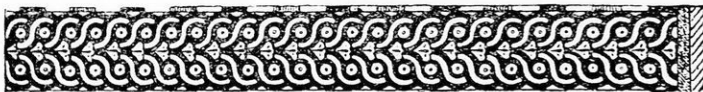
τοῦ Ἀργεὺς, δηλαδή νὰ γίνουν ὑπήκοοί του. Ὁ Φεῖδων ὅμως ἐτακτοποίησε τὰ μέτρα καὶ τὰ βάρη. Παρεδέχθη τὸ σύστημα, τὸ ὅποῖον ἦτο ἀπὸ πολλοῦ ἐν χρήσει εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Τὸ μέτρον τοῦ μήκου ἦτο ὁ πῆχυς (μέρος τοῦ βραχίονος ἀπὸ τὸν ὀγκῶνα καὶ κάτω) καὶ ὁ πούς. Τὸ μέτρον τοῦ βάρους ἦτο τὸ τάλαντον (24 ὀκάδες περίπου), διαιρούμενον εἰς 60 μνᾶς, ἡ μνᾶ διηρεῖτο εἰς 100 δραχμὰς καὶ ἡ δραχμὴ εἰς 6 ὀβολούς.

Αἱ πόλεις τῆς Εὐβοίας, ἐμπορικώταται, εἶχον ἄλλο σύστημα, εἰς τὸ ὅποῖον τὰ σταθμὰ εἶχον τὰ ἴδια ὀνόματα, ἀλλὰ βάρη κατὰ ἐν τρίτον ὀλιγώτερον. Τὸ σύστημα τοῦ Φεῖδωνος ἐδέχθησαν σχεδὸν ὅλοι τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Τὸ σύστημα τῆς Εὐβοίας οἱ νησιῶται καὶ αἱ μεγάλαι ἐμπορικαὶ πόλεις, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Κόρινθος.

Ὁ Φεῖδων εἰσήγαγεν ἐπίσης τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα. Εἰς τὴν ὁμηρικὴν ἐποχὴν δὲν εἶχον νομίσματα, τὴν τιμὴν τὴν ὑπελόγιζαν μὲ κεφαλὰς ζῶων. Αὐτό, ἔλεγον, ἀξίζει ἓνα ἢ περισσότερα βόδια ἢ μισὸ κλπ. Ἀργότερον μετεχειρίσθησαν χρυσὸν ἢ ἄργυρον μὲ τὸ ζύγι: ἓνα τάλαντον, μία μνᾶ, μία δραχμὴ, ἓνας ὀβολὸς χρυσὸς ἢ ἄργυρός. Διὰ τοῦτο τὰ ὀνόματα τῶν βαρῶν ἤρχισαν νὰ σημαίνουν ποσὸν χρηματικόν. Πραγματικά νομίσματα, δηλ. τεμάχια μετάλλου μὲ σφραγίδα, ἔκοψαν πρῶτον οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας καὶ αἱ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα νομισματοκοπεῖον ἀπέκτησε πρώτη ἡ Αἰγίνα, σπουδαία ἐμπορικὴ πόλις τῆς παλαιότερας Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἀνῆκε τότε εἰς τὸ Ἀργος. Ἐκεῖ ἔκοπτον ἀργυρᾶ νομίσματα μὲ βάρος 13 1/3 γραμμάρια καὶ ἀποτύπωμα χελώνην. Δι' αὐτὸ τὰ ἔλεγον χελώνας. Τὸ σύστημα τῶν μέτρων ἐτελειοποιήθη ἀργότερον.

Ὁνομαστὺς τυράννους εἶχε κατὰ τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα ἡ Κόρινθος τοὺς Κυψελίδας, ἡ Σικυὼν τοὺς Ὀρθαγορίδας, αἱ Ἀθῆναι τοὺς Πεισιστρατίδας, ἡ Σάμος τὸν Πολυκράτην. Μερικοὺς ἀπ' αὐτοὺς θὰ γνωρίσωμεν εἰς ἄλλο κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ - ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΙΩΝΙΑΣ

ΘΑΛΗΣ - ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ - ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα ἡ Ἑλλὰς ἔχει προοδεύσει ἄρκετὰ καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν παραμονὴν τῆς μεγάλης ἀκμῆς της. Παρουσιάζει σπουδαῖα κέντρα, ἀξιολόγους μεγαλοπόλεις, εἰς τὰ ὅποια οἱ ἄνθρωποι ζοῦν πολὺ καλύτερον ἀπὸ τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν, ἔχουν καλυτέρας κατοικίας, εἶναι ἡμερώτεροι, ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ γράμματα καὶ διὰ τὰς τέχνας, μὲ ἓνα λόγον ἔχουν προχωρήσει εἰς τὸν πολιτισμόν.

Σχεδὸν ὅλη ἡ Ἑλλὰς εἶναι γεμάτη ζωὴν καὶ ὄρεξιν δι' ἐργασίαν καὶ πρόοδον. Διακρίνονται ὅμως μερικὰ κέντρα. Ἡ Ἰωνία πρῶτον, εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἡ Κόρινθος εἰς τὸν Ἰσθμόν, αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας, ἰδίως αἱ Συρακοῦσαι. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἐξέχουν δύο μεγάλα κράτη, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι.

Οἱ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ

Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἡ Μ. Ἀσία ἦτο, καθὼς εἶδομεν, ἡ πρώτη χώρα τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖ κατέφυγον οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἔφεραν μαζί τὸν πολιτισμόν των, τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμόν.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας παρουσιάζουν διαφορὰν εἰς τὴν διάλεκτον καὶ εἰς τὰ ἔθιμα καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον διεκρίνοντο εἰς τρεῖς φυλάς, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Ἰωνεῖς καὶ τοὺς Δωριεῖς.

Οἱ Αἰολεῖς κατεῖχον τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ Ἑλ-

λησπόντου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης. Ἀπὸ τὰς νήσους ἀνῆκεν εἰς αὐτοὺς ἡ Τένεδος καὶ ἡ Λέσβος, ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκεται ἡ σημαντικωτέρα αἰολικὴ πόλις, ἡ Μυτιλήνη.

Οἱ Ἴωνες εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ μέσον τῆς παραλίας, δηλαδὴ εἰς τὰ παράλια τῆς Λυδίας καὶ τῆς Καρίας ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ, εἰς χώραν εὐφορον καὶ μὲ λαμπρότατον οὐρανόν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Ἴωνία. Ἀπὸ τὰς νήσους ἀνῆκον εἰς αὐτοὺς ἡ Χίος, ἡ Σάμος καὶ αἱ Κυκλάδες. Οἱ Ἴωνες ἦσαν ἡ πολυπληθεστέρα καὶ ἀκμαϊότερα ἑλληνικὴ φυλὴ τῆς Μ. Ἀσίας. Περὶ τὸ 700 π. Χ. ἡ Ἴωνία ἀριθμεῖ 12 πόλεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας σημαντικώτεραι εἶναι ἡ Μίλητος, ἡ Φώκαια, ἡ Ἐφεσος καὶ ἡ Χίος. Αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις προσδεύουν γρήγορα καὶ ἐνώνονται εἰς ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας κέντρον εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Μυκάλης, τὸ λεγόμενον Πατιώνιον.

Νοτίως τῆς Ἴωνίας Δωριεῖς ἄποικοι ἰδρύουν τὰς δωρικὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι κατ' ἀρχὰς 6, ἀργότερον ὅμως περιορίζονται εἰς 5, διότι ἡ σημαντικωτέρα ἀπ' αὐτὰς Ἀλικαρνασσὸς δέχεται τὴν ἰωνικὴν ἐπίδρασιν καὶ ὁμιλεῖ τὴν ἰωνικὴν διάλεκτον. Οἱ Δωριεῖς κατέχουν ἐπίσης τὴν νῆσον Ρόδον, τὴν Κῶ καὶ ἄλλας μικροτέρας, ἐνῶ εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν εἶχον καταλάβει τὴν Κρήτην καὶ τὰ Κύθηρα. Ἡ δωρικὴ ἐξάπολις ἐνώνεται ἐπίσης εἰς ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας κέντρον ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Τριπίου Ἀπόλλωνος.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἀνεπτύχθησαν ἐνωρίτερον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Τὸν βὸν ἰδίως αἰῶνα παρατηρεῖται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις, αἰολικὰς, δωρικὰς, ἰωνικὰς, μεγάλη ζωὴ καὶ κίνησις. Πολλαὶ πόλεις ἔχουν ἀνεπτυγμένον ναυτικόν, ἐπιδίδονται εἰς μακρινὰς θαλασσοπορίας, κτίζουν ἀποικίας, ἔρχονται εἰς φιλικὰς καὶ ἐχθρικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ τοὺς ξένους.

Ἐπίσης ἀναπτύσσεται τὸ πνεῦμα. Κτίζουν καλυτέρας κατοικίας, κατασκευάζουν κομψότερα σκεύη, λεπτότερα ἐνδύματα. Αἱ μικρασιαστικαὶ πόλεις ἔχουν μουσικοὺς, ποιητάς, ἱστοριογράφους,

μαθηματικούς, φιλοσόφους. Τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἀκμάζει ὁ πρῶτος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἔχουν γείτονες τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, Λυδοὺς, Πέρσας, Φοίνικας, Αἰγυπτίους, οἱ ὅποιοι διεκρίθησαν διὰ τὴν ἀνάπτυξίν των κατὰ τοὺς παλαιούς αὐτοὺς χρόνους. Οἱ Ἕλληνες ἔμαθον πολλὰ ἀπ' αὐτοὺς. Ἄλλ' οἱ πολυάριθμοι ἐκεῖνοι λαοὶ εἶναι κίνδυνος διὰ τοὺς ὀλιγαριθμοτέρους καὶ χωρισμένους εἰς μικρὰ κράτη Ἕλληνας.

ΙΩΝΙΑ ΚΑΙ ΙΩΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Περισσότερον ἀπὸ ὅλας ἀκμάζουν αἱ πόλεις τῆς Ἰωνίας. Ἰωνία ὀνομάζεται ἡ παραλιακὴ χώρα τῆς δυτικῆς Μ. Ἀσίας μεταξὺ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης πρὸς Β., τοῦ Ἰσσικοῦ κόλπου πρὸς Ν., περιοριζομένη ἀνατολικῶς ἀπὸ τὴν Λυδίαν καὶ τὴν Καρίαν, μετὰ τῶν μεγάλων πρὸ αὐτῆς νήσων Σάμου καὶ Χίου καὶ ἄλλων μικροτέρων.

Ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι ὕμνησαν τὸ γλυκὺ κλίμα καὶ τὸν διαυγῆ οὐρανὸν τῆς Ἰωνίας. Ὁ πολὺ συμπαθητικὸς ἱστορικὸς Ἡρόδοτος, ὁ ὁποῖος κατήγετο ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Ἀλικαρνασσόν, γράφει: « Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ Ἴωνες, εἰς τοὺς ὁποῖους ἀνήκει, τὸ Πανιώνιον, ἔκτισαν τὰς πόλεις των ὑπὸ τὸν λαμπρότερον οὐρανὸν καὶ τὸ ὠραιότερον κλίμα ἀπ' ὅσα γνωρίζομεν νὰ κατοικοῦν ἄνθρωποι ». Ἡ γῆ τῆς ἤτο εὐφορωτάτη, ἐποτίζετο ἀπὸ πολλοὺς ποταμούς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ νοτιώτερος, ὁ Μαίανδρος, εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ Ἰωνία παρῆγε ἄφθονα σιτηρά, εἶχε δροσεροὺς κήπους μὲ ὀπωροφόρα δένδρα, ἀπέραντα καὶ πλούσια ἀμπέλια καὶ ἐλαιόδενδρα.

Εἰς τὴν Ἰωνίαν κατέληγον μερικοὶ μεγάλοι δρόμοι, οἱ ὁποῖοι ὠδήγουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς τὴν Περσίαν καὶ Βαβυλωνίαν. Οἱ Ἴωνες λοιπὸν ἔγιναν ἐνωρὶς ἔμποροι, τεχνῖται καὶ ναυτικοί. Μετέφερον τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Μεσογείου καὶ ἀπ' αὐτὰς ἐλάμβανον ὅσα ἐχρειάζοντο οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας. Οἱ Ἴωνες ἐπλούτησαν. Αἱ πόλεις των ἐμεγάλωσαν καὶ ἐστολίσθησαν μὲ πολυτελῆ κτίρια. Τὸν 6ον αἰῶνα ἡ Ἰωνία εἶχε δώδεκα μεγάλας πόλεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας μερικαὶ ἦσαν ἀληθινὰ με-

γαλοπόλεις, ὅπως ἡ Φώκαια, ἡ Ἐφεσος, ἡ Χίος ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου καὶ πρὸ πάντων ἡ Μίλητος.

Κατὰ τὸν βον αἰῶνα ἡ Ἰωνία εἶναι ἡ πλουσιωτέρα καὶ περισσότερον ἀνεπτυγμένη ἑλληνικὴ χώρα. Πρὸς αὐτὴν στρέφονται οἱ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ ἀπ' αὐτὴν λαμβάνουν τὰ φῶτά των. Ὁ πολιτισμὸς τοῦ βον αἰῶνος εἶναι κυρίως ἰωνικὸς πολιτισμὸς.

Η ΜΙΛΗΤΟΣ

Ἡ μεγαλυτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς Ἰωνίας ἦτο ἡ Μίλητος, πρὸς νότον τῆς ἐκβολῆς τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ. Ἡ θέσις τῆς ἦτο πολὺ εὐνοϊκὴ διὰ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἡ πεδιάς τοῦ Μαιάνδρου ἦτο εὐφορος. Ὁ ποταμὸς διηκούλυε τὴν συγκοινωνίαν. Τὰ πλοῖα κατάρθωνον τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν φθάνουν εἰς ἄρκετὰ μεγάλην ἀπόστασιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Δι' αὐτοῦ κατεβίβαζον εἰς τὰ παράλια ξυλείαν καὶ τὰ προϊόντα τῆς γῆς. Ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ ἤρχιζον μερικοὶ μεγάλοι δρόμοι, οἱ ὅποιοι ἔφθανον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας καὶ συνέδεον μεγάλας καὶ πλουσίας χώρας τοῦ ἐσωτερικοῦ μὲ τὴν θάλασσαν. Ἡ πόλις εἶχε τέσσαρας λιμένας, οἱ ὅποιοι παρείχον ἀσφαλὲς καταφύγιον εἰς τὰ πλοῖα. Ἐκτὸς αὐτοῦ, ἐπεὶ δὴ ἡ Μίλητος εἶχε τὴν καλὴν τύχην τὴν ναυτιλίαν λαμπρὰν διοίκησιν, ἔγινε πλουσία καὶ δυνατὴ. Ἀφοῦ τὸν βον αἰῶνα εἶχε βασιλεῖς, εἶδε κατόπιν τὴν κυβερνᾶ ἡ ὀλιγαρχία, πρῶτον οἱ εὐγενεῖς γαιοκτῆμονες, ἔπειτα οἱ πλοῦσιοι τοῦ χρήματος. Ἦρχισε κατόπιν μακρὰ περίοδος (590 - 580) ἐμφυλίου πολέμου. Τέλος ἐπεκράτησεν ὁ δῆμος. « Ἡ Μίλητος, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ἔγινε τότε εὐτυχέστερα ὅσον ποτὲ ἄλλοτε ». Εἶχε σημαντικώτατον ἐξαγωγικὸν καὶ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον. Σπουδαῖον στήριγμα διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς Μιλήτου ἦσαν αἱ πολυάριθμοι ἀποικίαι τῆς, αἱ ὅποισι ἤρχιζον ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ἔφθανον ἕως τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς Ἡρακλείους στήλας. Τὸν βον αἰῶνα ἡ Μίλητος εἶχε περὶ τὰς 80 ἀποικίας.

Κρητομυκηναϊκὸς χρυσοῦς
δακτύλιος.

Εἰς τὴν Ναύκρατιν, τὸν λιμένα τὸν ὁποῖον ὁ Φαραῶ ᾽Αμασις παρεχώρησεν εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ τὸ ἐμπορίον των, ἔχει τὴν πρώτην θέσιν. Εἰς τὴν Δύσιν μεταχειρίζεται τὴν Σύβαριν ὡς ἀποθήκην διὰ τὰ ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα προορίζει διὰ τὴν Τυρρηνίαν. Τὰ πλοῖα τῆς μετέφερον εἰς ὅλον σχεδὸν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ καθὼς καὶ τὰ ἰδικὰ τῆς προϊόντα, τὰ ὁποῖα ἦσαν κυρίως ἀγγεῖα, ὑφάσματα, εἶδη πολυτελείας. Ἐπεξεργάζεται τὰ δέρματα καὶ τὰ πολύτιμα μέταλλα τῆς Λυδίας, τὸν σίδηρον τῶν Χαλύβων, τὰ ἔρια τῆς Φρυγίας. Κατασκευάζει ἔπιπλα, ἰδίως κλίνας. Πανταχοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ζητοῦν τὰ προϊόντα τῆς κεραμευτικῆς τῆς, ἀγγεῖα μὲ τὸ περιεχόμενον, κρασί καὶ λάδι. Ἡ πλουσία πελατεία τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος πληρῶνει μὲ χρυσὸν τοὺς τάπητάς τῆς. Ἡ Μί-

Νόμισμα Ἐφέσου.

λητος τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦτο μεγάλοπολις, εἰς τὴν ὁποίαν συνηντῶντο ἄνθρωποι ἀπὸ διαφόρους χώρας καὶ οἱ πλούσιοι ἐπεδείκνουν τὴν πολυτέλειάν των.

Ἡ πλουσία ἐμπορικὴ τάξις δὲν περιωρίσθη μόνον νὰ θησαυρίζη καὶ νὰ ζῇ καλὰ. Ἐπροστάτευσεν τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ἡ Μίλητος ἐστολίσθη μὲ πολυτελεῖα καὶ κομψὰ οἰκοδομήματα, δημόσια καὶ ἰδιω-

τικά, διότι οἱ Ἴωνες ἤθελον νὰ ἔχουν ἄνεσιν εἰς τὴν ζωὴν.

ΕΦΕΣΟΣ — ΦΩΚΑΙΑ

Αἱ ἄλλαι Ἴωνικαὶ πόλεις δὲν ὑστέρησαν. Ἡ Ἐφεσὸς ἦτο πολυάνθρωπος, πλουσία καὶ ὀνομαστή. Εἰς τὴν Ἐφεσον κατέληγεν ἡ μεγάλη « βασιλικὴ ὁδός », ἡ ὁποία ἦνῶνε τὸ Αἰγαῖον μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐγίνε μεγάλη ἐμπορικὴ ἐγορά. Οἱ τραπεζίται τῆς δανεῖζουν εἰς τοὺς βαρβάρους ἡγεμόνας καὶ ἔρχονται εἰς ἐπιγαμίαν μὲ αὐτούς.

Ἡ Ἐφεσος εἶναι ἡ ἱερὰ πόλις τῆς Ἀρτέμιδος. Κατεσκεύασαν τέσσαρας ναοὺς διὰ τὴν θεάν. Ἡ πολυτέλεια τῶν κατοικιῶν ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν τῆς Μιλήτου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ βου αἰῶνος (559) τὴν ἀρχὴν ἀρπάζει ὁ σκληρὸς τύραννος Πυθαγόρας. Καλοῦν διαιτητὴν τὸν Ἀθηναῖον Ἀρί-

σταρχον, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐφοδιάζει μὲ δημοκρατικὸν σύνταγμα. Ὁ πλοῦτος ἀφυπνίζει τὴν ἀρπακτικὴν διάθεσιν τῶν ἰσχυρῶν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας Κροῖσος πολιορκεῖ τὴν Ἐφεσον καὶ τὴν ἀναγκάζει νὰ ὑποταχθῇ.

Ἡ Φώκαια, πλησίον τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ἑρμου, ἡ βορειοτέρα ἀπὸ τὰς ἰωνικὰς πόλεις, εἶναι φωλεὰ τολμηρῶν θαλασσινῶν, οἱ ὁποῖοι ἐγίναν περιβόητοι εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον. Ὄταν ἡ ἀλιεῖα καὶ ἡ πειρατεία δὲν ἐφθانون νὰ θρέψουν τὸν αὐξανόμενον πληθυσμόν, ὥπλισαν ὑπερήφανα καὶ γοργὰ καράβια μὲ πενήντα κουπιά, τὰς πεντηκόντους, καὶ ρίπτονται εἰς μακρινὰ ταξίδια. Εἰς τὴν Ναύκρατιν ἔχουν τὴν βάσιν των. Ἡ δραστηριότης των ὅμως ἔφερεν αὐτοὺς κυρίως εἰς τὴν δύσιν, εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, εἰς τὴν Τυρρηνίαν (Ἰταλίαν), εἰς τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Γαλλίας, τῆς Ἰσπανίας. Ἐτόλμησαν μάλιστα νὰ περάσουν τὰς Ἡρακλείους στήλας, τὸ σημερινὸν Γιβραλτάρ, καὶ ἐφθασαν εἰς τὴν ὀλίγον μυθικὴν πόλιν Ταρτησόν, τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς ἔδειξε μεγάλην φιλίαν εἰς αὐτοὺς, ὅπως διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος :

Νόμισμα Μαγνησίας.

« Πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας οἱ Φωκαεῖς ἐπεδόθησαν εἰς μακρινὰς θαλασσοπολίας καὶ ἀνεκάλυψαν τὸν Ἀδρίαν, τὴν Τυρρηνίαν, τὴν Ἰβηρίαν, τὴν Ταρτησόν, πλέοντες ὅχι μὲ στρογγυλὰ πλοῖα (δηλ. μὲ φορτηγὰ καὶ ἀργοκίνητα), ἀλλὰ μὲ πενήτηκοντόρους. Ὄταν ἦλθον εἰς τὴν Ταρτησόν, τοὺς ὑπεδέχθη φιλικῶς ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας ἐκείνης Ἀργανθώνιος, ὁ ὁποῖος ἔζησεν ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη καὶ ἐβασίλευσεν ὀγδοήκοντα. Ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἡγάπησε τόσον τοὺς Φωκαεῖς, ὥστε κατ' ἀρχὰς μὲν τοὺς παρεκίνησε ν' ἀφήσουν τὴν Ἰωνίαν καὶ νὰ γκατασταθοῦν εἰς τὴν ἰδίαν του χώραν, εἰς ὅποιον μέρος αὐτοὶ ἤθελον. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἐβλεπεν ὅτι δὲν τοὺς πείθει καὶ συγχρόνως ἔμαθε τὰς προόδους τῆς δυνάμεως τῶν Μήδων, τοῖς ἔδωκε χρήματα, διὰ νὰ κτίσουν τείχη περὶ τὴν πόλιν, καὶ ἔδωκεν ἀφθόνως » (Α' 63).

Περὶ τὰ 600 π. Χ. οἱ Φωκαεῖς ἔκτισαν τὴν ἀποικίαν Μασσαλίαν, ἐνίκησαν εἰς ναυμαχίαν τοὺς Καρχηδονίους, μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν τῆς Δυτικῆς Μεσογείου, μὲ τὴν πλουσίαν καὶ πολυάνθρω-

πον πρωτεύουσάν των Καρχηδόνα εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν, εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Τύνιδος.

ΣΑΜΟΣ — ΧΙΟΣ

Ἡ Σάμος κειμένη πρὸ τοῦ κόλπου τῆς Μιλήτου ἀνεπτύχθη ἀμιλλωμένη πρὸς ἐκείνην εἰς μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν.

Οἱ Σάμιοι διὰ τὴν ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Μιλησίους, συνεμάχισαν μετὰ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Χαλκίδα. Κατεσκεύασαν τέσσαρα πολεμικά πλοῖα, τριήρεις, προσκαλέσαντες τεχνίτας ἀπὸ τὴν Κόρινθον. Κατέλαβον μερικὰς μικρὰς νήσους, ὠρισμένα σημεῖα ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Κιλικίας καὶ ἔκτισαν ἀποικίας εἰς τὴν Προποντίδα.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐξεμεταλλεύθησαν γενναίως τὴν εὐμένειαν τοῦ Ψαμμητίχου καὶ τῶν διαδόχων του. Εἰς τὴν Ναύκρατιν ἀπέκτησαν ἀπὸ τοὺς πρώτους τὴν ἰδιαιτέραν ἐμπορικὴν ἀποθήκην, τὸ ἐμπόριον, καθὼς ἔλεγον, ὅπως καὶ οἱ Μιλήσιοι καὶ οἱ Αἰγινῆται. Στενὰς σχέσεις διετήρουν μετὰ τὴν Κυρήνην. Ἐνας Σάμιος ἐπέστρεψε τὸ 630 ἀπὸ τὴν Ἰβηρίαν (Ἰσπανίαν) κομίζων ἐξήκοντα τάλαντα, μυθῶδες ποσὸν διὰ τὴν ἐποχὴν.

Εἰς ὅλον τὸ διάστημα οἱ Σάμιοι ἔδειξαν μεγάλην κλίσιν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν τέχνην. Ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ὑφαντουργίαν, διεκρίθησαν ὡς μεταλλουργοὶ καὶ χρυσοχόοι, ὡς μηχανικοὶ καὶ ὡς ἀρχιτέκτονες. Δύο Σάμιοι τεχνῖται, ὁ Ροϊκὸς καὶ ὁ Θεόδωρος, ἐπενόησαν τὴν τέχνην νὰ χύνουν λειωμένον ὀρείχαλκον εἰς κοίλους τύπους καὶ νὰ κατασκευάζουν ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἔργα τέχνης. Ἡ ἐφεύρεσις ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ κατασκευάζουν ὀρειχάλκινα ἀριστουργήματα. Ἡ κατασκευὴ ἀγγείων ἐπίσης προώδευσε. Σημαντικὴ ἦτο καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις. Ἡ Σάμος ἀνέδειξε τὸν περίφημον Πυθαγόρα ν.

Ἡ Χίος, ἀσφαλὴς εἰς τὴν νησιωτικὴν τῆς θέσιν, χαίρεται τὰ ἀγαθὰ μιᾶς ἀνεπτυγμένης βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου καὶ ἔχει τὴν ἀξιόλογον θέσιν τῆς εἰς τὸν ἰωνικὸν κόσμον. Ὅπως οἱ γείτονές των τῆς Λέσβου, οἱ Χῖοι μεταφέρουν πολυαρίθμους πῖθους ὀίνου εἰς τὴν ἀποθήκην των εἰς τὴν Ναύκρατιν. Ἡ διαρκὴς ἀναπτυσσομένη βιομηχανία των ἀπαιτεῖ χεῖρας ἐργατικὰς καὶ ἐπεὶδὴ ἡ βιομηχανία τῶν ἀρχαίων διεξάγεται μετὰ δούλους, οἱ ἐπιχειρηματῖαι τῆς Χίου εἰς-

άγουν δούλους καὶ πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐπιδίδονται εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων, τὸ ὁποῖον ἀργότερον ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις.

Ὡς στήριγμα ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς ἡ Χίος ἔχει τὰς Ἐρυθράς, αἱ ὁποῖαι συνδέονται μὲ αὐτὴν διὰ στενῶν δεσμῶν. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν γίνεται παραλλήλως, χωρὶς νὰ λείψουν ἔριδες καὶ συγκρούσεις. Καὶ εἰς τὰς δύο πόλεις τὴν βασιλείαν διαδέχεται ἡ ὀλιγαρχία, τὴν ὁποίαν ἀνατρέπει ὁ δῆμος εἴτε οἱ τύραννοι.

Ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα ἡ Χίος ἔχει βουλὴν καὶ νόμους, οἱ ὁποῖοι λέγουν ὅτι ἐχρησίμευσαν ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὸν Σόλωνα.

Οἱ καλλιτέχναι τῆς διακρίνονται διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ μαρμάρου καὶ τὴν συγκόλλησιν τοῦ σιδήρου καὶ ὀπκοτοῦν πανελλήνιον φήμην.

ΛΕΣΒΟΣ

Ἡ βορειότερα ἀπὸ τὰς τρεῖς μεγάλας νήσους τῆς μικρασιατικῆς παραλίας, ἡ Λέσβος, εἶναι αἰολική. Οἱ κάτοικοί της καυχῶνται ὅτι κατάγονται ἀπὸ τοὺς Αἰολεῖς τῆς Θεσσαλίας καὶ ὅτι εἶναι ἄμεσοι ἀπόγονοι τῶν Μυρμιδόνων καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ περιφήμου ἥρωος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Ἡ Λέσβος ἔχει δύο σημαντικὰς πόλεις, τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Μήθυμναν. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς παρουσιάζει διαφορετικὰ γνωρίσματα ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἰωνικῶν πόλεων.

Τὰ λαμπρά της ἀμπέλια εἶναι ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δύναμις τῶν μεγαλοκτηματιῶν της. Ἡ ἀριστοκρατία αὐτὴ περιώρισε τὴν ἐξουσίαν τῶν βασιλέων καὶ κατ' οὐσίαν αὐτὴ κυβερνᾷ. Αἱ πόλεις τῆς Λέσβου ἔμειναν ὀλιγαρχικαὶ καὶ δὲν ἠγάπησαν τὰ μακρινὰ ταξίδια καὶ τὸ ἐμπόριον.

Ἐν τούτοις ἡ ἀνάγκη γῆς καὶ ἀγορᾶς διὰ τὸν οἶνον ὑπεχρέωσε τοὺς Μυτιληναίους ν' ἀκολουθήσουν ἀποικιακὴν πολιτικὴν. Ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς βορείας ἄκρας τῆς νήσου τῶν χερσονήσων τῆς Τρωάδος, ἔκτισαν τὴν Μάδυτον καὶ τὴν Σηστόν, εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν παραλίαν τοῦ Ἑλλησπόντου, τὴν Αἶνον εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου. Μόνοι ἀπὸ τοὺς Αἰολεῖς οἱ Μυτιληναῖοι εἶχον μέρος εἰς τὸ Ἑλλήνιον τῆς Ναυκρατίδος.

Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθον νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, τὸν καιρὸν τοῦ Πεισιστράτου, εἰς τὴν γῆν τῆς παλαιᾶς Τροίας,

ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου καὶ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὸ Σίγειον, οἱ Μυτιληναῖοι ἠγωνίσθησαν γενναίως ἔχοντες ὀρηκτήριον τὴν ὠχυρωμένην πόλιν Ἀχιλλεῖον, ὅπου ἦτο ὁ ὑποθετικὸς τάφος τοῦ Ἀχιλλέως, διὰ νὰ δείξουν ὅτι ἡ τρωικὴ γῆ ἀνήκει εἰς τοὺς Αἰολεῖς. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ὁ ποιητὴς Ἀλκαῖος μόλις ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς ἐγκαταλείψας τὰ ὄπλα του, τὰ ὁποῖα οἱ Ἀθηναῖοι ἐκρέμασαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸ Σίγειον, καὶ τὸ πάθημά του τὸ ἐκλαπεν εἰς λυρικὸν ποίημα. Ἀλλ' ὁ Πιττακός, ὁ κατόπιν περίφημος νομοθέτης τῆς Μυτιλήνης καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπτὰ σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος, ἐφόνευσεν εἰς μονομαχίαν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἐχθροῦ.

Γενικῶς ὅμως οἱ Λέσβιοι δὲν εἶναι πολεμισταί. Ζῶντες εἰς ἐξαίρετον κλίμα, ἀσφαλισμένοι ὥς ἐκ τῆς θέσεώς των κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ συνηθισμένοι νὰ κερδίζουν καὶ νὰ ἐξοδεύουν πολλά, ἐπιδίδονται εἰς τρυφήν ζωήν.

Ἡ πολιτικὴ πάλῃ διεξάγεται μὲ πολὺ πάθος. Αἱ μεγάλοι οἰκογένειαι συγκρούονται ἀναμεταξύ των, ἀλλ' ἀναγκάζονται νὰ ἐνωθοῦν πρὸ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν τυράννων. Ὁ ποιητὴς Ἀλκαῖος, φανατικὸς ἀριστοκράτης, εἰς ἓνα ποίημά του παρομοιάζει τὴν πολιτείαν μὲ σκάφος, τὸ ὁποῖον παλαίει εἰς τὸ μέσον ἀγρίας τρικυμίας :

« Δὲν καταλαβαίνω ἀπὸ ποῦ φυσοῦν οἱ ἄνεμοι. Τὸ ἓνα κύμα κυλάει ἀπ' ἐδῶ, τὸ ἄλλο ἀπὸ τὸ ἄλλο κι' ἐμεῖς σερνόμεθα ἀνάμεσά τους μέσα στὸ μαῦρο καράβι ». Ὁ τύραννος δολοφονεῖται καὶ ὁ Ἀλκαῖος ἐκβάλλει ἀγρίας φωνὰς χαρᾶς. Ἀλλ' ὁ θρίαμβος διαρκεῖ ὀλίγον. Οἱ ἀριστοκρατικοὶ ὑποκύπτουν. Ὁ Ἀλκαῖος φεύγει διὰ τὴν Αἴγυπτον, ὁ ἀδελφὸς του πηγαίνει νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν Ναβουχοδονόσορα, τὸν βασιλέα τῆς Βαβυλῶνος. Ἡ Σαπφὼ φεύγει εἰς τὴν Σικελίαν.

Ὡς εἰρηνευτὴς προβάλλει ὁ γενναῖος καὶ σοφὸς Πιττακός. Διορίζεται αἰσυνήτης, δηλ. μεσολαβητὴς μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Οἱ ἐχθροὶ του τὸν ὀνομάζουν τύραννον. Ἀλλ' αὐτὸς εὐρίσκει τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας. Ἀπαλλάσσει τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐπαναφέρει τὴν τάξιν, χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ τὸ σύνταγμα, μόνον μὲ πρακτικοὺς νόμους. Μετὰ δέκα ἔτη ὁ Πιττακὸς κρίνει ὅτι ἡ ἀποστολὴ του ἔληξε. Δίδει ἀμνηστίαν, ἐπιτρέπει νὰ ἐπιστρέψουν οἱ ἐξόριστοι καὶ ὁ ἴδιος ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἰδιωτικὴν

α. Ξανδόνα, θαυμασέν χρήμα, θνητή και
δευτέρη μορφή, ἀδελφῶν
Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος Α' (Ἑκδόσεις Γ', 1957) (1) χαρτα

ζωήν. Σύγχρονος τοῦ Σόλωνος ἀξιῶνεται, ὅπως ἐκεῖνος, νὰ ἀριθμηθῇ μεταξὺ τῶν ἑπτὰ σοφῶν.

Ὅλοι αὐταὶ αἱ ψυχικαὶ ταραχαὶ ἔχουν τὴν ἀπήχησιν εἰς τοὺς στίχους τῶν ποιητῶν. Ἡ ἀριστοκρατία τῆς Λέσβου διετήρησε τὸ αἶσθημα τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως. Δύο σπουδαῖα μουσικὰ ὄργανα, ἡ κιθάρα καὶ ἡ βάρβιτος, κατεσκευάσθησαν εἰς τὴν Λέσβον καὶ εἰς τὴν Λέσβον ἠκούσθησαν τὰ περιπαθῆ ἄσματα τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφουῦς.

ΘΑΛΗΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ

Ὁ παλαιότερος ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τῆς Ἰωνίας εἶναι ὁ Θαλῆς ἀπὸ τὴν Μίλητον, Θ α λ ῆ ς ὁ Μ ι λ ῆ σ ι ο ς, ὅπως ἔλεγον, διότι οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον ἐπίθετα ὅπως ἡμεῖς, ἀλλὰ πλησίον τοῦ κυρίου ὀνόματος ἔθετον τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος ὡς τιμητικόν.

Ὁ Θαλῆς κατήγετο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν, ἔλαβε μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς πατρίδος του καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς συμπολίτας του καλὰς συμβουλὰς, τὰς ὁποίας ὁμως ἐκεῖνοι δὲν ἠκολούθησαν πάντοτε. Μὲ τὴν μεγάλην εὐφυΐαν του καὶ τὴν πολλὴν μελέτην ἀπέκτησεν ὅλας τὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς του, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦσαν πολλαί. Ἔκαμε μεγάλα ταξίδια, καί, ὅπως ὁ Ὀδυσσεύς, εἶδε πολλὰς χώρας καὶ ἔμαθε πολλὰ. Ἐπῆγε κυρίως εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐθαύμασε τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς τῆς, τὰς πυραμίδας καὶ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ παράξενα ἥθη τῆς, ἔμαθε πολλὰ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῆς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν σοφοί. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ἐθαύμασαν τὰς γνώσεις καὶ τὴν σοβαρότητά του. Ὁ Θαλῆς ἐμέτρησε τὸ ὕψος τῶν πυραμίδων ἀπὸ τὸ μήκος τῆς σκιᾶς των. Ὁ Φαραὼ ἠθέλησε τότε νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ τὸν ἐτίμησε πολὺ. Ἐπίσης ἐτίμα πολὺ τὸν Θαλῆν ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας, ὁ περίφημος Κροῖσος, ὁ ὁποῖος τὸν ἔλαβε σύμβουλον καὶ μηχανικὸν εἰς μίαν μεγάλην ἐκστρατείαν του.

Ὁ Θαλῆς κατῴρθωσε μὲ ὑπολογισμοὺς νὰ εὕρῃσκῃ πότε θὰ γίνῃ ἔκλειψις ἡλίου. Προεῖπε μίαν ὀλικὴν ἔκλειψιν, ἡ ὁποία ἐγένετο ἀκριβῶς τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔκαμνον μεγάλην μάχην οἱ στρατοὶ δύο βασιλέων τῆς Ἀσίας. Ἐκεῖνοι τρομαγμένοι ἔπαυσαν τὴν μάχην καὶ συνεφιλώθησαν. Ὁ Θαλῆς ἐτακτοποίησε τὸ ἡμερολόγιον τῆς πατρίδος του, ὥρισεν ἀκριβέστερον τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν

διαίρεσιν τοῦ ἔτους. Ἔκαμε προόδους εἰς τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν. Ὅταν ἀπέθανεν, οἱ συμπολίται τοῦ ἔγραψαν εἰς τὸν τάφον του : « Μικρὸς εἶναι ὁ τάφος του, ἀλλ' ἡ δόξα του φθάνει εἰς τὸν οὐρανόν ».

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Ο ΣΑΜΙΟΣ

Ὁ Πυθαγόρας ἐπίσης ἦτο ἀξιολογώτατος σοφός. Ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον Σάμον καὶ δι' αὐτὸ λέγεται Πυθαγόρας ὁ Σάμιος. Κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν καὶ ἔμεινεν ἀριστοκρατικὸς εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του. Ἀπὸ μικρὸς κατέγινεν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν καὶ ἔγινε σπουδαῖος μαθηματικός. Ὅταν μίαν φορὰν κατῴρθωσε νὰ λύσῃ ἓν δύσκολον πρόβλημα, ἔκαμε πλουσιωτάτην θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς. Προπάντων ἐφρόντισε νὰ εἶναι σοβαρὸς καὶ νὰ κανονίζῃ αὐστηρὰ τὴν ζωὴν του καθὼς καὶ τῶν φίλων του.

Ὅταν τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν Σάμον ἔλαβεν ὁ τύραννος Πολυκράτης, ὁ Πυθαγόρας ἐγκατέλειπε τὴν πατρίδα του καὶ ἐπῆγε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς μίαν πόλιν τῆς κάτω Ἰταλίας, τὸν Κρότωνα. Ἐκεῖ ἀπέκτησε πολλοὺς μαθητὰς καὶ ἱδρυσεν ἓνα σύλλογον, ὁ ὁποῖος ἔγινε περίφημος. Τὰ μέλη τοῦ συλλόγου αὐτοῦ, οἱ Πυθαγόρειοι, ὅπως τοὺς ἔλεγον, ἔζων διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐνεδύοντο διαφορετικὰ, ἀπέφευγον πολλὰ φαγητά, ἰδίως τὸ κρέας, καὶ κατεγίνοντο εἰς μελέτας. Εἰς τὰς συγκεντρώσεις των ἔμενον πολλὰς ὥρας σιωπηλοί, διὰ νὰ συνηθίσουν νὰ σκέπτωνται, νὰ ὁμιλοῦν ὀλίγα καὶ νὰ εἶναι σοβαροί. Πρὸ πάντων οἱ νεώτεροι εἶχον μεγάλον σεβασμὸν εἰς τοὺς μεγαλυτέρους καὶ δὲν ὠμίλουν, ὅταν αὐτοὶ ἦσαν παρόντες.

Οἱ ἄνθρωποι ἐθαύμαζον πολὺ τὸν Πυθαγόραν. Ἐνόμιζον ὅτι ἦτο ἄνθρωπος ὑπερφυσικός, ὅτι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κάμνῃ θαύματα. Ἔλεγον ὅτι τὴν ἰδίαν στιγμὴν δύναται νὰ εὑρίσκεται συγχρόνως εἰς δύο πόλεις.

Εἰς ὅλην τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα ὑπῆρχον Πυθαγόρειοι. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔγιναν σπουδαῖοι πολιτικοὶ καὶ ἐκυβέρνησαν τὴν πατρίδα των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Η ΞΕΝΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

ΛΥΔΟΙ - ΠΕΡΣΑΙ

ΟΙ ΛΥΔΟΙ

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς εἰς τὸν τόπον των. Οἱ ἴδιοι εἶχον στενὴν ἔκτασιν γῆς εἰς τὴν παραλίαν, ἐνῶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἔζων πολυάριθμοι λαοί, οἱ ὅποιοι ἦτο δυνατόν νὰ δυναμώσουν καὶ νὰ γίνουν ἐπικίνδunoι.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε τὸν βον αἰῶνα. Εἰς τὰ βορειοανατολικά σύνορα τῆς Ἰωνίας ἦσαν οἱ Λυδοί, λαὸς τῆς Μ. Ἀσίας ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς. Τὸ ἔδαφος τῆς Λυδίας ἦτο πλουσιώτατον εἰς γεωργικὰ προϊόντα καὶ μέταλλα. Ἕνας μικρὸς ποταμὸς τῆς χώρας, ὁ Πακτωλὸς, εἶχε κόνιν (ψήγματα) χρυσοῦ εἰς τὴν ἄμmon του. Ἡ Λυδία εἶχεν ἐπίσης σπουδαίους τεχνίτας καὶ ἦσαν περιζήτητα τὰ ἔγχρωμα ὑφάσματά της, ἰδίως οἱ τάπητες διὰ τὰ ζωηρά των χρώματα, τὰ ὅποια δὲν ἔσβηναν μετὰ τὸν καιρὸν. Καὶ εἰς τὰ γράμματα εἶχον προοδεύσει κάπως οἱ Λυδοί. Ἐγνώριζον νὰ γράφουν καὶ εἶχον ἰδικὴν των γραφὴν. Ἐμαθον πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ἐμιμήθησαν τὰς συνηθείας τῶν Ἑλλήνων, οἱ βασιλεῖς των ἐγνώριζον ἑλληνικά. Εἰς μερικὰ μέρη μάλιστα ἀνεμίχθησαν Λυδοὶ καὶ Ἕλληνες.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας ἔγιναν ἰσχυροί, ὑπέταξαν διαφόρους χώρας καὶ ὑπεχρέωσαν καὶ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις νὰ πληρώνουν φόρον. Ὁ Θαλῆς συνεβούλευσε τοὺς συμπολίτας του νὰ ἐνωθοῦν εἰς ἓν κράτος. Οἱ Ἴωνες ὅμως ἐπρωτίμησαν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πόλεων, αἱ ὅποια, ὅπως ἦσαν χωρισμένα, δὲν κατάρθωσαν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Λυδοὺς.

Ο ΚΡΟΪΣΟΣ

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ βου αἰῶνος βασιλεὺς τῆς Λυδίας ἦτο ὁ περίφημος Κροῖσος (561 - 546), πλούσιος καὶ ὑπερήφανος. Ὁ Κροῖσος ὑπέταξε πολλοὺς λαοὺς καὶ ἐξέτεινε τὸ κράτος του ἕως τὸν μεγάλον ποταμὸν τῆς Μ. Ἀσίας Ἀλυν. Μὲ τοὺς φόρους, τοὺς ὁποίους εἰσέπραττεν ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του, ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν μεταλλείων, καὶ μὲ τὸν χρυσόν, τὸν ὅποιον ἐμάζευεν ἀπὸ τὴν ἄμμον τοῦ Πακτωλοῦ, συνήθροισεν ἀφάνταστον πλοῦτον. Ἡ πρωτεύουσά

Ὁ Μέγας Βασιλεὺς.

Παράστασις ἐπὶ ἀττικῷ ἀγγεῖου περὶ τὸ 450 π.Χ. — Ρώμη - Βατικανόν.

του, αἱ Σάρδεις, ἦτο μεγάλη πόλις, ὠχυρωμένη ἐπὶ ὑψώματος καὶ δὲν ἀπέχετο πολὺ ἀπὸ τὴν Σμύρνην. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας ἀνεγνώρισαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας. Ἀλλ' ὁ Κροῖσος περιωρίζετο νὰ εἰσπράττῃ μόνον φόρον. Μετεχειρίζετο καλῶς τοὺς Ἕλληνας, συνεβουλεύετο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ περιεποιεῖτο τοὺς Ἕλληνας σοφοὺς καὶ καλλιτέχνας, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὴν αὐλήν του.

Οἱ παλαιότεροι ἡγεμόνες τῶν βαρβάρων, πρὸ τῶν Περσῶν, ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἑλλήνων, ἀνεγνώριζον τὴν ἀξίαν

των καὶ ἐσέβοντο τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μαντεῖά των. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔστειλαν πολύτιμα δῶρα, κυρίως εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἱστορικὸς Ἡρόδοτος :

« Ὁ Μίδας, ὁ βασιλεὺς τῆς Φρυγίας, ἀφιέρωσε τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐκάθητο, διὰ νὰ δικάζη, ὄντα ἀξιοθέατον ». « Ὁ δὲ Γύγης (ὁ πάππος τοῦ Κροῖσου) ἔπεμψεν εἰς τοὺς Δελφοὺς πλούσια δῶρα· διότι τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ εὐρισκόμενα ἐκεῖ ἀργυρᾷ ἀναθήματα ἐστάλησαν ἀπὸ ἐκείνου. Ἀφιέρωσεν ἐπίσης καὶ ἄπειρα χρυσᾶ, μεταξύ τῶν ὁποίων ἐξ κρατῆρας, οἱ ὁποῖοι πρὸ πάντων εἶναι ἄξιοι μνείας καὶ ἔχουσι βάρος τριάκοντα ταλάντων » (Α' 14).

Ὁ Κροῖσος προσεῖλκυσε τὸν Θαλῆν, ἔλαβεν αὐτὸν ὡς σύμβουλον καὶ τὸν ἐτίμησε πολὺ.

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ-Ο ΚΥΡΟΣ

Οἱ Πέρσαι ἦσαν σημαντικὸς λαὸς τῆς Ἀσίας, Ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Ἦσαν συγγενεῖς τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ πρόγονοί των εἶχον ζήσει μὲ τοὺς προγόνους τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοφύλους λαοὺς εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ἐφυγον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην τὴν ἰδίαν περίπου ἐποχὴν (2000 π. Χ.) μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' αὐτοὶ ἔλαβον τὸν δρόμον τῆς Ἀσίας καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Ἰράν.

Τὸ Ἰράν εἶναι πλατὺ ὁροπέδιον τῆς Ἀσίας μεταξύ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Οἱ Πέρσαι ἔδειξαν μεγάλην ἰκανότητα. Ἐνίκησαν τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ ἱδρυσαν κράτος, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησε μεγάλην ἑκτασιν.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 6ου π. Χ. αἰῶνος ἡ Περσία εἶχεν ἕνα σπουδαιότατον βασιλέα, τολμηρὸν καὶ ἰκανώτατον πολεμιστὴν, τὸν Κῦρον (550 - 529). Ὁ Κῦρος ἐκυρίευσεν πολλὰς χώρας, ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ ἐγένινεν ἐπικίνδυνος εἰς τοὺς γείτονάς του.

Ὁ Κροῖσος εἶδε τὸν κίνδυνον καὶ διὰ νὰ προλάβῃ, ἔκαμε μεγάλην ἐκστρατεῖαν ἐναντίον του. Εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν αὐτὴν εἶχεν ὡς σύμβουλον καὶ μαθητικὸν τὸν Θαλῆν. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας βοήθησαν τὸν Κροῖσον κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Ὁ στρατὸς τοῦ Κροῖσου ἐπροχώρησεν ἕως τὸν Ἄλυν ποταμὸν καὶ ὁ Θαλῆς μὲ ἕνα

ἐξυπνινον τρόπον κατάρθωσε νὰ τὸν περάσουν. Ἐγύρισε τὸ ρεῦμά του καὶ ὁ στρατὸς εὐρέθη ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ποταμοῦ.

Ἄλλ' ὁ Κροῖσος ἐνίκηθη, ὁ στρατὸς του διεσκορπίσθη καὶ ὁ ἴδιος κατέφυγεν εἰς τὸ φρούριον τῶν Σάρδεων. Μετ' ὀλίγον ὁ Κῦρος ἐκυρίευσε τὴν πρωτεύουσάν του τὰς Σάρδεις καὶ συνέλαβε τὸν Κροῖσον αἰχμάλωτον. Τὸ κράτος τῶν Λυδῶν ἀπὸ τότε ὑπετάχθη εἰς τοὺς Πέρσας (546).

ΟΙ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΥΠΟΤΑΣΣΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ

Οἱ Πέρσαι ἦσαν πολὺ μεγαλύτερος κίνδυνος διὰ τοὺς Ἕλληνας, διότι ἦσαν δραστηριώτεροι, κατακτητικοί, εἶχον μεγάλην ἰδέαν διὰ τὸν ἑαυτὸν των καὶ ὀλίγην διάθεσιν νὰ συγκινηθοῦν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι, ὅταν ὁ Κροῖσος ἐπετέθη κατὰ τοῦ Κύρου, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης καὶ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς Ἀσίας νὰ συμμαχήσουν μαζί του. Οἱ Ἕλληνες ἐπροτίμησαν νὰ μείνουν ἡσυχοὶ εἰς τὰς οἰκίας των.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κροίσου οἱ Μικρασιᾶται Ἕλληνες ἔστειλαν πρεσβείαν, διὰ ν' ἀνεγγείλουν ὅτι εἶναι πρόθυμοι νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν μὲ τοὺς ὅρους ποὺ ἀνεγνώριζαν τὸν Κροῖσον. Ὁ Κῦρος ἀπήντησεν, ὅπως λέγουν, μὲ ἓνα μῦθον :

« Ἐνας αὐλητὴς εἶδε ψάρια εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἤρχισε νὰ παίξῃ τὸν αὐλὸν του, ἐλπίζων ὅτι θὰ τὰ προσεῖλκνεν εἰς τὴν ξηράν. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ψάρια δὲν ἤρχοντο, ἔλαβε δίκτυον, τὸ ἔρριπεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔσυρε τὰ ψάρια εἰς τὴν παραλίαν. Ὅταν τὰ εἶδε νὰ πηδοῦν, εἶπεν εἰς αὐτά :

— Δὲν θέλατε νὰ χορεύετε, ὅταν ἔπαιζα τὸν αὐλόν, παύσατε νὰ χορεύετε τώρα » (Ἡρόδοτος Α', 141).

Οἱ Μιλήσιοι εἶχον προλάβει νὰ συνθηκολογήσουν μὲ τὸν Κῦρον. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἔσπευσαν νὰ ἐνισχύσουν τὰ τεῖχη των καὶ ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην, ἥ ὁποία τότε ἦτο ἡ μεγαλυτέρα δύναμις τῆς Ἑλλάδος, νὰ ζητήσουν βοήθειαν. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιᾶται δὲν συνεικινήθησαν. Ὁ ἀπεσταλμένος των, Φωκαεύς, παρουσιάσθη εἰς τὴν Γερουσίαν ἐνδεδυμένος ὠραῖον χιτῶνα ἀπὸ πορφύραν καὶ εἶπεν ἓνα μακρὸν λόγον. Οἱ Σπαρτιᾶται, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν μεγάλην ἐμπιστο-

σύνην εἰς τοὺς πολυτελεῶς ἐνδεδυμένους καὶ εἰς τοὺς ρητορικοὺς λόγους, ἔστειλαν ἀπεσταλμένον νὰ ἐξετάσουν τὴν κατάστασιν. Πλέον τούτου οὐδὲν ἔπραξαν.

« Οἱ πρέσβεις, οἱ ὁποῖοι ἐβιάσθησαν νὰ φθάσουν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐξέλεξαν ἓνα Φωκαεῖα, Πύθερμον, τὸ ὄνομα, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ. Αὐτὸς ἐφόρεσεν ἐνδυμα πορφυροῦν, διὰ νὰ προσελκύσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους Σπαρτιάτας, ἡγέρθη καὶ ὠμίλησεν ἐπὶ μακρόν, ἐξαίτουμένος τὴν συνδρομὴν των· ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐδεμίαν ἀκρόασιν ἔδωσαν εἰς τοὺς λόγους του καὶ ἠρνήθησαν νὰ βεθῇσουν τὴν Ἰωνίαν » (Ἡρόδοτος Α', 152).

Ὁ στρατηγὸς τοῦ Κύρου Ἀρπαγὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐκυρίευσεν εὐκόλως τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἡγωνίσθησαν χωριστὰ ἢ κάθε μία διὰ τὸν ἑαυτὸν της. Οἱ Πέρσαι ἐσώρρευαν χῶματα εἰς τὰ τεῖχη τῶν πόλεων, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν πολὺ ὑψηλά, ἐσχημάτιζαν προχῶματα καὶ ἀνέβαινον ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὰ τεῖχη.

« Ἐκάστη πόλις, ἀμυνομένη ὑπὲρ τῆς σωτηρίας της, ἐφάνη γενναία. Ὅλοι ὁμοῦς ἠττήθησαν καὶ ὑπετάγησαν. Οἱ Μιλήσιοι δὲ συνθηκολογήσαντες μετὰ τοῦ Κύρου, ἔμειναν ἥσυχοι. Τοιουτοτρόπως ἐδουλώθη ἡ Ἰωνία ἐκ δευτέρου » (Ἡρόδοτος Α', 169).

Ἀφοῦ δὲ ὑπετάχθησαν οἱ ἐν ἡπείρῳ Ἕλληνες, οἱ νησιῶται Ἕλληνες, φοβηθέντες μὴ πάθουν τὰ ἴδια, παρεδόθησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν Κύρον.

Οἱ ΦΩΚΑΕΙΣ ΚΑΙ Οἱ ΘΙΟΙ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΠΟΥΝ ΤΗΝ Μ. ΑΣΙΑΝ

Ἡ Φώκαια ἦτο ἡ πρώτη πόλις, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκησαν οἱ Πέρσαι. Ὁ Ἀπαγὸς ἤθελε νὰ εἶναι ἐπιεικὴς μὲ αὐτοὺς. « Ἐπρότεινε, γράφει ὁ Ἡρόδοτος, ὅτι θὰ ἤρκεϊτο νὰ κρημνίσουν ἓνα μόνον προμαχῶνα καὶ νὰ καθιερώσουν ἓνα οἶκημα διὰ τὴν βασιλικὴν κατοικίαν » (Α', 164).

Ἀλλ' οἱ ἀνήμεροι ἐκεῖνοι θαλασσινοὶ « ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν τὰς πεντηκοντόρους των, ἔθυσαν ἐντὸς αὐτῶν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά των, τὰ ἐπιπλά των, τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἄλλα ἀφιερῶματα τῶν ναῶν » καὶ ἀνοίχθησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Προτοῦ φύγουν, ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν κομμάτι πυρακτωμένου σιδήρου καὶ ὠρκίσθησαν νὰ μὴ ἐπιστρέψουν, ἐκτὸς ἂν ὁ σίδηρος ἀνέβαιnen εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Τόσον ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτοὺς νὰ ζήσουν ὑπὸ δουλείαν.

Ἐπῆγαιναν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν μακρινὴν ἀποικίαν των, τὴν Ἀλαλίαν, τὴν ὁποίαν συμφώνως μ' ἓνα χρησμὸν εἶχον κτίσει πρὶν ἀπὸ εἴκοσι περίπου ἔτη εἰς τὴν Κύρνον, τὴν σημερινὴν Κορσικήν. Εἰς τὴν Ἀλαλίαν ἔμειναν πέντε ἔτη. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εὗρισκον ἡσυχίαν οἱ γειτονικοὶ λαοὶ ἀπὸ τὰς πειρατικὰς των ἐπιδρομὰς αἱ δύο μεγάλαι ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Δύσεως, οἱ Τυρρηνοὶ καὶ οἱ Καρχηδόνιοι, συνησπίσθησαν ἐναντίον των. Ἡ κάθε μία ἔστειλεν ἀπὸ 60 πολεμικά. Οἱ Φωκαεῖς τοὺς ἀντίκρυσαν μὲ τὰ 60 πλοῖά των. Ἐγινε τρομερὰ ναυμαχία. Οἱ Φωκαεῖς ἐνίκησαν, ἀλλ' ὁ στόλος των ἔπαθε μεγάλας ζημίας.

« Οἱ Φωκαεῖς πληρώσαντες τὰ ἰδικὰ των πλοῖα, τὰ ὅποια ἦσαν ἐξήκοντα, ἐξῆλθον πρὸς ἀπάντησίν των εἰς τὸ Σαρδόνιον καλούμενον πέλαγος (θάλασσα τῆς Σαρδοῦς = Σαρδηνίας). Γενομένης ναυμαχίας ἐνίκησαν μὲν οἱ Φωκαεῖς, ἀλλὰ τεσσαράκοντα ἀπὸ τὰ πλοῖά των κατεστράφησαν, τὰ δὲ ἄλλα εἴκοσιν ἐγιναν ἀχρηστα, ἐπειδὴ ἐστρεβλώθησαν τὰ ἔμβολά των » (Ἡρόδοτος Α', 166).

Διὰ τοῦτο ἔπλευσαν εἰς τὴν Ἀλαλίαν, ἔλαβον τὰ τέκνα των, τὰς γυναῖκάς των καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐχώρει εἰς τὰ πλοῖα, ἄφησαν τὴν Κύρνον καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἔκτισαν νέαν ἀποικίαν, τὴν Ὑέλην, εἶτα Ἐλέαν, εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἡ ὁποία ἐγένετο ὀνομαστή καὶ ἀνέδειξε μερικοὺς σπουδαίους φιλοσόφους, τοὺς ὀνομασθέντας Ἐλεάτας.

Τὸ ἴδιον περίπου ἔκαμαν καὶ οἱ Τήιοι, οἱ κάτοικοι τῆς μικροτέρας, βορείως τῆς Ἐφέσου, παραλιακῆς πόλεως, τῆς Τέω. « ... Ὃταν ὁ Ἄρπαγος περιεκύκλωσε τὰ τεῖχη των δι' ἐπιχωμάτων, εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα καὶ μετέβησαν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Θράκην, ὅπου ἔκτισαν τὴν πόλιν Ἀβδηρα » (Α', 168), ἡ ὁποία ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν καὶ ἀνέδειξεν ἀργότερον δύο μεγάλους σοφοὺς, τὸν Πρωταγόραν καὶ τὸν Δημόκριτον, τὸν ἰδρυτὴν τῆς ἀτομικῆς θεωρίας.

Ο ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ

Εἰς τὴν ἀπογοητευτικὴν κατάστασίν των, ὁ μόνος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον ἀκόμη νὰ στηρίξουν ἐλπίδας οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας, ἦτο ὁ τύραννος τῆς Σάμου Πολυκράτης.

Εἶχε καταλάβει τὴν ἐξουσίαν ὅπως ὅλοι οἱ τύραννοι διὰ τῆς

βίας καὶ τὴν ἐκράτησεν μὲ ἀπάνθρωπον διωγμὸν τῶν ἀντιπάλων, ἰδίως τῶν εὐγενῶν. Κατὰ τὰ 17 ἔτη τῆς κυβερνήσεώς του ἔδειξε μεγάλας ἱκανότητας καὶ μεγαλύτερα ἐλαττώματα. Ἦτο φιλόδοξος, εὐφυής, δραστήριος καὶ τολμηρός, ἀλλὰ σκληρός καὶ ἄστατος.

Ὁ Πυθαγόρας ἐξ αἰτίας τοῦ ἄφησε τὴν Σάμον. Ὑπεστήριξε ὁμως τὰς ἐργαζομένας τάξεις καὶ ἐπροστάτευσεν τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἡ Σάμος ἀπέκτησε δύναμιν καὶ λάμπιν. Ἡ ἀγορά τῆς ἐδέχετο προϊόντα ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον καὶ προσέφευγον εἰς τοὺς ναυτικούς ὅλας τὰς διασκεδάσεις. Ἐξετέλεσε μεγάλα ἔργα, τὰ ὁποῖα γίναν περίφημα μὲ τὸ ὄνομα «ἔργα Πολυκράτειας», προσκαλέσας μηχανικούς καὶ τεχνίτας ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Μεγαρεὺς ἀρχιτέκτων Εὐπαλῖνος κατεσκεύασεν τὸ περίφημον ὑπόγειον ὕδραγωγεῖον τῆς πόλεως, ἀφοῦ ἔσκαψε βαθὺ ὄρυγμα εἰς τὸ πλευρὸν ἑνὸς βουνοῦ. Ἀξιόλογον ἐπίσης ἔργον ἦτο καὶ τὸ περὶ τὴν θάλασσαν πρόχωμα, ὕψους 35, μήκους 350 μέτρων, ὃ δὲ ναὸς τῆς πολιούχου Ἦρας, τὸ Ἡραῖον, τοῦ ὁποίου

Νόμισμα Κύπρου.

ἡ κατασκευὴ εἶχεν ἀρχίσει ἐπὶ σχεδίου τοῦ Ροίκου, ἐπερατώθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ καὶ ἐθεωρήθη ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν ἀνακαινισθεῖσαν τοιουτοτρόπως πρωτεύουσιν ἔδιδεν ἑορτὰς διὰ τὸν λαόν, αἱ ὁποῖαι ἠκολουθοῦντο ἀπὸ συμπόσια. Ἡ αὐλή τοῦ ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ ὁ ἴδιος διὰ τὰ μυθώδη πλοῦτη τοῦ καὶ διὰ τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης.

Κυρίως ὁμως ἔγινεν ὀνομαστός διὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν του. Ὁ στρατός του ἔφθασεν εἰς χιλίους τοξότας Σαμίους καὶ πολλοὺς μισθοφόρους, ὃ στόλος του εἰς ἑκατὸν πεντηκοντόρους, νέου τύπου καὶ μεγάλης χωρητικότητος, καὶ τεσσαράκοντα τριήρεις. Ἡ δύναμις αὐτὴ κατ' ἀρχὴν ἤθελε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν φιλοδοξίαν του. «Ὁ Πολυκράτης, γράφει ὁ Ἡρόδοτος, εἶναι ὁ πρῶτος ἀπὸ ὅσους γνωρίζομεν Ἕλληνας, ὃ ὁποῖος ἔβαλεν εἰς τὸν νοῦν, μετὰ τὸν Κνώσιον Μίνωα, νὰ θαλασσοκρατήσῃ».

Όταν όμως επρόβαλεν ή περσική απειλή, ό Πολυκράτης κατενόησε τώ μέγεθος τού κινδύνου διά τόν Έλληνισμόν. Ή πολιτική του άπό στενά άτομική έγινε πανελλήνιος. Έσκέφθη νά ένώση όλους τούς Έλληνas εις κοινόν συνασπισμόν κατά τού τρομερού έχθρου. Ήλθεν εις έπαφήν μέ τόν Άμασιν τής Αιγύπτου, ή όποία ήπειλείτο έξ ΐσου ύπό τής Περσικής δυνάμεως. Οί δύο ήγεμόνες άντήλλαξαν δώρα καί ήρχισαν άλληλογραφίαν. Ό Άμασις έστειλε δύο είκόνas του εις τώ Έραϊον. Ό Πολυκράτης ήλθεν επίσης εις συνεννόησιν μέ τόν Άρκεσίλαον Γ΄ τής Κυρήνης.

Άλλ΄ όταν ό Καμβύσης, ό υίός τού Κύρου, έκαμε μεγάλην έτοιμασίαν, διά νά έκστρατεύση κατά τής Αιγύπτου, ό Πολυκράτης είτε διότι έφοβήθη είτε διότι ένόμισεν ότι κάμνει ύψηλήν πολιτικήν, έστράφη πρós τόν βασιλέα τής Περσίας καί έστειλε τεσσαράκοντα πλοία εις τόν παλαιόν έχθρόν του, διά νά πολεμήση τόν παλαιόν φίλον του. Είχε φροντίσει όμως νά βάλη εις τά πλοία του προσωπικούς άντιπάλους του, άριστοκρατικούς τώ πλείστον. Εκείνοι έστασίασαν καί ένίκησαν τόν Πολυκράτη εις τήν θάλασσαν. Ένικήθησαν όμως, όταν άπεβιβάσθησαν εις τήν ξηράν. Οί διασωθέντες άριστοκρατικοί έπεκαλέσθησαν τήν Σπάρτην, ή όποία άνέλαβε πραγματικήν έκστρατείαν κατά τού τυράννου. Ό Πολυκράτης όμως απέκρουσε τήν έπιδρομήν.

Εις τήν άρχαιότητα έγινε περίφημος ή ιστορία τού δακτυλιδίου τού Πολυκράτους. Επί τεσσαράκοντα έτη δέν ένώρριεν άτύχημα, οί φίλοι του άνησύχησαν, διότι οί άρχαιοί έπίστευον ότι οί θεοί φθονού τήν μεγάλην εύτυχίαν τού άνθρώπου. Διά νά άποτρέψη τώ κακόν, έπρεπε νά ζημιώση μέ κάποιον σοβαρόν τρόπον τόν έαυτόν του, διά νά λυπηθΐ. Αυτό συνέστησε καί ό Άμασις εις μακράν έπιστολήν. Ό Πολυκράτης εισήλθεν εις πεντηκόντορον, έπλευσεν εις τά άνοικτά καί έρριπεν εις τήν θάλασσαν τώ χρυσούν δακτυλίδιον μέ σφραγιδόλιθον άπό σμάραγδον, έργον τού Σαμίου Θεοδώρου, τώ όποϊον ύπερηγάπα. Μετά πέντε ημέρας έφθασεν εις τά άνάκτορα άλιεύς, ό όποϊός έφερε μέγαν ίχθύν, δώρον εις τόν τυράννον. Εις τήν κοιλιάν αύτου οί μάγειροι άνεκάλυσαν τώ δακτυλίδιον. Όλοι έθεώρησαν αύτό κακόν προμήνυμα καί ό Άμασις έγραψεν εις τόν Πολυκράτην ότι διακόπτει τās σχέσεις, « διά νά μη λυπηθΐ, όταν ό φίλος του πάθη τώ κακόν ».

Τήν καταστροφήν έφερεν ή Περσική φιλία. Ό σατράπης τής Μαγνησίας επί τού Μαιάνδρου προσεποιήθη μεγάλην φιλίαν εις τόν Πολυκράτην. Προσεκάλεσεν αύτόν εις μυστικήν συνεννόησιν. Ό Πολυκράτης, παρά τās διαμαρτυρίας τών φίλων καί ιδίως τής θυγατρός του, έπεσεν εις τήν ένέδραν καί εύρε κακόν τέλος.

ΥΠΟΤΑΓΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολυκράτους ἡ Σάμος παρεδόθη εἰς τοὺς Πέρσας, ὅπως καὶ ἄλλαι νῆσοι. Οἱ Πέρσαι ὑποτάξαντες τὴν Φοινίκην ἔγιναν κύριοι τοῦ Φοινικικοῦ στόλου καὶ ἐξουσίασαν τὴν θάλασσαν.

Ἡ ὑποταγὴ τῆς Μ. Ἀσίας ἐφάνη πλέον ὀριστική καὶ οἱ Ἕλληνες ἐβυθίσθησαν εἰς τὴν ἀπελπισίαν. Πολλοὶ ἐσκέφθησαν ν' ἀφήσουν τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ νὰ ζητήσουν ἄλλου πατρίδα, ὅπως ἔπραξαν οἱ Φωκαεῖς καὶ οἱ Τήσιοι. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς συναθροίσεις εἰς τὸ Πανιώνιον ὁ Βίας ὁ Πριηνεὺς συνεβούλευσε τὴν γενικὴν μετανάστευσιν. Ὁ ἱστορικὸς Ἡρόδοτος τὸ δηγεῖται μετὰ πόνον :

« Εἰς μίαν τῶν συναθροίσεων ἐκείνων, ὡς ἤκουσα, ὁ Βίας ὁ Πριηνεὺς τοῖς ἔδωκεν ἀρίστην συμβουλὴν, τὴν ὁποίαν ἐὰν ἤκουον, θὰ ἐγίνοντο οἱ εὐδαιμονέστεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας. « Εἰσέλθετε εἰς τὰ πλοῖα, εἰπεν, ἄρατε τὴν ἄγκυραν, πλεύσατε εἰς τὴν Σαρδῶ (Σαρδηνίαν), κτίσατε ἐκεῖ μίαν πόλιν κοινὴν εἰς ὅλους καὶ γενῆτε εὐτυχεῖς ἀπελευθερούμενοι » (Α', 170).

Ἡ γενικὴ ἔξοδος δὲν ἔγινεν. Ἀλλὰ ἔφυγαν πολλοί, οἱ τολμηρότεροι, οἱ καλλιτέχναι, οἱ ποιηταί, οἱ ἐπιστήμονες. Ἐπῆγαν εἰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἔφεραν τὴν μάθησιν καὶ τὴν τέχνην των.

Ο ΘΡΗΝΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΧΑΜΕΝΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

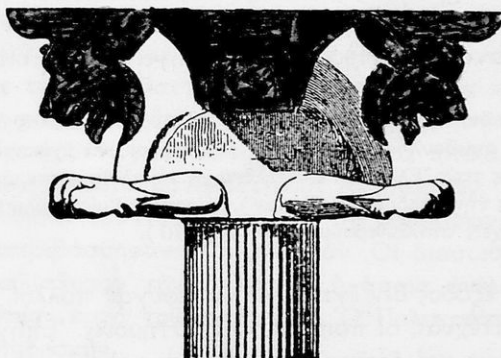
Μετὰ τὸν πόνον ἐνθυμοῦνται οἱ φυγάδες τὴν ὡραίαν πατρίδα των, ἡ ὁποία δὲν ἦτο πλέον τόσον ὡραία, ἀφοῦ ἔχασε τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, ἓνας σπουδαῖος σοφὸς καὶ ποιητὴς μαζί, γέρων, εἰς πολὺ προχωρημένην ἡλικίαν θρηνεῖ τὴν τύχην του εἰς τὰς ἐλεγείας, τὰ πονεμένα δηλαδὴ τραγούδια :

« Ἐξήντα ἑπτὰ χρόνια εἶναι τώρα ποὺ σέρνω τὸν πόνο μου πάνω καὶ κάτω στὴν ἑλληνικὴ γῆ. Ἦμουν πέντε χρόνων, ὅταν ἤρχισε τὸ μαρτύριον ».

« Αὐτὰ ταιριάζει νὰ τὰ λὲς κοντὰ στὴ φωτιά, ὅταν ὁ χειμώνας φυσάει ἔξω, ξαπλωμένος σὲ μαλακὰ στρωσίδια, πίνοντας γλυκὸ κρασί καὶ τραγανώντας ρεβίθια. « Πῶς σὲ λέν κι' ἀπὸ ποῦ εἶσαι ; Πόσα εἶναι τὰ χρόνια σου, φίλτατε ; Πόσων χρόνων ἦσουν, ὅταν κατέβηκεν ὁ Μῆδος ; ».

ΟΙ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ

Οἱ Πέρσαι ἐπέβαλον τυράννους εἰς τὰς πόλεις, οἱ ὅποιοι μισούμενοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους ὑπηρετοῦν μὲ δουλοπρέπειαν τὸν κατακτητὴν. Αἱ κοινότητες ἐξηκολούθησαν νὰ λειτουργοῦν. Οἱ Ἴωνες συνηθροίζοντο εἰς τὸ Πανιώνιον. Ἀλλὰ τὸ φρόνημα κατέπιπτεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Οἱ Ἴωνες ἔγιναν ἀπόλεμοι. Εἰς τὰς πόλεις δὲν ἐγκατεστάθησαν ἀσιᾶται εἰς μεγάλον ἀριθμόν. Οἱ Ἕλληνες διέτηρσαν τὴν αὐτοδιοίκησιν, τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν καὶ ἀνατροφὴν

καὶ τὴν παιδείαν των. Αἱ μικρασιατικαὶ πόλεις ἐξηκολούθησαν νὰ παράγουν ποιητὰς καὶ φιλοσόφους. Αἱ γυναῖκες τῆς Ἰωνίας, αἱ Ἰᾶδες, ἦσαν μορφωμένα καὶ ἐθαυμάζοντο διὰ τὴν κομψότητα καὶ τὴν ἀνάπτυξίν των. Οἱ Ἴωνες ὅμως ἐθεωροῦντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ὡς ἐπηηρεασμένοι ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, ὡς ἀσιατίζοντες. Ἐμείναν ὑπὸ τὴν Περσικὴν ἐξουσίαν περὶ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτη, μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων, ὅποτε ἡλευθέρωσεν αὐτοὺς ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ

X "Όπως είδομεν καὶ εἰς τὴν Μικρασιατικὴν Ἑλλάδα, οἱ Ἕλληνες δὲν κατῴρθωσαν νὰ ἐνωθοῦν εἰς ἓν κράτος, ἀλλ' ἔμειναν ἕως τὸ τέλος χωρισμένοι εἰς μικρὰς πολιτείας καὶ ζήτημα τιμῆς ἐθεώρουν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οἱ κυριώτεροι λόγοι τοῦ χωρισμοῦ αὐτοῦ εἶναι :

1) Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχε μία ἀρκετὰ ἐκτεταμένη πεδινὴ χώρα, ἡ ὁποία νὰ ἀποκτήσῃ τόσην δύναμιν, ὥστε νὰ ἐνώσῃ ὅλον τὸ ἔθνος εἰς ἓν κράτος. Ἀντιθέτως τὰ ὄρη, αἱ φάραγγες, ἡ θάλασσα καὶ οἱ ποταμοὶ χωρίζουν τὴν Ἑλλάδα εἰς πολλὰ διαμερίσματα, ἀποκλεισμένα τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἡ γεωγραφικὴ αὕτὴ διάσπασις εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν πολιτικὴν διάσπασιν.

2) Οἱ Ἕλληνες εἶχον τὸ σύστημα τῆς προσωπικῆς διοικήσεως, συνήθιζαν δηλαδὴ νὰ διαχειρίζωνται οἱ ἴδιοι τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους καὶ ὄχι μὲ ἀντιπροσώπους (δηλ. βουλευτάς, πληρεξουσίους κλπ.) ὅπως σήμερον. Ἀλλὰ μὲ αὐτὸ τὸ σύστημα δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ διοικηθῇ τὸ κράτος, ὅταν ἔχῃ μεγαλυτέραν ἑκτασιν.

Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ Ἑλλὰς ἔμεινε διηρημένη εἰς πολυάριθμα κράτη, τὰ περισσότερα πολὺ μικρὰ καὶ ἀδύνατα καὶ ὀλίγα μόνον ὅπωςδῆποτε ἐκτεταμένα καὶ ἰσχυρὰ.

X Ἡ Πελοπόννησος κατὰ τὸ μεγαλύτερόν της μέρος εἶναι γεωργικὴ καὶ ἀριστοκρατικὴ. Ἡ παραλία της εἰς τὰ περισσότερα μέρη δὲν ἔχει καλοὺς λιμένας καὶ δὲν εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ναυτιλίας. Ἐξαιρέσειν

κάνουν δύο πόλεις μόνον, ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Σικυώ. Τὰ σημαντικώτερα διαμερίσματα τῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ Ἀργολίς, ἡ Μεσσηνία καὶ ἡ Λακωνική.

Ὁνομαστή διὰ τὴν εὐφορίαν τῆς ἡ Ἀργολίς, τὸ πολύπυρον καὶ ἱππόβοτον Ἀργος, ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, εἶδεν ἐνδόξους ἡμέρας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀχαιῶν. Μετὰ τὴν δωρικὴν κατάκτησιν οἱ παλαιοὶ κάτοικοι, οἱ Ἀχαιοί, ὑπεδουλώθησαν ὀνομασθέντες γυμνῆται. Ἀλλὰ ἡ διάκρισις μεταξὺ κατακτητῶν καὶ ὑποτελῶν δὲν διτηρήθη ἕως τὸ τέλος, διότι εἰς πολλὰ μέρη ἐπεκράτησε τὸ ἀχαικὸν στοιχεῖον, ἐπεὶ δὴ ἦτο πολυπληθέστερον. Οἱ Δωριεῖς παρέμειναν γαιοκτήμονες καὶ ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν. Ἀλλ' οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν δὲν ἀνέχονται τὴν κυριαρχίαν των καὶ ἐξεγείρονται, ὡσάκις δίδεται εὐκαιρία. Τὸν 5ον αἰῶνα π. Χ. στασιάζουν ἐπανεπιλημμένως καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐγκαταστήσουν τὴν δημοκρατίαν. Τὸ Ἀργος διετήρησε πάντοτε λείψανα ἀπὸ τὴν ἀναπτυξιν τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων καὶ ἀνέδειξε μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ὀξυλογωτέρους καλλιτέχνας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Μεσσηνία δὲν κατῴρθωσε νὰ ἀναπτυχθῇ ὁμαλῶς, διότι οἱ Σπαρτιάται, ἐπεὶ δὴ ἔβλεπαν τὸν κίνδυνον νὰ ἐπικρατήσουν οἱ πολυπληθέστεροι Ἀχαιοὶ κάτοικοι τῆς χώρας, τοὺς ἐπολέμησαν μὲ πείσμα καὶ κατῴρθωσαν νὰ τοὺς ὑποδουλώσουν.

Εἰς τὴν Λακωνικὴν ἀνεπτύχθη τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς Πελοποννήσου, ἡ Σπάρτη, περὶ τῆς ὁποίας θὰ ὁμιλήσωμεν ἰδιαιτέρως.

Αἱ δυτικώτεραι χῶραι τῆς Πελοποννήσου, ἡ Ἀχαΐα καὶ Ἡλις, μένουσιν ἀγροτικαὶ καὶ καθυστερημέναι καὶ οἱ κάτοικοί των εἶναι κοινί ποδες γεωργοὶ καὶ κατοικοῦν εἰς μικρὰ χωρία. Μόλις μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους, δηλαδὴ τὸν 5ον αἰῶνα, δημιουργεῖται ἀξία λόγου πόλις, ἡ Ἡλις. Ἀλλὰ πολλοὶ εὐγενεῖς τῶν Ἡλείων καυχῶνται ὅτι δὲν ἐπάτησαν εἰς τὴν πόλιν. Ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν χώραν των δίδει τὸ μέγα προσκύνημα τῶν Ἑλλήνων, ἡ Ὀλυμπία.

Ἡ Ἀρκαδία, ὑψηλὸν καὶ ἀπόκεντρον ὁροπέδιον εἰς τὸ μέσον τῆς χερσονήσου, χωρὶς πρόσοψιν εἰς τὴν θάλασσαν, μένει μία ἀπὸ τὰς πλέον καθυστερημένας χώρας τῆς Ἑλλάδος. Μέχρι τέλους δὲν κατῴρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ πολιτικὴν ἐνότητα, αἱ πόλεις τῆς

Τεγεαεὶς καὶ Μαντίνειαι, εἶναι ἀσήμαντοι, φιλονικοῦν καὶ προ-
καλοῦν τὴν ἐπέμβασιν τῶν ξένων.

Λιμένας ἢ Κόρινθος ἔχει εἰς τὸν Κορινθιακὸν λιμένα καὶ εἰς
τὸν Σαρωνικόν λιμένα.

Η ΚΟΡΙΝΘΟΣ

✕ "Ὅ,τι ἡ Μίλητος διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, τὸ ἴδιον ἦτο
ἡ Κόρινθος διὰ τὴν Δυτικὴν, δηλαδὴ μία πολυάνθρωπος καὶ πλου-
σία πόλις, μὲ μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν, μὲ τὸ ναυτικὸν καὶ τὸς
ἀποικίας τῆς, μὲ τοὺς καλλιτέχνας καὶ τὴν κοσμικὴν ζωὴν.

Ἐχρεώσεται τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τῆς εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν
θέσιν τῆς. Ἡ Κόρινθος εὐρίσκεται μεταξὺ τῆς στερεᾶς καὶ τῆς Πελο-
ποννήσου καὶ μεταξὺ δύο θαλασσῶν, αἱ ὅποια ἐνώνουν τὸ Αἰ-
γαῖον καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον μὲ τὸ Ἴόνιον πέλαγος καὶ τὴν
Δυτικὴν Μεσόγειον. Δι' αὐτῆς διέρχεται ὁ δρόμος μεταξὺ Πελοπον-
νήσου καὶ τῆς Στερεᾶς καὶ βορειοτέρας Ἑλλάδος. Εἰς τὴν θάλασσαν
οἱ ναυτικοὶ διὰ νὰ μὴ κάμνουν τὸν γύρον τῆς Πελοποννήσου καὶ διὰ
νὰ μὴ περάσουν τὸν ἐπικίνδυνον Μαλέαν, ἐπρωτίμων τὸν δρόμον διὰ
τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἡ Κόρινθος εἶχε δύο λιμένας, ἓνα εἰς τὸν Κορινθιακὸν
κόλπον καὶ ἓνα εἰς τὸν Σαρωνικόν. Ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν δύο
εἶναι τόσον μικρά, ὥστε οἱ ναυτικοὶ ἐκφορτώνουν τὰ ἐμπορεύματά
των εἰς τὸν ἓνα λιμένα, μεταφέρουν αὐτὰ εἰς τὸν ἄλλον διὰ ξηρᾶς
καὶ συνεχίζουν τὸ ταξιδιὸν των εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν. Ὁ περί-
φημος τύραννος τῆς πόλεως Περίανδρος ἐσκέφθη μάλιστα νὰ κατα-
σκευάσῃ διώρυγα, διὰ νὰ ἐνώσῃ τὰς δύο θαλάσσας. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν
ἦτο εὐκόλουν διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Διὰ τοῦτο κατεσκεύασαν ἓνα
ξύλινον δρόμον εἰς τὴν ξηράν, τὴν διόλκον, ὅπως ἐλέγετο τότε,
ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἔσυρον τὰ πλοῖα των ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν
ἄλλην θάλασσαν.

Ἡ Κόρινθος εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἦτο κτισμένη εἰς μικρὰν ἀπό-
στασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, εἰς τοὺς πρόποδας ἀποκρήμνου λόφου,
ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἔκτισαν τὴν ἀκρόπολιν, τὸν περίφημον Ἀκροκό-
ρινθον. Ἐκεῖ ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τῶν παλαιῶν βασιλέων, ὁ ναὸς
τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἄλλων θεῶν, τὸ θησαυροφυλάκιον καὶ ἄλλα.
Ἡ πόλις περιετοιχίζετο ἀπὸ τεῖχος καὶ σειρὰ δύο ἄλλων τειχῶν,
τὰ Μακρὰ τεῖχη, ἦνωνον τὴν πόλιν μὲ τὸν λιμένα ἐπὶ τοῦ
Κορινθιακοῦ. Ἡ συγκοινωνία λοιπὸν τῆς πόλεως μὲ τὴν θάλασσαν

ήτο ἐξησφαλισμένη, ὅπως ἀργότερον ἡ συγκοινωνία τῶν Ἀθηναίων μετὰ τὸν Πειραιᾶ. Ἐπίσης ὀχυρὸν τεῖχος διήρχετο διὰ τοῦ ἰσθμοῦ ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν καὶ πλησίον αὐτοῦ ἦτο ἡ ὠραία λεωφόρος, ἡ Δίολος, διὰ πεζοὺς καὶ ὀχήματα καὶ διὰ νὰ σύρουν τὰ πλοῖα ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν.

Ἡ Κόρινθος εἶναι μία ἀπὸ τὰς παλαιότερας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἦτο μεγάλη καὶ πλουσία ἀκόμη ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ κρητικοῦ καὶ τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Κρῆτες καὶ Ἀχαιοὶ καὶ βραδύτερον Φοίνικες ἤρχοντο νὰ ἐμπορευθοῦν εἰς τὸν λιμένα της.

Ο ΠΕΡΙΑΝΔΡΟΣ

Mia triphus είχε 174 νομισμά

Ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα ἀρχίζει νὰ προοδεύῃ σημαντικῶς ἡ Κόρινθος. Ἰδρύει πλῆθος ἀποικιῶν εἰς τὴν Δυτικὴν θάλασσαν, ὅπως ἡ Μίλητος εἰς τὴν Ἀνατολικήν. Σημαντικώτεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἡ Κέρκυρα, ἡ Λευκάς καὶ αἱ Συρακοῦσαι εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ Κορίνθιοι πρῶτοι κατεσκεύασαν τριήρεις, δηλαδὴ νέου εἴδους πολεμικὰ πλοῖα, καὶ ἐκαθάρισαν τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοὺς πειρατὰς.

Ἀφοῦ ὅμως ἀνεπτύχθη ἡ Κόρινθος καὶ ἀπέκτησε πολυάριθμον τάξιν ἐμπόρων καὶ ναυτικῶν ἡ ἀπεριόριστος κυριαρχία τῆς παλαιᾶς ἀριστοκρατίας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῇ. Ἐγιναν πολιτικαὶ ταραχαὶ καὶ περὶ τὸ μέσον τοῦ 7ου αἰῶνος κατέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Κύψελος (657 - 627), ὁ ὁποῖος ἱδρυσε δυναστείαν ἡγεμόνων, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Κυψελίδαι. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Περίανδρος ἐκυβέρνησε τὴν Κόρινθον ἐπὶ 44 ἔτη (627 - 585) καὶ ἐγίνεν ὀνομαστὸς εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἦτο ἡγεμὼν μὲ πολλὰς γνώσεις καὶ μὲ μεγάλην πείραν. Ἡ Κόρινθος ἐπὶ τῶν χρόνων του εἶδε λαμπρὰς ἡμέρας. Ἐξουσίαζε τὰ παράλια τοῦ Ἰονίου, τὸ ἐμπόριόν της ἐλάμβανε διαρκῶς μεγαλυτέραν ἑκτασιν.

Ἰσχυρὸς μὲ τὸν στόλον καὶ τὸν πλοῦτον ὁ Περίανδρος ἀπέκτησε λαμπρὰν αὐλήν, ἐγίνεν ὀνομαστὸς μὲ τὰς δωρεάς του εἰς ναοὺς καὶ δημόσια ἔργα καὶ ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Οἱ ναοὶ ἀπὸ πλίνθους ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ λιθίνους. Ὁ μεγαλύτερος ἦτο τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐκαμνε λαμπρὰς ἐορτὰς καὶ ἀγῶνας. Διὰ νὰ δώσῃ μεγαλυτέραν λαμπρότητα εἰς τὰς ἐορτὰς τοῦ Διονύσου, ὁ ἐξοχος κιθαρωδὸς Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος ἐτελειοποίησε καὶ

ἐπλούτισε τοὺς χοροὺς, οἱ ὅποιοι ἐψάλλοντο εἰς ἐπισήμους ἑορτάς. Μεγάλην λαμπρότητα ἔλαβον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του οἱ ἀγῶνες, τοὺς ὁποίους ἐτέλουν οἱ Κορίνθιοι εἰς τὸν Ἴσθμόν πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, τὰ Ἴσθμια, καὶ οἱ ὅποιοι ἔγιναν πανελλήνιοι, τελούμενοι ἀπὸ τοῦ 581 κατὰ διετίαν. Ὁ Περίανδρος ἀπέκτησε τὴν φήμην μεγάλου πολιτικοῦ καὶ σπουδαίου κυβερνήτου καὶ ἔθεωρήθη εἰς ἓκ τῶν ἐπτά σοφῶν τῆς Ἑλλάδος.

ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

✕ Ἡ Κόρινθος ἐξηκολούθησε νὰ προσδεύῃ καὶ μετὰ τὸν Περίανδρον. Τὸν βον αἰῶνα ἦτο μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, κέντρον ἐμπορίου καὶ τέχνης. Ἔστολίσθη μὲ ἐξαίρετα οἰκοδομήματα, ἀγοράς, στοάς, γυμναστήρια, ναοὺς, μὲ ἀγάλματα καὶ ὀνομαστὰς τοιχογραφίας. Μὲ τὴν λεπτὴν τέχνην τῆς εἶχε κατακτήσει τὰς ἀγούρας. Τὰ ὑφαντά της, τὰ χάλκινα σκεύη, τὰ περίφημα ἀπὸ ὀρείχαλκον κάτοπτρά της, τὰ κομψὰ μικρὰ ἀγγεῖα μὲ τὸ πολῦτιμον περιεχόμενον των, τὸ ὀνομαστὸν ἄρωμα, καὶ ἄλλα εἶδη πολυτελείας ἦσαν περιζήτητα καὶ ἔφθανον μέχρι τῶν τελευταίων ἄκρων τῆς Μεσογείου. Ἡ Κόρινθος ἦτο μεγάλη κοσμοπόλις, κέντρον πολυτελείας καὶ διασκεδάσεων. Ἡ παροιμία ἔλεγε : « δὲν εἶναι εὐκόλον εἰς τὸν καθένα νὰ πηγαίνει εἰς τὴν Κόρινθον ».

Ἡ Σικυών, ἡ δευτέρα ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ πόλις τῆς Πελοποννήσου, εἶναι μικρογραφία τῆς Κόρινθου. Τὴν ἀριστοκρατίαν ἐπετέλεσαν οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς, τὴν δημοκρατικὴν τάξιν οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν.

Γίνονται ἐξεγέρσεις κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας. Τὴν ἐξουσίαν λαμβάνουν τύραννοι. Ἡ Σικυών ἔχει τοὺς τυράννους της, τοὺς Ὀρθαγορίδας, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀκμάζει τὸν βον αἰῶνα. Εἰς τοὺς καλοὺς χρόνους ἔχει ὀνομαστήν σχολὴν γλυπτῶν καὶ ἀναδεικνύει ἀξιολόγους ζωγράφους.

ΧΑΛΚΙΣ ΚΑΙ ΕΡΕΤΡΙΑ

✕ Ὅταν ἡ Μ. Ἀσία ἦτο τὸ πνευματικὸν καὶ οἰκονομικὸν κέντρον τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἡ νῆσος Εὐβοία εἶχε λαμπρὰν θέσιν. Κειμένη ἀπέναντι

τῆς ἰωνικῆς παραλίας, ἀπετέλει γέφυραν μεταξύ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Θεσσαλίας, μεταξύ τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς χερσονήσου τῆς Θράκης.

Εἰς τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Βοιωτίας σημεῖον, ὅπου χωρίζεται ἀπ' αὐτὴν διὰ τοῦ στενοῦ πορθμεῦ τοῦ Εὐρίπου μὲ τὰς παλιρροίας του, ἐκτίσθησαν αἱ δύο σημαντικώτεραι πόλεις τῆς νήσου, ἰωνικαὶ καὶ αἱ δύο, ἡ Χαλκίς καὶ ἡ Ἐρέτρια. Εἶναι αἱ πρῶται τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Αἰγαίου, αἱ ὁποῖαι ἀνεπτύχθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν χειροτεχνίαν. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος παίζουν τὸ μέρος των εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Ἐγνώρισαν κατ' ἀρχὰς τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς ἀπὸ τεύς λαμπροὺς ἀγροὺς καὶ τὰ λιβάδια τῆς περὶ αὐτὰς πεδιάδος. Τὴν ἐξυσίαν ἔχουν οἱ πλούσιοι γαιοκτῆμονες, οἱ ὁποῖοι ἐδῶ ὀνομάζονται ἰπποβόται.

Κιθάρα.

Ἀργυροῦν νόμισμα
Χαλκίδος.

καὶ κοιτάσματα χαλκοῦ μὲ κόμβους σιδήρου. Ἡ Ἐρέτρια κατεσκεύασεν ἀγγεῖα ὅλων τῶν ρυθμῶν ἀπὸ τοῦ 8ου μέχρι τοῦ μέσου τοῦ 6ου αἰῶνος. Ἡ Χαλκίς ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα της. Οἱ μεταλλουργοὶ τῆς ἀπέκτησαν μεγάλην φήμην μὲ τοὺς τρίποδας, τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ὅπλα, πρὸ πάντων μὲ τὰ ξίφη, καταλήγοντα εἰς πλατὺ ἄκρον, τὰς λεγομένας σπάθας. Ἐπὶ μακρὸν αἱ δύο πόλεις εἰργάσθησαν μὲ μεγάλην ὁμόνοιαν. Ἀπέκτησαν στόλον, ἐπεδόθησαν εἰς

τὴν ἀποικιακὴν ἐξάπλωσιν. Ἰδρυσαν περισσότερο ἀπὸ τριάντα ἀποικίας εἰς τὴν χερσόνησον, ἡ ὁπεία ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν Χαλκίδα, ὀνομασθεῖσα Χαλκιδική. Ὑστερον ἔστρεψαν τὰ βλέμματα των εἰς τὴν Δύσιν. Ὁ ἀποικισμὸς των εἰς τὴν Δύσιν, ὅπως εἴπομεν καὶ ἄλλαχού, εἶναι ἄξιος θαυμασμοῦ. Κυριαρχοῦντες εἰς τὸ ἀπέναντι αὐτῶν τμήμα τῆς Βοιωτίας, κατέρχονται, διερχόμενοι ἀπὸ τὰς Θήβας καὶ τοὺς Δελφούς, εἰς τὸν ὄρμον τῆς Κρίσσης ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἀπ' ἐκεῖ φθάνουν εἰς τὴν δυτικὴν θάλασσαν, χωρὶς νὰ χρειασθοῦν νὰ κάμουν τὸν γύρον τοῦ ἐπικινδύνου Μαλέα. Οἱ Ἐρετρίαις ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν, οἱ Χαλκιδεῖς κατέλαβον εἰς τὴν Σικελίαν τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκτὸς τῶν μικροτέρων ἐγκαταστάσεων ἔκτισαν τὴν Κύμην καὶ τὸ Ρή-

γιον. Εἰς τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος ἦσαν κύριοι τοῦ Ἰονίου πελάγους, τοῦ στενοῦ τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους.

Ἀντίπαλον εἶχον τὴν Αἰγίνα. Διετήρησαν ὅμως ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τὴν Κόρινθον. Ἀντέταξαν τὸ ἰδικὸν των νόμισμα εἰς τὸ νόμισμα τῆς Αἰγίνης καὶ ἔκαμαν αὐτὸ δεκτὸν ὅχι μόνον εἰς τὰς ἀποικίας των, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δύο μεγάλας ἐμπορικὰς πόλεις, τὴν Κόρινθον καὶ τὰς Ἀθήνας.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος αἱ ἀγαθαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ἐταράχθησαν. Χαλκίς καὶ Ἐρέτρια περιεπλάκησαν εἰς πόλεμον, ὁ ὁποῖος ἐγενικεύθη καὶ ἐτάραξε τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, διαρκέσας μὲ διαλείμματα περισσότερον ἀπὸ ἓνα αἰῶνα. Ἡ Ἐρέτρια ὑπέκυψεν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Χαλκίς ἐξῆλθεν ἐξητλημένη. Ἡ κατὰπτωσις ἦλθε ταχέια. Εἰς τὴν Σικελίαν δὲν ἦσαν εἰς θέσιν ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν δύναμιν τῶν Συρακουσῶν. Οἱ Βοιωτοὶ ἐξεδίωξαν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἡπειρον. Ἡ Κόρινθος κατέλαβε τὴν Κέρκυραν καὶ ἐν μέσῳ τῶν Χαλκιδικῶν κτήσεων, ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἔκτισε τὴν Πετειδαίαν. Ἡ Χαλκίς ἔσβησεν, ὅταν ἀνεπτύχθη ἡ ἀθηναϊκὴ δύναμις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν εἰς τὸν πόλεμον, κατέλαβον τὴν χώραν τῆς Χαλκίδος καὶ ἐγκατέστησαν εἰς αὐτὴν κληρούχους, δηλαδὴ ἀποίκους των.

Αἶγινα

Ἡ μικρὰ νῆσος Αἰγίνα εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Σαρωνικοῦ δὲν ἐπρὸς κίσθη μὲ κανὲν χάρισμα ἀπὸ τὴν φύσιν. Τὰ 85 τετραγ. χιλιόμετρα τῆς εἶναι ἄγονοι βράχοι. Μόλις ὀλίγον ἀργιλόχωμα καλλιεργήσιμον καὶ ὀλίγα ἰσχνὰ ρυάκια, παραλία ἀλίμενος, σκεπασμένη ἀπὸ σκοπέλους. Ἀλλ' ἡ τοποθεσία εἶναι λαμπρὰ μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου, μεταξὺ τῆς Ἀττικῆς καὶ Ἀργολίδος.

Ἡ Αἰγίνα παλαιότερον εἶχεν τὴν θέσιν τοῦ Πειραιῶς καὶ ἔπαιξε σημαντικὸν μέρος μέχρι τῶν Μηδικῶν πολέμων.

Οἱ Δωριεῖς καταλαβόντες τὴν νῆσον ὑπεχρεώθησαν νὰ γίνουν ναυτικοί. Ἐπὶ ἀρκετὸν διάστημα τὴν νῆσον ἐξουσιάζει τὸ Ἄργος. Ἡ ἀριστοκρατία τῆς τότε κατάρθωσε νὰ κάμῃ τὴν νῆσον ἐμπορικὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τῶν Ἀργείων. Δι' αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Φεῖδων, ὅπως εἶδομεν, ἐδημιούργησε μετρικὸν σύστημα καὶ νόμισμα. Ὅταν

ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἀπὸ τὸ Ἄργος οἱ εὐγενεῖς, κατῴρθωσαν ν' ἀποφύγουν τὴν τυραννίαν.

Οἱ Αἰγινῆται κατεσκεύαζον ἀνέκαθεν ἀγγεῖα μὲ γεωμετρικά ἢ ἀνατολίζοντα κοσμήματα, ὕστερον ἤρχισαν νὰ παράγουν κοινὰ ἀγγεῖα εἰς μεγάλας ποσότητας, τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς τιμῆς ἔλαβον μεγάλην διάδοσιν. Δι' αὐτὸ ἡ Αἶγινα ὠνομάσθη πειρακτικὰ χυτρώπολις, δηλαδὴ τσουκαλοῦ. Μὲ τὸν χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον, τοὺς ὁποίους εἰσήγεν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, κατεσκεύαζεν ἀθύρματα. Τὰ ὀρειχάλκινα σκεύη καὶ ἀγαλμάτια τῆς, ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἦσαν διὰ τὴν κοινὴν χρῆσιν, ἔγιναν ἔργα καλλιτεχνίας. Τὰ ἐργαστήριά τῆς μετεχειρίζοντο δεκάδας χιλιάδας δούλων. Οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ἀνεβίβαζον εἰς 470.000, μεγάλη ὑπερβολὴ βέβαια, ἡ ὅποια ὁμως φανερώνει τὸν ὑψηλὸν ἀριθμὸν των.

Ἡ Αἶγινα λοιπὸν εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ εἰσάγῃ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν τὰς πρώτας ὕλας, ἀλλὰ καὶ παντὸς εἶδους τροφὴν διὰ τὸν πολυἀριθμον πληθυσμὸν τῆς. Εἰς ἀντάλλαγμα ἐξάγει τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας τῆς. Ἐπειδὴ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ζήσῃ χωρὶς τοὺς ξένους, ἀνοίγει τὴν εἴσοδον εἰς αὐτοὺς κηρύττουσα ἐλευθερον τὸν λιμένα τῆς.

Οἱ ἀτρόμητοι ναυτικοὶ τῆς εἶναι εἰς ἀδιάκοπον κίνησιν. Ὑπηρετοῦν τὸ ἐμπόριόν τῆς, μεταφέρουν ὁμως καὶ φορτία διὰ λογαριασμὸν ἄλλων. Πανταχοῦ συναντᾷ κανεὶς τοὺς Αἰγινῆτας. Ἐχουν τὸ μονοπώλιον τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον, πλὴν τῆς Κορίνθου. Τὰ πλοῖα των ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὸν Ἑλλησποντον κατὰφορτα μὲ σίτον, ἐφοδιάζονται εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου ἀρώματα, τὰ ὅποια μοιράζουσι εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Τὸ μετρικὸν νομισματικὸν σύστημά τῆς ἔγινε δεκτὸν χάρις εἰς τὸν Φεῖδωνα τοῦ Ἀργους, εἰσάγεται εἰς τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Αἱ «χελῶναί» τῆς, τὰ νομίσματά τῆς δηλαδὴ, κυκλοφοροῦν εἰς τὰς Κυκλάδας, τὴν Κρήτην, εἰς τὴν Κιλικίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὸν Εὐξείνιον.

Ἐπὶ δύο αἰῶνας ἡ Αἶγινα εἶχε τὰ πρωτεῖα τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν ἑλληνικὴν χερσόνησον καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Οὐδέποτε ἀνθρώπος ἀπ' ὅσους γνωρίζομεν, διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος, ἐκέρδισε τόσα πολλὰ ἀπὸ ἑνα φόρτωμα πλοίου, ὅσον ὁ Αἰγινῆτης Σώστρατος.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἄλλας ἐμπορικὰς πόλεις οἱ Αἰγινῆται δὲν ἠκολούθησαν ἀποικιακὴν πολιτικὴν. Μὴ ἔχοντες γεωργίαν οἱ ἴδιοι δὲν διέθετον πληθυσμὸν δι' ἐξαγωγὴν. Ἐζήτουν μόνον ἐλευθερίαν τῆς θαλάσσης καὶ προσεπάθησαν νὰ διατηροῦν ἀγαθὰς σχέσεις μὲ ὅλον τὸν κόσμον. Εἶχον ὁμως νὰ παλαίσουν μὲ ἀμειλίκτους συναγωνιστάς, τὴν Χαλκίδα, τὴν Κόρινθον, τὴν Σάμον.

Ἐπὶ μακρὸν ἐπροστάτευσεν τὴν νῆσον ἡ θεὰ τῆς, ἡ Ἀφαία Ἀθηνᾶ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσε περίλαμπρον ναόν. Ἄλλ' εἶχε πολὺ πλησίον τὸν ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον, τοὺς Ἀθηναίους. Εἰς ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ βου αἰῶνος δὲν ἔπαυσαν νὰ ζητοῦν ἀφορμὴν δι' ἐριδας, τὸν 5ον αἰῶνα τὴν ἐξεμηδένισαν.

ΒΟΙΩΤΙΑ ΚΑΙ ΦΩΚΙΣ

Ἡ Βοιωτία εἶναι μία πεδιάς ἀρκετὰ ἐκτεταμένη καὶ εὖφορος, ἡ ὁποία περικλείεται ἀπὸ βουνά. ἔχει τρεῖς ἐξόδους εἰς τὴν θάλασσαν, μίαν εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ δύο εἰς τοὺς δύο βραχίονας τοῦ Εὐβοικοῦ. Ἄλλ' αἱ ἄκταί τῆς δὲν ἔχουν καλοὺς λιμένας. Διὰ τοῦτο οἱ Βοιωτοὶ δὲν διεκρίθησαν ὡς ναυτικοί. Ἡ χώρα εἶχε παλαιότατον πολιτισμόν. Κατ' ἀρχὰς ἐδέχθη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ αἰγαίου πολιτισμοῦ, ἀργότερον ἦλθον οἱ Ἀχαιοὶ καὶ ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς διεδέχθη τὸν αἰγαῖον, ὅπως μαρτυροῦν διάφορα εὐρήματα, θολωτοὶ τάφοι κλπ. Οἱ Δωριεῖς κατέκτησαν τὴν Βοιωτίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦσαν ὀλιγαριθμότεροι, ἀνεμείχθησαν μὲ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοιοιτοτρόπως προῆλθε μεικτὴ φυλὴ καὶ μεικτὴ γλῶσσα. Οἱ Βοιωτοὶ δηλαδή, ὅπως καὶ οἱ Θεσσαλοὶ, ὠμίλουν τὴν αἰολικὴν. Ἄλλ' ἡ Βοιωτία, γεωργικὴ καὶ ἀποκλεισμένη ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἀνεπτύχθη πολὺ ἀργότερον ἀπὸ τὴν γείτονά τῆς Ἀττικὴν. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐχλεύαζον τοὺς Βοιωτοὺς καὶ τοὺς παρέστησαν ὡς καλοθρεμμένους χωρικοὺς, οἱ ὁποῖοι μοναδικὴν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς ἔχουν τὴν καλοφαγίαν καὶ τὴν πλουσίαν ἐσοδείαν. Ἄλλ' ἡ Βοιωτία ἀνέδειξεν ἀξιολόγους ἄνδρας εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν.

Τὴν πρόοδον τῆς Βοιωτίας φανερῶνει ἡ ἀνάπτυξις πόλεων, διότι ἐκτὸς τῶν Θηβῶν ἔχει καὶ ἄλλας ἀξιολόγους πόλεις, τὴν Χαίρωνειαν, τὸν Ὀρχομένον, τὴν Τανάγραν κλπ. Ἡ Βοιωτία ἐνώνεται εἰς ὁμοσπονδίαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν. Τὴν ὁμοσπονδίαν διοικοῦν δύο ἀρχηγοὶ ἐκλεγόμενοι δι' ἓν ἔτος, οἱ λεγόμενοι Βοιωτάρχαι.

Ἡ Φωκίς, βορειοδυτικῶς τῆς Βοιωτίας, εἶναι ἡ χώρα μὲ τὰ ἀπόκρημνα βουνὰ καὶ τὰς βαθεῖας καὶ στρογγυλὰς κοιλάδας. Εἰς τὰς κοιλάδας αὐτάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι καλλιεργήσιμοι, ἐξῆσεν ὁ φωκικὸς λαός, ὁ ὁποῖος ἔλαβεν ἀσήμαντον μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ Α

ΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

καὶ πολὺ ἄργά. Ὅπως εἰς τὴν Ἥλιδά, τοιοῦτοτρόπως καὶ εἰς τὴν Φωκίδα σημασίαν ἔδωσε τὸ δεύτερον προσκύνημα τῶν Ἑλλήνων, τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Ἡ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς πεδιάδας, περικλειομένη ἀπὸ ὑψηλὰ βουνά, εἶναι μᾶλλον χώρα μεσογειακή, ψυχρὰ τὸν χειμῶνα, καυστική τὸ θέρος, καὶ ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας. Ἡ μόνη διέξοδος εἰς τὴν θάλασσαν εἶναι εἰς τὸν Παγασητικὸν κόλπον, ὅπου ἡ Θεσσαλία ἔχει τοὺς λιμένας της, τὴν Ἰωλκὸν κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους, τὰς Παγασὰς κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς. Παράγει ἄφθονα σιτηρὰ καὶ τρέφει ὀνομαστοὺς ἵππους. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἀξιόλογον ἵππικὸν ἔχουν μόνον οἱ Θεσσαλοὶ καὶ εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας νικοῦν συνηθέστατα οἱ θεσσαλικοὶ ἵπποι.

Ἡ Θεσσαλία εἶναι ὁ τόπος τῶν μεγάλων κτημάτων καὶ κυβερνᾶται ἀπὸ τοὺς μεγαλοκτηματίας εὐγενεῖς. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τόσοι δυνατοί, ὥστε ἱδρύνουν ἀληθινὸν κράτος καὶ δυναστείαν, ὅπως οἱ Ἀλεῦδαί τῆς Λαρίσης καὶ οἱ Σκοπᾶδαί τῆς Κραννῶνος. Ἡ Θεσσαλία δὲν ἔχει μεγάλας πόλεις. Ἡ Φάρσαλος, ἡ Λάρισα, ἡ Κραννῶν, αἱ Φεραί, εἶναι ἀγροτικαὶ κωμοπόλεις. Ἐπίσης δὲν ἔχει πολιτικὴν ἐνότητα. Ἡ ὁμοσπονδία, τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισεν ἄργά, ἔμεινε πάντοτε χαλαρά. Οἱ εὐγενεῖς ἐκλέγουν ἕναν ἀνώτατον διοικητὴν τῆς ὁμοσπονδίας, ὁ ὁποῖος εἶναι ἰσόβιος καὶ λέγεται ταγός. Ἀλλ' οἱ ταγοὶ τῶν Θεσσαλῶν ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἡγεμόνες ἡμιβάρβαροι καὶ ἡ χώρα των ὡς ὑπόδειγμα κακοδιοικήσεως.

Ἡ Θεσσαλία δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ δὲν ἀνέδειξεν ἀξιόλογον καλλιτέχνην ἢ συγγραφέα.

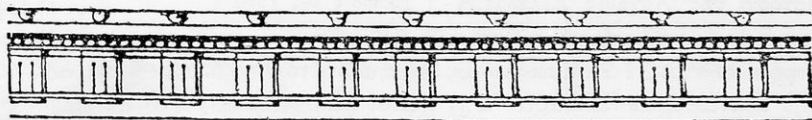
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλίας καὶ πέραν τοῦ Ὀλύμπου ἐκτείνεται ἡ Μακεδονία μὲ τὰ ὑψηλὰ βουνά της, τὰ ὁποῖα ἦσαν καταπράσινα εἰς τὴν ἀρχαιότητα, καὶ μὲ τὰς εὐρυχώρους πεδιάδας της, αἱ ὁποῖαι βρέχονται ἀπὸ μεγάλους ποταμοὺς καὶ ἦσαν ὀνομασταὶ διὰ τὴν

εὐφορίαν των. Τὸ κλίμα καθὼς καὶ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων διέφερον ἀπὸ τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα. Ἐπὶ πολὺν καιρὸν διατηρεῖ τὸν ἀγροτικὸν βίον καὶ ἔχει βασιλέα, ὁ ὁποῖος κυβερνᾷ τὴν χώραν μὲ τοὺς εὐγενεῖς. Αἱ πόλεις τῆς εἶναι ἀσήμαντοι καθὼς καὶ ἡ πνευματικὴ τῆς ἀνάπτυξις. Οἱ Μακεδόνες δὲν διεκρίθησαν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας, ὅπως καὶ οἱ γείτονές των Θεσσαλοί, ἀλλὰ ἦσαν πολεμικοὶ καὶ ὀργανωτικοί. Μόλις τὸν 4ον π. Χ. αἰῶνα ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ ἔπαιξαν σπουδαιότατον πρόσωπον.

Αἴτωλία — Ἀκαρνανία καὶ Ἠπείρος

Αἱ δυτικώτεραι χῶραι, ἡ Αἴτωλία, ἡ Ἀκαρνανία καὶ ἡ Ἠπείρος, ἔλαβον ἀκόμη μικρότερον μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ὀρειναί, δύσβατοι, σκεπασμένοι ἀπὸ δάση, δὲν ἔχουν κατάλληλον λιμένα διὰ ναυτιλίαν, μένουν κτηνοτροφικαὶ καὶ γεωργικαὶ καὶ κυβερνῶνται ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν. Ἡ Ἠπείρος ἀποκτᾷ σημασίαν μὲ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Μακεδονίας μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον, ἐνῶ ἡ Αἴτωλία ἀποκτᾷ πόλεις καὶ λαμβάνει μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Ἑλλάδος μόλις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀναμείξεως τῶν Ρωμαίων εἰς τὰς ἑλληνικὰς ὑποθέσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΙΑΣ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑΣ

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἦσαν πρῶτισμέναι ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους νὰ προοδεύσουν πολὺ καὶ νὰ εὐτυχήσουν. Οἱ Ἕλληνες εὗρον ἐκεῖ χώραν ἐντελῶς ὁμοίαν μὲ τὴν ἰδικὴν των ἀλλ' ἀσυγκρίτως εὐφορωτέραν. Αἱ πεδιάδες εἶναι εὐρύτεραι, πολυαριθμότερα τὰ ποίμνια, ὁ πλουτισμὸς εὐκολώτερος. Ἠγόπησαν αὐτὴν ὡς πραγματικὴν πατρίδα. Εἰς τὰς νέας πόλεις, ποταμούς, ναοὺς, εἰς τὰς κρήνας καὶ τοποθεσίας ἔδωσαν ὀνόματα τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, διὰ νὰ ἔχουν τὸ αἶσθημα ὅτι τίποτε δὲν ἥλλαξε μὲ τὴν μετανάστευσιν.

Αἱ ἀποικίαι εἶναι κατ' ἀρχὰς ἀποκλειστικῶς γεωργικαὶ καὶ ἀντλοῦν τὸν πλοῦτον ἀπὸ τὴν γῆν. Πολλοὶ ἔμειναν τοιαῦται μέχρι τέλους, ἰδίως αἱ ἰταλικάι. Ἀργότερον ἀνέπτυξαν ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν, ἔγιναν πλουσιώτεραι καὶ πολυανθρωπότεραι ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος. Ἔλεγον ὅτι ἡ Σύβαρις εἶχε 300.000 κατοίκους, ἀριθμὸς μόλις πιστευτὸς διὰ πόλιν τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ Συρακοῦσαι, ὁ Ἀκράγας, ὁ Κρότων, ὁ Τάρας, εἶχον ἀσφαλῶς ἀπὸ 50.000 ἕως 100.000 κατοίκους, ὅσας καμμία πόλις τῆς κυρίως Ἑλλάδος κατὰ τὸν βον αἰῶνα.

Αἱ ἀποικίαι προηγήθησαν ἐπίσης εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάπτυξιν. Εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις κατελύθη ἡ ἀριστοκρατία καὶ τὴν ἐξουσίαν κατέλαβον τύραννοι, οἱ ὁποῖοι ἠτοίμασαν τὸν δρόμον εἰς τὴν δημοκρατίαν. Αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι ὠρίμασαν ἐνωρίτερον εἰς τὴν Σικελίαν. Ἡ ρητορική, μέσον συνεννοήσεως μὲ τὸν λαόν, ἐγεννήθη εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ κυρίως ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ περίφημοι σοφισταί.

Εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας οἱ Ἕλληνες τῆς Δύσεως ἐδέ-

χῆσαν, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἰωνῶν. Ἴωνες τεχνῖται κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας μετὰ τὴν περσικὴν ἐπιδρομὴν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἴωνες σοφοί, ὅπως οἱ δύο σημαντικώτατοι μεταξύ αὐτῶν, ὁ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος καὶ ὁ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς ἀποικίας καὶ μετέδωσαν τὴν ἐπιστὴμὴν των. Εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκολλιεργήθησαν τὰ μαθηματικά, ἡ ρητορική, ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη.

Τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐτυχίαν μαρτυρεῖ ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις

τῆς τέχνης. Τὰ ἑρείπια τοῦ Ἀκράγαντος καὶ τοῦ Σελινούντος εἶναι τὰ ἐπιβλητικώτερα μνημεῖα τῆς περιόδου αὐτῆς. Μεταξύ αὐτῶν ὑφίστανται διατηρούμενα εἰς ἀρκετὰ καλὴν κατάστασιν ἀξιόλογοι ναοὶ δωρικοῦ ρυθμοῦ. Χαρακτηριστικὸν αὐτῶν εἶναι τὸ κολοσσιαῖον.

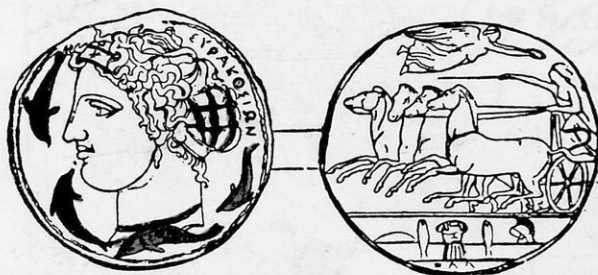
Οἱ δυτικοῦ Ἕλληνες γενικῶς συνηθίζουν νὰ βλέπουν ὅλα μεγάλα, ἀγαποῦν τὴν πολυτέλειαν, τὴν σπατάλην καὶ τὰς ἐπιδείξεις. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ζωὴ των δὲν ἔχουν εἰς τὸν ἴδιον βαθμὸν τὸ μέτρον καὶ τὴν ἁρμονίαν, τὰ ὅποια χαρακτηρίζουν τὸν Ἕλληνα.

ΣΥΡΑΚΟΥΣΑΙ

Αί Συρακοῦσαι, ἡ μοναδικὴ ἀποικία τῆς Κορίνθου εἰς τὴν Σικελίαν, ἔγινεν ἡ μεγαλυτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς νήσου. Εἶναι ἀπὸ τὰς παλαιότερας ἑλληνικὰς ἀποικίας ἰδρυθεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος (734 π. Χ.), ὅταν περίπου ἐκτίζετο εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ Ρώμη (753), ἡ ὁποία ἀργότερον ἐξουσίασεν ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη καὶ ἔγινε κυρίαρχος τοῦ κόσμου.

Ἡ πόλις ἔκειτο εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τῆς νήσου, ὥστε νὰ μὴ ἀπέχη πολὺ ἀπὸ τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὴν μεγάλην φοινικικὴν ἀποικίαν, τὴν Καρχηδόναν.

Οἱ πρῶτοι ἀποικοὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς μικρὰν νῆσον πλησίον

Νόμισμα Συρακουσῶν.

Δεκάδραχμον. Ἡ νύμφη Ἀρέθουσα καὶ τὸ ἔστεμ-
μένον τέθριππον. Τέλος 8ου αἰῶνος.

τῆς παραλίας, ἀλλὰ πολὺ ταχέως ἡ πόλις ἐξηπλώθη εἰς τὴν ἀντικρυνὴν παραλίαν, ἐγέμισε ναυτικούς, ἐμπόρους, τεχνίτας καὶ ἔγινε μία ἀπὸ τὰς μεγάλας πόλεις τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ νήσος συνεδέετο μὲ

τὴν παραλίαν διὰ ξυλίνης γεφύρας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε μεγάλη κίνησις. Αἱ Συρακοῦσαι εἶχον δύο λιμένας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μεγαλύτερος ἦτο ἀπὸ τοὺς καλυτέρους τῆς Μεσογείου.

Ἡ μεγάλη παραγωγή σίτου καὶ οἴνου ἐβοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν σιτεμπορίου καὶ οἶνεμπορίου. Τοῦτο ἠκολούθησαν ἡ ναυτιλία, ἡ χειροτεχνία καὶ αἱ τέχναι. Ἡ ἀνάπτυξις ἦτο τόσον ταχεῖα, ὥστε ἤδη τὸν 7ον αἰῶνα αἱ Συρακοῦσαι ἔστειλαν ἀποικίας εἰς διάφορα μέρη τῆς Σικελίας καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ἐξουσίαζον περιοχὴν ἀπὸ 4.700 τετραγ. χιλιόμετρα καὶ ἐσκέφθησαν ὅτι ἦσαν προωρισμένοι νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἑνωσιν τῆς νήσου.

Εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀκμῆς ἡ πόλις περιελάμβανε πέντε εὐρύχωρα διαμερίσματα, εἶχεν ἰσχυρὰν ἀκρόπολιν καὶ εὐρύτατα ὀχυρώματα,

τὰ ὅποια περιέβαλλον τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς, καὶ ἐκοσμεῖτο ἀπὸ λαμπρὰ δημόσια ἰδρύματα ναοὺς, θέατρα, γυμναστήρια. Περὶφημα εἶναι διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν χάριν τὰ χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χάλκινα νομίσματα τῶν Συρακουσῶν, τὰ ὅποια κατεσκεύασαν περιώνυμοι καλλιτέχναι καὶ εἶναι πραγματικῶς θαύματα τέχνης. Ἡ ἀξία ἐνὸς τοιούτου ἀργυροῦ νομίσματος φθάνει σήμερον χιλίας χρυσᾶς λίρας ἀγγλικᾶς.

Οἱ κάτοικοι τῶν Συρακουσῶν ἦσαν τολμηροί, πρόθυμοι νὰ θυσιασθοῦν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν ἰδικὴν τῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῆς νήσου. Ἐγίναν ἀρχηγοὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ ἔκαμαν σκληροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Καρχηδονίους. Φιλόδοξοι πολὺ, ἐλάμβανον μέρος εἰς τοὺς Πανελληνίους ἀγῶνας, ἐκέρδιζον πολλὰς νίκας, ἔκαμαν πολλὰ ἀφιερώματα, ἀδριάντας καὶ ἄλλα ἀναθήματα εἰς τοὺς τόπους τοῦ κοινοῦ προσκυνήματος τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν καὶ εἰς τοὺς Δελφοὺς.

Νόμισμα Ἱμέρας.

ΓΕΛΑ, ΣΕΛΙΝΟΥΣ, ΑΚΡΑΓΑΣ

Ρόδιοι καὶ Κρήτες ἔκτισαν τὸ 690 τὴν Γέλαν ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς νήσου ἐπὶ ὑψώματος καὶ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐντοπίων. Ἡ πόλις ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῆς ἀριστοκρατίας ἔγινε πρωτεύουσα τῆς νοτίου Σικελίας. Ἡ Γέλα δὲν εἶχε λιμένα, ἀλλὰ τὰ εὐρύχωρα ἐδάφη της παρήγον πολὺν σῖτον καὶ κριθὴν καὶ αἱ βοσκαὶ τῆς ἔτρεφον ἵππους. Προήχθη ταχέως εἰς εὐημερίαν καὶ ἰσχύν.

Ἐνωρίτερον ἀκόμη εἶχον φθάσει οἱ Μεγαρεῖς εἰς τὴν Σικελίαν, οἱ ὅποιοι ἔστησαν, ἤδη τὸ 728, τὴν πρώτην ὁμώνυμον μὲ τὴν μητρόπολιν ἐγκατάστασιν, ἀριστοκρατικὴν, μὲ τὰ σετερά ὀχυρώματα μεταξὺ Συρακουσῶν καὶ τῶν Λεοντίνων, τὰ Ὑβλαῖα Μέγαρα. Πνιγόμενοι μεταξὺ τῶν δύο πολὺ ἰσχυρῶν ἀνταγωνιστῶν οἱ Μεγαρεῖς τῆς Σικελίας καὶ βοηθούμενοι ἀπὸ τὴν μητρόπολιν, ἔθεσαν περὶ τὰ ἐξήντα ἔτη μετὰ τὴν Γέλαν, τὸ 629, εἰς τὸ ἔσχατον σχεδὸν πρὸς δυσμὰς ἄκρον τῆς νοτίου παραλίας τὰ θεμέλια νέας πόλεως, τῆς Σελινοῦντος, παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ,

πλησίον ἐλώδους ἐκτάσεως. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι πεπειραμένοι εἰς τὰ ὑδραυλικά, μετέβαλον τὰ ἔλη εἰς γονιμωτάτους ἀγρούς, οἱ ὅποιοι ἐκαλύφθησαν ἀπὸ σῖτον καὶ ἐλαίας. Ἡ πόλις εἶχε διπλὴν ἀκρόπολιν καὶ δύο λιμένας, ἔγινε πολυάνθρωπος καὶ ἔφθασεν εἰς ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα.

Πενήντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Σελινούντος, τὸ 580, ἡ Γέλα βοηθουμένη ἀπὸ τοὺς Ροδίους ἔκτισεν εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου μεταξὺ Γέλας καὶ Σελινούντος τὸν Ἀκράγαντα, ὁ ὅποιος προωρίζετο νὰ γίνῃ μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ ἀκμαιότερας ἑλληνικὰς πόλεις. Ἐκτίσθη εἰς ἀπόστασιν 3 χ.μ. ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐπὶ ὀροπεδίου περιρρεομένου ὑπὸ δύο ποταμῶν. Μὲ τὰ προϊόντα τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν ἐλαιοδένδρων οἱ Ἀκραγαντίνοι ἐπλούτησαν καὶ ἔγιναν

ὀνομαστοὶ διὰ τοὺς θησαυροὺς καὶ τὴν σπατάλην.

Νόμισμα Ἀκράγαντος.

Τετράδραχμον. Ἀετοὶ κρατοῦντες ἑλαφον εἰς τοὺς ὄνυχας. Τέθριππον ἐνθυμίζον τὴν νίκην τοῦ Θήρωνος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας.

Ἕνας πλούσιος ἀπὸ τοὺς πολίτας ἐδέχετο εἰς τὴν οἰκίαν του ὄλεος τοὺς ξένους, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο εἰς τὴν Ἀκράγαντα. Ὁ ἴδιος εἶχε σκόψει ἐντὸς βράχου τρι-

ακοσας ἀποθήκας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκάστη περιελάμβανε 2500 λίτρας οἴνου. Ἄλλος εἰς τὸν γάμον τῆς κόρης του προσέφερε δεῖπνον εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους. Ἡ πομπὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ 800 ἄρματα καὶ ὅταν ἤρχισε νὰ βαδίζῃ μεγάλοι πυρραὶ ἠνάφθησαν εἰς ὅλους τοὺς δρόμους τῆς πόλεως.

Μολονότι ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς διηνεκεῖς ἐπιθέσεις τῶν Φοινίκων καὶ τῶν ἐντοπίων οἱ Ἀκραγαντίνοι, δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶναι οἱ προμηθευταὶ τῆς Καρχηδόνος εἰς οἶνον καὶ ἔλαιον. Τὸν 5ον αἰῶνα ἡ πόλις τῶν ἦτο ἡ μεγαλοπρεπεστέρα ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις μετὰ τὰς Συρακούσας, ἐπιβαλλομένη διὰ τοῦ πληθυσμοῦ της, τοῦ πλούτου καὶ τῶν κτιρίων.

Αἱ τρεῖς πόλεις Σελινούς, Ἀκράγας καὶ Γέλα, εἶναι αἱ προχωρη-

μέναι φρουραὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπέναντι τῶν ἐντοπίων, τῶν Φοινίκων τῆς Σικελίας καὶ τοῦ ἐπικινδύνου ἀντιπάλου ἐκεῖθεν τῆς θαλάσσης, τῶν Καρχηδονίων. Αἱ μεγάλοι πρόοδοι αὐτῶν ἀνησύχησαν τοὺς ξένους ἐκείνους καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξύ αὐτῶν δὲν ἔπαυσεν οὔτε στιγμήν. Ἐπανελημμένως οἱ Ἕλληνες τῆς Σικελίας ὑπέστησαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Καρχηδονίων καὶ ἦσαν αἱ τρεῖς πόλεις αἱ πρῶται εἰς τὸν δρόμον των. Ἡ ἀντίθεσις Ἑλλήνων καὶ Καρχηδονίων ἦτο ὅπως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Περσῶν εἰς τὴν μητρόπολιν.

ΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ : ΚΥΜΗ

Ἡ ἀρχαιότερα ἑλληνικὴ ἀποικία τῆς Ἰταλίας ἦτο ἡ Κύμη ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας, ἡ τελευταία πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἑλληνικὴ πόλις. Δυτικώτερον ἤρχετο ἡ ζώνη ἐπιρροῆς τῶν Τυρρηνῶν. Ἀπέναντι τοῦ κόσμου τῶν Τυρρηνῶν καὶ τῶν Ἰταλιωτῶν, οἱ πολεμισταὶ καὶ ἔμποροι τῆς Κύμης ἦσαν οἱ προχωρημένοι φρουροὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ Κύμη, ἰωνικὴ, εἶχε κτισθῇ εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους ἀπὸ τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ μίαν πόλιν τῆς Εὐβοίας. Πολὺ ἔνωρις ἔγινε πόλις ναυτικῶν καὶ ἐμπόρων. Τὰ νομίσματά της παρίστανον κογχύλια, ἰχθύν καὶ θαλάσσια φυτά. Οἱ ναυτικοὶ τῆς Κύμης, τολμηροὶ πειραταί, διέτρεχον τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν, ἤχημαλῶτιζον τὰ τυρρηνικὰ πλοῖα καὶ διήρπαζον τὰς ἀκτάς των. Τὰ πολεμικά των ἐπανελημμένως συνεκρούσθησαν μὲ τοὺς στόλους τῆς Καρχηδόνος.

Οἱ ἔμποροι τῆς Κύμης ἐπώλουν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸν σῖτον τῆς χώρας, εἰς τοὺς ἐγχωρίους καὶ τοὺς Τυρρηνοὺς τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, ὀρειχάλκινα σκεύη, ὅπλα, ἀγγεῖα τῆς Ἰωνίας, τῆς Κορίνθου, τῶν Ἀθηνῶν. Κυμαῖοι ἔμποροι πηγαίνουν νὰ πωλήσουν σῖτον καὶ εἶδη ἀγγειοπλαστικῆς ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου λόφου, δηλαδὴ εἰς τὴν Ρώμην, ἡ ὁποία εἶναι ἀκόμη μικρὰ καὶ ἀσήμαντος. Εἰς τοὺς παλαιότερους τάφους τῆς ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς εὐρίσκουν ἑλληνικὰ ἀγγεῖα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς.

Ἡ ἱστορία τῆς Κύμης χάνεται εἰς τὸν μῦθον. Ἡ περιοχὴ τῆς ἐσπαρμένης

Νόμισμα Ζάγκλης.

από παλαιούς κρατήρας ήφαιστειών, σκεπασμένη από λάβαν, από άγρους θείου, από πηγές θειούχους, έφάνη εις τούς Έλληνας τόπος μυστηριώδης. Έκει εις μίαν λίμνην με τὰ μαύρα καί βαθέα νερά ενόμιζον ότι εύρίσκεται ή είσοδος του Έδου. Έκει πλησίον, έλεγον, ό Όδυσσεύς εξώρκισε τούς νεκρούς. Ήρχοντο από μακρόν νά συμβουλευθούν μίαν μάντισσαν, τήν Κυμαίαν Σίβυλλαν, ή όποία, έλεγον, έμφανίζει τούς νεκρούς.

Ή Κύμη εξεπλήρωσε μεγάλην έκπολιτιστικήν άποστολήν. Είναι εις τήν κεφαλήν όδών, αί όποίαι εισχωρούν εις τήν καρδίαν τών βαρβαρικών χωρών. Έδίδαξε τούς κατοίκους τής Καμπανίας νά κατεργάζωνται τόν όρείχαλκον καί τούς Λατίνους καί τούς Τυρρηνούς τό άλφάβητον τής Χαλκίδος.

ΣΥΒΑΡΙΣ

Εις τό δυτικόν άκρον του κόλπου του Τάραντος έκτίσθη, περί τό 710, από Άχαιούς προερχομένους από τήν Πελοπόννησον, ή Σύβαρις, ή όποία όμως έδέχθη καί Ίωνας άποίκους. Έγινε πόλις γεωργών καί έμπόρων, μολονότι δέν είχε λιμένα. Ή περιοχή της, εύρύχωρος πεδιάς, ήτο νοσηρά με τὰ έλη της, αλλά καταπληκτικώς γόνιμος, κατάλληλος δια καλλιέργειαν σίτου καί άμπέλου. Ό σίτος, έλεγον, άποδίδει έκατονταπλάσια. Ό οίνος ήτο τόσον άφθονος, ώστε έχρειάσθη νά κατασκευάσουν πελώρια κατώγεια, δια νά τόν διατηρήσουν, καί ύπόγειον διώρυγα, δια νά τόν διοχετεύσουν εις τήν παραλίαν. Ή μικρά άγορά της, ή όποία άντήλασσε τὰ προϊόντα της με τὰ άγγεία καί τὰ ύφάσματα τής ανατολικής Έλλάδος, έμεγάλωσε με θαυμαστήν ταχύτητα. Ένας ίστορικός παραδίδει ότι είχεν 100.000 κατοίκους, άλλος τούς αναβιβάζει εις 300.000. Πολύ ένωρίς απέκτησε δημοκρατικόν καθεστώς καί άγορανομικάς διατάξεις όμοίας με τας σημερινάς.

Όταν ό πορθμός τής Σικελίας περιήλθεν εις χείρας τών Χαλκιδέων καί έκλείσθη δια τό έμπόριον τής Μιλήτου, ή Σύβαρις έγινε άποθήκη τής Μιλήτου. Μεταξύ τών δύο πόλεων ύπήρχεν επί μακρόν στενή ένωσις. Οί Συβαρίται έπρομήθευον εις τούς γειτονικούς λαούς, ιδίως τούς Τυρρηνούς, τὰ προϊόντα τής Ανατολικής Έλλάδος.

Ή Σύβαρις έγινε όνομαστή εις όλην τήν Έλλάδα δια τόν πλοῦτόν της. Ή παράδοσις λέγει ότι έξουσίαζε τέσσαρας λαούς καί είχεν

ύπηκόους 25 πόλεις. Εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς παρήλαντον 5.000 ἵππεις, ἐνδεδυμένοι μὲ ἱμάτια ἀπὸ λεπτὸν ἔριον τῆς Μιλήτου, ἐπιβαίνοντες ἐπὶ ταχυπόδων καὶ καλῶς ἡσκημένων ἵππων.

Οἱ Συβαρίται ἔγιναν παροιμιώδεις διὰ τὸν πλοῦτον καὶ διὰ τὴν χλιδὴν, ὥστε Συβαρίτης νὰ σημαίνει ἄνθρωπον μαλθακὸν καὶ θηλυπρεπῆ.

Ὁ Κλεισθένης, ὁ τύραννος τῆς Σικυῶνος, ἠθέλησε νὰ συζεύξῃ τὴν κόρην του μὲ τὸν « ἄριστον τῶν Ἑλλήνων ». Διελάλησε τοῦτο διὰ τοῦ κήρυκος εἰς τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ὅπου εἶχε νικήσῃ μὲ τέθριππον : « ὅστις τῶν Ἑλλήνων νομίζει ἑαυτὸν ἄξιον νὰ γίνῃ γαμβρὸς τοῦ Κλεισθέους, ἅς μεταβῇ εἰς τὴν Σικυῶνα ». Μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν ὑποψηφίων ἦλθε καὶ ἓνας Συβαρίτης, « ὁ ὁποῖος εἶχε φθάσει εἰς ὕψιστον βαθμὸν χλιδῆς. Ἦτο δὲ ἡ Σύβαρις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀκμαϊστάτη » (Ἡρόδοτος ΣΤ', 126 - 127).

Οἱ Συβαρίται δὲν ἐπέτρεπον εἰς τὴν πόλιν σιδηρουργοὺς καὶ λεβητοποιούς· οὔτε πτερινούς διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀνησυχοῦν.

Ἡ πόλις ἐστεφάνωνε διὰ χρυσοῦ στεφάνου τὸν πολίτην, ὁ ὁποῖος ἔδιδε τὸ ὠραιότερον δεῖπνον καὶ ἔδιδεν ἀμοιβὰς εἰς τοὺς μαγείρους, οἱ ὅποιοι εἶχον κατασκευάσει τὰ καλύτερα φαγητὰ.

Πλούσιος Συβαρίτης περιελοῦετο ἀπὸ ἰδρώτα βλέπων δοῦλον νὰ κόπῃ ξύλα.

Ὅλα αὐτὰ βεβαίως εἶναι ὑπερβολαὶ καὶ ἐπινοήσεις τῶν γειτόνων, μαρτυροῦν ὅμως τὴν χλιδὴν καὶ τὸν μεγάλον πλοῦτον τῆς πόλεως.

ΚΡΟΤΩΝ

Ὅλιγα ἔτη μετὰ τὴν Σύβαριν ἄλλη ὁμὰς Ἀχαιῶν ἵδρυσεν τὸν Κρότωνα, νοτιώτερον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς ὀνομαζομένης σήμερον Χερσονήσου τῆς Καλαβρίας, εἰς τοὺς πρόποδας λόφου εἰς τὴν ἐκβολὴν ποταμοῦ. Ἡ πόλις ἔγινεν ὀνομαστή διὰ τὴν ὑγιεινὴν θέσιν της, τὸν καλὸν λιμένα καὶ τὴν αὐστηρὰν διοίκησιν. Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου ἐκτίσθη ναὸς τῆς Ἥρας, ὁ ὁποῖος ἔγινε κοινὸν προσκύνημα τῶν Ἰταλιωτῶν Ἑλλήνων. Ἐκτεινομένη ἐπὶ διπλασίας ἀπὸ τὴν Σύβαριν περιοχῆς, ἀπέβη ταχέως ἰσχυρὰ καὶ πλουσία. Αἱ γαῖαι της ἐκαλύπτοντο ἀπὸ σιτηρὰ, ἀμπέλους καὶ ὠραίας βοσκάς. Οἱ ἵπποι τοῦ Κρότωνος ἦσαν ὀνομαστοὶ καὶ ἐνίκησαν πολλάκις εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας. Ἐνῶ ἡ Σύβαρις μὲ τοὺς νέους ἀποίκους καὶ τὴν στενὴν σχέσιν μὲ τὴν Μίλητον ἔγινε μᾶλλον ἰωνικὴ καὶ δημο-

κρατική, ὁ Κρότων διετήρησε τὸν δωρικὸν ἀριστοκρατικὸν χαρακτήρα.

Ἡ αὐστηρότης τῶν ἡθῶν τῆς ἀπετέλει ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Σύβαριν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐγεννήθησαν τὰ εἰς βάρος ἐκείνης ἀνέκδοτα. Δωρικὸς καὶ ἀριστοκρατικὸς ὁ Κρότων ἐκαλλιέργησε πολὺ τὸν ἀθλητισμόν. Οἱ Κροτωνιάται ἀπεκόμισαν εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς καὶ ἄλλους ἀγῶνας περισσοτέρους στεφάνους ἀπὸ κάθε ἄλλην πόλιν, «Κροτωνιατῶν ὁ ἔσχατος πρῶτος τῶν ἄλλων Ἑλλήνων», ἔλεγεν ἡ παροιμία. Μέγιστον καύχημα τῆς πόλεως ἔγινεν ὁ Μίλων ὁ Κροτωνιάτης, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε πανελλήνιον φήμην. Τὴν πρώτην του νίκην εἶχε κερδίσει περὶ τὸ 540, παῖς ἀκόμη. Διὰ τὴν ρώμην του διηγήθησαν μυθώδη πράγματα.

Ἐφόνευε βοῦν διὰ τῆς πυγμῆς. Διὰ τῆς χειρὸς κατάρθωσε νὰ σταματήσῃ ἄμαξαν τρέχουσαν. Ἐσήκωσε ταῦρον εἰς τὸν ὦμόν του. Ἀνάλογος ἦτο καὶ ἡ ὀρεξίς του.

Ὁ Κρότων εἶχεν ἐπίσης ὀνομαστοὺς ἰατροὺς καὶ γλύπτας.

Εἰς τὸν Κρότωνα ἐγκατεστάθη περὶ τὸ 530 πιθανῶς ὁ Πυθαγόρας, ἔτυχε προθύμου ὑποδοχῆς καὶ ἀπέκτησε κατὰ τὴν παράδοσιν τριακοσίους μαθητάς. Οἱ μαθηταὶ ἀνῆκον εἰς τὰς μεγαλυτέρας οἰκογενείας καὶ αὐτοὶ ἐκυβέρνησαν τὴν πόλιν ἀριστοκρατικῶς ἐπὶ πολὺν καιρόν.

Ὁ Κρότων ἐξουσίασεν ἀρκετὴν ἑκτασιν καὶ ἱδρυσεν μικρὸν κράτος ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς εἰς τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν. Μεταξὺ τῶν δύο γειτονικῶν πόλεων, Συβάρεως καὶ Κρότωνος, ἐγεννήθησαν ἀντιζηλῖαι, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς σκληρὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὡς ἀπὸτέλεσμα τὴν καταστροφὴν τῆς Συβάρεως (περὶ τὸ 510).

ΤΑΡΑΣ

700 π.χ.

Ἡ μοναδικὴ ἀποικία τῆς Λακωνικῆς ἐκτίσθη μετὰ τὰς ἀρχαϊκὰς ἀποικίας, περὶ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁμωνύμου κόλπου ἐπὶ ἀκρωτηρίου, παρὰ τὴν ἐκβολὴν ποταμοῦ καὶ ὠραίαν εὐρύχωρον πεδιάδα. Περὶ τῆς ἱδρύσεώς της διηγήθησαν διαφόρους μύθους. Πιθανώτατα οἱ Κρήτες εἰς τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν εἶχον ἱδρύσει τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο.

Ἡ πόλις ἔλαβε τὴν ὀριστικὴν μορφήν, ὅταν ἔφθασε νέα ὁμὰς ἀποίκων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καθαροὶ Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι ἔφερον τὴν διάλεκτον, τὸν θεὸν των Ποσειδῶνα καὶ τοὺς ἐφόρους κατὰ τὸ σύστημα τῆς Σπάρτης.

Ἡ πόλις ἠϋξήθη τάχιστα εἰς πλοῦτον, ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν. Οἱ Ταραντῖνοι ἐξουσίασαν μεγάλην ἔκτασιν, εἰς τὴν ὅποιαν ἦσαν ἄφθονα τὰ δημητριακὰ καὶ ἐτρέφοντο πρόβατα ὀνομαστὰ διὰ τὸ λεπτόν ἔριον. Ἠλίενον ἰχθὺς κατὰ ποσότητος εἰς τὸν μικρὸν κόλπον των καὶ κογχύλια πορφύρας, τὰ ὅποια παρεῖχον τὴν βαφήν διὰ τὰ ὑφάσματα. Πληθυσμὸς ὁλόκληρος κατεγίνετο νὰ ὑφαίνῃ τὸ ἔριον καὶ νὰ βάφῃ τὰ ὑφάσματα. Τὰ ἐνδύματα ἀπὸ λεπτόν ἔριον τοῦ Τάραντος ἦσαν περιζήτητα.

Ἡ χώρα των περιεῖχε καλὴν ἀργίλον. Δι' αὐτὸ οἱ Ταραντῖνοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀγγειοπλαστικὴν. Κατεσκεύαζον ἰδίως ἀμφορεῖς διὰ τὸν οἶνον. Εἰς τὰς ἀνασκαφὰς ἰταλικῶν συνοικισμῶν εὐρίσκουν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀμφορεῖς. Καὶ ἡ γῆ εἰς τὰ πέριξ εἶναι ἐρυθρὰ ἀπὸ τὰ λείψανα παλαιῶν ἐργαστηρίων κεραμευτικῆς.

Πλουτήσας ἀπὸ τὴν γεωργίαν, τὴν ἀλιείαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν χειροτεχνίαν τῶν ὑφασμάτων ὁ Τάρας ἔγινε μεγάλη πόλις, ὀνομαστὴ διὰ τὴν πολυτέλειάν της.

Ἐκαλλιέργησεν ἐπίσης τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ὁ ὀνομαστὸς πυθαγόρειος φιλόσοφος Ἀρχύτας, τὸν 4ον π. Χ. αἰῶνα, μὲ τὸν ὅποιον συνεδέθη ὁ μέγας φιλόσοφος τῶν Ἀθηνῶν Πλάτων, ἦτο Ταραντῖνος. Ἀργότερον εἰς τὰ χρόνια τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ διάσημος γλύπτῃς Λύσιππος κατεσκεύασε δύο ὀνομαστὰ ἀγάλματα διὰ τὸν Τάραντα.

Τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ, χάλκινον τοῦ Ἡρακλέους, ἦτο ἔσοχον καλλιτέχνημα. Μετεφέρθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὸ Βυζάντιον. Οἱ Στανροφόροι κυριεύσαντες τὸ 1204 τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸ ἐχώνευσαν, διὰ νὰ πάρουν τὸν χαλκὸν του. Τὸ ἄλλο ἦτο κολοσσὸς τοῦ Διὸς, 40 μέτρα ὕψος, θαυμαστὸς διὰ τὴν ἰσοσταθμίαν του, ὥστε νὰ κινῆται διὰ τῆς χειρὸς καὶ νὰ μὴ καταπίπτῃ εἰς τὴν ἰσχυροτέραν ὥθησιν.

Ὁ Τάρας διετήρησε τὴν ἀκμὴν του περισσότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας ἰταλικὰς πόλεις. Εἶχεν ὅμως νὰ παλαίσῃ διαρκῶς μὲ τοὺς ἐγχωρίους. Δὲν ἦτο δὲ εἰς θέσιν νὰ ἀντισταθῇ, ὅταν ἀνεπτύχθῃ ἡ δύναμις τῆς Ρώμης.

CD Τάρας ἔπεισε Σωκράτους 272

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΣΠΑΡΤΗ - ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

Η ΛΑΚΩΝΙΚΗ

Τὸν 7ον καὶ 6ον π. Χ. αἰῶνα τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἦτο ἡ Σπάρτη, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὴν Λακωνικὴν.

Ἡ Λακωνικὴ εἶναι μία μικρὰ καὶ στενὴ πεδιάς εἰς τὰ νότια τῆς Πελοποννήσου, περικυκλωμένη ἀπὸ ὄρη. Εἰς τὰ δυτικὰ τῆς ὑψώνεται ὁ Τ α ῦ γ ε τ ο ς μετὰ τὴν ἀγρίαν καλλονὴν του, εἰς τὰ ἀνατολικά ὁ Π ᾶ ρ ν ω ν. Εἰς τὸ μέσον τῆς κοιλάδος κυλεῖ τὸ ἀδύνατον ρεῦμα τοῦ ὁ ποταμοῦ Ε ὕ ρ ω τ α ς.

Ἡ Λακωνικὴ ἦτο ἄρκετὰ εὐφορος. Παρήγε δημητριακὰ, εἰς τὰ πετρώδη μέρη ἐφύετο ἡ ἐλαία, εἰς τοὺς λόφους ἡ ἄμπελος. Τὰ ὄρη εἶναι κατάλληλα διὰ κτηνοτροφίαν. Δὲν εἶχεν ὅμως ἐξαιρετικὸν πλοῦτον, διὰ τὰ ἀναπτυχθῆ βιομηχανία, οὔτε καλοὺς λιμένας εἰς τὴν παραλίαν, διὰ τὰ ἀναπτυχθῆ ναυτιλία.

Ἡ Λακωνικὴ ἔμεινε πάντοτε γεωργικὴ. Δὲν εἶχε καμμίαν μεγάλην πόλιν. Ἡ πρωτεύουσά της Σπάρτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ τέσσαρα χωρία ἠνωμένα.

ΟΙ ΣΠΑΡΤΙΑΤΑΙ

Εἰς τὴν πεδιάδα αὐτὴν ἔζησαν οἱ Σπαρτιαῖται, ἡ δυνατωτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς δωρικὰς φυλάς. Οἱ Σπαρτιαῖται ἔγιναν περίφημοι καὶ ἔπαιξαν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Οἱ Σπαρτιαῖται ἤλθον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως, ἐκυρίευσαν τὴν Λακωνικὴν καὶ ὑπέταξαν τοὺς παλαιοὺς κατοίκους, οἱ ὅποιοι ἦσαν Ἀχαιοὶ καὶ ἄρκετὰ προωδευμένοι εἰς τὸν πολιτισμόν. Τοὺς γεωργοὺς ἔκαμαν δούλους, Ε ἷ λ ω τ α ς, ὅπως ὠνόμασαν αὐτούς. Εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ ἐμπόρους ἄφησαν περισσοτέραν

ἐλευθερίαν καὶ ὠνόμασαν αὐτοὺς περιοίκους. Οἱ ἴδιοι ὠνομάζοντο Σπαρτιάται ἢ Λακεδαιμόνιοι.

Οἱ Σπαρτιάται μόνοι ἦσαν κυρίαρχοι, οἱ εἰλωτες καὶ οἱ περιοίκοι, ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν, δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Οἱ Σπαρτιάται κατεγίνοντο εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ εἰς τὴν διοίκησιν, ἔζων ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν κτημάτων των καὶ δὲν ἐνόμιζον τιμητικὸν νὰ ἀσχολοῦνται εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ ἄλλην χειρωνακτικὴν ἐργασίαν. Οἱ εἰλωτες εἰργάζοντο τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ περιοίκοι, οἱ ὅποιοι ἔζων κυρίως εἰς τὰς μικρὰς κωμοπόλεις, ἦσαν οἱ τεχνῖται καὶ ἔμποροι τῆς Λακωνικῆς. Οἱ εἰλωτες καὶ οἱ περιοίκοι ἐμίσουν τοὺς Σπαρτιάτας.

Ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιάται ἦσαν πολὺ ὀλιγώτεροι ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους, ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐτοιμοὶ πάντοτε διὰ πᾶν ἀπρόοπτον. Διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιάται ἔζυσαν διαρκῶς ὡς στρατιῶται. Ἡ Σπάρτη ὠμοιάζε μὲ στρατόπεδον ἐντὸς ἐχθρικῆς χώρας.

Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

Ἡ Σπάρτη ἔγινε πολὺ δυνατὴ καὶ ὁ κόσμος ἐπίστευεν ὅτι τὴν δυνάμιν τῆς ἐχρεώσται εἰς τοὺς αὐστηροὺς νόμους τῆς. Ἔλεγον ὅτι τοὺς νόμους αὐτοὺς ἔθεσεν ἓνας σοφὸς νομοθέτης, ὁ Λυκοῦργος. Πότε ἔζησε καὶ τί ἦτο ὁ Λυκοῦργος δὲν ἐγνώριζον καλά. Διηγοῦνται διαφόρους μύθους, οἱ ὅποιοι εἶχον σκοπὸν νὰ δείξουν ὅτι ἡ Σπάρτη τὸ μεγαλεῖον τῆς χρεωστέει εἰς τὸν νομοθέτην τῆς.

Νόμισμα Σπάρτης.
Ἡ Χαλκίειος Ἀθηνᾶ.

Εἰς τὴν Σπάρτην, ἔλεγον, ἐγίνοντο μεγάλαι ταραχαί, αἱ ὁποῖαι ἐβλαπτον πολὺ τὴν πόλιν. Ὅλοι αἱ προστάθειαι βασιλέως καὶ πολιτῶν, διὰ νὰ φέρουν τὴν γαλήνην, ἀπέτυχον. Εἰς τὴν κρίσιμον στιγμήν (περὶ τὰ 800 π. Χ.) παρουσιάσθη σωτὴρ ὁ Λυκοῦργος.

Ὁ Λυκοῦργος ἦτο νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Πολυδέκτου. Ὁ Πολυδέκτης ἐβασίλευσεν ὀλίγους μῆνας καὶ ἀπέθανεν. Οἱ Σπαρτιάται ἔδωσαν τότε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Λυκοῦργον.

Μετ' ὀλίγον ὁμως ἡ σύζυγος τοῦ Πολυδέκτου ἐγέννησεν υἱόν. Ὁ Λυκοῦργος, ὅπως ἦτο δίκαιος, ἐσκέφθη ὅτι ὁ θρόνος ἀνήκει εἰς τὸν μικρόν. Ἐλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀγκάλην του, τὸν ἔφερεν εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὸν τόπον δηλαδὴ ὅπου ἔκαμνε συγκεντρώσεις ὁ λαός, καὶ εἶπε : Σπαρτιᾶται, αὐτὸς εἶναι ὁ βασιλεὺς σας. Ἐλπίζω ὅτι θὰ φέρῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν χαρὰν εἰς τὸν λαόν. Δι' αὐτὸ τὸν ὀνομάζω Χαρίλαον.

Ὅταν ὁ Χαρίλαος ἔφθασεν εἰς ἡλικίαν, ἔλαβε τὸν θρόνον καὶ ὁ Λυκοῦργος ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Σπάρτην, περιηγήθη διαφόρους χώρας, εἶδε καὶ ἔμαθε πολλά, ἐσκέφθη πολὺ καὶ ἐγίνε σοφὸς καὶ πολὺ φρόνιμος ἄνθρωπος.

Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εὗρηκε τὴν Σπάρτην εἰς μεγάλην ταραχὴν. Ὁ Χαρίλαος εἶχε φονευθῇ εἰς μίαν συμπλοκὴν. Οἱ

Νόμισμα Σπάρτης.

Κεφαλή τοῦ Λυκοῦργου ἐπὶ τῆς μιᾶς ὕψεως, κηρύκειον ἐπὶ τῆς ἄλλης.

συμπολιταὶ του κατέφυγον εἰς αὐτόν, διὰ νὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν. Ἐκεῖνος ἐδίστασεν. Ἐπῆγε μάλιστα εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος. Ἡ Πυθία τὸν ἐνεθάρρυνε πολὺ.

« Ἦλθες ἐδῶ εἰς τὸν ναόν μου νὰ ζητήσῃς συμβουλὴν. Τί νὰ σέ

ὀνομάσω, θεὸν ἢ ἄνθρωπον ; ». Καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ νόμοι του θὰ εἶναι οἱ καλύτεροι καὶ θὰ κάμουν μέγα καλὸν εἰς τὸν τόπον, ἂν τοὺς φυλάξουν οἱ Σπαρτιᾶται. Ἐλεγον ὅτι ὁ ἴδιος ὁ θεὸς Ἀπόλλων ἐφώτισε τὸν Λυκοῦργον νὰ νομοθετήσῃ, καὶ ἀκόμη ὅτι τοὺς νόμους του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Κρήτην, ἡ ὁποία ἀπὸ παλαιοὺς χρόνους εἶχε σοφοὺς νόμους.

Ὁ Λυκοῦργος ὥρκισε τοὺς συμπολίτας του ὅτι θὰ κρατήσουν τοὺς νόμους του, ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ ἀπὸ μίαν περιοδείαν. Ἐφυγε καὶ δὲν ἐπέστρεψε, διὰ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τοὺς κρατήσουν διὰ πάντοτε.

Οἱ ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

Εἰς τὴν Σπάρτην ὅλα, οἰκογενειακὴ ζωὴ, ἀνατροφὴ παιδῶν,

νόμοι, ἔθιμα, εἶχον ἓνα σκοπόν, νά κάμουν τοὺς Σπαρτιάτας ρωμαλέους καὶ τολμηροὺς στρατιώτας. Ἡ ζωὴ τοῦ Σπαρτιάτου ἀπὸ τὰ παιδικὰ χρόνια μέχρι γηρατειῶν ἦτο ζωὴ στρατιώτου, ἡ δὲ Σπάρτη διαρκὲς στρατόπεδον.

Οἱ κληρονομοὶ. Ἡ γῆ ἔθεωρεῖτο κτῆμα τοῦ στρατευομένου λαοῦ καὶ ὁ Λυκοῦργος ἐμοίρασεν αὐτὴν εἰς τοὺς στρατιώτας. Ἐκάστη οἰκογένεια εἶχε τὸν κληρὸν τῆς, τὸ μερίδιόν τῆς δηλαδή, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπετρέπετο νά πωλήσῃ. Τὰ κτήματα δὲν ἐκαλλιέργουν οἱ Σπαρτιάται. Τὰ ἐκαλλιέργουν οἱ εἰλωτες.

Ἡ κυβερνήσις τοῦ Κράτους. Ἡ διοίκησις τῆς Σπάρτης ἦτο πολὺ ἀπλῆ. Οἱ Σπαρτιάται εἶχον δύο βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι ὅμως ἔχασαν ἑνωρὶς τὴν ἀληθῶς βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ διετήρουν μᾶλλον τιμητικὰ ἀξιώματα. Ἐθεωροῦντο ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους. Εἶχον μεγαλύτερον κληρὸν, μεγαλυτέραν μερίδα εἰς τὰ συσσίτια καὶ εἰς τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου, προήδρευον εἰς τὴν Γερουσίαν, εἰς τὰς τελετάς, ἦσαν ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν πόλεμον.

Ἡ ἐξουσία ἀνῆκε κυρίως εἰς τοὺς εὐγενεῖς. Τὸ κράτος ἐκυβέρνηε τὸ συμβούλιον τῶν εὐγενῶν, ἡ λεγομένη Γερουσία. Ἡ Γερουσία ἀποτελεῖτο ἀπὸ 28 ἰσόβια μέλη, τὰ ὁποῖα ἐξέλεγον οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους κτηματίας.

Ἡ Γερουσία διώριζε μίαν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν ἀπὸ πέντε μέλη δι' ἓν ἔτος, τοὺς λεγομένους ἐφόρους. Οἱ ἔφοροι ἐφρόντιζον νά κρατοῦν οἱ πολῖται μὲ ἀκρίβειαν τὰς παλαιὰς συνθηκὰς καὶ τοὺς νόμους καὶ παρηκολούθουν τὴν ἀνατροφὴν τῶν νέων καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ὑπαλλήλων. Μὲ τὸν καιρὸν ἔγιναν ἡ κυριωτάτῃ ἀρχὴ τῆς Σπάρτης. Ἐπέβλεπον ὅλα καὶ εἶχον δικαίωμα νά τιμωροῦν τοὺς πολίτας, τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς βασιλεῖς ἀκόμη.

Ὁ λαὸς ἐπίσης ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν. Οἱ ἄνω τῶν τριάκοντα ἑτῶν ἄνδρες συνήρχοντο μίαν φορὰν τὸν μῆνα εἰς συγκέντρωσιν, ἡ ὁποία ἐλέγετο Ἀπέλλα. Ἡ Ἀπέλλα εἶχε παλαιότερον μεγάλην δύναμιν. Ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, ὥριζε τὸν ἀρχηγὸν κάθε ἐκστρατείας καὶ ἐψήφισε τοὺς νόμους, τοὺς ὁποῖους εἰσήγον οἱ ἄρχοντες, ἀλλὰ διὰ βοῆς μόνον. Οἱ συνερχόμενοι δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νά λαμβάνουν τὸν λόγον ἢ νά φέρουν ἀντίρρησην εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἐφόρους. Βραδύτερον ἔχασεν ἡ Ἀπέλ-

λα σχεδόν κάθε πραγματική εξουσίαν καὶ κατήντησεν ἀπλῶς τυπικὴ συγκέντρωσις.

ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Ἡ ἀνατροφή τῶν νέων κύριον σκοπὸν εἶχε νὰ τοὺς κάμῃ καλοὺς πολεμιστάς. Εἰς τὴν Σπάρτην ὅλοι ἐγυμνάζοντο. Οἱ ἄνδρες, διὰ νὰ γίνουν καλοὶ στρατιῶται, αἱ γυναῖκες, διὰ νὰ γεννήσουν εὖρωστα παιδιά.

Ὅταν ἐγεννᾶτο τὸ παιδίον, τὸ παρουσίαζον εἰς τοὺς ἄρχοντας. Ἐὰν εἶχε κανὲν φυσικὸν ἐλάττωμα, δὲν ἐνεγράφετο εἰς τὸν κατάλογον τῶν Σπαρτιατῶν, ἔχανε δηλαδή τὰ πολιτικά του δικαιώματα. Ἐὰν ἦτο εὖρωστον, τὸ παρέδιδον εἰς τὴν μητέρα, ἡ ὁποία τὸ ἐμεγάλωνεν, ἕως ὅτου γίνῃ 7 ἐτῶν. Ἀπὸ τότε ἡ πολιτεία παρελάμβανε τὰ παιδιά καὶ τὰ ἀνέτρεφεν, ὅπως αὕτῃ ἤθελε.

Τὰ παιδιά ἔκαμνον βαρὺτατα γυμνάσια καὶ ἐσυνήθιζον εἰς τὴν σκληραγωγίαν. Ἐκοιμῶντο εἰς τὸ ὑπαιθρον ἐπάνω εἰς τὰ καλάμια, τὰ ὁποία ἔκοπτον τὰ ἴδια ἀπὸ τὴν ὄχθην τοῦ Εὐρώτα. Εἰς ὠρισμένας ἑορτὰς τὰ ἐμαστίγωνον ἐμπρὸς εἰς τὸν βωμὸν τόσον δυνατὰ, ὥστε νὰ τρέχῃ αἷμα. Ὁ νέος ἔπρεπε νὰ ὑποφέρῃ μὲ θάρρος, χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξιν.

Διὰ νὰ συνηθίσουν εἰς τοὺς δόλους τοῦ πολέμου, ἐπέτρεπον νὰ κλέπτουν, ἰδίως φαγώσιμα. Ἦτο ὁμως μεγάλη ἐντροπὴ νὰ ἀνακαλυφθοῦν.

Ἡ ΖΩΗ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ

Εἰς τὴν Σπάρτην ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων ἦτο ὠρισμένη μὲ ἀκρίβειαν. Ὅλοι ἔπρεπε νὰ ζοῦν καὶ νὰ συμπεριφέρονται μὲ τὸν ἴδιον τρόπον. Οἱ Σπαρτιάται δηλαδή εἶχον συνηθείας, τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ἀκολουθοῦν ὅλοι. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἥθη τῶν Σπαρτιατῶν, τὰ ὁποία διετήρησαν μὲ μεγάλην αὐστηρότητα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας.

Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ εἴκοσι ἐτῶν ἐγένετο στρατιώτης, ἐπήγαιεν εἰς τὸ κυνήγιον καὶ ἐγυμνάζετο μὲ τοὺς νέους τῆς ἡλικίας του. Δὲν ἔτρωγεν ὁμως εἰς τὴν οἰκίαν του μὲ τὴν γυναῖκά του, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἄλλους ἄνδρας εἰς κοινὰς τραπέζας, εἰς τὰ λεγόμενα σ υ σ ί τ ι α.

Οἱ Σπαρτιαῖται δηλαδή ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ μέχρι τοῦ ἑξηκοστοῦ ἔτους ἔτρωγον μαζί καὶ ἐκοιμῶντο ἀνὰ 15 εἰς σκηνὰς ὡς παντοτινοὶ στρατιῶται. Ὁ καθεὶς ἔδιδε τὸ ἀνάλογον ἀπὸ τὸ εἰσόδημά του. Ἡ μαγειρική των δὲν ἦτο ἐξαιρετική. Ἐτρωγον πολὺ ἀπλᾶ φαγητά. Τὸ συνηθέστερον φαγητὸν ἦτο σούπα ἀπὸ κρέας χοιρινὸν καὶ ξίδι, ὁ μέλας ζωμός, ὅπως ἔλεγον. Ὁ ζωμός αὐτὸς ἔγινε περίφημος. Διηγοῦνται ὅτι ὁ περίφημος τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ἠθέλησε νὰ τὸν δοκιμάσῃ. Προσεκάλεσε λοιπὸν ἰδιαίτερον μάγειρον ἀπὸ τὴν Σπάρτην. Ὅταν ὁμως ἐγεύθη, δὲν ἔμεινεν ἐνθουσιασμένος. Ὁ μάγειρος τοῦ εἶπε τότε : « Διὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὸν ζωμὸν αὐτόν, πρέπει νὰ λουσθῇς εἰς τὸν Εὐρώτα, ἀφοῦ γυμνασθῇς καὶ ἰδρώσῃς ».

Ὅλη ἡ ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο στρατιωτικὰ γυμνάσια. Ἐτρεχον, ἐπήδων, ἐμάνθανον στρατιωτικοὺς χοροὺς καὶ πολεμικὰ ὅπλα. Περίφημα ἦσαν τὰ στρατιωτικὰ ὅπλα τῶν Σπαρτιατῶν, « καλὰ διὰ νὰ ἐνθουσιάζουν τοὺς νέους, ὥστε νὰ περιφρονοῦν τὴν ζωὴν των », ὅπως ἔλεγον. Εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς οἱ Σπαρτιαῖται ἐσχημάτιζαν τρεῖς χοροὺς, τῶν γερόντων, τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν παιδιῶν. Ὁ χορὸς τῶν γερόντων ἑψάλλε πρῶτος :

— Ἡμεῖς ἡμεθα μίαν φορὰν γερά παλληκάρια.

Οἱ ἄνδρες ἀπήντων :

— Ἡμεῖς εἴμεθα τώρα. Ἄν θέλῃς, δοκίμασε.

Καὶ τὰ παιδιὰ προσέθετον :

— Ἡμεῖς θὰ γίνωμεν πολὺ καλύτεροι.

Δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ καταγίνωνται εἰς ὅ,τι δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὰ στρατιωτικά, εἰς τὸ ἐμπόριον π.χ., εἰς τὰς τέχνας, καὶ νὰ ἀσχολοῦνται μὲ πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κερδίζει κανεὶς χρήματα. Ἐπίσης δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς ξένους νὰ μένουν πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Σπάρτην, οὔτε εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ταξιδεύουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διὰ νὰ μὴ μάθουν οἱ πολῖται τὰς συνθηκὰς τῶν ἄλλων τόπων.

Ὁ Λυκοῦργος ἀπηγόρευε τὰ χρυσᾶ νομίσματα καὶ ἔκοψε σιδηρᾶ, τὰ ὅποια εἶχον πολὺ βάρος καὶ ὀλίγην ἀξίαν. Αὐτὸ ἐδυσκόλευε τὸ ἐμπόριον καὶ περιώριζε πολλὰς κακίας, τὴν κλοπὴν, τὴν φιλαργυρίαν, τὴν σπατάλην καὶ τὴν πολυτέλειαν.

Οἱ Σπαρτιαῖται δὲν ἐμάνθανον πολλὰ γράμματα. Δὲν ἀνέδειξαν

κανένα μεγάλο συγγραφέα ή καλλιτέχνην. Ἐσυνήθιζον ὁμως νὰ εἶναι σεμνοί, νὰ ὁμιλοῦν ὀλίγα καὶ νὰ ἐκφράζουν σπουδαίας σκέψεις μὲ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγωτέρας λέξεις καὶ μὲ κάποιαν εἰρωνείαν. Αὐτὸ ἦτο τὸ λακωνίζειν. Ὅταν κάποτε ἠρώτησαν ἓνα βασιλέα τῆς Σπάρτης πόσοι εἶναι ὅλοι οἱ Σπαρτιᾶται, μὲ σκοπὸν νὰ τὸν πειράξουν, ἐπειδὴ ἡ Σπάρτη εἶχε πάντοτε ὀλίγους κατοίκους, ἐκεῖνος ἀπήντησεν: Ἄρκετοί, διὰ νὰ σωφρονίσουν τοὺς κακοὺς.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἐδείκνυνον μεγάλον σεβασμὸν εἰς τοὺς γέροντας. Ὅταν κάποτε εἰς τοὺς Πανελληνίους ἀγῶνας εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον ἓνας γέρων καὶ δὲν εὗρισκε θέσιν νὰ καθήσῃ, οἱ περισσότεροι θεαταὶ ἤρχισαν νὰ γελοῦν καὶ νὰ τὸν πειράζουν. Οἱ Σπαρτιᾶται ὁμως τὸν ἐκάλεσαν καὶ τοῦ ἔδωκαν θέσιν. Οἱ θεαταὶ τότε ἐχειροκρότησαν καὶ ὁ γέρων εἶπε: « Ὅλοι οἱ Ἕλληνες γνωρίζουν τὸ καλόν, ἀλλὰ τὸ πράττουν μόνον οἱ Σπαρτιᾶται ».

Αἱ γυναῖκες

Εἰς τὴν Σπάρτην αἱ γυναῖκες εἶχον μεγάλην θέσιν. Οἱ ἄνδρες τὰς ἐσέβοντο καὶ ἤκουον τὴν γνώμην των.

Τὰ κορίτσια ἀνετρέφοντο ὅπως καὶ τὰ ἀγόρια. Ἐγυμνάζοντο καὶ αὐτά, ὅπως ἐκεῖνα, καὶ ἐφόρουσαν κοντὸν χιτῶνα, ὁ ὁποῖος ἐφθανεν ἕως τὰ γόνατα, διὰ νὰ κινοῦνται ἐλεύθερα. Ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ παρευρίσκοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας. Αὐτὸ ἔκαμνεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι εἶχον περιωρισμένας τὰς γυναῖκας.

Ἡ ἀνατροφή αὐτὴ ἔκαμνε τὰς Σπαρτιάτιδας δυνατὰς εἰς τὸ σῶμα καὶ γενναίας εἰς τὴν ψυχὴν. Ἦσαν ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν των. Πολλοὶ ἀπ' αὐτὰς ἔγιναν περίφημοι διὰ τὸν ἥρωισμόν των. Ὅταν μία ἄλλη Ἕλληνις εἶπεν εἰς μίαν Σπαρτιάτιδα: « Μόναί σεις αἱ Σπαρτιάτιδες ἐξουσιάζετε τοὺς ἄνδρας σας », ἐκείνη ἀπήντησε: « Διότι μόναί ἡμεῖς γεννώμεν ἄνδρας ».

Ὅταν αἱ μητέρες παρέδιδον τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱόν, ἔλεγον: « Ἡ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς », δηλαδὴ ἢ νὰ φέρῃς τὴν ἀσπίδα ὀπίσω νικητῆς ἢ νὰ σὲ φέρουν ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἐνδοξον νεκρόν. Ὅταν αἱ φίλοι παρηγόρουν τὴν μητέρα ἐνὸς ἐνδόξου στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε φονευθῇ εἰς τὴν μάχην, ἐκείνη εἶπε: « Μὴ ἀνησυχεῖτε. Ἡ Σπάρτη ἔχει πολλοὺς ὥσάν τὸν υἱόν μου ».

Αἱ Σπαρτιατίδες ἀνέτρεφον μὲ μεγάλην προσοχὴν καὶ φροντίδα τὰ τέκνα των. Εἶχον τόσῃν φήμῃν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὥστε πολλοὶ πλούσιοι καὶ βασιλεῖς ξένοι ἐλάμβανον γυναῖκας ἀπὸ τὴν Σπάρτην, διὰ νὰ ἀναθρέψουν καλὰ τὰ παιδιά των.

Ο ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ

Μὲ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐπιμονὴν οἱ Σπαρτιαῖται κατώρθωσαν νὰ ἔχουν τὸν καλύτερον πεζικὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ κυριώτερον σῶμα τοῦ Σπαρτιατικοῦ στρατοῦ ἦσαν οἱ ὀπλίται. Ὁ ὀπλίτης εἶχεν βαρύτατον ὀπλισμόν. Ἐφόρει πρῶτον τὴν περικεφαλαίαν, ἥ ὁποία προφυλάττει τὴν κεφαλὴν, τὸ πρόσωπον καὶ τὸν λαιμόν, ὀρειχάλκινον θώρακα, ὁ ὁποῖος προφυλάττει τὸ στήθος καὶ τὰ νῶτα, κνημίδας ἀπὸ δέρμα, αἱ ὁποῖαι προφυλάττουν τοὺς πόδας. Εἰς τὸ ἀριστερὸν χερὶ ἐκράτει μεγάλην στρογγύλην ἀσπίδα, ἥ ὁποία ἐπροστάτευεν ὅλον τὸ σῶμα. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἀμυντικὰ ὅπλα του. Τὰ ἐπιθετικὰ ὅπλα του ἦσαν μακρὸν δόρυ καὶ κοντὸν ξίφος.

Οἱ ὀπλίται παρετάσσοντο ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου, ὥστε ἡ δεξιὰ πλευρὰ ἐκάστου νὰ καλύπτεται ἀπὸ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς ἀσπίδος τοῦ παραστάτου. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐσχηματίζετο τεῖχος ἀπὸ ἀσπίδας.

Ἡ Σπαρτιατικὴ φάλαγξ ἦτο στερεώτατον σῶμα, τὸ ὁποῖον ἦτο δύσκολον νὰ δισπᾷσῃ ὁ ἐχθρός. Οἱ ὀπλίται ἐβάδιζον εἰς τὴν μάχην μὲ τὸν ἦχον αὐλοῦ καὶ ἐνεθουσιάζοντο ἀπὸ τὸ ἐμβατήριον ᾄσμα, τὸν παιᾶνα.

Ἐπὶ δύο αἰῶνας ὁ Σπαρτιατικὸς στρατὸς δὲν ἐνικήθη οὐδεμίαν φορὰν καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

● ΠΡΩΤΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ — ● ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ

Δυνατοὶ μὲ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου οἱ Σπαρτιαῖται προσέβαλον τοὺς γείτονάς των, διὰ νὰ πάρουν τοὺς ἀγρούς των, ἐπεὶ δὲ ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας των εἶχεν αὐξηθῇ καὶ ἐχρειάζοντο νέους κληρους. Ἔστρεψαν πρὸ πάντων τὰ βλέμματά των εἰς τὴν γείτονά των Μεσσηνίαν, ἥ ὁποία εἶχεν εὐφορώτατον ἔδαφος.

Ἐκαμαν σκληροὺς πολέμους με τοὺς Μεσσηνίους, οἱ ὅποιοι διήρκεσαν πολλὰ ἔτη, τὸν 8ον καὶ 7ον αἰῶνα π. Χ., καὶ ὠνομάσθησαν Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι.

Διηγοῦνται ὅτι εἰς τὸν πρῶτον πόλεμον με τοὺς Μεσσηνίους ἐνίκησαν οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἐκυρίευσαν μίαν σπουδαίαν πόλιν. Οἱ Μεσσήνιοι ὅμως ἐκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον, τὸ ὅποιον εἶχον εἰς ἀποκρημμον ὄρος, τὴν Ἰθώμην. Οἱ Σπαρτιᾶται περιεκύκλωσαν τὸ ὄρος καὶ ἐπερίμενον νὰ παραδοθοῦν οἱ ἐχθροὶ ἀπὸ τὴν πείναν.

Ἀρχηγὸς τῶν Μεσσηνίων ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους εὐγενεῖς, ὁ Ἀριστόδημος, ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ὁ Ἀριστόδημος ὅταν εἶδε τὸν κίνδυνον, ἔστειλε κρυφίως ἀνθρώπους εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, διὰ νὰ ἐρωτήσῃ τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ, διὰ νὰ σωθῇ ἡ Ἰθώμη.

Ἡ Πυθία ἀπήντησεν ὅτι πρέπει νὰ θυσιάσῃ μία κόρη ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ὁ Ἀριστόδημος διὰ νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του, ἀπέφασκε νὰ θυσιάσῃ τὴν θυγατέρα του. Οἱ Μεσσήνιοι ἔλαβον θάρρος, διότι ἐπίστευσαν ὅτι θὰ ἔχουν τὸν θεὸν μαζί των, ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ φρούριον καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Σπαρτιάτας, συνέλαβον τριακοσίους αἰχμαλώτους καὶ τὸν βασιλέα των.

Βραδύτερον ὅμως οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκησαν πάλιν τοὺς Μεσσηνίους. Ὁ Ἀριστόδημος ἀπηλπισμένος, διότι ἀδίκως ἐθυσίασε τὴν κόρην του, ἀπέθανεν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον της.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ — ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ — ΤΥΡΤΑΙΟΣ

Οἱ Μεσσήνιοι ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἔζησαν σκληροτάτην ζωὴν. Ἐπερίμεναν ὅμως τὴν στιγμήν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν Σπαρτιατικὸν ζυγόν.

Τὴν ἐπανάστασιν προητοίμασεν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐξέχοντας Μεσσηνίους, ὁ Ἀριστομένης, ὁ ὅποιος καὶ αὐτὸς ἦτο ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ἐπέτυχεν τὴν εὐκαιρίαν, ὅταν οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον φιλονικήσει μεταξὺ των, καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν καὶ ἄλλων γειτόνων, οἱ ὅποιοι ἐπίσης ἐμίσουν τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐγινε μεγάλη ἐπανάστασις. Οἱ Μεσσήνιοι ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν, τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν.

Μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν ὁ Ἀριστομένης ἔλαβε θάρρος καὶ

ἔκαμε κατορθώματα, τὰ ὅποια τὸν ἐδόξασαν. Εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Σπάρτης. Κατώρθωσε μάλιστα μίαν νύκτα νὰ εἰσέλθῃ κρυφίως εἰς τὴν πόλιν, νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ νὰ κρεμάσῃ ἐντὸς αὐτοῦ μίαν ἀσπίδα, τὴν ὁποίαν εἶχε κυριεύσει ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐπάνω εἰς τὴν ἀσπίδα εἶχε γράψῃ : « Ὁ Ἀριστομένης ἀφιερώνει εἰς τὴν θεὰν Ἀθηνᾶν τὴν ἀσπίδα ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν Σπαρτιατῶν ».

Λέγουں ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἠρώτησαν τὸν θεὸν τί ἔπρεπε νὰ κάμουν, καὶ ἐκεῖνος τοὺς συνεβούλευσε νὰ ζητήσουν στρατηγὸν ἀπὸ

Σπαρτιάται ὀπλίται.

τοὺς Ἀθηναίους. ● Ἰ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ τοὺς πειράξουν, ἔστειλαν ὡς στρατηγὸν ἕνα χωλόν, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Τυρταῖος. Ἀλλ' ὁ Τυρταῖος εἶχε σπουδαῖον χάρισμα. Ἔκαμε πολεμικὰ τραγούδια, μὲ τὰ ὅποια ἠλέκτριζε τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐν ἀπ' αὐτὰ ἀρχίζει :

« Τί τιμὴ στὸ παλληκάρι, ὅταν πρῶτο στὴ φωτιὰ σκοτωθῇ γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὴ σπάθα στὴ δεξιὰ ».

● Ἰ Σπαρτιάται, ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὰ ᾄσματα, ὤρμησαν ἐναντίον τῶν Μεσσηνίων, τοὺς ἐνίκησαν, συνέλαβον τὸν Ἀριστομένη αἰχμάλωτον καὶ τὸν ἐκρήμνισαν εἰς ἓν βράθρον.

‘Ο Ἀριστομένης ἔπεσεν ἐπάνω εἰς ἄλλα πτώματα καὶ δὲν ἐφονεύθη. Ἐνῷ ὁμῶς ἐπερίμενε νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πείναν, παρετήρησε μίαν ἀλώπεκα πλησίον του νὰ γυρίζει εἰς τὸ βάραθρον. Τὴν παρηκολούθησε καὶ εἶδε τὴν ὁπὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθεν. Ἐπλάτυνεν αὐτὴν καὶ κατάρθωσε νὰ διαφύγῃ.

Ἡ παρουσία του εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μεσσηνίων ἔδωσε νέαν ζωὴν εἰς αὐτοὺς. Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν, ἐπεκράτησαν ὁμῶς οἱ Σπαρτιάται. Ἀπηλιπισμένος τότε ὁ ἥρωας τῶν Μεσσηνίων ἔλαβε μαζί πολλοὺς συμπατριώτας του καὶ ἔφυγε μακρὰν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ κάμῃ ἀποικίαν εἰς ξένην χώραν.

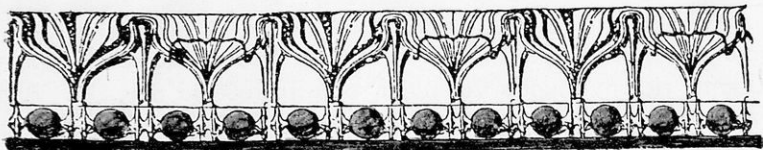
Οἱ Μεσσηνιοὶ διεσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη. Ἄλλοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἄλλοι ἐφθασαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἔκτισαν ἐκεῖ τὴν σπουδαίαν πόλιν Μεσσηνίαν, ἡ ὁποία ὑπάρχει ἀκόμη καὶ σήμερον. Ὅσοι ἔμειναν εἰς τὴν πατρίδα των ἔγιναν εἰλωτες τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγρούς, τοὺς ὁποίους ἐξουσίαζον τώρα οἱ κατακτηταί.

Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Δυνατώτεροι τώρα μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσσηνίας οἱ Σπαρτιάται ὑπεχρέωσαν σχεδὸν ὅλους τοὺς Πελοποννησίους νὰ γίνουν σύμμαχοί των.

Πολλὰ κράτη καὶ λαοὶ τῆς Πελοποννήσου, οἱ Ἀρκάδες, οἱ Ἡλεῖοι, ἡ Κόρινθος καὶ ἄλλα, ἔξω τοῦ ἰσθμοῦ τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Αἰγίνα εἰσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Σπάρτης. Συνεφώνησαν κάθε κράτος νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του, ἀλλὰ νὰ ἀκολουθοῦν τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὸν πόλεμον. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθη ἡ Πελοπονησιακὴ συμμαχία, τὴν ὁποίαν διηύθυνε συμβούλιον ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν συμμάχων (βος αἰών).

Ἡ συμμαχία ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ ὠφέλησε πολὺ τὴν Ἑλλάδα. Πρώτην φορὰν ἑλληνικὰ κράτη εἶχον ἐνωθῇ καὶ ἀνεγνώρισαν ἓνα ἀρχηγόν. Αἱ φιλονικίαι καὶ οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν μικρῶν κρατῶν τῆς Πελοποννήσου ἔλειψαν καὶ ὅταν ἀργότερον παρουσιάσθῃ φοβερός κίνδυνος διὰ τὴν Ἑλλάδα, οἱ Πέρσαι, ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία εἶχε, διὰ νὰ τοὺς πολεμήσῃ, μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΑΘΗΝΑΙ

ΚΟΔΡΟΣ - ΣΟΛΩΝ - ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ - ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ

Η ΑΤΤΙΚΗ

Τὸ δεύτερον σημαντικὸν κράτος τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Ἀττικὴν.

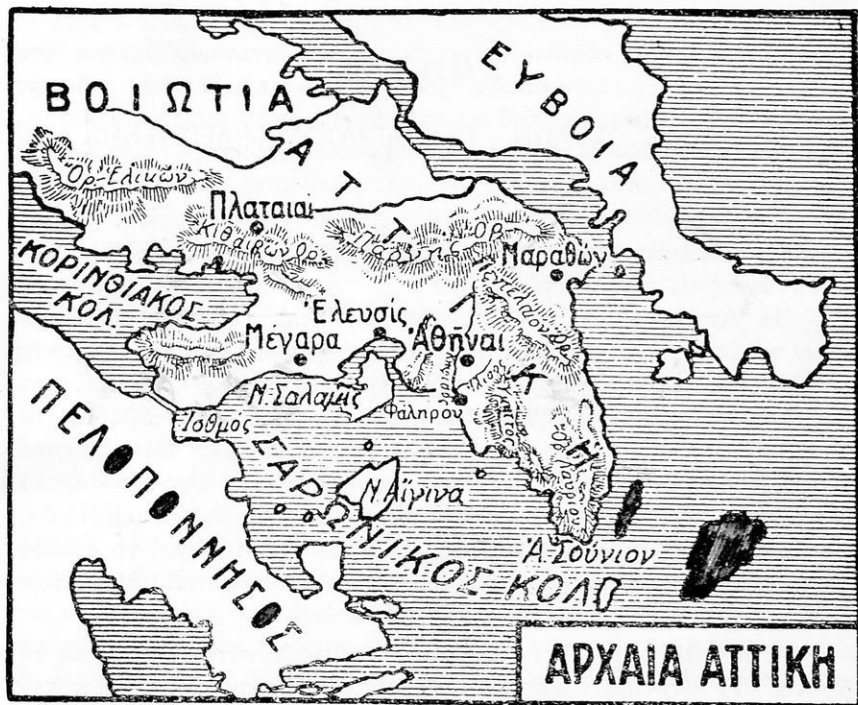
Ἡ Ἀττικὴ εἶναι μικρὰ χερσόνησος, τῆς ὁποίας τὸ ἥμισυ σκεπάζουν τὰ βουνά. Ἡ χώρα παρουσιάζει τὰ γνωρίσματα τῆς ἐλληνικῆς γῆς εἰς δυνατώτερον βαθμόν, τὴν μεγάλην ποικίλιαν καὶ τὸν συνδυασμὸν τοῦ βουνοῦ, τῆς πεδιάδος καὶ τῆς παραλίας. Τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς δὲν εἶναι πολὺ ὑψηλά, ἀλλὰ πολὺ γραφικὰ καὶ ἡμερὰ καὶ ἔχουν ἔνδοξα ὀνόματα. Ἡ Πάρνης καὶ ὁ Κιθαίρων εἶναι τὰ σύνορα πρὸς τὴν Βοιωτίαν, πρὸς ἀνατολὰς ὑψώνεται ὁ Ὑμηττός, ὀνομαστός διὰ τὸ μέλι του, καὶ τὸ Πεντελικόν, τὸ ὁποῖον ἔκρυπτεν εἰς τὰ σπλάχνα του τὸ εὐγενικὸν ὕλικόν τῶν ἀθηναϊκῶν ἀγαλμάτων.

Αἱ πεδιάδες τῆς Ἀττικῆς εἶναι μικραὶ κοιλότητες ἀνάμεσα εἰς τὰ βουνά. Ἡ Ἀττικὴ ἔθεωρεῖτο πάντοτε ὡς ὀλίγον εὐφορος, ὡς λεπτόγεως, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν ἔγινεν ἀρκετὰ παραγωγικὴ. Εἰς τοὺς λόφους ἤκμαζεν ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἐλαία, τὸ ἀγαπημένον δένδρον τῶν Ἀθηναίων.

Τέλος ἡ πολυσχιδὴς παραλία τῆς Ἀττικῆς ἔχει πολλοὺς ὅρμους ἀσφαλεῖς, οἱ ὅποιοι εἶναι δυνατόν νὰ μεταβληθοῦν εἰς λιμένας. Ἀγρόται κατ' ἀρχὰς οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς κατέβησαν ἀργότερον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἐξαίρετοι ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι. Ἡ Ἀττικὴ εἶχε δύο πρωτευούσας, μίαν μεσογειακὴν, τὰς Ἀθήνας, καὶ μίαν

παραλιακήν, τὸν Πειραιᾶ. Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν μικρὰν χώραν, ἦτο ἡ τοποθεσία της. Ἡ Ἀττικὴ ἀπλώνεται εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ φαίνεται προωρισμένη νὰ ἐξουσιάζῃ τὸν θαλάσσιον δρόμον, ὁ ὁποῖος φέρει πρὸς τὴν Θράκην, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κρήτην.

Τὸ κλίμα τῆς Ἀττικῆς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦτο πολὺ

ἡπιώτερον. Ὁ δυτικὸς ἄνεμος πνέων ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐδρόσιζε τὸ θέρος καὶ ἐθέρμαινε τὸν χειμῶνα. Τὰ βουνὰ ἦσαν σκεπασμένα ἀπὸ δάση καὶ δύο ποταμοί, ὁ Ἰλισθός καὶ ὁ Κηφισός, εἶχον πολὺ περισσότερον ὕδωρ. Οἱ ποιεταὶ ἐξύμνησαν τὸ δροσερὸν ρεῦμα τοῦ Κηφισοῦ καὶ τὰ πράσινα φυλλώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἀηδὼν ἐπιθύριζε τὸ παθητικὸν της ἄσμα, καθὼς καὶ τὸ γλυκὺ κλίμα, τὸν λεπτὸν ἀέρα καὶ τὸν διαυγέστατον οὐρανὸν τῆς πατρίδος των. Εἰς

ένα δράμα τοῦ Εὐριπίδου ὁ χορὸς ψάλλει: Καλότυχοι οἱ Ἀθηναῖοι. Ζοῦν μέσα εἰς λαμπρότατον ἄερα. Εἰς τὸν τόπον αὐτὸν ἡ ξανθὴ Ἀρμονία ἐγέννησε τὰς ἑννέα Μούσας.

● Ι ΑΘΗΝΑΙΟΙ

Οἱ Σπαρτιῆται ἐλάτρευαν τὸν θεὸν τοῦ πολέμου, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάτρευαν ἐκτὸς αὐτοῦ τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν θεὰν τῆς σοφίας, δηλαδὴ τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Διὰ τοῦτο μεγαλυτέρα δόξα στεφανώνει τὰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι παρέστησαν μὲ ἕνα ὥραϊον

Σκηνὴ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γεωργῶν.

Παραστάσεις ἐπὶ ἀγγείων.

Εἰς τὴν πρώτην ὁ γεωργὸς διευθύνει τὸ ἄροτρον, ἀριστερὰ ὁ ἐργάτης διαλύει βῶλους, δεξιὰ δύο σπορεῖς. Εἰς τὴν δευτέραν πρῶτος ἀριστερὰ ὁ ἐπόπτης τῆς ἐργασίας, πιθανὸν ὁ ἰδιοκτῆτης, ἅμαξα μὲ δύο ἄμφορεῖς, δεξιὰ ἄροτρον καὶ σπορεῖς.

μῦθον τὴν λατρείαν των εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους, τὸν καιρὸν τῶν βασιλείων, ὅταν μόλις εἶχε κτισθῇ ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων, δύο δυνατοὶ θεοί, ὁ Ποσειδῶν, ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας, ἐφιλονίκησαν ποῖος θὰ ἐξουσιάσῃ τὴν Ἀττικὴν καὶ θὰ δώσῃ τὸ ὄνομά του εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Ποσειδῶν ἐπρύπῃσε μὲ τὴν τρίαινάν του τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἔκαμε νὰ πηδῇσῃ μία πλουσία πηγὴ. Ἡ Ἀθηνᾶ ἐκτύπησε μὲ τὸ δόρυ τῆς τὸν ἴδιον βράχον καὶ ἔκανε νὰ φυτρώσῃ μία ἐλαία. Αὐτὰ θὰ ἦσαν τὰ δῶρα τοῦ καθενὸς διὰ τὴν Ἀττικὴν, ἂν ἐγένετο ἰδική του. Ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ λύσουν μόνοι τὴν διαφορὰν των, προσεκάλεσαν κοιτὰς τοὺς ἄλλους θεοὺς, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν τὸ δίκαιον εἰς

τὴν Ἀθηνᾶν, διότι ἐθεώρησαν ὡς πολυτιμότερον δῶρον τὴν ἐλαίαν. Ἀπὸ τότε ἡ Ἀθηνᾶ ἔμεινε κυρία τῆς Ἀττικῆς, ἔδωσε τὸ ὄνομά της εἰς τὴν πόλιν καὶ ἔγινε προστάτις τῶν Ἀθηνῶν.

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ — ΑΘΗΝΑΙ

Οἱ Δωριεῖς δὲν κατάρθωσαν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἡ ὁποία διετήρησε τοὺς παλαιούς κατοίκους της καὶ τὸν παλαιὸν πολιτισμὸν της. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν ἀπὸ τοὺς παλαιότερους Ἕλληνας, ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ συγγενεῖς τῶν Ἰώνων τῆς Μ. Ἀσίας, Ἰωνες καὶ αὐτοί. Γεωργοὶ εἰς τὴν ἀρχήν, κατέβησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Τὸ κλίμα τοὺς ἔκαμε ζωηρούς, ἐνεργητικὺς καὶ ἐλέπτυνεν τὴν καλαισθησίαν των εἰς βαθμὸν ἀξιοθαύμαστον. Τὰ ταξίδια τοὺς ἔκαμαν τολμηροὺς καὶ περιέργους νὰ μάθουν καὶ νὰ προσδεύσων.

Δὲν ἦσαν πάρα πολλοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, τὸ πολὺ 150 - 200 χιλιάδες. Οἱ ὀλίγοι ὅμως αὐτοὶ ἄνθρωποι τὸν παλαιότατον ἐκείνον καιρὸν ἔκαμαν θαυμαστὰ ἔργα, τὰ ὁποία κατέστησαν ἀθάνατον τὸ ὄνομά των.

Εἰς τὸ μέσον τῆς μεγαλυτέρας πεδιάδος ὑπῆρχεν εἰς λόφος, ὀχυρὸς ἐκ φύσεως, ὁ ὁποῖος ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ φρούριον, ἀπαραίτητον διὰ κάθε κράτος. Εἰς τὴν παραλίαν ἦσαν διάφοροι καλοὶ λιμένες.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὠχύρωσαν τὸν λόφον καὶ ἔκαμαν τὸ περίφημον φρούριόν των, τὴν Ἀκρόπολιν. Κάτω ἀπὸ τὸ φρούριον ἔγινεν ἡ ἀγορά. Ἐκεῖ ἤρχοντο νὰ πωλήσουν καὶ νὰ ἀγοράσουν ἀπὸ ὅλην τὴν Ἀττικὴν. Πέριξ τῆς ἀγορᾶς ἔκτισαν κατοικίας καὶ σιγὰ - σιγὰ ἔγινεν ὁλόκληρος πόλις, αἱ Ἀθῆναι.

Εἰς τὴν παραλίαν ἤρχισαν νὰ ἀναπτύσσωνται σπουδαῖοι λιμένες, πρῶτον τὸ Φάληρον καὶ πολὺ βραδύτερον ὁ Πειραιεύς, ὁ ὁποῖος ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔγινε μεγάλη πόλις.

Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν εἶχον δύο πρωτεύουσας, μίαν εἰς τὴν ξηρὰν, τὰς Ἀθήνας, καὶ μίαν εἰς τὴν θάλασσαν, τὸν Πειραιᾶ.

ΘΗΣΕΥΣ

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευον ὅτι ἰδρυτὴς τοῦ κράτους των ἦτο ὁ

Θησεύς, τὸν ὁποῖον ἐλάτρευσαν ὡς ἥρωα καὶ διηγήθησαν δι' αὐτὸν πολλοὺς μύθους. Ἔλεγον ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ὅτι ἔκαμε θαυμάσια ἔργα, ἐκαθάρισε τὴν χώραν ἀπὸ τοὺς ληστὰς καὶ ἀπῆλλαξε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν φόρον τῶν ἑπτὰ νέων καὶ ἑπτὰ νεανίδων, τὸν ὁποῖον ἐπλήρωναν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα.

Ὁ Θησεύς εἶναι ἥρωας τῆς Ἀττικῆς. Διαφέρει ἀπὸ τὸν ἥρωα τῶν Δωριέων, τὸν Ἡρακλέα, διότι, ἐνῶ ἐκεῖνος ἔκαμνε τὰ κατορθώματά του κυρίως μὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν τόλμην, ὁ Θησεὺς δὲν ἦτο μόνον δυνατὸς καὶ τολμηρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐξυπνος καὶ ἐφευρετικὸς.

Ὁ Θησεύς ἐμεγάλωσε τὰς Ἀθήνας. Ὑπεχρέωσε τοὺς εὐγενεῖς νὰ

Τρύγος.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Εἰκὼν εὐθυμογραφική. Οἱ Σεληνοὶ τρυγοῦν τὴν κληματαρίαν, κόπτουν τὰ σταφύλια καὶ τὰ θέτουν εἰς τὰ καλάθια. Εἰς τὸ μέσον ἑνὸς Σεληνὸς πατεῖ τὰ σταφύλια καὶ τὸ γλεύκος τρέχει εἰς δοχεῖον.

ἀφήσουν τὰ χωρία, ὅπου ἔζων ἕως τότε πλησίον τῶν κτημάτων των, καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν περίξ τῆς Ἀκροπόλεως. Τοῦτο ὠνόμασαν συνοικισμόν. Ἀπὸ τότε ἤρχισαν νὰ μεγαλύνουν αἱ Ἀθηναί.

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΟΔΡΟΣ

Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν σκληρὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς Δωριεῖς, διὰ νὰ σώσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οἱ Δωριεῖς, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὴν Λακωνικὴν, ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων

διὰ νὰ ἀρπάσουν τὴν χώραν των. Βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων τότε ἦτο ὁ Κόδρος.

Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον ὅτι οἱ Δωριεῖς διῆλθον τὸν Ἰσθμόν, ἔστειλαν εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν νὰ ἐρωτήσουν τὸν Ἀπόλλωνα. Ἡ Πυθία ἀπήντησε: «Θὰ νικήσῃ ὁ στρατός, τοῦ ὁποίου θὰ φονευθῇ ὁ βασιλεὺς». Ὅταν ἔμαθεν αὐτὸ ὁ Κόδρος, ἀπεφάσισε νὰ θυσιασθῇ διὰ τὴν πατρίδα του. Ἐφόρεσεν ἐνδύματα χωρικοῦ, ἐπῆγε πλησίον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἤρχισε νὰ κόπτῃ ξύλα. Ἐνας στρατιώτης τὸν διέταξε νὰ φύγῃ. Ὁ Κόδρος δὲν ὑπήκουσε καὶ ὁ στρατιώτης τὸν ἐφόνευσεν.

Οἱ Δωριεῖς ἅμα ἔμαθον ὅτι ἐφονεύθη ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων, ἐφοβήθησαν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸν τόπον των. Αἱ Ἀθηναὶ ἐσώθησαν. Ἀπὸ τότε οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ τιμῇσουν τὸν Κόδρον, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ κάμουν ἄλλον βασιλέα καὶ τὴν ἐξουσίαν ἔδωσαν εἰς διαφόρους ἄρχοντας.

Αἱ ΤΑΡΑΧΑΙ

Αἱ Ἀθηναὶ λοιπὸν τὸν παλαιότερον καιρὸν εἶχον βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἐκυβέρνην τὸ κράτος μαζί με τοὺς εὐγενεῖς. Οἱ βασιλεῖς εἶχον ἐν συμβούλιον εὐγενῶν, τὸ ὅποιον ἐλέγετο Ἀρειος Πάγος. Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ὁμοίαζε μετὰ τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης καὶ ὁ Ἀρειος Πάγος εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο ὅ,τι ἡ Γερουσία εἰς τὴν Σπάρτην.

Βραδύτερον οἱ εὐγενεῖς κατήργησαν τὸν βασιλέα καὶ ἐκυβέρνησαν μόνοι. Ἀντὶ ἐνὸς βασιλείως διώρισαν ἐννέα ἄρχοντας, οἱ ὅποιοι ἐμοιράσθησαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως. Ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ ἐκλέγουν κατ' ἔτος νέους ἄρχοντας.

Ὅταν ὅμως ἐπλούτησαν οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ ἔμποροι, δὲν ἤθελον νὰ ἀφήσουν τοὺς εὐγενεῖς νὰ κυβερνοῦν μόνοι των καὶ ὅπως ἤθελον. Ἀλλὰ καὶ οἱ τεχνῖται καὶ γενικῶς οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος, ὁ λαὸς ὅπως λέγομεν, ἤρχισαν νὰ ἀναμειγνύωνται εἰς τὰ πολιτικὰ ζητήματα.

Ὁ λαὸς εἶχε πολλὰ παράπονα ἐναντίον τῶν εὐγενῶν, διότι ἦσαν ἐγωισταί, σκληροὶ καὶ φιλοχρήματοι. Οἱ γεωργοὶ τὸν καιρὸν τῆς κακῆς ἐσοδείας, οἱ τεχνῖται τὸν καιρὸν τῆς ἀνεργίας, ἔδανει-

ζοντο χρήματα ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Οἱ νόμοι ὅμως ἦσαν σκληροί. Ἄν δὲν κατώρθωνον νὰ πληρώσουν τὸ χρέος των, οἱ δανεισταὶ εἰ-
χον τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς φυλακίσουν ἢ καὶ νὰ τοὺς πωλήσουν
ὡς δούλους. Ἦρχισαν λοιπὸν νὰ γίνωνται ταραχαὶ καὶ ἐμφύλιοι
πόλεμοι.

Ο ΔΡΑΚΩΝ

Ὁ λαὸς ἐζήτησε νὰ γίνουν γραπτοὶ νόμοι, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα
μέρη τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ μὴ δικάζουν οἱ εὐγενεῖς ὅπως ἤθελον
καὶ ἐπιβάλλουν ποινὰς κατὰ τὴν ὀρεξίν των. Οἱ εὐγενεῖς ἀνέθεσαν εἰς
ἓνα ἀπὸ τὴν τάξιν των, τὸν Δράκοντα, νὰ γράψῃ νόμους (621π. Χ.).

Ὁ Δράκων ἀνέγραψε τὰς παλαιὰς συνθηκὰς καὶ τὰς παρουσία-
σεν ὡς γραπτοὺς νόμους. Δικαίωμα πολίτου ἔδιδεν, ὅπως καὶ πα-
λαιότερον, εἰς τοὺς «ὅπλα παρεχομένους», δηλαδὴ εἰς
ὅσους εἶχον τὴν τιμὴν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ὑπερασπίζωνται μὲ τὰ ὅπλα
των τὴν πατρίδα. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ δὲν εἶχον τότε οἱ πολὺ πτωχοί,
ποὺ ἐλέγοντο *θηῆτες*, καὶ οἱ δοῦλοι.

Οἱ νόμοι αὗτοι ἐγίναν περίφημοι διὰ τὴν αὐστηρότητά των, ὅσον
καὶ ἂν ἦσαν ἐπιεικέστεροι ἀπὸ τὴν παλαιότεραν νομοθεσίαν. Οἱ με-
ταγενέστεροι Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι εἶχον νόμους πολὺ ἐπιεικεῖς, ἐτρό-
μαξαν ἀπὸ τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων τοῦ Δράκοντος καὶ ἔλεγον
ὅτι τοὺς ἔγραψε μὲ αἶμα. Δι' αὐτὸ καὶ σήμερον «Δρακόντειος νόμος»
σημαίνει κάτι πολὺ αὐστηρὸν καὶ σκληρόν.

Τοὺς νόμους τοὺς ἐχάραξεν ἐπάνω εἰς πλάκας ἀπὸ λίθον, τὰς ὁ-
ποίας ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν ἀγοράν, διὰ νὰ τοὺς βλέπουν ὅλοι. Αὐτὸ
βέβαια ἦτο μία σοβαρὰ πρόοδος, ἐπειδὴ ὅμως αἱ παραχωρήσεις,
τὰς ὁποίας ἔκαμεν ὁ Δράκων μὲ τοὺς νόμους του, ἦσαν ὀλίγαι, αἱ
ἀφορμαὶ τῆς ἀγανακτήσεως καὶ τῶν ἐπαναστάσεων δὲν ἔπαυσαν.

ΚΥΛΩΝ

Τὴν δυσαρέσκειαν αὐτὴν τοῦ λαοῦ ἠθέλησε νὰ ἐκμεταλλευθῇ ἓνας
εὐγενὴς ὀνομαζόμενος Κύλων, διὰ νὰ ἀρπάξῃ τὴν ἐξουσίαν. Ἡ
ἐπανάστασις του ἀπέτυχεν, ἀλλ' ἐχύθη πάλιν αἶμα. Αἶμα ἐπίσης
ἐχύνετο εἰς τοὺς μακροὺς ἀγῶνας διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀπαραιτή-

του διὰ τὰς ναυτικὰς Ἀθήνας νήσου Σαλαμίνας, τὴν ὁποίαν διεξεδίκουν τὰ Μέγαρα. Ὅλα αὐτὰ ἐμεγάλωσαν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ. Ἡ κατάστασις ἐγίνε πολὺ κρίσιμος.

● ΣΟΛΩΝ

Αἱ παραχαῖ ἐξηκολούθησαν, ἀλλ' ἡ ἀπολυταρχία τῶν εὐγενῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διαιωνισθῇ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Αἱ ἀντιμαχόμεναι μερίδες συνεννοήθησαν καὶ ἐξέλεξαν τὸν Σόλωνα ἄρχοντα μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν νὰ κανονίσῃ τὰς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας (594).

Ὁ Σόλων κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ πατὴρ του ἐξώδευσε, φαίνεται, τὴν περιουσίαν του εἰς ἔργα φιλανθρωπίας. Ὁ Σόλων ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ ἔμπορος καὶ νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου ἐγνώρισε τὰ πολιτικὰ συστήματα καὶ τὴν σοφίαν τῶν λαῶν αὐτῶν.

Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας, κατέκτησε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ μὲ τὴν σοφίαν του, μὲ τὰ φυσικὰ χαρίσματα τῆς καλωσύνης καὶ μὲ τὰ ὠραῖα ποιήματα, περὶ ἔκαμνε, διὰ νὰ συμβουλεύῃ τοὺς συμπολίτας του. Ἐνα σπουδαῖον ἐπεισόδιον, ἡ ἀνάκτησις τῆς Σαλαμίνας, κατέστησεν ἔνδοξον τὸ ὄνομά του.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον μακρὸν πόλεμον μὲ τοὺς Μεγαρεῖς, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἀφῆρσαν τὴν ἀπαραίτητον εἰς τὰς ναυτικὰς Ἀθήνας νήσον Σαλαμίνα. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαθαν τόσα πολλά, ὥστε ἀπελπισθέντες ἔθεσαν αὐστηρὸν νόμον νὰ μὴ ὀμιλήσῃ πλέον κανεὶς διὰ τὴν Σαλαμίνα. Ὁ Σόλων ὁμως δὲν ὑπέφερε τὴν ἐντροπὴν νὰ βλέπῃ τὴν ὠραίαν νήσον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Προσεποιήθη τὸν τρελλόν, παρουσιάσθη εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἀπήγγειλε πατριωτικώτατον ποίημα : « Πᾶμε στὴ Σαλαμίνα νὰ πολεμήσωμε γιὰ τὸ περιπόθητον νησί, νὰ ξεπλύνωμε τὴ ντροπὴ ».

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνθουσιάσθησαν, ἔλαβον ἀμέσως τὰ ὅπλα καὶ ὤρμησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ἐνίκησαν τοὺς Μεγαρεῖς καὶ ἐπῆραν ὀπίσω τὴν νήσον.

Πατριωτικὸν ποίημα τοῦ Σόλωνος περὶ τῆς Σαλαμίνας.
ΣΕΙΣΑΧΘΕΙΑ

Ὁ Σόλων ἤρχισε τὸ ἔργον του μὲ μίαν τολμηρὰν πράξιν. Διέ-

κρίθησαν οἱ ἄνθρωποι τῆς Σαλαμίνας. Ἐκείνη ἡμέρα ἐπὶ τῇ Σαλαμίνι, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν τοὺς Μεγαρεῖς καὶ ἐπῆραν τὴν νήσον.

ταξε γενικὴν παραγραφὴν τῶν χρεῶν καὶ ἀπηγόρευσε νὰ πωλοῦνται εἰς τὸ ἐξῆς οἱ ἀνθρωποὶ ὡς δοῦλοι διὰ τὰ χρεῖα τῶν.

Εἰς τὴν παλαιότεραν ἐκείνην ἐποχὴν ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια οἱ πτωχοὶ νὰ δανεῖζωνται μὲ βαρεῖς τόκους καὶ μὲ ἐνέχυρον τὸ πρόσωπὸν τῶν. Ὅταν ὁ δανεισθεὶς δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος του, ἐπωλεῖτο ὁ ἴδιος καὶ τὰ τέκνα του ὡς δοῦλοι.

Ὁ νόμος, ἐπεὶδὴ ἀπέσυρε τὰ βάρη τῶν πτωχῶν, ὠνομάσθη «σεισάχθεια» καὶ εἶναι τὸ σημαντικώτερον μέτρον εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΠΡΟ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΣ

Αἱ κυριώτεραι ἐξουσίαι ἦσαν τότε εἰς τὰς Ἀθήνας αἱ ἐξῆς :

1ον) Ὁ Ἄρειος Πάγος, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶχον χρηματίσει ἐπιτυχῶς ἄρχοντες. Τὸ κυριώτερον ἔργον τοῦ Ἀρείου Πάγου ἦτο νὰ ἐπιβλέπῃ διὰ τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ νὰ τιμωρῇ τοὺς παραβάτας. Ἦτο ὁ φύλαξ τῶν νόμων.

2ον) Ἡ βουλὴ τῶν 400 ἀποτελουμένη ἀπὸ τετρακκοσίους βουλευτάς, ἑκατὸν ἐξ ἐκάστης τῶν τεσσάρων τάξεων.

3ον) Ἡ ἀρχὴ τῶν 9 ἀρχόντων, ἦτοι ὁ ἄρχων, ὁ πολέμαρχος, ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἐξ θεσμοθέται. Τὴν μεγαλυτέραν πολιτικὴν ἐξουσίαν εἶχεν ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ἀρχόντων τούτων. Καὶ ἐπεὶδὴ ἡ ἐξουσία τῶν διήρκει ἐν ἔτος, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχοντος ἐπωνομάζετο τὸ ἔτος καὶ ὁ ἄρχων αὐτὸς ὠνομάσθη διὰ τοῦτο ἀργότερον ἐπώνυμος ἄρχων.

4ον) Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἦτοι τὸ μέρος ὅπου συνηθοῦριζοτο ὁ λαὸς καὶ ἐλάμβανεν ἀποφάσεις.

Οἱ πολῖται διηροῦντο εἰς τέσσαρας τάξεις. Αἱ τάξεις αὗται ἦσαν :

α) Οἱ πεντακοσιομέδιμνοι, δηλαδὴ οἱ ἔχοντες ἐτήσιον εἰσόδημα τοῦλάχιστον πεντακοσίου μεδίωνος, πεντακόσια κιλὰ σίτου ἢ ἀνάλογον ποσὸν ξηρῶν ἢ ὑγρῶν προϊόντων, οἴνου, ἐλαίου κτλ.

β) Οἱ τριακοσιομέδιμνοι, οἱ ἔχοντες ὀλιγωτέρους τῶν 500 καὶ περισσοτέρους τῶν 300 μεδίωνων ἀπὸ τὰ αὐτὰ προϊόντα.

γ) Οἱ ζευγῖται, οἱ ἔχοντες ὀλιγωτέρους τῶν τριακοσίων καὶ περισσοτέρους τῶν διακοσίων μεδίωνων εἰσόδημα καὶ

δ) Οἱ θῆτες, οἱ ὁποῖοι μικρὰν μόνον ἢ οὐδεμίαν περιουσίαν εἶχον.

Ὅλαι αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι καὶ ἡ διαίρεσις τῶν πολιτῶν εἰς 4

τάξεις υπήρχον καὶ πρὸ τοῦ Σόλωνος. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἔως τότε τὰ πρόσωπα διὰ τὰς ἀρχὰς ἐξέλεγον οἱ ἴδιοι οἱ πλούσιοι ἀπὸ τὴν τάξιν των καί, ὅπως ἦτο φυσικόν, αἱ ἀρχαὶ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδικῶν των κυρίως συμφερόντων.

ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΣ

Ἡ μεγάλη ὑπηρεσία τοῦ Σόλωνος εἶναι ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἐπέ-
τυχε τὸ δύσκολον κατόρθωμα νὰ εὕρῃ τὴν μέσσην ὁδόν.

Χωρὶς νὰ καταργήσῃ τὰς κοινωνικὰς διακρίσεις ἔδωκε τόσα δικαιώματα εἰς τὸν λαόν, ὅσα ἐχρειάζοντο διὰ νὰ ἐλέγχῃ καὶ συγκρα-
τῇ τοὺς ἄρχοντάς του ἀπὸ παρεκτροπᾶς. Ὁ ἴδιος λέγει εἰς ἓνα ποίημά του : « ἐστάθηκα εἰς τὸ μέσον τῶν διαμαχομένων περιβαλὼν ἀμφο-
τέρους μὲ ἰσχυρὰν ἀσπίδα ».

Ὅλαι αἱ τάξεις συμμετεῖχον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ εἶχον τώρα δικαίωμα νὰ ἐκλέξουν τοὺς ἄρχοντάς των. Ἡ τελευταία τάξις δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγεται εἰς τὰς ἀρχὰς, ἀλλ' ἦτο συγ-
χρόνως ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ τὰς στρατιωτικὰς ὑπο-
χρεώσεις.

Ἡ φορολογία ἀνῆκεν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Καὶ πρῶτος ὁ Σόλων ἐπενόησε καὶ ἐφήρμοσε τὸ μέτρον τῆς ἀναλογικῆς φορολογίας. Ἐκτὸς τούτου εἰς τὰς πλουσιωτέρας τάξεις ἀνετέθησαν ὡς τιμητικὰ ἀξιώματα μερικαὶ δαπανηραὶ δημόσιαι ὑπηρεσίαι, ὅπως ἡ συντή-
ρησις πλοίου ἐν καιρῷ πολέμου, ἡ ὀργάνωσις ἑορτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο *λεϊτουργίαι*.

Εἰς τὸν στρατὸν οἱ ζευγῖται ἐστρατεύοντο ὡς ὀπλίται προμη-
θεύμενοι δι' ἐξόδων των τὸν βαρὺν ὀπλισμόν, αἱ δὲ δύο ἀνώτεροι τάξεις ἔτρεφον ἵππον, διὰ νὰ στρατεύωνται ὡς ἵππεῖς. Αὐτὸ ἀπετέ-
λει περισσότερον τιμητικὴν διάκρισιν καὶ δικαίωμα παρὰ ὑπο-
χρέωσιν. Οἱ θῆτες μόνον ὡς ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι ἠδύναντο νὰ λαμ-
βάνουν μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν.

Δὲν διεσώθησαν ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος, εἰς τὴν μνήμην ὅμως τῶν ἐπερχομένων γενεῶν διετηρήθη πάν-
τοτε τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὸς μὲ τὴν νομοθεσίαν του ἔθεσε τὰ θεμέλια, διὰ νὰ σχηματισθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ καλυτέρα κοινωνία τῆς ἀρ-
χαϊότητος.

Τώρα ὁ Σόλων ἐτιμᾶτο ὡς γενναῖος στρατηγός, μέγας ποιητής καὶ σοφὸς νομοθέτης. Ἐθεωρήθη ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφούς. Ἡ φήμη του ἐφθασε καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος.

ΣΟΛΩΝ ΚΑΙ ΚΡΟΪΣΟΣ

Ὁ Σόλων εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους νομοθέτας τοῦ κόσμου. Ἔκαμε καλὸν εἰς τὴν πατρίδα του. Τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου του ἐφάνησαν ἀργότερον. Τὸ ὄνομά του ἔγινεν ἔνδοξον εἰς ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον.

Ἀφοῦ ἔθεσε τοὺς νόμους, ὥρκισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ τοὺς μεταβάλουν ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ὁ ἴδιος ἐταξίδευσεν εἰς διαφόρους χώρας. Ὁ δρόμος τὸν ἔφερεν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐκεῖ εἰς τὰς Σάρδεις, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Κροῖσου. Ὁ Κροῖσος ἦτο τότε εἰς τὴν μεγάλην δόξαν του. Ἐδέχθη μὲ πολλὰς τιμὰς τὸν Σόλωνα, τὸν ἐφιλοξένησεν εἰς τὸ ἀνάκτορόν του καὶ τοῦ ἔδειξε τοὺς θησαυρούς του.

— Ζένε Ἀθηναῖε, τοῦ εἶπε εἰς τὸ δεῖπνον, πολλὰ ἀκούω διὰ τὴν σοφίαν σου. Ἐταξίδευσες πολὺ, διὰ νὰ ἰδῇς καὶ νὰ μάθης. Θέλω νὰ εἴπης ποῖον νομίζεις εὐτυχέστερον ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον.

Ὁ Σόλων χωρὶς νὰ πολυσκεφθῇ ἀνέφερε μερικοὺς ἀνθρώπους τελείως ἀγνώστους εἰς τὸν Κροῖσον. Δὲν ἦσαν οὔτε βασιλεῖς οὔτε καὶ πλούσιοι. Ἄλλοι εἶχον ζήσει καλὰ καὶ εἶχον θυσιασθῇ διὰ τὴν πατρίδα των, ἄλλοι ἔδειξαν μεγάλην εὐλάβειαν εἰς τὴν μητέρα των καὶ ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς γλυκὺν θάνατον.

Ἀνέφερε πρῶτον τὸν συμπολίτην του Τέλλων. Αὐτὸς ἦτο τίμιος ἄνθρωπος καὶ ἀφῆκε καλοὺς υἱοὺς καὶ περιουσίαν ἀρκετὴν, ὥστε νὰ μὴ στεροῦνται τίποτε. Ἀπέθανεν ἔνδοξον θάνατον, ἀφοῦ ἐπολέμησε γενναίως διὰ τὴν πατρίδα.

Αὐτὰ ἐφάνησαν περίεργα εἰς τὸν Κροῖσον. Ἦρχισε νὰ σκέπτεται ὅτι ὁ Σόλων ἦτο ἀπαιδευτός, διότι δὲν γνωρίζει νὰ μετρή τὴν εὐτυχίαν μὲ τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, καὶ ἠρώτησε, μᾶλλον εἰρωνικά, ποῖον θεωρεῖ εὐτυχισμένον μετὰ τὸν Τέλλον. Ὁ Σόλων εἶπεν ὅτι ἐγνώρισε δύο ἀδελφοὺς, τὸν Κλέοβιν καὶ τὸν Βίτωνα. Αὐτοὶ ἦσαν παιδιὰ τῆς ἱερείας τῆς Ἥρας εἰς τὸ Ἄργος. Εἶχον μεγάλην ἀγάπην μετὰ τῶν καθὼς καὶ πρὸς τὴν μητέρα των. Εἰς μίαν πανηγυρίν τοῦ ναοῦ εἶχε συναθροισθῇ ὁ κόσμος καὶ ἐπερίμενε τὴν ἱέρεαν.

Ἀλλὰ ἐκείνη δὲν ἐφαίνετο, διότι εἶχον ἀργήσει νὰ φέρουν ἀπὸ τὸν ἀργὸν τὰ βόδια, τὰ ὁποῖα ἔσυρον τὴν ἄμαξάν της. Οἱ δύο υἱοὶ της ἐξεύχθησαν τότε εἰς τὴν ἄμαξαν καὶ ἔφερον τὴν ἱέρειαν εἰς τὸν ναόν. Ὁ λαὸς ἐζητωκραύγαζε καὶ ἐκαλοτύχιζε τὴν μητέρα, διότι εἶχε τόσον καλοὺς υἱούς. Ἡ μητέρα, εὐχαριστημένη, παρεκάλεσε τὴν θεὰν νὰ τοὺς κάμῃ τὸ καλὺτερον δῶρον. Οἱ δύο νέοι διεσκέδασαν, ἔφαγαν εἰς τὸ τραπέζι τῆς θυσίας, ἐτραγούδησαν, κατόπιν ἐκοιμήθησαν καὶ δὲν ἐξύπνησαν πλέον. Ἡ θεὰ τοὺς ἐχάρισε γλυκύν θάνατον χωρὶς ἀσθένειαν καὶ πόνους ἐπάνω εἰς τὴν μεγάλην χαράν.

Ὁ Κροῖσος εἶπε τότε μὲ φανεράν ἀγανάκτησιν :

— Τὴν ἰδικήν μου εὐτυχίαν, τὰ πλούτη καὶ τὰ καλὰ μου θεωρεῖς ὥς τίποτε ;

Ὁ Σόλων ἀπήντησε :

— Ὅμιλεις διὰ τὰ ἀνθρώπινα, τὰ ὁποῖα μεταβάλλονται εἰς πᾶσαν στιγμήν. Μὴν καλοτυχίζης κανένα, προτοῦ ἴδῃς τὸ τέλος του. « Μῆδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε ». Οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν ἤρεσαν εἰς τὸν Κροῖσον. Ἦρχισε νὰ ἀμφιβάλλῃ διὰ τὴν σοφίαν τοῦ Ἀθηναίου καὶ ἄφησεν αὐτὸν νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ τοῦ δώσῃ δῶρα τῆς φιλοξενίας, ὅπως συνήθιζον τότε.

Δὲν ἤργησαν ὅμως νὰ ἀληθεύσουν οἱ λόγοι τοῦ Σόλωνος. Ὁ Κροῖσος ἐνίκηθη εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας Κῦρον, ὁ ὁποῖος ἐκυρίευσεν τὴν πρωτεύουσάν του, συνέλαβε τὸν ἴδιον αἰχμάλωτον καὶ διέταξε νὰ τὸν καύσουν. Ὁ Κροῖσος ἐπάνω εἰς τὴν πυρὰν ἐνεθυμήθη τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος καὶ ἀνεστέναξε :

— Σόλων, Σόλων, Σόλων !

Λέγουν ὅτι ὁ Κῦρος, ἅμα ἔμαθε τί ἐσήμαινον ἐκεῖνοι οἱ λόγοι, ἐφοβήθη καὶ διὰ τὴν ἰδικήν του τύχην, ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς τὸν Κροῖσον καὶ τὸν ἔκαμε φίλον.

ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ

Ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν νῆχαιρίστησεν οὔτε τοὺς εὐγενεῖς οὔτε τὸν λαόν. Αἱ ταραχαί, ἐπανελήφθησαν, ὁ Σόλων ἔφυγεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ περιῆλθε πολλὰς χώρας. Μὲ αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν λέγεται ὅτι ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν αὐλὴν τοῦ Κροῖσου.

Οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶχον μεγάλα κτήματα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς

Ἀττικῆς καὶ ὠνομάζοντο πεδικοί, ἦσαν δυσареσθημένοι καὶ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Λυκοῦργον ἐζήτουν τὴν κατάργησιν τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος καὶ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν.

Οἱ ἔμποροι, ναυτικοὶ καὶ ἐπαγγελματίαι τῆς πόλεως καὶ τῶν παραλίων, οἱ λεγόμενοι παράλιοι, ἐφρόντιζον διὰ τὰ συμφέροντα τῆς μέσης τάξεως καὶ τὴν διατήρησιν τῆς δημοκρατίας. Ἀρχη-

Ἀθηναῖος ἵππεύς.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου τοῦ 500 π. Χ. περίπου.

Εὐγενὴς ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν ἱππέων. Ἐξαιρετικὴ ἐμφάνισις ἀναβάτου καὶ ἵππου. Τέχνη προχωρημένη.

γὸν εἶχον τὸν ἀριστοκράτην Μεγακλῆν ἀπὸ τὸν οἶκον τῶν Ἀλκμεωνιδῶν.

Ἦρχοντο ἔπειτα οἱ χωρὶς περιουσίαν κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ ὅσοι εἶχον μικρὰ καὶ ἄγωνα κτήματα εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς, οἱ ὀνομαζόμενοι δίακριοι. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ περισσότεροι καὶ ἐζήτουν κατάργησιν τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν καὶ νέον μοίρασμα

(ἀναδασμὸν) τῆς γῆς. Καὶ αὐτῶν ἀρχηγὸς ἦτο ἓνας ἀριστοκράτης, ὁ Πεισίστρατος.

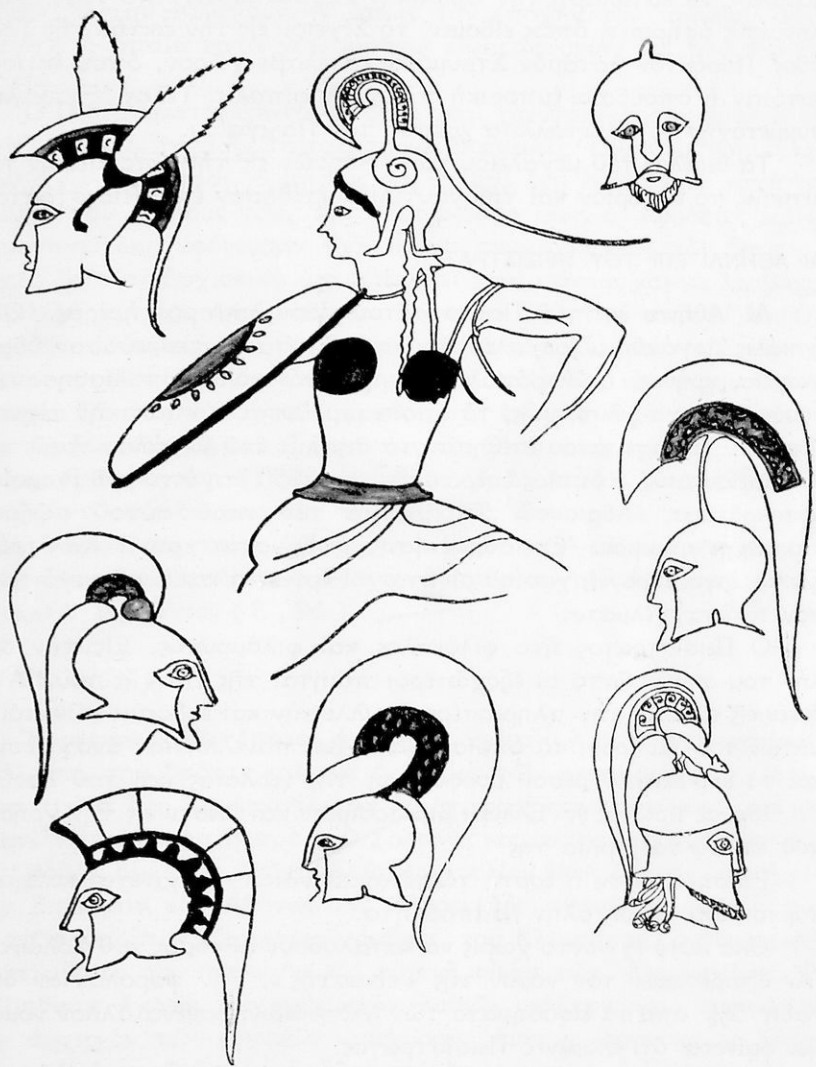
Ὁ Πεισίστρατος ἦτο φιλόδοξος καὶ ἐξαιρετικὰ δραστήριος καὶ ἐξυπνος. Εἶχε διακριθῇ εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μεγαρέων καὶ ἐγνώριζε τὴν τέχνην νὰ κερδίζῃ μὲ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Εἰς μάτην ἐφώναζεν ὁ Σόλων ὅτι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γίνῃ τύραννος ὁ Πεισίστρατος. Αὐτὸς κατῴρθωσε νὰ τοῦ δοθῇ μὲ ἀπόφασιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου μία μικρὰ φρουρὰ σωματοφυλάκων, διὰ νὰ μὴ κινδυνεύῃ ἡ ζωὴ του ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους. Μὲ τὴν φρουρὰν αὐτὴν κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐγίνε τύραννος τῶν Ἀθηναίων, τὸ 560. Δύο φορές κατῴρθωσαν νὰ τὸν ἐκδιώξουν οἱ ἀντίπαλοι, ἀλλὰ τελικῶς ἐπεκράτησεν πάλιν καὶ ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, μέχρι τοῦ 527.

~~Ο ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ~~ Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ

Μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ Πεισιστράτου δὲν συνέβησαν οὔτε ὅσα ἐφοφούντο οἱ ἀντίπαλοί του οὔτε ὅσα ἠλπίζαν οἱ ὑποστηρικταὶ του. Πρὸς τοὺς ἐχθροὺς του δὲν ἐφάνη σκληρὸς καὶ ἐκδικητικὸς. Ἐξώρισε μόνον τὴν ἰσχυρὰν οἰκογένειαν τῶν Ἀλκμεωνιδῶν καὶ ὀλίγους ἄλλους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐφοβεῖτο ἀνατροπὴν. Ἀλλὰ καὶ δὲν παρεσύρθη χάριν τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος τὸν ὑπεστήριζε, εἰς παραχωρήσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀνεκούφιζον προσωρινῶς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ θὰ κατέστρεφον τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας. Δὲν ἐμοίρασε τὰ κτήματα τῶν πλουσίων εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ἀλλὰ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς σπόρους καὶ ζῶα καὶ δάνεια, διὰ νὰ καλλιεργηθῇ ὅλη ἡ γῆ. Αὐτὸ ἦτο ὠφέλιμον εἰς τοὺς πτωχοὺς, κέρδος διὰ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον εἰσέπραττε φόρον ἀπὸ τὰ προϊόντα, ἀλλὰ καὶ χρήσιμον διὰ τὸν ἴδιον, διότι οὐδεὶς εἶχε καιρὸν νὰ περιφέρεται ἄνευ ἐργασίας εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ νὰ συζητῇ δι' ἀνατροπὰς καὶ ἐπαναστάσεις.

Ὁ Πεισίστρατος ἐφρόντισε καὶ διὰ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν αὐτῶν ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ ἄλλους ἡγεμόνας καὶ κατέλαβεν ἐπικαίρους θέσεις.

Οὕτω συνεδέθη διὰ φιλίας μὲ τὸν τύραννον τῆς Νάξου Λύγδαμιν καὶ μὲ τὸν ἰσχυρὸν τύραννον τῆς Σάμου Πολυκράτην. Ἐβοήθησε τὸν Μιλιτιάδην, θεῖον τοῦ κατόπιν ἐνδόξου νικητοῦ τῆς μάχης τοῦ Μα-

Περικεφαλαῖαι (6ος αἰών).

ραβῶνος, νὰ καταλάβῃ τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον. Ἀπὸ τοὺς Μυτιληναίους ἀφῆρεσεν, ὅπως εἶδομεν, τὸ Σίγειον εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Τρωάδος. Παρὰ τὸν ποταμὸν Στρυμόνα κατέλαβε χῶρον, ὅπου ἐκτίσθη κατόπιν ἡ σπουδαία ἐμπορικὴ πόλις Ἀμφίπολις. Τέλος ἐξησφάλισε συμμετοχὴν εἰς τὰ μεταλλεῖα χρυσοῦ τοῦ Παγγαίου.

Τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν ἀποικιακὴν πολιτικὴν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν ἐτέθησαν ἐπὶ Πεισιστράτου.

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ

Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου εἶδον λαμπρὰς ἡμέρας. Ὁλὴ ἡ πόλις εἰργάσθη μὲ μεγάλην δραστηριότητα. Κατεσκεύασαν ὑδραγωγεῖα, κρήνας, ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἡ κάτω πόλις ἐστολίσθησαν μὲ ναοὺς καὶ ἔργα γλυπτικῆς, τὰ ὅποια μιμοῦνται τὴν ἰωνικὴν τέχνην. Ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὁ ὁποῖος ἐπερατώθη μετὰ 650 ἔτη ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ αὐτοῦ σώζονται μέχρι σήμερον. Ἐκτίσθη ἐπίσης ἡ δημοσίαι κρήνη Καλλιρόη. Εἰς τὰ ἔργα εὗρον ἐργασίαν οἱ πτωχοὶ ἐργάται καὶ ἀνεξωγογήθησαν τὰ ἐπαγγέλματα.

Ὁ Πεισίστρατος ἦτο φιλόκαλος καὶ φιλόμουσος. Εἰς τὴν αὐλὴν του συνηντῶντο οἱ ἐσοχώτεροι ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς του. Ἀνέθεσεν εἰς εἰδικοὺς τὴν πληρεστέραν συλλογὴν καὶ ἐκδοσιν τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀμήρου, τὰ ὅποια εἶχαν γίνει πανελλήνιον ἀνάγνωσμα καὶ τὸ κυριώτερον μέσον μορφώσεως τῆς νεολαίας καὶ τοῦ λαοῦ.

Ἰδρυσεν πρῶτος ἐν Ἑλλάδι βιβλιοθήκην καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ κοινοῦ τὰ βιβλία της.

Ἐπίσης ὥρισεν ἡ ἑορτὴ τῶν Παναθηναίων νὰ γίνεται κάθε τέταρτον ἔτος μὲ μεγάλην λαμπρότητα.

Ὅλα αὐτὰ ἐγίνοντο χωρὶς νὰ καταλυθῶν οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος. Ἄν ἐξαιρέσωμεν τὸν νόμον τῆς «εἰκοστῆς», τὴν φορολογίαν δηλαδὴ 5% ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν Ἀθηναίων, κανένα ἄλλον νόμον δὲν φαίνεται ὅτι ἔκαμεν ὁ Πεισίστρατος.

ΟΙ ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΙΔΑΙ

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν διетήρησεν ἀγαθὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐποχῆς

τοῦ Πεισιστράτου καὶ τὴν ὠνόμαζεν : « ὁ ἐπὶ Κρόνου βίος », ἔθεώρει δηλαδὴ αὐτὴν εὐλογημένην ὅπως τὴν ἐποχὴν τοῦ παλαιοῦ θεοῦ Κρόνου, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς μύθους εἶχεν ἀφθονίαν καὶ πλούσια τὰ ἀγαθὰ.

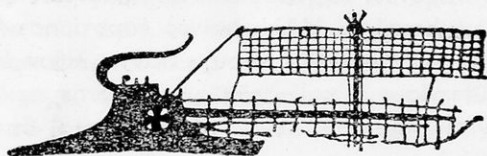
Ὁ Πεισίστρατος ἀπέθανε τὸ 527 καὶ τὸν διεδέχθησαν ὁμαλῶς οἱ τρεῖς υἱοὶ του, Ἱππίας, Ἱππαρχος καὶ Θεσσαλός. Τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν εἶχεν ὁ Ἱππίας, ὁ ὁποῖος τὰ πρῶτα ἔτη ἐκυβέρνησε κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς του. Ὅταν ὅμως δύο νέοι, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἐφόνευσαν διὰ προσωπικοὺς λόγους τὸν Ἱππαρχον, ὁ Ἱππίας ἤρχισε νὰ ὑποπτεύεται τοὺς πάντας καὶ νὰ λαμβάνῃ μέτρα τυραννικά. Αὐτὸ ἐπέφερε κατὰ τὸ 510 τὴν πτώσιν του. Οἱ ἐξόριστοι Ἀλκμεωνίδαι βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεομένην εἰσῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ Ἱππίας κατέφυγεν εἰς τὸ Σίγειον. Οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες τῆς ἐποχῆς, ὁ βασιλεὺς Ἀμύντας τῆς Μακεδονίας καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς Θεσσαλίας προσέφερον προθύμως καταφύγιον εἰς τὸν Ἱππίαν. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπρωτίμῃσε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, ὅπου « πάντα λίθον ἐκίνησε διαβάλλων τοὺς Ἀθηναίους... καὶ πᾶν μέσον μεταχειριζόμενος διὰ νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Δαρείου », ὅπως γράφει ὁ Ἡρόδοτος (Ε', 96).

ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ

Ἡ τυραννὶς δὲν ἔπεσεν ἀπὸ μίαν γενικὴν λαϊκὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν δρᾶσιν καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν εὐγενῶν. Αὐτὸ ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐπικρατήσουν οἱ εὐγενεῖς καὶ νὰ ἐπανέλθῃ γρήγορα ἡ πρὸ τοῦ Σόλωνος κατάστασις εἰς τὰς Ἀθήνας. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἔγινε, διότι δὲν ὑπῆρχε πλέον θέσις διὰ τὴν ὀλιγαρχικὴν διοίκησιν εἰς Ἀθήνας. Ὁ δῆμος εὗρε σπουδαῖον προστάτην εἰς τὸ πρόσωπον ἐξαιρετικοῦ ἀνδρός, τοῦ Κλεισθένου, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὸν παλαιὸν καὶ εὐγενῆ οἶκον τῶν Ἀλκμεωνιδῶν. Ὁ Κλεισθένης ἔγινεν ἀρχηγὸς τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ παρεμέρισε τὸν ἀρχηγὸν τῶν εὐγενῶν Ἰσαγόραν. Ἀμέσως ἐφρόντισε νὰ λάβῃ μέτρα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ μὲ βάσιν τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπέφερεν ἀξιολόγους μεταρρυθμίσεις.

Οἱ Ἀθηναῖοι διηροῦντο εἰς 4 φυλάς, εἰς τὰς ὁποίας δὲν περιελαμ-

βάνοντο οί πολύ πτωχοί καί οί ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς Ἀθήνας ξένοι. Ἡ διαίρεσις αὐτῇ ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὴν καταγωγὴν, τὸ γένος κάθε πολίτου καί ἦτο διὰ τοῦτο εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς εὐγενεῖς. Ὁ Κλεισθένης κατήργησε τὰς 4 αὐτὰς φυλὰς καί τὰς ὑποδιαίρεσεις των, ἀντ' αὐτοῦ δὲ διήρесеσεν ὅλην τὴν χώραν τῆς Ἀττικῆς εἰς 100 δήμους. Κάθε δέκα δῆμοι ἀπετέλουν μίαν φυλὴν. Ἐτσι αἱ φυλαὶ ἐγίναν δέκα. Εἰς κάθε φυλὴν ἐφρόντισε νὰ περιλαμβάνωνται παράλαιοι καί πεδιακοὶ καί διάκριοι, δηλαδὴ κάτοικοι ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῆς

Παλαιότερα Ἀθηναϊκὰ πλοῖα.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείῳ τοῦ Διπύλου. Ἀθῆναι,
Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Μᾶς δίδουν ἰδέαν διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα μετὰ
τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν. Εἶναι πλοῖα ἐλα-
φρά μὲ ἐμβολὸν εἰς τὴν πῤῃραν καὶ μὲ πρύμνην
πολύ ὑψηλὴν.

κοινωνίας. Αὐτὸ ἐ-
ξηφάνιζε τὰς κοι-
νωνικὰς διακρίσεις
καί συνήνωνε πο-
λίτας ὅλων τῶν
τάξεων εἰς κοινὴν
προσπάθειαν διὰ
τὴν πρόοδον τῆς
φυλῆς.

Κάθε φυλὴ ἐξε-
λεγε πενήντα βου-
λευτάς, ἡ δὲ βου-
λὴ περιελάμβανεν
οὕτω πεντακοσί-
ους βουλευτάς ἀν-
τὶ τετρακοσίων. Ἡ
βουλὴ καὶ ἡ ἐκ-
κλησία τοῦ δήμου
εἶχον εἰς χεῖράς των

τὰς κυριωτέρας πολιτικὰς καί δικαστικὰς ἐξουσίας. Ἐτσι ἡ δύναμις
περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ λαοῦ.

Διὰ νὰ μὴ παραμερίζωνται οἱ πτωχοί, ἡ ἐκλογὴ ἐγίνετο διὰ
κλήρου. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἐμποδίζωνται οἱ πτωχοὶ νὰ ἐκτελέσουν τὰ
καθήκοντά των ὡς βουλευταί, ἔτρωγον εἰς τὸ πρυτανεῖον, ὅσοι ἦσαν
εἰς τὴν ὑπηρεσίαν. Ἐπειδὴ οἱ πεντακόσιοι βουλευταὶ δὲν ἦτο δυνα-
τὸν νὰ κυβερνήσουν ὅλοι μαζί, τὸ ἔτος διηρεῖτο ἀναλόγως τῶν δέκα
φυλῶν εἰς δέκα μέρη ἀπὸ 36 ἡμέρας. Οἱ 50 βουλευταὶ ἐκάστης φυ-
λῆς ἔμενον καὶ ἐτρέφοντο 36 ἡμέρας εἰς τὸ βουλευτήριον, τὸ λεγόν-

μενον πρυτανεῖον. Οἱ πεντήκοντα αὐτοὶ βουλευταὶ ἐλέγοντο πρυ-
τάνεις καὶ ἡ φυλὴ των πρυτανεύουσα.

Στρατηγοὶ ἐξελέγοντο εἰς ἐξ ἐκάστης φυλῆς.

Ο ΕΞΟΣΤΡΑΚΙΣΜΟΣ

Ὁ Κλεισθένης καὶ οἱ δημοκρατικοὶ ᾔσαν ἀνήσυχοι ἀπὸ τὸ παρά-
δειγμα τοῦ Πεισιστράτου, ὁ ὁποῖος ἐπολιτεύθη πρῶτον ὡς δημο-
κράτης καὶ μόλις ἀπέκτησε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ ἐγίνε τύραν-
νος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔλαβεν ἕνα τελευταῖον μέτρον διὰ τὴν
ἐξασφάλισιν τῆς δημοκρατίας εἰς τὸ μέλλον.

Ὡρίσε δηλαδὴ νὰ καλῇται κάθε ἀνοιξιν ὁ λαὸς καὶ νὰ ἐρωτᾶται,
ἂν νομίζῃ ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς πολιτικούς ἔχει τόσῃν δύναμιν, ὥστε
νὰ ἀνατρέψῃ τὸ καθεστῶς. Ἄν κατὰ τὴν συνέλευσιν αὐτὴν ὑπεδει-
κνέτο ἐν ἡ περισσότερα πρόσωπα, συνήρχετο ἐκ νέου ὁ λαὸς τὸν
Ἀπρίλιον καὶ ἔγραφεν ἕκαστος ἐπάνω εἰς τεμάχιον κεράμιον, ποὺ ἐλέ-
γετο « ὄστρακον », τὸ ὄνομα τοῦ πολιτικοῦ, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν
ἐπικίνδυνον. Ὅποιος πολιτικὸς ἐλάμβανε περισσότερα ὄστρακα ἐ-
ξωρίζετο διὰ δέκα ἔτη. Αὐτὸ ἐλέγετο ἐξοστρακισμός.

Ὁ Κλεισθένης θεωρεῖται ὁ κύριος ἰδρυτὴς τῆς Ἀθηναϊκῆς δημο-
κρατίας.

Μεταβολὴ τόσον ριζικὴ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ χωρὶς ἀντί-
στασιν. Οἱ ἀδιάλλακτοι ἀριστοκρατικοὶ ἐζήτησαν τὴν ἐπέμβασιν
τῆς Σπάρτης καὶ ὁ Βασιλεὺς Κλεομένης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν
μὲ στρατὸν καὶ ἐξεδίωξε τὸν Κλεισθένην καὶ τοὺς Ἀλκμεωνίδας. Ἀλλ'
ὁ λαὸς ἐξηγέρθη, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὰς ἐλευθερίας του, ὑπεχρέ-
ωσε τὸν Κλεομένην νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν καὶ ἀργότερον οἱ
Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν τοὺς συμμάχους τῶν Σπαρτιατῶν Βοιωτοὺς καὶ
Χαλκιδεῖς.

ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἔδωσαν αἴγλην εἰς τὴν νεαρὴν δημοκρατίαν
καὶ ἀνύψωσαν τὸ φρόνημα τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀγα-
ποῦν τῶρα περισσότερον τὴν πατρίδα των, διότι εἶναι πολῖται
ἐλευθέρως πολιτείας καὶ ἔχουν ἴσα δικαιώματα. Ἀλλ' ἡ ἐθνικὴ ὑπε-

Τὸν Σωκράτη μαρτύρησαν ὁ μέγας καὶ ὁ ἄλλος

ρηφάνεια δὲν τοὺς ἔκαμεν ἀποκλειστικὺς, ἔπως τοὺς Σπορτιάτας Ἀντιθέτως προτοῦ γίνουν διδάσκαλοι τῆς Ἑλλάδος, ἔλαβον μαθήματα ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀναπτυχθῇ ἐνωρίτερον.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἴωνας. Ἀπὸ τὴν Ἰωνίαν ἦλθον τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἴωνες τεχνίται ἐδίδαξαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπεξεργάζωνται τὰ μάρμαρα. Ἐπίσης οἱ ἀγγειοπλάσται τῶν Ἀθηνῶν ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἴωνας. Ἰδίως ἐπὶ Πεισιστράτου αἱ Ἀθῆναι παρουσιάζουν ὄψιν ἰωνικῆς πόλεως.

Ἀθηναϊκὸς ἀμφορεὺς
τῶν Παναθηναίων.

Μετὰ τὴν φυγὴν τῶν τυράννων ἀρχίζει ἡ δωρικὴ ἐπίδρασις. Ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Ἰωνία ἔχανε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἐνῷ ἡ Σπάρτη εἶχε γίνει ἡ πρώτη στρατιωτικὴ δύναμις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τότε ἔρχονται εἰς στενωτέραν ἐπαφὴν μὲ τὸν δωρικὸν κόσμον. Ὁ βραχὺς δωρικὸς χιτῶν ἀντικαθιστᾷ τὸν ποδῆρη ἰωνικόν, οἱ ἄνδρες ἀφήνουν τὰ κοσμήματα, τὰ ὅποια ἐφόρουν κατὰ τὴν ἰωνικὴν συνήθειαν, καὶ ὁ βίος γίνεται σοβαρώτερος. Γλύπται τῆς Αἰγίνης καὶ τῆς Σικυῶνος ἐργάζονται εἰς Ἀθήνας.

Ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν τοῦ ἰωνικοῦ καὶ τοῦ δωρικοῦ θὰ διαλάβῃ τὸ ἀττικὸν πνεῦμα.

103-156

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΕ'

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Η ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΚΑΙ Η ΚΥΡΙΩΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

“Ολην τὴν ὥραιότητα τῆς ψυχῆς τῶν Ἑλλήνων βλέπομεν εἰς τὴν θρησκείαν των. Οἱ θεοὶ των παρουσιάζουν ἀπαράμιλλον καλλιτεχνικὴν τελειότητα.

Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ Ἕλληνες εἰς παλαιότερους καιροὺς εἶχον ἀπλουστέραν καὶ λαϊκωτέραν θρησκείαν, κληρονομημένην πιθανῶς ἀπὸ τοὺς παλαιότερους κατοίκους, ἀπὸ τοὺς Αἰγαίους καὶ τοὺς Κρήτας. Ἴσως ἐλάτρευον λίθους καὶ ζῶα, ὅπως πολλοὶ πρωτόγονοι λαοί, καὶ ἔδιδον μεγάλην πίστιν εἰς τὴν μαγείαν. Ἐπίσης γνωρίζομεν ὅτι εἰς πολλὰ μέρη ἐλάτρευσαν δύο μεγάλας θεότητας, ἐπιβαλλομένης μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἰσχύν, τὴν Γ ἤ ν καὶ τὸν Ο ὕ ρ α ν ό ν.

Ἀργότερον ἤλλαξαν θρησκείαν. Τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν τὴν ἐφαντάσθησαν οἱ ἀρχαῖοι ὡς πάλιν μεταξὺ τῶν θεῶν. Ὁ Ζεὺς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν νέων θεῶν συντρίβει τοὺς παλαιοὺς τερατομόρφους θεοὺς, τοὺς Τι τ ᾱ ν α ς καὶ τοὺς Γ ἱ γ α ν τ α ς, καὶ κατακρημνίζει αὐτοὺς εἰς τὰ Τ ᾱ ρ τ α ρ α. Ἀπὸ τότε βασιλεύουν οἱ νέοι, οἱ ἀνθρωπόμορφοι ἑλληνικοὶ θεοί.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων εἶναι κυρίως λατρεία τῆς φύσεως. Προσωποποιοῦν τὰς φυσικὰς δυνάμεις καὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, τὸν ἥλιον, τὸν ὠκεανόν, τοὺς ποταμούς, τὰς πηγάς, τὴν βροντὴν, τὴν τρικυμίαν, τοὺς ἀνέμους, τὰς βροχάς. Φαντάζονται ὅτι αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ ἀόρατα καὶ μυστηριώδη ὄντα, τὰ ὅποια ὁμοιάζουν μὲ ἀνθρώπους. Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων λοιπὸν εἶναι φυσιοκρατεία καὶ ἀνθρωπομορφισμός. Ἀργότερον οἱ θεοὶ γίνονται προσωποποιήσεις ἡθικῶν δυνάμεων. Ὁ Ζεὺς, ὁ θεὸς τοῦ αἰθέρος ἀρχικῶς, προσωποποιεῖ τὴν φρόνησιν, τὴν πα-

τρικὴν φιλοστοργίαν καὶ μακροθυμίαν, ἡ Ἀθηνᾶ, προσωποποιήσις τῆς θυέλλης κατ' ἀρχὰς γίνεται θεὰ τῆς σοφίας, ὁ Ἀπόλλων, ὁ θεὸς τοῦ ἡλίου, γίνεται θεὸς τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως.

Τέλος οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευσαν τοὺς νεκροὺς καὶ πολλοὶ ἔνδοξοι νεκροὶ τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἐτιμήθησαν ἰδιαίτερος ὡς ἥρωες καὶ ἡμίθεοι.

Οἱ θεοὶ

Οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευσαν πολλοὺς θεοὺς. Περί τῆς γεννήσεως, τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ζωῆς τῶν θεῶν διηγήθησαν διαφόρους μύθους, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ εὐκίνητον πνεῦμα καὶ ἡ καλαισθησία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἔδωσαν ἀσύγκριτον καλλιτεχνικὴν μορφήν. Ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία εἶναι ἀπὸ τὰς ὠραιότερας διηγήσεις, τὰς ὁποίας ἐφαντάσθησαν οἱ ἄνθρωποι. Οἱ ποιηταί, οἱ γλύπται καὶ οἱ ζωγράφοι ἔλαβον ὑποθέσεις ἀπὸ τὴν μυθολογίαν.

Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως τοὺς ἐφαντάσθησαν, εἶναι ὠραῖοι καὶ ἀξιαγάπητοι. Ὁμοιάζουν μὲ ἀνθρώπους καὶ ζοῦν ὅπως οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' εἶναι μεγαλύτεροι, δυνατώτεροι, ὠραιότετροι καὶ ἡ ζωὴ των δὲν ἔχει ἀσθενείας καὶ λύπας. Οἱ θεοὶ δὲν γηράσκουν, ζοῦν μακάριοι, τρώγουν τὴν ἀμβροσίαν καὶ πίνουν τὸ νέκταρ καὶ μαγεύονται πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν μουσικὴν. Εἶναι ὅλοι χαριτωμένοι καὶ λευκοί. Δυσσαρεστοῦνται, θυμώνουν καὶ ἡμποροῦν νὰ κάμουν κακὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' εὐκολὰ ἀλλάζουν γνώμην καὶ ἐξευμενίζονται μὲ θυσίας καὶ προσευχάς.

Ἐπειδὴ τὴν μορφήν τῶν θεῶν, τοὺς μύθους των καὶ τὸν τύπον τῆς λατρείας των ὥρισεν εἰς τὰ ποιήματά του ὁ Ὅμηρος καὶ αὐτὰ ἐχρησίμευσαν εἰς τοὺς μετέπειτα Ἕλληνας ὡς πρότυπον, τὰ ὠνόμασαν Ὀμηρικὴν Θρησκείαν.

Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου

Ἀπὸ τοὺς θεοὺς ἄλλοι ζοῦν εἰς τὸν οὐρανόν, ἄλλοι εἰς τὴν γῆν εἴτε εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἄλλοι εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς.

Οἱ μεγαλύτεροι ἑλληνικοὶ θεοὶ εἶναι προσωποποιήσις τῶν οὐ-

ρανίων φαινομένων καὶ δι' αὐτὸ κατοικοῦν εἰς τὸν οὐρανὸν ἢ εἰς τὸν Ὀλυμπον, τὸ θαυμασιώτερον ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ βουνά.

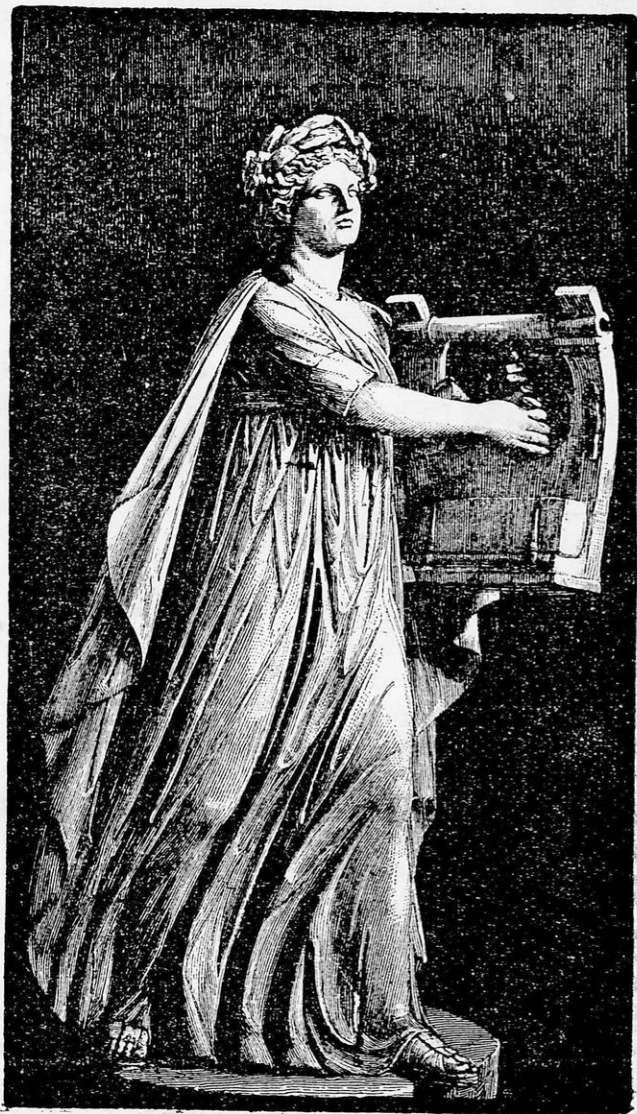
Ὁ Ζεὺς, ὁ πατὴρ καὶ βασιλεὺς τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐξουσιάζει τὸν οὐρανόν, μαζεύει τὰ σύννεφα καὶ στέλλει τὴν βροχὴν. Ὁ ἀδελφὸς του Ποσειδῶν ἐξουσιάζει τὴν θάλασσαν. Εἶναι μεγαλοπρεπὴς ὅπως ὁ Ζεὺς, ἀλλ' ἔχει ἑκφρασιν αὐστηροτέραν. Τὰ μαλλιά του εἶναι ἄτακτα καὶ τὰ γένειά του πυκνά. Κρατεῖ τὴν τρίαιναν, μὲ τὴν ὁποίαν ταρασσει τὴν θάλασσαν, προκαλεῖ τὴν τρικυμίαν καὶ τοὺς σεισμούς. Ἡ Ἥρα εἶναι σύζυγος τοῦ Διὸς καὶ θεὰ τοῦ γάμου. Ἡ Ἑστία εἶναι προστά-

τις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς καὶ λατρεύεται εἰς ὅλας τὰς οἰκίας, ὅπου ἔχει ἰδιαίτερον βωμόν. Εἰς τὸν Ὀλυμπον ἐπίσης ζῇ ὁ ὠραιότερος ἀπὸ τοὺς θεοὺς, ὁ Ἀπόλλων. Εἶναι κάτασπρος, ὕψηλός καὶ δυνατὸς καὶ γύρω εἰς τὴν ὠραίαν κεφαλὴν του εἶναι χυμένον χαριτωμένον φῶς. Στεφανωμένος μὲ κλάδον δάφνης παίζει τὴν κιθάραν, ἐνῶ τραγουδοῦν αἱ ἑννέα οὐράνιοι κόραι, αἱ Μοῦσαι. Ἡ μουσικὴ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ ἄσμα τῶν Μουσῶν χύνει φαιδρότητα καὶ λεπτὴν συγκίνησιν εἰς τὸν Ὀλυμπον, φθά-νει ἕως τὴν γῆν καὶ ἡσυχάζει τὸν πόνον καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἀνθρώπων. Ἡ Ἀρτεμις, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, εἶναι σεμνὴ καὶ εὐγενὴς κόρη, γεμάτῃ ζωῆν καὶ εὐκνησίαν καὶ ἀγαπᾷ τὰ δάση καὶ τὸ κυνήγιον. Ὁ Ὀλυμπος ἔχει καὶ τὸν ταχυδρόμον του. Εἶναι ὁ Ἑρμῆς, εὐκίνητος, ζωηρός, φορεῖ πτερωτὰ πέδιλα, μὲ τὰ ὁποῖα πετᾷ ἐπάνω ἀπὸ βουνὰ καὶ θαλάσσας. Εἶναι καὶ αὐτὸς, ὅπως καὶ ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἀρτεμις, υἱὸς τοῦ Διὸς ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλης μητέρας. Ἀναμειγνύεται εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' ἔχει σχέσιν καὶ μὲ τοὺς νεκρούς. Ὁ Ἑρμῆς εἶναι ψυχοπομπὸς θεός. Ἡ Ἀθηνᾶ εἶναι θεὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐργασίας. Αὕτῃ προστατεύει τὰς Ἀθήνας καὶ κάμνει

• Ζεὺς.

Ἐπὶ νομίσματος τῶν Ἡλείων ὅπως ἦτο εἰς τὸ ὀνομαστὸν ἀγάλμα, τὸ ὅποιον κατεσκευάσεν ὁ μέγας γλύπτῃς τοῦ δού αἰῶνος διὰ τὸν ναὸν τῆς Ὀλυμπίας.

Ἀπόλλων κιθαρωδός.
Ρώμη, Βατικανόν.

τοὺς Ἀθηναίους εὐφυεῖς καὶ δραστηρίους. Ἐκεῖ εἰς τὸν Ὀλυμπον ζῆ ἔτισης καὶ ὁ θεὸς τοῦ πολέμου Ἄρῃς, νέος μὲ γιγάντειον σῶμα, πάνοπλος, ἀγριωπός. Οἱ θεοὶ τὸν μισοῦν, διότι τοῦ ἀρέσουν αἱ φιλονικίαι. Ἡ Ἀφροδίτη εἶναι θεὰ τῆς γυναικείας καλλονῆς καὶ ἔλεγετο ὅτι ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν ἀφρόν τῆς θαλάσσης. Εἶναι ἀπαράμιλλον τὸ κάλλος τῆς. Ὁ Ἡφαιστός εἶναι ὁ τεχνίτης τοῦ Ὀλύμπου καὶ αὐτὸς κατεσκεύασεν ὥραϊα ἀνάκτορα δι' ὅλους τοὺς θεούς. Εἶναι χωλὸς καὶ ἐργάζεται σκονισμένους καὶ καπνισμένους εἰς τὰ ὑποχθόνια ἐργαστήριά του, ὅπου κατασκευάζει τοὺς κερανοὺς τοῦ Διός. Εἰς τὸν Ὀλυμπον ἔτισης ἐτόποθέτησαν οἱ Ἕλληνες τὴν Δημήτρα, τὴν μεγάλην θεὰν τῆς γῆς.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ δώδεκα Ὀλύμπιοι θεοί, τοὺς ὁποίους λατρεύουν οἱ Ἕλληνες ἰδιαιτέρως.

Ἡ θεὸς τῆς ἀφροίτης ἦταν Ἄφροδιτις, ἡ θεὸς τῆς γυναικείας καλλονῆς.
Οἱ θεοὶ τῆς γῆς

Ἐκτὸς τῶν Ὀλυμπίων ὑπῆρχε πλῆθος θεῶν εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὸν κάτω κόσμον. Ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἀρχαιότερα ἀπὸ τὰς θεότητες τῆς γῆς ἦτο ἡ Δημήτηρ, ἡ θεὰ τῆς γεωργίας, καὶ ἡ κόρη τῆς Περσεφόνῃς, ἡ θεὰ τῆς ἀνθήσεως, ἡ ὁποία ὠνομάζετο καὶ Κόρη. Ἡ Δημήτηρ εἶναι ἀπαρηγόρητος, διότι ὁ θεὸς τοῦ Ἄδου Πλούτων ἥρπασε τὴν θυγατέρα τῆς καὶ τὴν εἶχε σύζυγον εἰς τὰ ὑπὸ γαίᾳ βασιλείᾳ του. Ἐμεσολάβησεν ὁ Ζεὺς καὶ ἐγίνε συμφωνία νὰ ἀναβαίνει τὴν ἀνοιξιν εἰς τὴν γῆν, νὰ μένη ἕξ μηνάς, καὶ τὸν χειμῶνα νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὰ σκοτεινὰ ἀνάκτορα τοῦ Πλούτωνος.

Ἄλλ' ὁ πλεον ἀγαπητὸς ἀπὸ τοὺς θεοὺς τῆς γῆς ἦτο ὁ Διόνυσος, ὁ θεὸς τῶν ἀμπέλων, τὸν ὁποῖον συνοδεύουν οἱ Σάτυροι καὶ οἱ Σειληνοί.

Εἰς τὴν γῆν ἔζων πλῆθος μικρότεροι θεοὶ καὶ θεαί. Εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ σπήλαια κατῴκουν αἱ Νύμφαι, εἰς τὴν θάλασσαν αἱ Νηρηίδες. Κάθε δένδρον, κάθε πηγὴ, κάθε ρεῦμα εἶχε τὸν θεόν του. Ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην ἐφαντάζετο ὅλα ἔμψυχα γύρω του, ὅλα γεμᾶτα ὀφθαλμοὺς καὶ ὦτα. Τὸ γλυκοφύσημα τοῦ Ζεφύρου, τὸ θρόισμα τῶν δένδρων, οἱ μακρινοὶ ἤχοι, τοὺς ὁποίους ἀκούομεν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀνοιξέως, εἶναι ἀντίλαλοι ἀπὸ τὸν χορὸν καὶ τὸ ᾄσμα

τῶν νυμφῶν. Αἱ καλαὶ Νηρηίδες ἡμερεύουν τὰ ἀγριεμένα κύματα, τὰ ὅποια ἐξεγείρει ὁ Ποσειδῶν μὲ τὴν τρίαινάν του, καὶ φέρουν πάλιν τὴν γαλήνην.

ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΟΥ ΑΔΟΥ

Ἡ ζωὴ αὐτὴ εἶναι ὠραία, ἀλλὰ ἔχει τὸ τέλος της, τὸ ὁποῖον δέχονται μὲ καρτερίαν οἱ Ἕλληνες. Διὰ τὸν ἄλλον κόσμον δὲν εἶχον σαφεῇ ἰδέαν. Οἱ ἄνθρωποι ὅταν ἀποθάνουν, πηγαίνουν εἰς ἓνα βαθὺ σπήλαιον κάτω ἀπὸ τὴν γῆν, εἰς τὸν Ἄδην. Ἐκεῖ εἶναι ὅλα σκιερά, οἱ νεκροὶ ἔχουν σκοτεινὴν ζωὴν καὶ κινοῦνται ὡς σκιαὶ καὶ δὲν ἐνθυμοῦνται ὅσα εἶδον εἰς τὴν ζωὴν των κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιον. Εἰς τὸν Ἄδην κατέβαινε κανεὶς ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον Ταίναρον. Τὴν εἴσοδον φυλάττει τρομερὸς κύων, ὁ Κέρβερος. Εἰς τὸν Ἄδην βασιλεύει ὁ Πλούτων, ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, σκοτεινὸς καὶ δύστροπος.

ΟΙ ΗΜΙΘΕΟΙ

Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν γῆν εἶναι τόσον ὠραία, ὥστε τὴν ἐξήλεον οἱ θεοὶ καὶ ἤρχοντο πολλάκις νὰ ζήσουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Εὐνοοῦν πολλοὺς εὐσεβεῖς καὶ ἐργατικούς ἀνθρώπους καὶ τοὺς προστατεύουν. Πολλάκις νυμφεύονται εἰς τὴν γῆν γυναῖκας καὶ ἀπὸ τὸν γάμον αὐτὸν γεννῶνται παιδιὰ δυνατὰ καὶ τολμηρὰ ἢ σοφοί, οἱ ἥρωες, οἱ νομοθέται, οἱ ποιηταί, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Μίνως καὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι κάμνουν μεγάλα καλὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτοὶ εἶναι οἱ Ἡμίθεοι, διότι εἰς ἀπὸ τοὺς γονεῖς των ἦτο θεός.

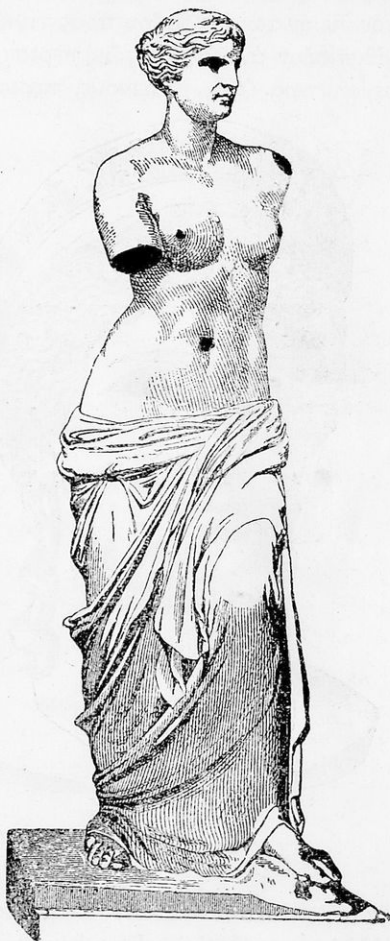
Οἱ ἥρωες εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ἀποκτοῦν θεϊκὴν δύναμιν, ἡμποροῦν νὰ ὠφελήσουν ἢ νὰ βλάψουν. Δι' αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ τοὺς τιμήσουν καὶ νὰ τοὺς προσφέρουν θυσίας καὶ χοάς. Πολλοὶ ἔνδοξοι νεκροί, ἀρχηγοὶ γενῶν καὶ πρόγονοι βασιλέων, ἰδρυταὶ πόλεων, ἔνδοξοι πολεμισταί, ἐλατρεύθησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Μερικοὶ ἐγιναν πανελλήνιοι, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Οἰδίππους, ὁ Ἰάσων, καὶ οἱ ἥρωες τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

Η ΛΑΤΡΕΙΑ

Οἱ Ἕλληνες ἐφαντάζοντο τοὺς θεοὺς των πολὺ δυνατοὺς καὶ ἱκανοὺς νὰ κάμουν μεγάλα καλὰ καὶ μεγάλα κακὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ θεοί, ὅπως οἱ ἀνθρώποι, εὐχαριστοῦνται, ὅταν φροντίζῃ κανεὶς δι' αὐτοὺς καὶ τοὺς περιποιῇται, δυσαρστοῦντε δέ, ὅταν τοὺς λησμονοῦν καὶ τοὺς παραμελοῦν. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἔκαμνον ὅ,τι ἐνόμιζον ὅτι τοὺς εὐχαριστεῖ καὶ ἀπέφευγον ὅ,τι ἦτο δυνατόν νὰ τοὺς δυσαρεστήσῃ. Τὸ συνηθέστερον μέσον νὰ εἶναι εὐχάριστοι εἰς τοὺς θεοὺς των ἦτο νὰ τοὺς προσφέρουν δῶρα. Ἐδίδον λοιπὸν εἰς τοὺς θεοὺς ὅ,τι συνηθίζον νὰ δίδουν καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, φαγητά, ἐνδύματα, κοσμήματα, ἀγγεῖα κ.ἄ.

Τὸ προχειρότερον δῶρον ἦσαν τὰ φαγητά. Εἰς τὸ τραπέζι καὶ εἰς τὰ συμπόσια, προτοῦ πίουν, ἔχυνον ἀπὸ τὸ ποτήριόν των ὀλίγον οἶνον εἰς τὴν γῆν ὥς δῶρον εἰς τοὺς θεοὺς. Ἐπίσης ἔχυνον γάλα καὶ μέλι. Αὐτὸ ὠνόμαζον σπονδήν.

Προσέφερον εἰς τοὺς θεοὺς ἐπίσης καρποὺς καὶ λαχανικὰ καὶ τὰ πρῶτα προϊόντα κάθε ἐσοδείας, καθὼς καὶ ἄρτους, γλυκίσματα κτλ.

Ἀφροδίτῃ τῆς Μήλου.
Παρίσιος - Λουβρον.

Ἄλλ' ἢ περισσότερον εὐχάριστος προσφορά διὰ τοὺς θεοὺς ἦτο ὅπως καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, τὸ κρέας. Εἰς ἐξαιρετικὰς λοιπὸν περιστάσεις, διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς θεοὺς ἢ διὰ νὰ ἀποφύγουν τὸν θυμὸν των, ἔσφαζον πρὸς τιμὴν των ζῷα. Αὕτῃ ἦτο ἡ θυσία. Ἐθυσίαζον ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἀπὸ τὰ μικρότερα ἕως τὰ μεγαλύτερα ζῷα, πετεινοὺς, περιστέρια, πρόβατα, χοίρους καὶ βόδια.

Ἡ ρα.

Ρώμη — Βίλλα Λουδοβίτσι.

Με τὴν θυσίαν εἶχον σκοπὸν ἢ νὰ εὐχαριστήσουν τὸν θεὸν ἢ νὰ τοῦ ζητήσουν κάποιαν χάριν. Τὴν παράκλησιν αὐτὴν ἔλεγον προσευχήν. Ἡ θυσία λοιπὸν καὶ ἡ προσευχή ἦτο ἡ λατρεία τῶν Ἑλλήνων.

Τόπος τῆς λατρείας ἦτο ἡ οἰκία ἐκάστου ἢ μέρος, ὅπου ἐνόμιζον ὅτι εὐχαριστοῦνται νὰ μένουν οἱ θεοί, κορυφαὶ τῶν βουνῶν, δάση, κῆποι κτλ. Ὑπῆρχον δενδροφυτευμένα μέρη, τὰ ὅποια ἐτριγύριζον μετὰ τοῖχον ἢ φράκτην καὶ τὰ εἶχον ἀφιερωμένα εἰς θεοὺς. Ὁ περιφραγμένος χώρος ἀπὸ τὰ ἱερὰ αὐτὰ ἄλση ὠνομάζετο τέμενος.

Ἐντὸς τοῦ τεμένου ἦτο βωμός, λιθίνη τράπεζα με ἐστίαν εἰς τὸ μέσον. Βωμοὶ ὑπῆρχον καὶ ἐμπρὸς εἰς τοὺς ναοὺς. Ἀλλὰ καὶ κάθε οἰκία εἶχε τὸν μικρὸν βωμόν της καὶ τὴν ἐστίαν. Ἐκεῖ ἔκαμινεν ἡ οἰκογένεια τὰς προσευχὰς της καὶ τὴν προσφοράν. Ἐκεῖ ἐλάτρευον κυρίως τοὺς νεκροὺς προγόνους. Οἱ ἀρχαῖοι ἤθελον νὰ ἔχουν παιδιὰ καὶ ἀπογόνους, διὰ νὰ τοὺς τιμοῦν μετὰ τὸν θάνατον. Ἐθεωροῦντο δυστυχεῖς ὅσοι δὲν εἶχον τέκνα.

Εἰς σπουδαιότερας περιστάσεις ἔκαμνον τελετὴν εἰς τὰ ἱερὰ καὶ εἰς τοὺς δημοσίους ναοὺς καὶ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς τελετῆς ἦτο ἡ θυσία. Ὁ ἱερεὺς ἔσφαζε τὸ ζῷον, τὸ ἐγδερνε ἐπάνω εἰς τὴν τράπεζαν, ὠρισμένα μέρη ἔρριπτεν εἰς τὴν φωτιάν, ἡ ὁποία ἔκαιεν εἰς τὴν ἐστίαν τοῦ βωμοῦ, καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ζῷου ἔφηνον καὶ ἔτρωγον μαζὶ με τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, τοὺς ὁποίους εἶχον προσκαλέσει εἰς τὴν θυσίαν.

Πολυτελέστεραι καὶ λαμπρότεραι ἦσαν αἱ θυσίαι, τὰς ὁποίας προσέφερεν ἡ πολιτεία εἰς τὰς ἐπισημοὺς ἑορτάς. Ὅλος ὁ λαὸς ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς τελετὰς αὐτάς, συνηθροίζετο εἰς τὸν χῶρον πρὸ τοῦ ναοῦ, ἤκουε τὰς εὐχὰς τῶν ἱερέων καὶ παρηκολούθει τὰς θυσίας.

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ

Διὰ τὸν Ἕλληνα τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ζωὴ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ μέσα εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Εἰς τὰς προσευχὰς του ζητεῖ ὑγείαν, μακροβιότητα, πλοῦτον, καλὰ τέκνα. Ἡ ζωὴ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον εἶναι σκιὰ ζωῆς. Ὁ Ἀχιλλεὺς εἰς τὸν Ἄδην λέγει εἰς τὸν Ὀδυσσεά με ἀναστεναγμόν ὅτι προτιμᾷ

νὰ εἶναι δοῦλος τοῦ πτωχοτέρου ἀνθρώπου εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ βλέπῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου παρὰ νὰ εἶναι βασιλεὺς τῶν νεκρῶν εἰς τὸν Ἄδην.

Ἀλλὰ ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους ἐγεννήθη ὁ πόθος μιᾶς ζωῆς σταθερωτέρας καὶ εὐτυχεστέρας. Αὐτοὶ ἐπίστευσαν ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν των θὰ τὴν εὗρουν κάπου πέρα ἀπ' αὐτὴν τὴν ζωὴν, εἰς ἕνα κόσμον ἀνώτερον καὶ τελειότερον.

Ἀπὸ τότε παρουσιάσθησαν νέοι θεοὶ καὶ νέον εἶδος λατρείας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ὀμηρικοὶ θεοὶ δὲν ἱκανοποιοῦν. Ὁ ἄνθρωπος θέ-

Ὁ Διόνυσος.

Κρατῶν κᾶνθαρον (ποτήριον) ἀναμίνει προσφοράν τῶν πιστῶν.

λει ἕνα θεὸν πλησιέστερον εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ὁ ὁποῖος νὰ ὁμιλῇ ἅμεσα εἰς τὴν ψυχὴν του, νὰ τοῦ φανερώνῃ τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Ἰδίως ἐπιθυμεῖ μὲ πάθος νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ μυστήριον τοῦ ἄλλου κόσμου. Νομίζει δὲ ὅτι ἡ ἀποκάλυψις αὐτῇ γίνεται μὲ ὠρισμένας τελετὰς καὶ ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὅποια κατέχουν ἰδιαιτέρον χάρισμα. Διὰ τοῦτο τὰς νέας αὐτὰς δοξασίας ὠνόμασαν *Θρησκευτικὰ τῶν μυστηρίων*.

Η ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ

Ἡ νέα λατρεία συνδέεται μὲ τοὺς θεοὺς τῆς βλαστήσεως, ὅπως ὁ

Ἡ θυσία.

Δεξιὰ ἡ πάνοπλος Ἀθηνᾶ (ἄγαλμα) καὶ ὁ βωμὸς διὰ τὴν θυσίαν. Πρὸ αὐτοῦ ἡ ἱέρεια ραντίζουσα μὲ ὕδωρ. Ὅπισω τὸ ζῶον διὰ τὴν θυσίαν, τὸ ὁποῖον ὑπηρέτης κρατεῖ μὲ σχοινίον δεμένον εἰς τὸν πόδα. Οἱ δύο ἄλλοι, ἀνὴρ καὶ γυνή, εἶναι οἱ προσφέροντες τὴν θυσίαν.

Διόνυσος, ὁ νεαρὸς θεὸς τῆς ἀμπέλου, ἡ Δημήτηρ, προσωποποιήσις τῆς γονιμότητος τῆς γῆς, ἡ κόρη τῆς Περσεφόνῃ, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν ἀνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον εἰκονίζουν τὴν γέννησιν καὶ τὸν θάνατον.

Τὴν πρώτην θέσιν μεταξύ αὐτῶν ἔχει ὁ Διόνυσος. Διὰ τὴν νέαν ἀντίληψιν ὁ ἡμέρος θεὸς τοῦ τρυγητοῦ ἔγινε πνεῦμα σκοτεινὸν καὶ ἀκαθόριστον.

Εἶναι πρῶτον ὁ δαίμων ὁ γονιμοποιῶν τὴν φύσιν καὶ συγχρόνως ἐπίφοβος μάγος. Πολλάκις ἐνσαρκώνεται εἰς τὸ σῶμα αἰγός, ταύρου ἢ νεανίου. Οἱ πιστοὶ τοῦ τὸν λατρεύουν μὲ τρόπον ἄγνωστον ἕως τότε καὶ ξένον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς νεκτερινὰς τελετάς, ἐπάνω εἰς μυστηριώδεις κορυφάς, εἰς τὸ φέγγος λαμπάδων, μὲ παράφορον μουσικὴν, γυναῖκες τὸ περισσότερον, πιάνονται εἰς ἀγρίους χορούς, ἕως ὅτου πίπτουν εἰς παροξυσμὸν καὶ νομίζουν ὅτι βλέπουν τὸν θεὸν

Σάτυρος.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου (περὶ τὸ 500 π. Χ.)

ἢ τὰ ἱερά του ζῶα, τὸν λέοντα ἢ τὸν πάνθηρα, ὅτι τὰ δαμάζουν ἢ καὶ τὰ ξεσχίζουν.

Κατὰ τὸν τελετουργικὸν μῦθον ὁ Διόνυσος εἶναι ὁ κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Κάποτε, ποῦ εἶχε πάρει τὴν μορφήν ταύρου, τὸν ἐξέσχισαν οἱ Τιτᾶνες καὶ κατέπιον τὰ μέλη του. Μόνον τὴν καρδίαν του ἔσωσεν ἡ Ἀθηνᾶ, τὴν ἔφερεν εἰς τὸν Δία καὶ ἐκεῖνος ἔπλασεν ἀπ' αὐτὴν τὸν Διόνυσον - Ζαγρέα. Ὁ Ζεὺς συνέτριψε μὲ τὸν κεραυνὸν τοὺς Τιτᾶνας καὶ ἀπὸ τὴν σκόνην των ἐγεννήθησαν οἱ ἄνθρωποι.

Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ἔχει διπλὴν φύσιν, τὸ τιτανικὸν καὶ τὸ θεϊκὸν διονυσιακόν. Ἀπὸ τοὺς Τιτᾶνας ἔρχεται τὸ σῶμα τὸ γήινον, τὸ πρόσκαιρον μὲ τὰ ἄγρια πάθη, ἀπὸ τὸν Διόνυσσον ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία εἶναι αἰωνία. Ἡ κακὴ αὕτὴ τύχη ἐφυλάκισεν εἰς τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία βασανίζεται, ὑποφέρει καὶ θέλει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν παλαιάν της, τὴν θεϊαν μακαριότητα.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλάτρευσαν τὸν Διόνυσσον εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα. Ἀπ' ἐκεῖ κατέβη πρὸς τὴν Νότιον Ἑλλάδα. Συνήνητησεν ὅμως μεγάλην ἀντίστασιν. Διὰ νὰ γίνῃ δεκτός, ἤλλαξε χαρακτηριστὴρα καὶ συνεδυάσθη μὲ τὰς ἐγχωρίους θεότητας. Εἰς τοὺς Δελφοὺς ἐταυτίσθη μὲ τὸν Ἀπόλλωνα. Ἐνῶ ἔως τότε οἱ ἱερεῖς τοῦ ναοῦ ἐμάντευον ἀπὸ σημεία, ἀπὸ ἀστραπᾶς, βροντᾶς, ἀπὸ τὴν πτῆσιν τῶν πτηνῶν, τὴν θέσιν των ἔλαβεν ἡ Πυθία, ἡ ὁποία μαντεύει εἰς κατὰστασιν παραζάλης.

Εἰς τὴν Ἀττικὴν ἱδρυσεν εἰς τὴν Ἑλευσίνα τὰ Μυστήρια. Ἀλλὰ συντροφευμένος μὲ τὴν Δήμητρα ἀπέβαλε τὴν ἀγριότητά του. Ἔγινεν ὁ τρυφερός νεανίας, ὁ ὁποῖος ἀποθνήσκει μαζί μὲ τὸν πέπλον θανάτου, ποὺ ἀπλώνουν τὸ φθινόπωρον καὶ ἡ χιών εἰς τὴν φύσιν, καὶ ἀναγεννᾶται, ὅταν ἡ ὀργιαστικὴ βλάστησις ἀφυπνίσῃ τὴν φύσιν κατὰ τὴν ἄνοιξιν. Εἶναι ὁ θεὸς τῆς καλωσύνης, διότι μὲ τὸν θάνατόν του καθαρίζει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς σφάζει ἀπὸ δυστυχήματα. Ὅταν εἶναι εἰς τὴν γῆν, γεμίζει ἀγαθὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς γλυκαίνει μὲ τὸ πολῦτιμον δῶρον τῆς ἀμπέλου. Ἀπὸ τὴν χειμερινὴν διαμονὴν του εἰς τὸν Ἄδην μεταφέρει τὸ μυστικὸν τῆς ἀθανασίας καὶ τὸ ἀνακοινώνει εἰς τοὺς θνητοὺς. Συνδυάζεται τέλος μὲ τὸν παλαιὸν ἐγχώριον θεὸν τὸν Βάκχον, θεὸν τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ οἴνου, γίνεται ὁ θεὸς τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς εὐθυμίας.

ΤΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Τὰ Ἑλευσίνα μυστήρια κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τῆς Ἀττικῆς δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ἐξαιρετικὰ μυστηριῶδες. Εἰς τὴν Ἑλευσίνα, εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἀργότερον ἐκτίσθη ὁ περιώνυμος ναός, ἦτο παλαιότερον ἐπιχώριον μαντεῖον. Ἡ Δημήτηρ ἐλάτρευετο ἐκεῖ ὡς θεὰ τῆς βλαστήσεως. Ἡ ἐπίδρασις τῶν νέων ἰδεῶν διὰ τὴν ἀθανασίαν καὶ μέλλουσιν ζωὴν ἔφερεν ἐκεῖ τὸν Διόνυσσον, ἐξελληνισμένον ὅμως,

καὶ κατέστησε τὴν Ἐλευσίνα τόπον ἐρμηνείας τῶν μυστηρίων. Ὁ Διόνυσος τιμᾶται ἰδιαίτερος, διότι φανερώνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἀπόκρυφα τῆς μελλούσης ζωῆς. Οἱ ἱερεῖς τῆς Ἐλευσίνος ἔχουν μέγα ἀξίωμα καὶ προέρχονται ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας οἰκογενεῖας τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἱεροφάντης, ὅπως φανερώνει τὸ ὄνομά του, παρουσιάζει εἰς τοὺς μουμένους τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα. Ὁ δαδοῦχος κρατεῖ τὴν διπλὴν δᾶδα καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς τὴν νύκτα τῆς ἀγρυπνίας. Τὸ μυστήριον, τὸ ὁποῖον ἀπεκάλυπτον, εἶναι τῆς μακαριότητος εἰς ἄλλην ζωὴν καὶ ἰδίως τὸ μαγικὸν μέσον ν' ἀποκτήσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν μακαριότητα μετὰ θάνατον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐγοητεύθησαν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ νεαροῦ θεοῦ τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς χαρᾶς.

Ὁ ποιητὴς Σοφοκλῆς εἰς ἓνα περίφημον χορικὸν τῆς Ἀντιγόνης ψάλλει :

« Ὡ Διόνυσε πολuwάνυμε, τοῦ Κάδμου ἡ θυγατέρα ἐσένα ἔχει γιὰ στόλισμα. Ἐσὺ εἶσαι, πού στολίζεις καὶ ἄφθονα πλουτίζεις τὴν Ἰταλίαν. Ἐσὺ στῆς Ἐλευσίνας τ' ἄχραντα μυστήρια βασιλεύεις. Μὲ τὴ θεὰ Δήμητρα τὸν κόσμον ἐκεῖ μαζεύεις καὶ ἄγια εὐὰν ἀκούονται, ὅταν στῇ Θῆβα μπαίνειis » (1115 κ. ἑ. μετάφρ. Μάνου).

Τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσίνος ἀπέκτησαν μεγάλην ἐπιβολὴν καὶ πανελληνίον φήμην καὶ ἤσκησαν μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἱερεὺς τῶν ἐλευσινίων μυστηρίων.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Ο ΟΡΦΕΥΣ

Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευσαν ὅτι ὅλας αὐτὰς τὰς νέας δοξασίας τὰς ἐδίδασκεν ἓνα ἐπιβλητικὸν πρόσωπον, ἱερεὺς μαζὶ καὶ μουσικός, ποιητῆς καὶ προφήτης, ὁ Ὀρφεύς. Τὸν ἐφαντάζοντο νεαρὸν καὶ ὠραῖον ἄνδρα, κρατοῦντα τὴν λύραν. Αὐτὸς κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο ὁ εἰσηγητὴς τῶν διονυσιακῶν τελετῶν καὶ ἱδρυτὴς τῶν μυστηρίων. Ἐπίστευον ἀκόμη ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐξῆσε πρὸ τῶν Τρωικῶν.

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς μυστηριακῆς θρησκείας ἐπίστευον ὅτι ὁ Ὅρφεὺς κατέβη εἰς τὸν Ἄδην, διὰ νὰ μάθῃ τὰ μυστήρια τοῦ κάτω κόσμου καὶ ν' ἀναγγείλῃ αὐτὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ὁ ἀνθρώπος ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ τὴν ματαιότητα τῆς ἐπιγείου ζωῆς, νὰ βάλῃ τάξιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ν' ἀποφεύγῃ ὠρισμένας πράξεις, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θεϊκὴν μακαριότητα.

Ἡ ὁρφικὴ διδασκαλία συνδέεται μὲ τὸν μῦθον τοῦ Διόνυσου. Ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία ἔχει θεϊκὴν καταγωγὴν, εἶναι κλεισμένη εἰς τὸ γήινον σῶμα ὡς εἰς φυλακὴν ἢ τάφον, ὑποχρεωμένη νὰ κάμῃ χιλιάδες χρόνια τὸν « κύκλον τῶν γεννησέων », δηλαδὴ ὅταν ἀποθάνῃ τὸ σῶμα, ἡ ψυχὴ μένει ἕνα διάστημα εἰς τὸν Ἄδην. Ὑστερα ξαναεναρκώνεται, εἰσέρχεται δηλ. εἰς ἄλλο σῶμα. Ἀνάλογα μὲ τὰς πράξεις τοῦ πηγαίνει εἰς σώματα κατώτερα, φυτῶν, ζώων κλπ., ἢ ἀνώτερα, ποιητῶν, ἱερέων, βασιλέων. Αὕτῃ εἶναι ἡ λεγομένη μετεμψύχωσις. Μόνον ἂν πάρῃ τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας, καθαρίζεται καὶ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν ἀτελεῦτητον μετὰβασιν ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο, πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Ὅρφεως, νὰ ζήσῃ καθαρὰν ζωὴν, νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἀσκητικὸν περιορισμόν, ν' ἀποφεύγῃ σαρκικὴν τροφὴν καὶ ἄλλα ἀπηγορευμένα φαγητά, π. χ. κουκιά, καὶ νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ αἱματηρὰς θυσίας. Ἄν πράξῃ ὅλα αὐτά, θὰ σωθῇ ἀπὸ τὸν « κύκλον τῶν γεννήσεων », καὶ θὰ ἐπανεύρῃ τὴν χαμένην μακαριότητα.

Περὶ τὸ δόγμα τῆς μετεμψυχώσεως οἱ πιστοὶ ἠνώθησαν εἰς συλλόγους. Οἱ ὁρφικοὶ σύλλογοι διεδόθησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως εἰς τὰς δυτικὰς ἀποικίας τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἡ ὁρφικὴ διδασκαλία ἤσκησε μεγάλην, τὸ περισσότερο βλαβεράν, ἐπιρροὴν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν Ἑλλήνων.

Ἀντιθέτως ἡ ἀγνή ἑλληνικὴ φαντασία ἔδωσε καλλιτεχνικὴν μορφήν εἰς τὸν μῦθον. Παρέστησε τὸν Ὅρφεα ἑξοχον μουσικόν, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καὶ μαγεύεται ἀπὸ τὴν ὁμορφίᾳ.

Κατὰ τὸν ἑλληνικὸν μῦθον, ὁ Ὅρφεὺς κατέβη εἰς τὸν Ἄδην, ὅχι διὰ νὰ μάθῃ τὰ μυστικά του, ἀλλὰ διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν ζωὴν τὴν σύζυγόν του.

Ὁ Ὅρφεὺς, κατὰ τὸν μῦθον, ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης καὶ τῆς Μούσης Καλλιόπης. Ἐφαλλε μὲ τὴν λύραν του καὶ ὁποῖος τὸν ἤκουε ἐμαγεύετο. Τὰ ἄγρια θηρία ἐξήρχοντο ἀπὸ τὴν φωλεάν των καὶ ἤρχοντο νὰ ἐξαπλωθοῦν

ἐμπρὸς εἰς τοὺς πόδας του. Δένδρα καὶ βράχοι ἀκόμη ἐκινούντο, διὰ νὰ τὸν ἀκούσουν. Ὁ Ὀρφεὺς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν καὶ καθησύχαζε μὲ τὴν λύραν του τὰ κύματα, ὡσάκεις ἡ θάλασσα ἐταράσσετο.

Ἡ σύζυγός του Εὐρυδίκη ἀπέθανεν, ἐπειδὴ τὴν ἐδάγκασε τὸ φίδι. Ὁ Ὀρφεὺς μὴ δυνάμενος νὰ ζήσει χωρὶς αὐτὴν κατέβη εἰς τὸν Ἅδην, διὰ νὰ τὴν φέρῃ ὀπίσω εἰς τὴν γῆν. Ἡ μουσικὴ του ἤνοιξε τὸν δρόμον. Κατῶρθωσε ν' ἀποκοιμήσῃ ἀκόμη καὶ τὸν Κέρβερν. Ὁ θεὸς τοῦ Ἅδου ἐδέχθη νὰ τὴν ἀφήσῃ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅ Ὀρφεὺς νὰ μὴ γυρίσῃ νὰ τὴν ἴδῃ, προτοῦ ἐξέλθουν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν Ἅδην. Ὅταν ὅμως ἤρχισε νὰ φαίνεται τὸ πρῶτον φέγγος ἀπὸ τὴν γῆν, ὁ Ὀρφεὺς ἀπὸ τὴν χαρὰν του ὅτι ἐπανεῦρε τὴν Εὐρυδίκην του ἐλησμόνησε τὴν ὑπόσχεσίν του, ἐγύρισε νὰ τὴν ἴδῃ. Ἐκεῖνη ἐξηφανίσθη πάραυτα.

Ὁ μῦθος προσέθετεν ὅτι ἡ ἀποτυχία ἔκαμε περίλυτον τὸν Ὀρφέα. Ἀπέφυγε τοὺς ἀνθρώπους, ἰδίως τὰς γυναῖκας. Εἰς μίαν ὀργιαστικὴν ἑορτὴν τοῦ Διονύσου αἱ γυναῖκες τῆς Θράκης ἐρρίφθησαν ἐπάνω του καὶ τὸν ἐσπάραξαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Δύο σημαντικά στοιχεία τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὰ πολιτεύματα καὶ τὴν θρησκείαν, ἐγνωρίσαμεν εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια. Εἰς αὐτὸ θὰ μελετήσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου.

Ἡ στενότης τῆς γῆς, ὁ ὑπερπληθυσμὸς καὶ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἠνάγκασαν τοὺς τολμηροὺς Ἕλληνας νὰ τραποῦν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ἐξάπλωσις εἰς τὰς ἀποικίας μετέβαλε τὴν σχεδὸν ἀπκλειστικῶς ἀγροτικὴν Ἑλλάδα εἰς χώραν βιομηχανικὴν καὶ κυρίως ἐμπορικὴν. Ἀφότου οἱ Ἕλληνες κατέχουν τὰ παράλια τοῦ Πόντου καὶ προωθοῦν τὰς ἐμπροσθοφυλακὰς των μέχρι τῶν Στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους, ἡ μητροπολιτικὴ Ἑλλὰς γίνεται τὸ «κίνητρον» τοῦ νέου κόσμου καὶ κέντρον τῶν σχέσεων Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως.

Διὰ νὰ ἀποκατασταθῇ ὁμῶς κανονικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν διεσπαρμένων, ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῇ ἀσφάλεια διὰ τὴν ζωὴν καὶ περιουσίαν τοῦ ξένου. Ἡ ἐπικοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριον ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θρησκείας.

Τὴν προστασίαν τοῦ ξένου ἀνέλαβεν ὁ μεγαλύτερος θεός, ὁ Ζεὺς ὁ Ξένιος. Αἱ συναλλαγαὶ ἀνέκαθεν ἐγίνοντο εἰς τὸν περίβολον ναῶν, πλησίον βωμῶν, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐκάστη ἀγορά. Ὁ πολιοῦχος ἡγγυᾶτο τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἐμπόρου ὅσον καὶ τοῦ προσκυνητοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ἐπισκέπτας τῶν ἱερῶν τόπων καὶ ἑορτῶν ἔλεγον θεωρούς. Ὅλοι αἱ ἑορταί, τῆς Δήλου, τῆς Ὀλυμπίας, τῶν Δελφῶν, τοῦ Ἰσθμοῦ, συνωδεύοντο ἀπὸ ἐμποροπανηγύρεις. Οἱ πιστοὶ ἐπήγαιναν, διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας, νὰ προσκυνήσουν ἢ νὰ ἐμπορευθοῦν. Πολλοὶ ἐπήγαιναν καὶ διὰ τὰ δύο : «κατ' ἐμπορίαν καὶ θεωρίαν», ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέ-

ρας, ὅταν ἐτελοῦντο αἱ ἑορταί, ἐγίνετο διακοπὴ τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ἂν ἀκόμη ὑπῆρχε πόλεμος, ἡ λεγομένη ἱερὰ ἐκεχειρία, διὰ νὰ δυνηθοῦν οἱ πιστοὶ νὰ ταξιδεύσουν μὲ ἀσφάλειαν καὶ οἱ ἔμποροι νὰ μεταφέρουν τὰ ἐμπορεύματά των. Εἰς τὰ προπύλαια τῶν ναῶν ἐγεννήθησαν οἱ νόμοι, οἱ κανονίζοντες τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, τὸ Διεθνὲς Δίκαιον.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ βου αἰῶνος ἔγινε συνήθεια ἰδιαίτεροι ἄνθρωποι εἰς ἐκάστην πόλιν, οἱ λεγόμενοι πρόξενοι, νὰ φροντίζουν διὰ τοὺς ξένους. Οἱ πρόξενοι εἰς τὴν ἀρχαιότητα δὲν ἦσαν ὑπάλληλοι στελλόμενοι ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ἑνὸς κράτους εἰς ἄλλο, ὅπως σήμερον, ἀλλὰ ἐντόπιοι, πρόσωπα σημαντικά, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν τὴν φροντίδα διὰ τοὺς κατοίκους μιᾶς ὠρισμένης πόλεως. Ὁ Κίμων π.χ., ὁ περίφημος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ἦτο πρόξενος τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὰς Ἀθήνας.

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΗΣ ΞΗΡΑΣ

Εὐνοϊκὰς συνθήκας εἰς τὴν ξηρὰν εἶχε τὸ ἐμπόριον μόνον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Μεγάλοι δρόμοι ἀνέβαινον ἐκεῖ διὰ τῶν ποταμῶν μακρὰν εἰς τὰ ὄροπέδια τοῦ ἑσωτερικοῦ. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ὅμως τὰ ὄρη καὶ αἱ χαράδραι ἦσαν ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον εἰς τὴν συγκοινωνίαν. Ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν ἀρχαιότητα δὲν εἶχε καλοὺς δρόμους. Τὸ δίκτυον τῶν δρόμων, τὸ ὁποῖον ἐχάραξαν οἱ Ἀχαιοί, σχεδὸν δὲν ἐβελτιώθη. Ἐφρόντιζον μόνον διὰ μερικοὺς δρόμους, οἱ ὁποῖοι διηκούλυνον τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ὀνομαστῶν προσκυνημάτων. Ἐνας δρόμος ἔφερεν ἀπὸ τὴν Κυλλήνην,

Κλώστρια.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

τὸ ὄρος τῆς Ἀρκαδίας, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Ἄλλος ἀπὸ τὴν Αὐλίδα, τὸν λιμένα τῆς Βοιωτίας ἐπὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ, διὰ τῶν Θηβῶν εἰς τοὺς Δελφούς. Ἡ Σπάρτη δὲν ἐνδιεφέρετο διὰ τοὺς δρόμους ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰς ἀτραποὺς διὰ τὸν στρατόν. Εἰς τοὺς κακοὺς αὐτοὺς δρόμους ἐξηκολούθουν νὰ μεταφέρουν τὰ ἐμπορεύματα μὲ ἡμιόνους ἢ μὲ εὐθραυστα ἀμάξια. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος ἔμεινεν εἰς ἐμβρυακὴν κατάστασιν.

ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ

Ἀντιθέτως ἡ ναυτιλία ἔκαμε καταπληκτικὴν πρόοδον. Παλαιότερον ἐπιβατικὸν μαζὶ καὶ φορτηγὸν ἦτο λέμβος μικρὰ μὲ καρίνα κυρτὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἡ ν α ὤ ς μ έ λ α ι ν α τοῦ Ὀμήρου.

Ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα ἀπέκτησαν δύο νέους τύπους πλοίων. Τὸ ἐμπορικὸν μεταγωγικὸν εἶναι πλοῖον μακρουλὸν μὲ πελώριον ἱστίον (πανί) εἰς τὸ μέσον. Ἡ π ε ν τ η κ ό ν τ ο ρ ο ς, ἐπιβατικὸν - πολεμικόν, ἔχει ἀπὸ 25 κουπιὰ εἰς τὴν κάθε πλευράν, ἐφωδιασμένον εἰς τὸ ἄκρον τῆς πρῶρας μὲ κοπιτερὰν αἰχμὴν ἀπὸ μέταλλον, τὸ λεγόμενον ἔ μ β ο λ ο ν, τὸ ὅποῖον χρησιμεύει, διὰ νὰ τρυπήσῃ τὴν πλευράν τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου.

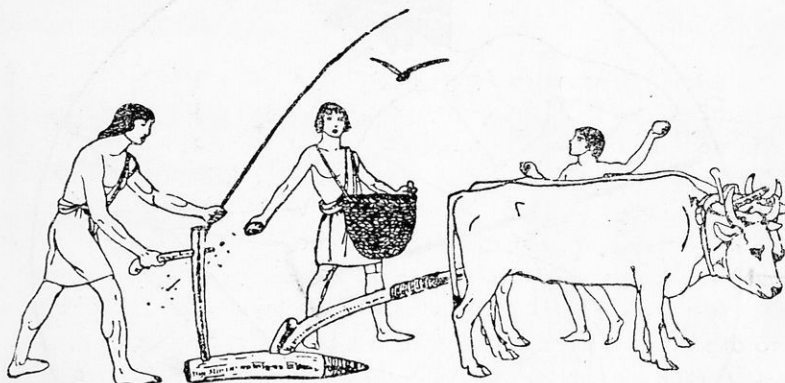
Κατὰ τὸ τέλος ἡδὴ τοῦ 8ου αἰῶνος ἐπενόησαν τὰς θέσεις κωπηλατῶν κατὰ πατώματα. Πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι κατεσκεύασαν ἀργότερον τ ρ ι ῆ ρ ε ι ς, τὸ κύριον πολεμικὸν πλοῖον τῶν ἀρχαίων.

Στενὴ, κομψή, πολὺ χαμηλή, χωρὶς κατάστρωμα, γοργή καὶ εὐστροφος ἡ τριήρης κινεῖται ἀπὸ τρεῖς σειρὰς κωπηλατῶν, τὴν μίαν ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλην. Κινεῖται ὅμως καὶ μὲ ἱστίον. Τὸ βῦθισμά της εἶναι ἐλάχιστον, ἐν μέτρον περίπου, τὸ ἐκτόπισμα 50 ἢ 60 τόννους. Μετ' ὀλίγον θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ διανύῃ 18 χιλιομέτρα τὴν ὥραν, μὲ πλήρωμα 200 ἀνδρῶν.

Ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα τὰ πλοῖα ἐφοδιάζονται μὲ ἄγκυραν. Ἐμαθον ἐπίσης νὰ προστατεύουν τοὺς λιμένας μὲ προκυμῖαν. Ἡ ὠραιότερα εἶναι τῆς Σάμου. Διὰ ν' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰ ἔξοδα, αἱ κυβερνήσεις εἰσπράττουν δικαιώματα εἰσόδου καὶ ἔξόδου ἀπὸ τοὺς λιμένας.

Τὸν ὄν αἰῶνα ρισκοκινδυνεύουν καὶ ταξιδεύουν μόλις πενήντα ἡμέρας τὸ ἔτος, μετὰ τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον (21 Ἰουνίου), εἰς τὴν γαλήνην, χωρὶς νὰ χάσουν τὴν ξηρὰν ἀπὸ τὸ βλέμμα.

Ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος συμβουλεύει τὸν ἀδελφὸν του νὰ ἐργάζεται εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ μὴ ἔχη τὸ καράβι εἰς τὴν θάλασσαν, ὅταν κατὰ τὸ φθινόπωρον ἡ θάλασσα ταρασσεται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους. Καὶ προσθέτει «σῦρε (τότε) τὸ καράβι εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τριγύρισέ το ἀπ' ὅλα τὰ μέρη μετὰ λιθάρια. Περίμενε νὰ ἔλθῃ ἡ καλὴ ὥρα διὰ ταξίδι θάλασσινόν. Τότε σῦρε τὸ γοργὸ καράβι εἰς τὴν θά-

Οἱ γεωργοί.
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Ἡσίοδειον ἄροτρον ξύλινον μετὰ δρειχαλκίνῃν αἰχμῇ. Ὁ γεωργὸς πιέζει τὸ ἄροτρον διὰ ξύλινου προσαρτήματος. Τὸ μαστίγιον εἰς τὰς χεῖρας χρησιμεύει διὰ νὰ ὑποχρεώῃ τὰ βόδια νὰ προχωροῦν. Εἰς τὸ μέσον ὁ σπορεύς. Εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ὑποζυγίων πιτάνων ὁ υἱὸς τοῦ γεωργοῦ.

λασσαν. Πενήντα ἡμέρας βαστοῦν γιὰ τοὺς θνητοὺς, ὕστερα ἀπὸ τὴν τροπὴν τοῦ ἡλίου, στὴν καρδίᾳ τοῦ καλοκαιριοῦ, οἱ καλῶσύνες γιὰ ταξίδι εἰς τὴν θάλασσαν» (Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 618-665).

Τὸν ὄν αἰῶνα φεύγουν τὴν ἀνοιξιν διὰ μακρινὰ ἀκρογιαλίας καὶ μόνον τοὺς τέσσαρας ἢ πέντε μῆνας τοῦ χειμῶνος «κρεμοῦν τὸ πηδάλιον εἰς τὸν καπνὸν τῆς ἐστίας», ὅπως λέγει ὁ Ἡσίοδος.

Ἀνταγωνιστὰς ἔχουν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν θάλασσαν τοὺς Φοίνικας, ἓνα δραστήριον καὶ πονηρὸν λαόν, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ εἰς τὴν

παραλίαν τῆς Συρίας, εἰς τὴν Φοινίκην. Ἐκκαθαρίζουν τὸ Αἰγαῖον ἀπὸ τοὺς πειρατὰς καὶ παραγκωνίζουν τοὺς Φίνικας.

Ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος ἤδη τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων αὐλακώνουν πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις τὰ ὕδατα τῆς Μεσογείου. Καταπλέουν εἰς τὰς προκυμαῖας τῶν ἀποικιῶν. Τὰ φορτία των διανέμονται ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν ἐνδοχώραν. Παραλαμβάνουν τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Ξυλουργός.

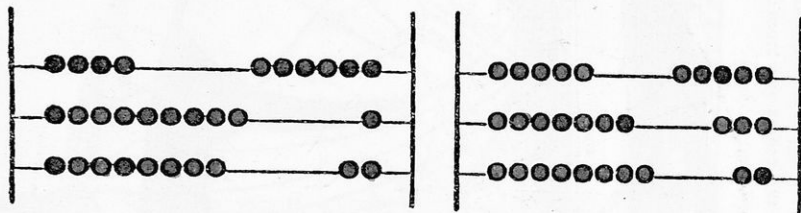
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου (περὶ τὸ 500 π. Χ.).

Πεῖρα ὀλίγων ἐτῶν ἦτο ἀρκετή, διὰ νὰ μάθουν μὲ ἀκρίβειαν τὰ προϊόντα καὶ τὰς ἀνάγκας ἐκάστης χώρας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἀπὸ τὰ βασιλεία τῆς Ἀνατολῆς, μὲ διάμεσον τὴν Λυδίαν, λαμβάνουν πολύτιμα μέταλλα, κεντητὰ ὑφάσματα, φορτηγὰ ζῶα καὶ

δούλους, ἀπὸ τὴν Κύπρον χαλκόν, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀφρικὴν, μὲ διάμεσον τὴν Ναύκρατιν, λιναῖα ὑφάσματα, ἀλάβαστρον (μάρμαρον λευκόν, διαφανές, μαλακόν, ὥστε νὰ παίρνῃ ὥραϊαν στιλπνότητα), νάτριον (χημικὴ οὐσία διὰ τὴν ταρίχευσιν τῶν νεκρῶν), ἀλοιφάς, ἀρώματα, χρυσόν, ἐλεφαντόδοντα, λίβανον, ἀπὸ τὴν Κυρήνην σίλφιον καὶ ἵππους. Εἰς τὰ παράλια τοῦ Πόντου πρὸς μνηθεύονται ἰχθῦς καὶ σῖτον, γουναρικά, οἰκοδομήσιμον ξυλείαν, σίδηρον, δούλους. Ἀπὸ τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν δέρματα, ἔρια, δημητριακά. Εἰς τὸ βάθος τῆς Ἀδριατικῆς περισυλλέγουσιν ἤλεκτρον. Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς μεσημβρινῆς Γαλατίας καὶ Ἰσπανίας κασσίτερον,

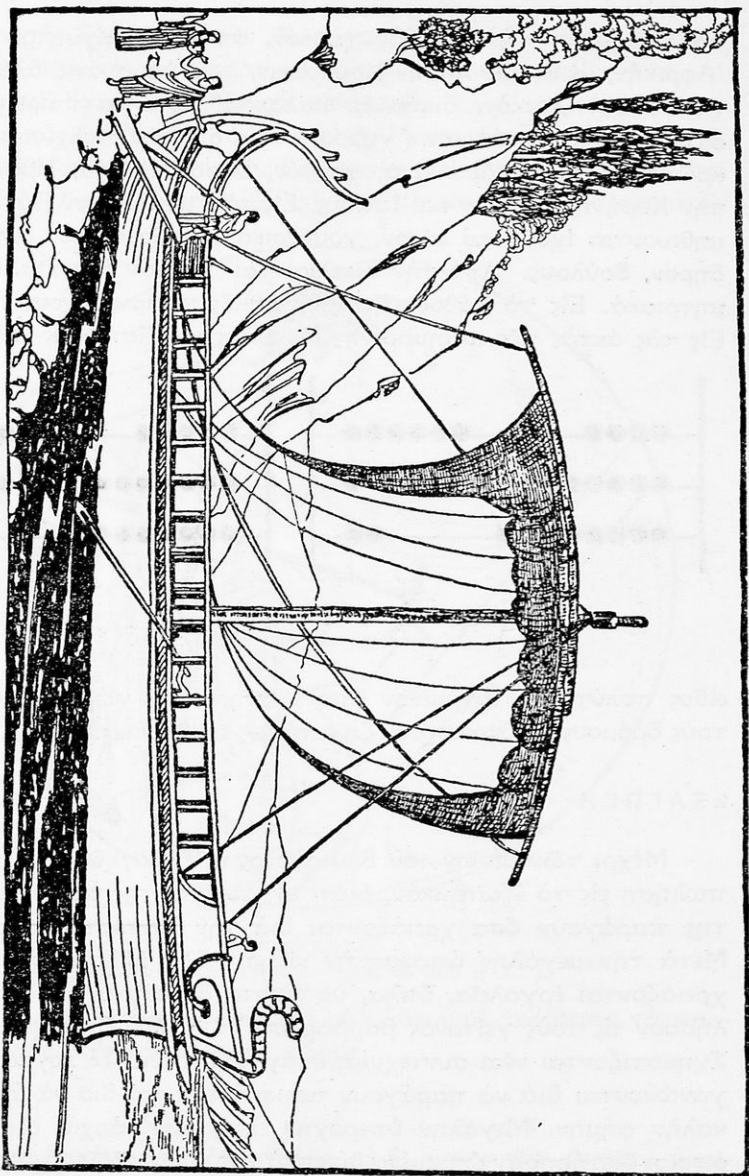
Ἀβάκιον.

Δι' ἄσκησιν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν.

εἶδος πολύτιμον, ἐρχόμενον ἀπὸ μυστηριώδεις χώρας, τῶν ὁποίων τοὺς δρόμους ἀποκρύπτουσιν ζηλοτύπως οἱ Φοίνικες.

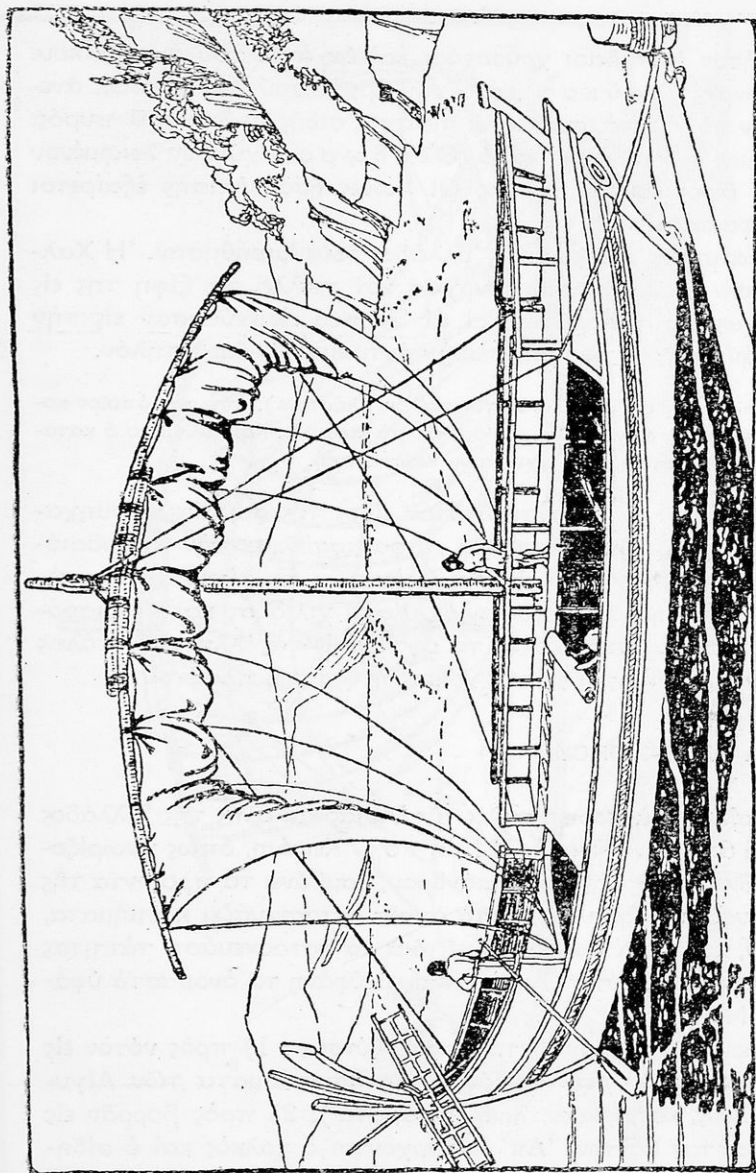
ΕΞΑΓΩΓΗ

Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ὄγδωτου αἰῶνος ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχε τίποτε νὰ πωλήσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διότι οἱ γεωργοὶ τῆς καὶ οἱ χειροτέχναι τῆς παράγουσιν ὅσα χρειάζονται διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν. Μετὰ τὴν μεγάλην ἀποικιακὴν κίνησιν ὅλα ἥλλαξαν. Αἱ ἀποικίαι χρειάζονται ἐργαλεῖα, ὅπλα, ὑφάσματα δι' ἑαυτὰς καὶ διὰ νὰ πωλήσουσιν εἰς τοὺς γείτονας βαρβάρους. Ἡ Ἑλλὰς βιομηχανοποιεῖται. Σχηματίζονται νέαι συντεχνίαι ἐπαγγελματιῶν. Τὰ ἐργαστήρια ὀργανώνονται διὰ νὰ παράγουσιν περισσότερα καὶ διὰ νὰ ἀσφαλίσουσιν καλὴν φήμην. Μεγάλην ὑπεροχὴν εἶχον κατ' ἀρχὰς οἱ Ἴωνες, οἱ ὅποιοι διετήρησαν ὠρισμένα μυστικὰ τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης καὶ εἶχον προχειρότερα τὰ δείγματα τῆς Λυδίας, Ἀσσυρίας καὶ Αἰγύπτου.

Πλοῖον τῶν χρόνων τοῦ 'Ηορίδου.

Ἀναπαράστασις ἀπὸ εἰκόνα ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου. Τὸ ἡσίδειον πλοῖον εἶναι συνέχεια τοῦ ὁμηρικοῦ. Ἐμπροσθὸν καὶ πρὸς μετὰ τοῦ πλοῖου, ἔχει 40 κώπας. Τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸν Ἰηλέμαχον εἰς τὴν Πύλον, εἶχεν εἰκοσι. Ὁ πλοίαρχος εἰς τὴν ἑσθὴν χαιρετᾷ μὲ χειρᾶν κομὴν κυρτάν, ἢ ὅποια κρατεῖ στέφανον ἀπὸ ἀνθή.

Ἐμπορικὸν πλοῖον.

Ἀναπαράστασις.

Ἐμπορικά πλοῖα παριστάνονται ἐπὶ πολλῶν ἀγγείων. Τὸ σκάφος εἶναι στρογγύλον (κοίλη ναῦς). Ἡ κώπη χρησιμεύει μόνον διὰ τὴν στροφὴν, ἡ κίνησις τοῦ σκάφους γίνεται κυρίως διὰ τοῦ ἱστίου.

Οἱ Ἴωνες ἦσαν ἐπιτήδριοι χρυσοχόοι καὶ ἐργάται τοῦ ὀρειχάλκου. Εἰς τὴν Χίον ὁ Γλαυκός, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος, ἀνεκάλυψε τὴν τέχνην νὰ συγκολλᾷ τεμάχια σιδήρου διὰ τοῦ πυρός. Εἰς τὴν Σάμον ὁ Ροϊκός καὶ ὁ Θεόδωρος χύνουν λειωμένον ὀρειχάλκον ἐντὸς κοίλων τύπων. Οἱ Ἴωνες ἦσαν ἐπίσης ἐξαίρετοι κεραμεῖς, ὕφανται κλπ.

Οἱ ἐργάται τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος τοὺς ἐμιμήθησαν. Ἡ Χαλκὶς ἀπέκτησεν ὀνομαστὰ σιδηρουργεῖα καὶ στέλλει τὰ ξίφη τῆς εἰς μακρινὰς χώρας. Ἡ Κόρινθος καὶ αἱ Ἀθῆναι εἰδικεύθησαν εἰς τὴν κεραμευτικὴν, δηλαδὴ τὴν κατασκευὴν ἀντικειμένων ἀπὸ πηλόν.

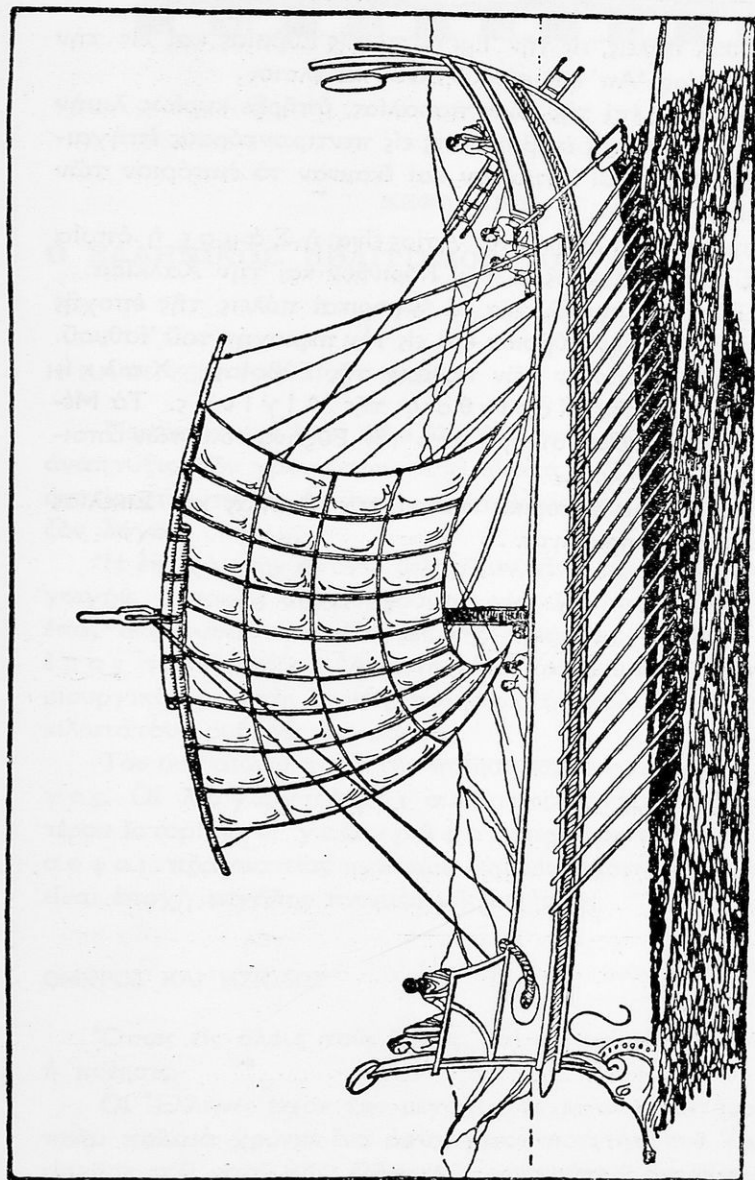
Οἱ ἀρχαῖοι κέραμον ἔλεγον τὸν πηλόν (λάσπην), ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατεσκευάζον κεραμίδια, ἀγγεῖα κλπ., ἐπίσης καὶ τὸ κεραμίδι. Κεραμεὺς ἦτο ὁ κατασκευάζων τὰ εἶδη αὐτὰ καὶ ἡ τέχνη τῶν κεραμευτικῶν.

Τὸ ἀγγεῖον εἶναι σημαντικώτατον εἶδος τῆς ἀρχαίας βιομηχανίας. Ἡμεῖς σήμερον δυσκολευόμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν σπουδαιότητα τοῦ πηλίνου ἀγγείου εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀρχαίων. Τὰ κυριώτερα οἰκιακὰ σκεύη ἦσαν ἀπὸ πηλόν. Κατὰ χιλιάδας καὶ εἰς διαφόρους ποιότητος κατεσκευάζοντο τὰ ἀγγεῖα εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἡ ἐξαγωγή τῶν εἰς τὰς ξένας χώρας ἦτο πηγὴ πλούτου.

ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Ἡ μεγαλύτερα ἐμπορικὴ πόλις τῆς Ἀσίας καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα εἶναι ἡ Μίλητος. Κειμένη, ὅπως γνωρίζομεν, πλησίον τῆς ἐκβολῆς τοῦ Μαιάνδρου, λαμβάνει τὰ προϊόντα τῆς Λυδίας, χρυσὸν καὶ ἄργυρον, μὲ τὰ ὁποῖα κατασκευάζει κοσμήματα, λεπτὰ ἔρια, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ, διὰ νὰ κατασκευάσῃ τάπητας μὲ ζωηρὰ χρώματα, τύπου Λυδίας, καὶ νὰ ὑφάνῃ τὰ ὀνομαστὰ ὑφάσματα τῆς Μιλήτου.

Τὰ πλοῖα τῆς πλέουν εἰς τρεῖς κατευθύνσεις: 1) πρὸς νότον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀπ' ὅπου λαμβάνουν κατασκευάσματα τῶν Αἰγυπτίων (ὑέλους, κοσμήματα, λινὰ ὑφάσματα), 2) πρὸς βορρᾶν εἰς τὰς ἀποικίας τοῦ Πόντου. Ἀπ' ἐκεῖ ἔρχονται ὁ χαλκὸς καὶ ὁ σίδηρος, χρυσός, δέρματα, παστὰ ψάρια, μέταξα, τὴν ὁποίαν μεταφέρουν τὰ καταβάνια ἀπὸ τὴν Κίναν, καὶ κυρίως στηρὰ, 3) πρὸς δυσμὰς

Πεντηκόντορος.

Ἀναπαράστασις ἀπὸ εἰκόνας ἐπὶ ἀγγέλων.

Πλοῖον ἐπίμηκες (νῆὺς μακρά), κινεῖται μὲ 50 κόπας, 25 εἰς κάθε πλευράν. Ἐμπροσθεν κεφαλὴ ἀγριογόρου ὡς ἔμβολον. Τριαῦτα ἦσαν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον τὰ πλοῖα τῶν Φοινίκων. Τὰ πλοῖα κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦσαν βαμμένα μὲ βαθύ κοκκινωπὸν χρῶμα (μίνιον).

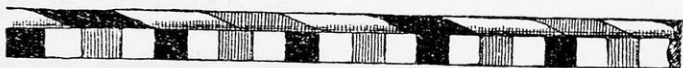
εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, εἰς τὴν Ἑρέτριαν τῆς Εὐβοίας καὶ εἰς τὴν Σύβαριν τῆς Ἰταλίας. Ἀπ' ἐκεῖ φέρουν οἶνον καὶ ἔλαιον.

Ἡ Φώκεια, ἐπὶ τῆς ἰδίας παραλίας, ὑπῆρξε κυρίως λιμὴν πειρατῶν. Οἱ ναυτικοὶ τῆς ἐπιβαίνοντες εἰς πεντηκοντόρους ἐπήγαιναν εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ Ἰσπανίαν καὶ ἔκαμναν τὸ ἐμπόριον τῶν μακρινῶν ἐκείνων χωρῶν.

Τρίτος σημαντικὸς λιμὴν τῆς Μ. Ἀσίας εἶναι ἡ Σάμος ἡ ὁποία εἶχε στενὰς ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Χαλκίδα.

Εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα αἱ ἐμπορικαὶ πόλεις τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶναι εἰς τὴν νῆσον Εὐβοίαν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἐγνωρίσαμεν τὴν σημασίαν τῶν πόλεων τῆς Εὐβοίας, Χαλκίδος, Ἑρετρίας, τῆς Κορίνθου, τῆς Αἰγίνης. Τὰ Μέγαρα ἐμπορεύονται κυρίως σιτηρὰ ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον διὰ τῶν ἀποικίων των τοῦ Βοσπόρου.

Ἐπίσης τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἔχουν μεγάλην δραστηριότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ

Ι. ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Περισσότερον ἴσως ἀπὸ ὅλα θαυμαστὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων. Ἐπὶ αἰῶνας ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ὑπῆρξεν ἀστείρευτος πηγὴ ἀριστουργημάτων εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὸν πεζὸν λόγον.

Ἡ ἐποχὴ, τὴν ὁποίαν μελετῶμεν, εἶναι πλουσιωτάτη εἰς παραγωγὴν. Διὰρκῶς δημιουργοῦνται νέα εἴδη ποιήσεως. Τὸ ὁμηρικὸν ἔπος ἀκολουθεῖ νέον εἶδος ἐπικῆς ποιήσεως, τὸ διδακτικὸν ἔπος τοῦ Ἡσιόδου. Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος ἀρχίζει ἡ δημιουργικὴ ὁρμὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται μὲ ποιικιλωτάτους ρυθμούς καὶ μορφάς.

Τὸν 6ον αἰῶνα παρὰ τὴν ποίησιν καλλιεργεῖται ὁ πεζὸς λόγος. Οἱ λογογράφοι συνθέτουν διηγήσεις ἀπὸ τὴν παλαιότεραν ἱστορίαν, οἱ γεωγράφοι περιγραφὰς τόπων, οἱ φιλόσοφοι πραγματείας περὶ τῶν οὐρανίων φαινομένων. Ὁ 6ος αἰὼν εἶναι ἐποχὴ μεγάλης πνευματικῆς κινήσεως.

ΟΜΗΡΟΣ ΚΑΙ ΗΣΙΟΔΟΣ

Ὅπως εἰς ὅλους τοὺς λαούς, καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας προηγήθη ἡ ποίησις.

Οἱ Ἕλληνες εἶχον τὴν μεγάλην τύχην ν' ἀποκτήσουν ἀπὸ τὰ πολὺ παλαιὰ χρόνια ἓνα ἀσύγκριτον ποιητὴν, τὸν Ὅμηρον. Τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων στολίζουν δύο ἐξαισiai παραστάδες, ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια. Εἶδομεν τὴν

ζωντανήν εικόνα τῆς ζωῆς τῶν παλαιότερων Ἑλλήνων, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Ὅμηρος.

Εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου εἰκονίζεται ἡ ζωὴ τῆς ἀγροτικῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν καιρὸν τῶν βασιλέων. Οἱ ἄνθρωποι φαίνονται εὐχарιστημένοι. Πιστεύουν εἰς τοὺς παλαιούς μύθους καὶ εὐχαριστοῦνται νὰ ἀκούουν μακρὰς διηγήσεις διὰ τοὺς προγόνους τῶν βασιλέων καὶ τῶν μεγάλων οἰκῶν, διὰ τὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπετείας εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν. Αἱ διηγήσεις γίνονται εἰς στίχους μακροὺς, εἰς τὸ δ α κ τ υ λ ι κ ὸ ν ἑ ξ ἄ μ ε τ ρ ο ν, καὶ εἶναι διεξοδικαὶ ὥσταν νὰ μὴ θέλῃ ὁ ἀκροατὴς νὰ τελειώσουν. Γενεαὶ ἀπὸ ἐπαγγελματίας ποιητὰς, οἱ λεγόμενοι ρ α ψ ω δ ο ῖ, ἐδούλεψαν φθόγγους, στίχους, ἔκφρασιν καὶ τὰ ἔφερον εἰς θαυμαστὴν τελειότητα.

Ἡ σκηνὴ σκυθρωπάζει, ὅταν ἀπὸ τὸν Ὅμηρον περάσωμεν εἰς τὸν δεύτερον μεγάλον ποιητὴν τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ἡσίοδον. Ἡ βασιλεία εἶχε καταλυθῇ. Τὴν ἐξουσίαν ἔχουν σκληροὶ καὶ πλεονεκτικοὶ γαιοκτήμονες.

Τὸ κακὸν ἔχει προχωρήσει τόσο, ὥστε ἐντροπὴ καὶ δικαιοσύνη (αἰδῶς καὶ δίκη) ἔφυγον εἰς τὸν Ὀλυμπον, διότι εἰς τὴν γῆν δὲν ἔχουν ποῦ νὰ σταθοῦν. Ὅλα πηγαίνουν εἰς τὸ χειρότερον. Οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι ἔζησαν εἰς τὴν χρυσὴν ἐποχὴν (χρυσοὺς αἰῶνες), ὕστερα ἦλθεν ὁ ἀργυροῦς αἰὼν, ἔπειτα ὁ χαλκοῦς. Ἡ ἐποχὴ τοῦ Ἡσιόδου εἶναι ὁ σιδηροῦς αἰὼν.

Ὁ Ἡσίοδος ἔζησεν εἰς τὴν σκληρὰν ἐποχὴν. Ἡ οἰκογένειά του μετῆνάστευσεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Κύμην τῆς Αἰολίδος, εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ὁ ἴδιος καλλιεργεῖ μικρὸν κλῆρον εἰς τὸ χωρίον Ἀσκρα, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἑλικῶνος. Εἶχε δίκην διὰ κληρονομικὰ μὲ τὸν ἀδελφόν του, ὁ ὁποῖος ἀντὶ νὰ δουλεύῃ σκυμμένος εἰς τὸν ἀγρὸν του καὶ νὰ ζῇ νοικοκυρεμένα, γυρίζει εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ πολιτικολογεῖ. Καὶ ὅπως ἦτο φυσικὸν ἐκεῖνος ἐκέρδισε τὴν δίκην. Ὁ Ἡσίοδος ἔχει παρηγορίαν τὸ τραγοῦδι.

Μιὰ μέρα ἐνῶ ἔβοσκε τ' ἄρνιά του εἰς τὸν ἁγιασμένον Ἑλικῶνα, τὸν ἐπλησίασαν αἱ Μοῦσαι καὶ τὸν ἐδίδαξαν ἀθάνατα τραγούδια : « Καὶ μοῦ χάρισαν ἀντὶ ραβδί περὶ φανὸ κλαρί, ποῦ τόκοψαν ἀπὸ ἀνθισμένη ἐλιά. Ὑστερα μοῦ ἐνέπνευσαν θεῖο τραγοῦδι γιὰ νὰ ὑμῶ ὅσα θὰ γίνουσι καὶ ὅσα ἔχουσι γίνεσθαι καὶ μὲ πρόσταξιν νὰ δοξάζω τὸ γένος τῶν μακαρισμένων θεῶν, ποῦ ζοῦσι αἰῶνια » (Θεογονία, 22 - 23, 30 - 33).

Ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὰς Ἑλικωνιάδας Μούσας ὁ Ἡσίοδος, θέλει πρῶτον νὰ μάθῃ τοὺς ἀνθρώπους πῶς ἐγεννήθησαν οἱ θεοὶ καὶ πῶς ἐγένινε ὁ κόσμος. Αὐτὸ τὸ κάμνει εἰς τὸ ποίημά του *Θεογονία*.

Θέλει ἀκόμη νὰ διδάξῃ ἰδιαιτέρως τὸν « ἄμυαλον », ὅπως λέγει, ἀδελφόν του πῶς νὰ καλλιεργῇ τὸ χωράφι, πῶς νὰ περιποιῇται τὸ ἀμπέλι, πότε νὰ ταξιθεύῃ εἰς τὴν θάλασσαν, πῶς νὰ νοικοκυρεύῃ τὸ σπιτικό του. Αὐτὸ τὸ κάμνει εἰς ἄλλο ἔργον του, *Ἔργα καὶ Ἡμέραι*.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ἡσιόδου εἶναι εἰς δακτυλικὸν ἑξάμετρον, ὅπως τοῦ Ὀμήρου. Εἶναι καὶ αὐτὰ ἐπικά ποιήματα. Τοῦ Ὀμήρου ψάλλουν τὴν δόξαν τῶν ἡρώων, τοῦ Ἡσιόδου θέλουν νὰ διδάξουν, εἶναι διδακτικά ἔπη.

ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Μὲ τὴν ἀλλαγὴν εἰς τὴν ζωὴν ἐγίνε μεγάλη ἀλλαγὴ καὶ εἰς τὰς ιδέας καὶ τὴν καλαισθησίαν. Οἱ Ἕλληνες δὲν εὐχαριστοῦνται πλέον νὰ ἀκούουν μακρὰς διηγήσεις διὰ πράγματα περασμένα. Ἡ προσοχὴ των στρέφεται εἰς τὸ παρόν, εἰς τὰ περιστατικὰ τῆς ἰδικῆς των ζωῆς. Θέλουν νὰ ὁμιλήσουν διὰ τὸν ἑαυτὸν των. Ψάλλουν τὰ ἰδικὰ των αἰσθήματα, χαρὰν ἢ λύπην, ἐλπίδα ἢ φόβον, ἀγάπην ἢ μῖσος. Ἡ ποίησις δηλαδὴ γίνεται προσωπικὴ εἴτε *λυρικὴ*, ὅπως εἶπον, ἐπεὶδὴ ψάλλεται μὲ συνοδείαν λύρας. Ἐπίσης ἀλλάζει καὶ τὸ μέτρον. Τὸ ἑξάμετρον τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου φαίνεται βαρὺ καὶ μονότονον. Σχηματίζονται ρυθμοὶ γοργοί, κινημένοι, στίχοι μικροί, μέτρα ποικίλα. Ἐπίσης ἡ *λυρικὴ ποίησις* συνδέεται στενὰ μὲ τὴν μουσικὴν.

Κιθάρα.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου

Ὁ 7ος καὶ 6ος αἰὼν εἶναι ἐποχὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ἡ ὁποία ἐξορτάζει πλουσίαν ἀνθησιν. Δὲν εἶναι τῶρα μία χώρα ὅπως μὲ τὴν ἐπικὴν ποίησιν. Αἱ περισσότεραι ἐμπορικαὶ καὶ ναυτικαὶ πόλεις ἔχουν τὴν ποίησίν των. Ἐλεγεῖα, ἱαμβος, ὧδ' ἢ μὲ τὰς ἀνεξαντλήτους ποικιλίας των εἶναι τὰ νέα λογοτεχνικὰ εἶδη.

Δυστυχῶς ἀπὸ τὴν πλουσίαν αὐτὴν παραγωγὴν ἐφθασαν εἰς ἡμᾶς μόνον πτωχὰ συντρίμματα, ὅσα ἄλλοι συγγραφεῖς ἀνέφερον εἰς τὰ ἔργα των. Παρ' ὅλα αὐτά, τὰ κομμάτια ἡ ἀποσπάσματα, ὅπως εἶπον, ἔχουν μεγάλην ἀξίαν ὡς ποιήματα καὶ ὡς πηγὰι πληροφορίας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰς ιδέας τῆς ἐποχῆς. Οἱ Ἕλληνισταὶ τῆς Εὐρώπης ἐμάζευσαν εἰς εἰδικὰς συλλογὰς, εἰς τὴν *Λυρικὴν Ἀνθολογίαν*, τὰ ἀποσπάσματα τῶν λυρικῶν.

ΚΑΛΛΙΝΟΣ - ΤΥΡΤΑΙΟΣ - ΜΙΜΝΕΡΜΟΣ : Η ΕΛΕΓΕΙΑ

Ὡς μετὰβασίς ἀπὸ τὸ ὁμοίομορφον ὁμηρικὸν ἐξάμετρον εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν στίχων τῆς λυρικῆς ποιήσεως εἶναι μία ἔνωσις τοῦ ἐξαμέτρου μὲ τὸ πεντάμετρον. Τὸ νέον εἶδος, συνήθως σύντομον ποίημα, ἀποτελεῖται ἀπὸ δίστιχα, ἐξάμετρον καὶ πεντάμετρον.

Τὸ εἶδος αὐτὸ τὸ εἶπον Ἐλεγεῖα ν. Ἀργότερον εἰς αὐτὸ τὸ μέτρον ἔγραψαν τὰ ἐπιγράμματα.

Ἡ ἐλεγεῖα κατ' ἀρχὰς ἦτο πολεμικὸν ποίημα, ἐμβατήριον. Μὲ τοιοῦτον ποίημα ἐπεχείρησε νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς πατριώτας τοῦ Καλλίνου ὁ Ἐφέσιος, περὶ τὸ 650, εἰς στιγμὴν μεγάλου κινδύνου, ὅταν ἐπικίνδυνοι ἐπιδρομεῖς, οἱ Κιμμέριοι, ἀφοῦ ἐποδοπτήσαν Φρυγίαν καὶ Λυδίαν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

«Ὡς πότε θὰ κοιμᾷσθε ; Πότε θάχετε καρδιά ; Παλληκάρια δὲν ντρέπεσθε τοὺς γείτονας ; Νομίζετε πὼς κάθεσθε σὲ εἰρήνῃ, ἐνῶ ὁ πόλεμος ἀγκάλιασε τὴν χώραν ».

Ὀλίγον ἀργότερον ὁ γνωστός μας Τυρταῖος μὲ ἐλεγεῖας ἐγκαρδίωσε τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὸν δεῦτερον Μεσσηνιακὸν πόλεμον.

Ὁ Μίμνερμος ὁ Κολοφώνιος, περὶ τὸ 630 - 600, ἔδωσε συναισθηματικώτερον περιεχόμενον εἰς τὴν ἐλεγεῖαν. Ἐψαλλε μὲ συνοδείαν αὐλοῦ τοὺς πόθους καὶ τὰς ἀνησυχίας του, τὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς καὶ ἐθρήνησε τὴν συντομίαν τῆς νεότητος.

Ὁ Θέογνις ὁ Μεγαρεύς, φανατικὸς ἀριστοκράτης, ἔχασε τὴν περιουσίαν του εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐξωρίσθη ἀπὸ τοὺς δημοκρατικούς. Εἰς τὴν καλυτέραν σφωζομένην μακρὰν ἐλεγείαν του χύνει τὴν χολὴν ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων, τοὺς ὁποίους χαρακτηρίζει μὲ τὰ βαρύτερα ἐπίθετα, ἔτοιμος « νὰ πῇ τὸ μαῦρον αἷμά των ».

Ὁ Σόλων εἰς τὰς ἀνδροπρεπεῖς ἐλεγείας του παρῶρμησε καὶ συνεβούλευσε τοὺς συμπολίτας του.

Ὁ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, περὶ τὸ 546, μὲ ἐλεγείαν ἐθρήνησε τὴν φυγὴν ἀπὸ τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐξήγησε τὰς φιλοσοφικὰς σκέψεις του.

ΑΡΧΙΛΟΧΟΣ : ΙΑΜΒΟΙ

Ἄλλ' ὁ μεγάλος δημιουργὸς εἰς τὴν λυρικήν ποίησιν εἶναι ὁ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, τὸν ὁποῖον οἱ ἀρχαῖοι ἐτίμησαν ὅσον καὶ τὸν Ὅμηρον.

Γεννηθεὶς ἤδη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 8ου αἰῶνος (725 - 650) ἀκμάζει τὸν 7ον αἰῶνα εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Γύγου, τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας, πατρὸς τοῦ Κροίσου, 687 - 652.

Δὲν τὸν σκοτίζουν τὰ πλούτη « τοῦ Γύγη τοῦ πολύχρυσου ». Ἄλλ' ἡ σάτιρά του σκοτώνει ὅσους τὸν πειράζουν. Τὴν σατιρικήν ποίησιν οἱ ἀρχαῖοι τὴν ἔλεγον ἱαμβὸν καὶ τοὺς σατιρικούς ποιητὰς ἱαμβογράφους. Ὁ Ἀρχίλοχος ἔγινε περιβόητος εἰς τὴν ἀρχαιότητα διὰ τοὺς ἱάμβους του.

Εἶνα μεγάλη ζημία ἡ ἀπώλεια τῶν ἔργων τοῦ ἐξόχου Παρίου ἱαμβογράφου.

ΑΛΚΑΙΟΣ - ΣΑΠΦΩ : Η ΩΔΗ

Ἡ πραγματικὴ λυρική ποίησις, ὅπως τὴν ἐννοοῦμεν σήμερον, ἢ ἔκφρασις ἀτομικῶν συναισθημάτων, χαρᾶς ἢ λύπης, ἀγάπης ἢ μίσους, ἐκαλλιεργήθη σπανιώτερον εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Περισσότερον ἀπ' ὅλους τὴν καθαρὰν προσωπικὴν ποίησιν ἐπλησίασαν οἱ Λέσβιοι.

Ἡ ρυθμικὴ μορφή των εἶναι ποικιλωτάτη. Τὸ ποίημα, προωρισμένον νὰ ψάλλεται, συνοδεύεται ἀπὸ μουσικὴν καὶ λέγεται ᾠδή.

Ὁ Ἀλκαῖος, περὶ τὸ 600 π. Χ., κατὰγεται, ὅπως εἶδομεν, ἀπὸ

παλαιάν ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν. Ἐλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τοὺς κομματικοὺς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του. Οἱ θυμοὶ καὶ ἡ χαρὰ του ἐνέπνευσαν σειρὰν ἀπὸ ποιήματα, τὰ ὅποια ὠνόμασαν «στασιωτικά».

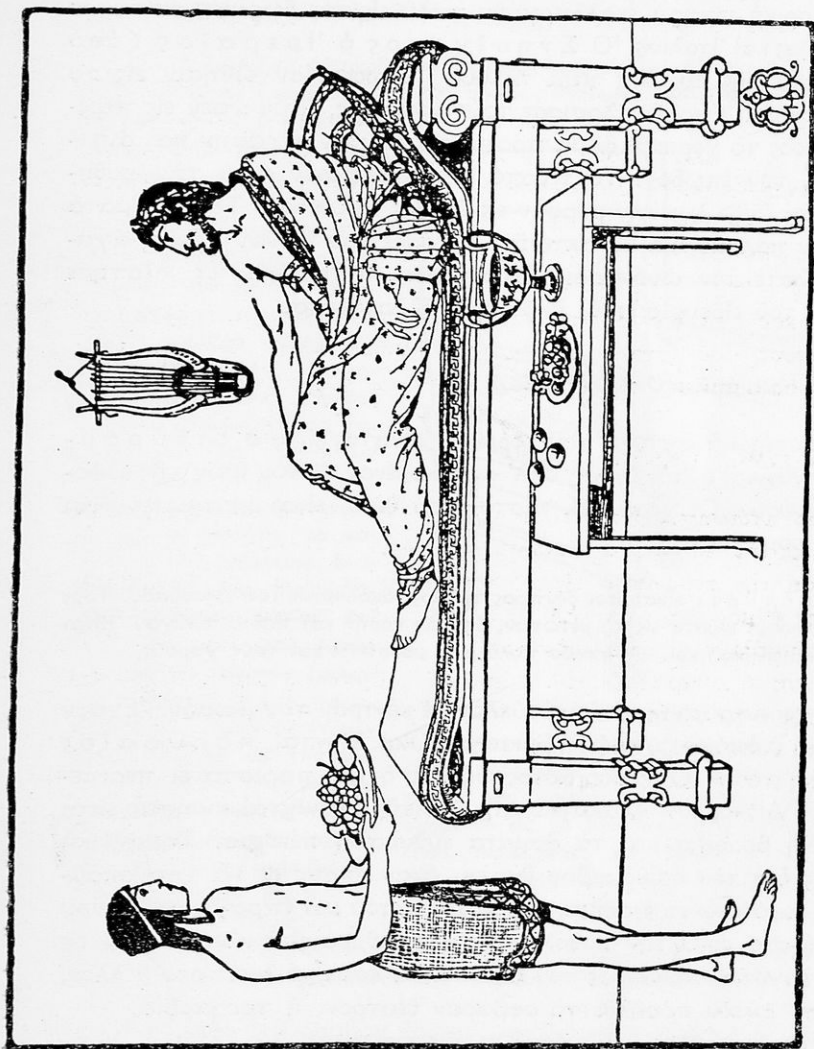
Ὀλίγον νεωτέρα, μετὰ τὸ 600, εἶναι ἡ Σαπφὼ ἀπὸ τὴν Ἑρεσόν. Τὰ ποιήματά της εἶναι ἀπὸ τὰ συναισθηματικώτερα τῆς ἀρχαιότητος, ἡ πλοκὴ τῆς ὥδῃς ἀληθινὰ καλλιτεχνική. Ὁ Πλάτων τὴν ὠνόμασε δεκάτην Μοῦσαν καὶ ὅλη ἡ ἀρχαιότης εἶδεν εἰς τὸ πρόσωπόν της μεγάλην ποιήτριαν.

Ὁ συμπαθέστατος Ἀνακρέων ὁ Τήιος (περὶ τὸ 520) ἔψαλε τὴν νεότητα, τὰ λουλούδια καὶ τὴν χαρὰν τοῦ συμποσίου. Τὸν εὐρίσκομεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ φιλομούσου τυράννου τῆς Σάμου Πολυκράτους, τοῦ Ἱππάρχου εἰς τὰς Ἀθήνας κλπ. Τὰ ποιήματά του ἀναπαριστάνουν τὴν πλουσίαν ζωὴν εἰς τὰς τυραννικὰς αὐλὰς.

ΧΟΡΙΚΟΝ ΑΣΜΑ

Χοροὶ ψάλλοντες εἶναι τόσον παλαιοὶ ὅσον καὶ ὁ ἄνθρωπος. Τὴν φυσικὴν αὐτὴν ἐκδήλωσιν ἐκαλλιέργησαν οἱ Ἕλληνες, ὅπως τόσας ἄλλας, καὶ τὴν ἀνύψωσαν εἰς μεγάλην καλλιτεχνίαν. Μὲ τὸν χορὸν συνδέεται ἡ μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὴν ὁποίαν ὁμως γνωρίζομεν πολὺ ὀλίγα. Τὸ παλαιὸν γνήσιον μουσικὸν ὄργανον τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἡ κιθάρα. Ὁ αὐλὸς ἐθεωρεῖτο ὄργανον βαρβαρικὸν καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀπεκλείετο ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν. Αἱ ὀργιαστικαὶ τελεταὶ τοῦ Διονύσου υἱοθέτησαν τὸν αὐλόν, ὁ ὁποῖος κατέκτησε τὸν χορὸν καὶ τὸν ἔκαμε δημοφιλεῖ.

Εἰς τὴν Σπάρτην ἐκαλλιεργήθη ὁ χορὸς διὰ στρατιωτικοὺς σκοποὺς, σεμνός, βαρὺς, μὲ ᾠσματα εἰς ἀρχαίζουσιν δυσκολονόητον δωρικὴν διάλεκτον. Τὸ ἀγαπητὸν ᾠσμὰ των ἦτο ὁ παῖς, ὕμνος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, θριαμβευτικὸς διὰ νίκην, ψαλλόμενος εἰς ἑορτὰς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν σπουδαίας ἐπιχειρήσεως. Ἐνωρὶς τὸν 7ον αἰῶνα εἰς τὴν Σπάρτην ἔζησε καὶ συνέθεσε χορικά ᾠσματα ὁ Ἀλκμάν. Ἡ παράδοσις ἔλεγεν ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὰς Σάρδεις τῆς Λυδίας, ἀπὸ ἑλληνικὴν χωρὶς ἄλλο οἰκογένειαν. «Ἡ κιθάρα, ἔλεγεν, ἂν ἤξεύρης νὰ τὴν καλοπιάνης, ἀξίζει ὅσον καὶ τὸ σπαθί». Τὰ χορικά του συνοδευόμενα ἀπὸ αὐλὸν εἶχον μεγάλην διάδοσιν, ἐγίναν ἀγαπητὰ

Κλίνη και τράπεζα.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Σκηνή ἀπὸ συμπόσιον. Οἱ ἀρχαῖοι ἀγαποῦν πολλὰ τὰ συμπόσια. Ὁ προσκεκλημένος ἐξαπλοῦται ἀναπαυ-
τικώτατα ἐπὶ κλίνης (ντιβάνι). Τὸ φαγητὸν τίθεται ἐπὶ τραπέζης παρὰ τὴν κλίνην. Εἰς τὴν εἰκόνα
βλέπομεν πολυτελεῖς ἀνάκλιοντρον μὲ τετράγωνον πόδιον καὶ κοσμήματα εἰς τὴν πλαγίαν ὄψιν. Εἰς τὸ τρα-
πέζι τὸ πιάτο μὲ καρποὺς καὶ κομψὴ κύλιξ διὰ τὸν ὄϊνον. « Ὁ παῖς », ὅπως ὀνόμαζον ἐπὶ τὸ εὐγε-
νικώτερον τοὺς δούλους, κομίζει φαγητὸν.

καί εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐγραψεν ᾠσματα διὰ γυναικείου χοροῦς, ὕμνους, παιᾶνας κλπ.

Ἡ χορική ποίησις ἐκαλλιεργήθη πολὺ εἰς τὰς δωρικὰς ἀποικίας τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας. Ὁ Στῆσίχορος ὁ Ἰμεραῖος (ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς Σικελίας περὶ τὸ 600) ἔδωκε νέαν ὥθησιν εἰς τὸ χορικὸν ᾠσμα. Ἐπολλαπλασίασε τοὺς χορευτάς, ἀνύψωσεν εἰς περίτεχνον εἶδος τὸ χορικὸν ᾠσμα προσθέσας εἰς τὴν στροφὴν καὶ ἀντιστροφὴν, τὴν ἐπωδὸν. Τὰ θέματά του ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν μυθολογίαν καὶ ἔδιδε λυρικήν μορφήν εἰς ἐπικάς ὑποθέσεις. Τὰ ποιήματα τοῦ ἦσαν πολυάριθμα καὶ ἐκτενῆ. Οἱ χοροὶ τοῦ ἔγιναν τόσον ἀγαπητοί, ὥστε τὸν ὠνόμασαν Στῆσίχορον, διότι πρῶτος «ἔστησε χορόν», τοῦ εἶδους αὐτοῦ, ἐνῶ εἶχεν ἄλλο ὄνομα.

ΑΡΙΩΝ - ΣΙΜΩΝΙΔΗΣ : Ο ΔΙΘΥΡΑΜΒΟΣ

Περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ χορικοῦ ᾠσματος εἶναι ὁ διθύραμβος. Εἶναι καὶ αὐτὸς ὕμνος, ἀλλ' ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεὸν τῆς εὐφορίας Διόνυσον. Οἱ χορευταί, πιστοὶ τοῦ θεοῦ, εἶναι μετῃμφισμένοι εἰς σατύρους.

Οἱ σάτυροι εἶναι θεοὶ δευτέρας τάξεως, ἀκόλουθοι τοῦ Διονύσου. Τοὺς παριστάνουν μὲ κέρατα εἰς τὸ μέτωπον, ἀγρίαν κόμην καὶ πόδια τράγου. Εἶναι εὐθυμοὶ καὶ πειρακτικοί. Ἀγαποῦν πολὺ τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς χορούς.

Οἱ χορευταί σχηματίζουν κύκλον μὲ κέντρον τὸν βωμόν. Ἐχουν ἀρχηγόν, ὁ ὁποῖος ρυθμίζει τὰς κινήσεις καὶ λέγεται κορυφαῖος τοῦ χοροῦ. Ὁ χορὸς αὐτὸς ψάλλει ἢ καὶ παριστάνει περιπετείας τοῦ Διονύσου. Ἀναλόγως τῆς μυθικῆς σκηνῆς αἱ κινήσεις εἶναι ζωηραὶ ἢ βραδεῖαι καὶ τὰ ᾠσματα εὐθυμα ἢ πένθιμα. Σημαντικὴ πρόοδος διὰ τὸν διθύραμβον ἔγινεν, ὅταν ἔπαυσαν νὰ ἐπαναλαμβάνουν μονότονα τὰ παθήματα τοῦ Διονύσου καὶ ἐπραγματεύθησαν ἄλλα θέματα ἀπὸ τὴν μυθολογίαν. Ὁ διθύραμβος ἀνεπτύχθη εἰς ἕξοχον λογοτεχνικὸν εἶδος τὸν βον αἰῶνα καὶ εἶχε λαμπρὸν μέλλον, διότι ἀπ' αὐτὸν προῆλθε τὸ σοβαρὸν θέατρον, ἢ τραγωδία.

Ὡς δημιουργὸς τοῦ διθυράμβου ἀναφέρεται ὁ Ἀρίων ὁ Μηθύμναῖος (ἀπὸ τὴν Μήθυμναν τῆς Λέσβου), ὁ ὁποῖος ἔζησε τὸν καιρὸν τοῦ Περιάνδρου (ἀρχαὶ βου αἰῶνος) καὶ εἶχε στενὴν σχέσιν

μέ τὴν αὐλήν του. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἠγάπησαν τὸν μουσοληπτον ἄνδρα καὶ διηγήθησαν ὅτι δελφὶν ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ βέβαιον θάνατον εἰς τὴν θάλασσαν.

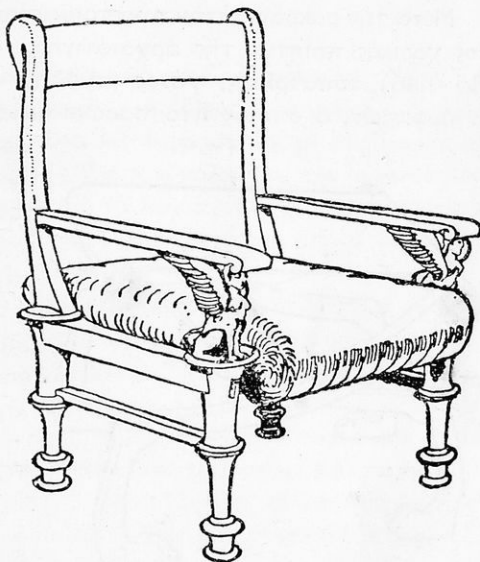
Ὁ Ἀρίων ἦτο κιθαρωδὸς καὶ οὐδενὸς δεύτερος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Καθόσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, αὐτὸς πρῶτος ἐποίησεν, ὠνόμασε καὶ ἐδίδαξε διθύραμβον εἰς τὴν Κόρινθον.

Ἀφοῦ πολὺν χρόνον ἔμεινε πλησίον τοῦ Περιάνδρου, ἐπεθύμησε νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ ἀφοῦ συνήθροισε πολλὰ πλοῦτη, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κόρινθον.

Ἀφοῦ ἐξῆλθον εἰς τὸ πέλαγος, οἱ ναῦται συνέλαβον τὸ ἐπίβουλον σχέδιον νὰ τὸν ρίψουν εἰς τὰ κύματα καὶ νὰ ἀρπάσουν τοὺς θησαυροὺς του...

Εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν... ὁ Ἀρίων ἐνεδύθη τὰ καλύτερά του ἐνδύματα, ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὴν κιθάραν, ἐστάθη ὀρθίος ἐπὶ τῶν ἐδωλίων καὶ ἔψαλε τὸν ὄρθιον σκοπὸν (μελωδίαν ἀνδρικήν καὶ παροξυντικήν), ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν ὅπως ἦτο μὲ ὅλα τὰ ἐνδύματά του. Τὸ πλοῖον ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν του. Ἐκεῖ τὸν ἔλαβε δελφὶν ἐπὶ τῆς ράχews καὶ τὸν ἔφερεν εἰς τὸ Ταίναρον...

Καὶ σφύζεται ἀκόμη εἰς τὸ Ταίναρον μικρὸν ἄγαλμα χάλκινον παριστάνον τὸν Ἀρίωνα, ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ δελφίνος» (Ἡρόδοτος Α, 24).

Θρόνος.

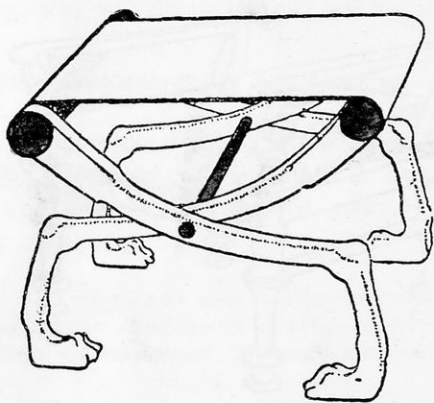
Ὁ θρόνος (πολυθρόνα) τῶν μέσων τοῦ βου αἰῶνος προέρχεται ἀπὸ τὸ μνημεῖον τῶν Ἀρπυιῶν τῆς μικρασιατικῆς πόλεως Εἰάνθου, εὐρισκόμενον εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον. Οἱ πόδες εἶναι τορνευμένοι. Εἰς ἄλλους εἶναι τετράγωνοι μὲ κοσμήματα. Τὰ ἄκρα τῆς ράχews καταλήγουν εἰς κύκλους.

Εἰς τὸν διθύραμβον ἔδωσε μεγαλύτερον πλάτος ὁ Σιμωνίδης ὁ Κεῖος, λαμβάνων ὡς θέμα τοῦ ἔξματός του ἐπεισόδιον ἀπὸ ὁποιοιδήποτε ὠραῖον μῦθον. Ὁ Σιμωνίδης ἤκμασε περὶ τὸ 556

- 468 και ήτο σπουδαίος και παραγωγικός ποιητής. Έγραφε με άριστοτεχνικήν δεξιότητα επινίκια, ύμνους, παιάνες, θρήνους, επιγράμματα, διθυράμβους, σκόλια. Αυτός έγραφε τὰ επιγράμματα εις τούς ήρωας τών Θερμοπυλών και έλεγείας εις τούς αγωνιστάς του Άρτεμισίου και της Σαλαμίνος. Τὰ ποιήματά του έχουν πολλήν σκέψιν.

Μετά την μακράν αυτήν προετοιμασίαν παρουσιάζεται ο γιγάντειος χορικός ποιητής της αρχαιότητας, ο Θηβαίος Πίνδαρος (515 - 446), εύπατρίδης, γόνος μεγάλου οίκου, επηρεασμένος από τον όρφισμόν, ο όποιος ήτο προωρισμένος να ψάλλη τούς νικητάς

τών μεγάλων πανελληνίων αγώνων. Άλλα τὸ έργον αυτού καθώς και του όλίγον νεωτέρου του (470 - 460) ποιητου έγκωμίων, του Βακχυλίδου, άνεψιού του Σιμωνίδου, άνήκευ εις την έπομένην περίοδον της Έλληνικής ιστορίας.

Κάθισμα.

Τὸ κάθισμα εἶναι πτυσσόμενον.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

‘Η έξαιρετική άξία του διθυράμβου έγκειται εις τὸ ότι έδωσεν άφορμήν να γεννηθῇ ένα πολὺ μεγάλο λογοτεχνικόν είδος, τὸ δράμα.

‘Ο κορυφαίος άντί να στέκεται επί κεφαλής του χορού έλαβε θέσιν άπέναντι τών χορευτών και άντί να ρυθμίζη τὰς κινήσεις του χορού, ήρχισεν αυτός να διηγῆται τὸν μῦθον. ‘Ο χορὸς περιωρίσθη να ψάλλη τὰ λυρικά μέρη. Ένα βήμα άκόμη και αρχίζει ο διάλογος. ‘Ο χορὸς έρωτᾷ, ο κορυφαίος άπαντᾷ. Είμεθα μέσα εις τὸ δράμα. Τὸ δράμα πλουτίζεται, περιπλέκονται αἱ περιπέτειαι. ‘Ο ποιητής οργανώνει ο ίδιος τήν σκηνήν, διδάσκει τὸν χορόν, γίνεται σκηνοθέτης και ποιητής μαζί.

‘Ο σημαντικώτατος αυτός νεωτερισμός είχε τήν άνεξάντλητον επίδρασίν του εις τήν λογοτεχνίαν όλου του πολιτισμένου κόσμου.

Ἀπὸ τὸν διθύραμβον μὲ τραγικὴν ὑπόθεσιν προῆλθε τὸ σβαρὸν εἶδος τοῦ δράματος, ἡ τραγωδία. Ἀνάλογοι ἀφορμαὶ ἐγέννησαν τὴν κωμωδίαν.

Τὰ δύο εἶδη τοῦ δράματος ἐφθασαν εἰς θαυμαστὴν ἀνάπτυξιν τὸν 5ον αἰῶνα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ο ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον συγκίνησις καὶ φαντασία. Εἶναι καὶ σκέψις καὶ στοχασμὸς καὶ πρακτικὴ ζωὴ. Ὡρισμέναι γνώσεις, πληροφορίαι, ὁδηγίαι χρειάζονται, διὰ νὰ ἐκφραστοῦν μὲ ἀκρίβειαν, λέξεις ἀπλᾶς τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὅπως εὐκολύνουν τὴν συνεννόησιν. Τὴν ἐκφρασιν αὐτὴν τὴν ἀπλῆν μὲ τὰ λόγια τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας τὴν εἶπον *π ε ζ ὂ ν λ ὅ γ ο ν*, ποὺ πηγαίνει δηλαδὴ μὲ τὰ πόδια, ἐνῶ ἡ ποίησις ἔχει πτερὰ καὶ πετᾷ.

Αὐτὸ εἰς ἡμᾶς φαίνεται πολὺ φυσικόν. Ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι τὸν παλαιότερον καιρὸν εἶχον συνηθίσει νὰ πιστεύουν ὅτι κάθε σοβαρὸν μόνον μὲ ποίημα ἤμπορεῖ νὰ ἐκφρασθῇ. Ἔγινε λοιπὸν ἄγών, διὰ νὰ γράψουν πεζά.

Ἡ πρόοδος εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἐγέννησε τὴν ἀνάγκην νὰ γράφουν πολλὰ. Οἱ ἄρχοντες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ σημειώσουν ὀρισμένα γεγονότα, νὰ κρατοῦν καταλόγους, οἱ μαθηματικοί, οἱ ἀστρονόμοι νὰ ἐκφράζουν τὰς σκέψεις των. Αἱ συνθῆκαι μεταξύ πόλεων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γραφοῦν εἰς ἔμμετρον λόγον. Ὅλα αὐτὰ ὑπεχρέωσαν νὰ μεταχειρισθοῦν τὸν πεζὸν λόγον.

Αὐτὸ ἐγινε πάλιν εἰς τὴν Ἰωνίαν. Ὁ πεζὸς λόγος μόλις διεμορφώθη, εἶχε ταχεῖαν διάδοσιν. Ἔγινε πρῶτον «κοινὴ» εἰς τὰς δώδεκα Ἰωνικὰς πόλεις καί, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς πῶς, ἐγεννήθη τὸν 6ον αἰῶνα μία γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ἔγραφον οἱ Ἰῶνες καὶ μαθόντες παρ' ἐκείνων ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Αὐτὴ ἦτο βεβαίως εἰς ἰωνικὴν διάλεκτον ἄλλ' ἀνεγινώσκετο καὶ ἐγράφετο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Ἡ ἰωνικὴ λοιπὸν εἶναι ἡ πρώτη *κοινὴ* τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὸ πρότυπον τοῦτο διεμορφώθη ἀργότερον ἡ ἄττικη.

Δι' αὐτῆς μετεδόθησαν αἱ ἱστορικαί, γεωγραφικαί, μαθηματικαὶ γνώσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν τὸ σπέρμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως.

ΟΙ ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΙ: ΕΚΑΤΑΙΟΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ

Ὁ Ὅμηρος εἶναι ὁ πρῶτος ἱστορικός τῆς Ἑλλάδος. Ὄταν διηγεῖται τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰ παθήματα τῶν ἡρώων, αὐτὰ ἀκούονται ἀπο τοὺς συγχρόνους ὡς ἱστορικαὶ ἀλήθειαι. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἐζήτησαν νηφαλιωτέρας γνώσεις διὰ τὸ παρελθόν.

Τὰ πρυτανεῖα τῶν πόλεων, δηλαδή αἱ κυβερνήσεις, ἐκράτουν καταλόγους τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἀρχόντων με χρονολογίας. Εἰς τοὺς ναοὺς ἦσαν γραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν ἱερέων, ἱερεῶν καὶ τῶν νικητῶν εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας. Εἰς ὅλα τὰ μέρη ἐφύλαττον με ἐπιμέλειαν τὰ κείμενα τῶν νόμων, τῶν χρησμῶν, τῶν συνθηκῶν. Με τὴν διάδοσιν τῆς γραφῆς ἔμποροι καὶ ταξιδιώται ἐσημείωνον παρατηρήσεις ἀπὸ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου καὶ αἱ γνώσεις διὰ τοὺς μακρινοὺς λαοὺς ἐγίνοντο ἀκριβέστεραι.

Πολλοὶ ἐχρησιμοποίησαν τὸ ὕλικόν αὐτό, τὸ ἐπλούτισαν με ἱδικάς των παρατηρήσεις καὶ σκέψεις. Ἀπ' αὐτὸ προήλθεν ἡ ἱστορία καὶ ἡ γεωγραφία. Οἱ ἱστορικοὶ καὶ οἱ γεωγράφοι ἐγκατέλειψαν τὴν ποίησιν καὶ ἔγραφον εἰς πεζόν. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἔπος, πρὸς τὴν ὁμηρικὴν διήγησιν δηλαδή, τὴν ἱστορικὴν διήγησιν εἶπον λόγον καὶ τοὺς πρῶτους ἱστορικοὺς λογογράφους.

Οἱ λογογράφοι εἰς τὰς διηγῆσεις των ἀνεμείγνυν ἀκόμη πολλοὺς μύθους καὶ εἰς τὴν γλῶσσάν των ποιητικὰς ἐκφράσεις, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι εὐχαριστοῦντο ἀκόμη ἀπὸ τὰς μυθικὰς διηγῆσεις καὶ ἡ κρίσις τῶν συγγραφέων δὲν εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἀρκετά. Ἐπέρασσε πολὺς καιρὸς, διὰ νὰ φανῇ ὁ πρῶτος πραγματικὸς ἱστορικός, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ ὁποῖος ἔζησε τὸν 5ον αἰῶνα καὶ ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῶν Περσικῶν πολέμων. Ἀκόμη καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἔχει συμπτώθειαν εἰς τὰ ἀνέκδοτα.

Οἱ λογογράφοι ἦσαν Ἰωνες, ἔζησαν μετὰ τὸ 600 καὶ ἔγραψαν γενεαλογίας, κτίσεις πόλεων, περιγραφὰς τῆς γῆς. Ὅλους αὐτοὺς τοὺς συγγραφεῖς μέχρι τοῦ Ἡροδότου (484 - 425) ὠνόμασαν λογογράφους. Ἀναφέρουν 12 ὀνόματα. Οἱ κυριώτεροι εἶναι Κάδμος ὁ Μιλήσιος, Ἑλλάνικος ὁ Μυτιληναῖος καὶ ὁ σημαντικώτερος ὁ Ἐκαταῖος.

Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος (545 - 475) εἶναι ὁ ὀνομαστότερος ἀπὸ τοὺς πρὸ τοῦ Ἡροδότου ἱστορικοὺς. Ἐκαυχᾶτο ὅτι κατὰ γένει ἀπὸ παμππλαίαν οἰκογένειαν, διὰ τὸ ὅποῖον τὸν εἰρωνεύεται ὁ Ἡρόδοτος. Εἶχε ταξιδεύσει πολὺ καὶ ἦτο ἄνθρωπος μεγάλης πείρας.

Ὅταν οἱ Ἴωνες συνηθροίσθησαν εἰς τὸ Πανιώνιον, συνεβούλευσε νὰ ἀποφύγουν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἰσχυρῶν Περσῶν. Καὶ ὅταν ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἤκουσαν καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐπανάστασιν, συνεβούλευσε νὰ λάβουν τοὺς θησαυροὺς, τοὺς ὁποίους ὁ Κροῖσος εἶχε κρύψει εἰς ἓνα ὀνομαστὸν ναὸν τῆς Ἰωνίας, διὰ νὰ κυριαρχήσουν εἰς τὴν θάλασσαν.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως οἱ συμπολιταὶ του, τὸ 494, τὸν ἐστειλαν πρεσβευτὴν εἰς τὸν Πέρσην σατράπην Ἀρταφέρνην, τὸν ὅποιον ἔπεισε νὰ ἀφήσῃ εἰς τὰς Ἴωνικὰς πόλεις τὰ παλαιὰ πολιτεύματά των.

Ἀξιωματικὸς εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Δαρείου ὁ Ἐκαταῖος ἐγνώρισε τὴν περιοχὴν τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Πόντου, πολλὰς χώρας τῆς περσικῆς αὐτοκρατορίας, τὴν Αἴγυπτον, ἔφθασεν ἴσως μέχρι τῆς Ἰσπανίας. Ὅ,τι εἶδε καὶ ἔμαθε, τὸ ἔγραψεν εἰς τὸ βιβλίον του μὲ τὸν τίτλον « Γῆς περίοδος », δηλαδὴ περιήγησις τῆς γῆς. Εἰς ἄλλο ἔργον « Γενεαλογίαί » ἔδωσε περίληψιν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀπὸ τοὺς μυθικοὺς χρόνους.

Ὁ Ἐκαταῖος δὲν ἐστερεῖτο κριτικοῦ πνεύματος. Ὁ ἴδιος ζητεῖ νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν παράδοσιν τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία λέγει « εἶναι πολλάκις γελοία ».

Ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν λογογράφων ἐσώθησαν ἐλάχιστα ἀποσπάσματα, περισσότερα τοῦ Ἐκαταίου. Αὐτὰ τὰ εὕρσκει κανεὶς εἰς συλλογὰς, τὰς ὁποίας ἔκαμαν μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν οἱ εὐρωπαῖοι σοφοὶ μὲ τὸν τίτλον « Ἀποσπάσματα τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν ».

II. ● I Φ Ι Λ ● Σ ● Φ ● I

ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Μὲ τὸ ξύπνημα τοῦ νοῦ εἰς τὰς Ἴωνικὰς πόλεις οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ μὴ ἱκανοποιοῦνται ἀπὸ τὴν μυθικὴν ἐρμηνείαν τοῦ κόσμου. Οἱ παλαιότεροι εἰς ὅσα γίνονται εἰς τὸν κόσμον, εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῶν

έποχων, εἰς τὴν βροντὴν, τὴν ἀστραπὴν, τὴν βροχὴν, τὴν τρικυμίαν ἔβλεπον τὴν ἐπέμβασιν τῶν θεῶν. Πολλοὶ ἄνθρωποι τῶρα ἤθελον ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ἐξηγήσουν μὲ τὸν νοῦν των, μὲ τὸ λογικὸν καὶ ἀπὸ φυσικὰς αἰτίας.

Τὸν βον αἰῶνα ἔγινε ζωηροτάτη πνευματικὴ κίνησις εἰς τὴν Ἰωνίαν. Οἱ ἄνθρωποι ἤθελον νὰ ἐρευνήσουν, νὰ μάθουν. Αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν μεγάλην ἀγάπην νὰ ἐξετάσουν καὶ νὰ μάθουν, ν' αὐξήσουν τὰς γνώσεις των, ὁ λαὸς τοὺς ὠνόμασε φιλοσοφοὺς, δηλαδὴ φίλους τῆς σοφίας, καὶ τὴν ἐνασχόλησίν των φιλοσοφίαν. Ἡ λέξις φιλοσοφία ἐσχηματίσθη εἰς τὴν Ἰωνίαν τὸν βον αἰῶνα καὶ ἐπέρασεν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου. « Δὲν ἀφήνει νὰ τὴν μεταφράσουν εἰς ἄλλην γλῶσσαν », εἶπεν ἓνας ἀρχαῖος συγγραφεὺς. Αἱ γνώσεις τῆς ἐποχῆς ἦσαν ὀλίγαι. Ὡστε ὁ φιλόσοφος κατεῖχεν ὅλας μαζί. Ἦτο συγχρόνως μαθηματικός, φυσικός, ἀστρονόμος, ἱατρὸς κλπ.

Οἱ φιλόσοφοι τῆς Ἰωνίας ἦσαν τολμηροί. Δὲν ἤθελον νὰ παραδεχοῦν ὡς ὀρθὸν παρὰ μόνον ὅ,τι τοὺς ἐφαίνετο λογικόν. Ἄλλοι ὁμως ἤθελον νὰ δικαιολογήσουν ὅσα ἐδίδασκον οἱ μῦθοι. Ἐγεννήθησαν λοιπὸν δύο τάσεις, οἱ φιλελεύθεροι καὶ οἱ συντηρητικοί.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΙΛΗΣΙΟΙ

Εἰσηγηταὶ τῆς λογικῆς καὶ φυσικῆς ἐρμηνείας ἦσαν Ἰωνες. Τρεῖς ἀπ' αὐτοὺς, Μιλήσιοι καὶ οἱ τρεῖς, ἔγιναν ὀνομαστοί, ὁ Θαλῆς, ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξίμενης. Καὶ οἱ τρεῖς ἔζησαν τὸν βον αἰῶνα, ὁ Θαλῆς εἰς τὴν ἀρχὴν, ὁ Ἀναξίμανδρος πρὸς τὸ μέσον, ὁ Ἀναξίμενης πρὸς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος.

Ἦθελον σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ν' ἀποδείξουν ὅτι ὁ κόσμος ἔγινεν ἀπὸ ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν. Παραδέχοντο ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρχε μία οὐσία, ἡ ὁποία μὲ τὰς μεταβολὰς τῆς ἔγινε χῶμα, νερό, φωτιά, ἀστρα, ἥλιος, δένδρα, ἄνθρωποι. Τὴν πρώτην αὐτὴν οὐσίαν τὴν ἔλεγον « ἀρχὴν » καὶ τὴν ἐφαντάζοντο ὡς ὑλικήν. Ὑπεστήριζον λοιπὸν ὅτι ὅλα ἔγιναν μὲ τὴν μεταβολὴν τῆς ἀρχῆς καὶ εἰς αὐτὴν θὰ γυρίσουν, ἅμα χαλάσουν.

Ὁ Θαλῆς (624 - 548) ἀρχικὴν οὐσίαν ἔβαλεν, ὅπως εἶδομεν, τὸ ὕδωρ. Ἔβλεπε παντοῦ ζωὴν, κίνησιν, βλάστησιν. Ὅλα, ἔλεγεν,

εἶναι γεμᾶτα θεοὺς : « πάντα δαιμόνων πλήρη ». Ἡ γῆ πλέει ἐπὶ ὕδατος ὡς σανίς. Ὁ Θαλῆς προέλεγεν ἐκλείψεις. Εἶχε γνώσεις μαθηματικές.

Ὁ Ἀναξίμανδρος (616 - 545) ἦτο ἑξοχὸς νοῦς, προεῖδε γνώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπεβεβαιώθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Ἡ ἀρχικὴ οὐσία, ἔλεγε, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ γνωστὰ στοιχεῖα, ὅπως τὸ ὕδωρ. Πρέπει νὰ εἶναι κάτι, τοῦ ὁποίου δὲν γνωρίζομεν τὰ γνωρίσματα. Δι' αὐτὸ τὴν ἀρχικὴν οὐσίαν ἔλεγεν ἄπειρον, δηλαδὴ ἀκαθόριστον. Ἐγινε γνωστὸς μὲ τὰς ἀστρονομικὰς καὶ γεωμετρικὰς γνώσεις τῶν.

Ἐξήγησε πῶς ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν οὐσίαν, ἀπὸ τὸ ἄπειρον, ἐγεννήθησαν ἡ γῆ, τὰ ἀστρα καὶ διατὶ κινουῦνται. Ἐλεγεν ὅτι ἡ γῆ εἶχε σχῆμα κυλίνδρου καὶ πρῶτος συνέλαβε τὴν τολμηρὰν ἰδέαν ὅτι αἰωρεῖται εἰς τὸ μέσον τοῦ σύμπαντος χωρὶς κανένα στήριγμα. Ὁ κόσμος καταστρέφεται καὶ ξαναγίνεται κατὰ περιόδους. Τὰ ζωντανὰ ἐγεννήθησαν εἰς τὴν λάσπην τῆς γῆς. Ὁ ἄνθρωπος ἦτο κατ' ἀρχὰς τυλιγμένος εἰς κέλφος, ἐξῆ μέσα εἰς τὸ νερὸ καὶ ἅμα ἐμεγάλωσεν, ἔσπασε τὸ κέλφος καὶ ἐβγήκεν εἰς τὴν γῆν.

Ὁ Ἀναξίμανδρος κατεσκεύασεν ἡλιακὸν ὥρολόγιον, σφαῖραν τοῦ οὐρανοῦ καὶ χάρτην τῆς γῆς, τὸν ὁποῖον συνεπλήρωσεν ὁ συμπολίτης του Ἐκαταῖος.

Ὁ Ἀναξίμενης (585 - 528) ἐσκέφθη ὅτι τὰς ιδιότητας τῆς ἀρχικῆς οὐσίας, ὅπως τὴν ἤθελεν ὁ Ἀναξίμανδρος, τὰς ἔχει ὁ ἀήρ. Δι' αὐτὸ ἀρχικὴν οὐσίαν ἔβαλε τὸν ἀέρα. Αὐτὸς ζωογονεῖ καὶ συγκρατεῖ τὸν κόσμον.

Ὁ ἀήρ ἅμα ἀραιωθῇ, γίνεται φωτιά, ἅμα πυκνωθῇ, ἄνεμος, σύννεφον, χῶμα, πέτρα. Πρῶτῃ ἐσχηματίσθη ἡ γῆ, ἡ ὁποία ὡς πλατεῖα σανὶς κρατεῖται μετέωρος ἀπὸ τὸν ἀέρα. Τὰ ἀστρα γίνονται ἀπὸ τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς γῆς. Αὐταὶ ἅμα ἀναβοῦν ὑψηλά, ἀνάβουν καὶ γίνονται φωτιά καὶ ἅμα πυκνωθοῦν, ἀστρα. Ἡ σελήνη παίρνει τὸ φῶς τῆς ἀπὸ τὸν ἥλιον. Ἐδῶς φυσικὴν ἐρμηνείαν εἰς τὰς ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης. Ὅπως ὁ Ἀναξίμανδρος, παραδέχεται ὅτι κόσμοι σχηματίζονται καὶ καταστρέφονται.

Ὅσον ἀπλοῖκαί καὶ ἄν φαίνωνται αἱ γνώμαι τῶν παλαιωτάτων Ἑλλήνων φιλοσόφων, εἶναι φανερόν ὅτι ἐγινε τεραστία πρόοδος. Ἐφθασαν ἀπὸ τὴν μυθολογικὴν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου. Ἡ Ἴρις, δηλαδὴ τὸ οὐράνιον τόξον, εἰς τὸν Ὀμηρον εἶναι ἓνα πρόσωπον, θεά, ἀγγελιοφόρος τοῦ Διὸς τώρα ἐγινεν ἀτμοσφαιρικὸν φαινόμενον.

ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ Ο ΕΦΕΣΙΟΣ 544 - 484

Μίαν γενεάν νεώτερος ἀπὸ τὸν τελευταῖον Μιλήσιον εἶναι ὁ περιλάλητος Ἡράκλειτος ἀπὸ τὴν δευτέραν μεγαλόπολιν τῆς Ἰωνίας, τὴν Ἐφεσόν. Ἡ φήμη του ἐγέμισε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔφθασε, μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἀπὸ μεγάλην, σχεδὸν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἦτο ἀντίθετος τόσον τῆς τυραννίδος, ὅσον καὶ τῆς δημοκρατίας. Προικισμένος μὲ βαθυστόχαστον νοῦν, ἦτο μεγαλόφρων καὶ ὑπερόπτης, περιφρονῶν ἀκόμη καὶ τοὺς σπουδαιοτέρους σοφοὺς τῆς ἐποχῆς του.

« Ἡ πολυμάθεια, ἔλεγε, δὲν κάμνει κανένα σοφόν, ὅπως δὲν ἔκαμε τὸν Ἡσίοδον, τὸν Πυθαγόραν, τὸν Ξενοφάνη καὶ τὸν Ἐκταῖον », « Ὅσον διὰ τὸν Ὀμηρον τοῦ ἀξίζει νὰ τὸν διώξουν ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας καὶ νὰ τὸν ραπίσουν. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Ἀρχίλοχος ». « Τοὺς Ἐφεσίους ὅλους πρέπει νὰ τοὺς πνίξης καὶ νὰ παραδώσης τὴν πόλιν εἰς τοὺς ἀνηλίκους », διότι εἶχον ἐξορίσει τὸν φίλον τοῦ ἀρχηγόν τῶν ἀριστοκρατῶν.

Ἐπίστευεν ὅτι ἀνεκάλυψε τὸν νόμον, ὁ ὁποῖος κανονίζει τὴν φύσιν. Ἀλλ' ἐνῶ ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι αἰώνιος καὶ κανονίζει τὰ πάντα, οἱ ἄνθρωποι δὲν τὸν ἐννοοῦν, καὶ ὅταν ἀκόμα τοὺς τὸν ἐξηγήσης. Εἶναι οἱ ἴδιοι, ὅταν κοιμῶνται καὶ ὅταν εἶναι ἐξυπνοί. Παρατηρῶν τὴν διαρκῆ μεταβολὴν εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τίποτε δὲν εἶναι σταθερόν, ὅτι ὅλα ἀλλάζουν.

« Ὅλα τρέχουν καὶ ἀλλάζουν, τίποτε δὲν εἶναι σταθερόν. Δὲν ἠμποροῦμεν δύο φορές νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ ἴδιον ρεῦμα « Πάντα ρεῖ, πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει », « δις εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης ».

Διὰ νὰ γίνεταί αὐτό, πρέπει ἡ ἀρχικὴ οὐσία τοῦ κόσμου νὰ εἶναι κάτι ἀνήσυχον καὶ κινούμενον. Τοιοῦτον εἶναι τὸ πῦρ. Ἡ βαθυτέρα λοιπὸν οὐσία τοῦ κόσμου εἶναι ἡ φωτιά. Φλόγα καὶ φωτιά κινεῖ τὸν κόσμον.

Τὰς σκέψεις του ὁ μεγαλόφρων φιλόσοφος τὰς διετύπωσεν εἰς πυκνὰς φράσεις, εἰς ἀποφθέγματα ἐπιβλητικὰ καὶ δυσκολονόητα. Ἴσως διὰ νὰ μὴ τὸν ἐννοοῦν οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Ἡράκλειτος ὁ σκοτεινός.

Οἱ δύο Μιλήσιοι, ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξίμενης, εἶνοι οἱ δημιουργοὶ τοῦ πεζοῦ λόγου. Ὁ πρῶτος ἔγραψε τὸ πρῶτον ἴσως πεζὸν σύγγραμμα. Ἀπὸ τοὺς δύο μᾶς ἔμειναν μόνον μικραὶ φράσεις. Τοῦ πρώτου εἶναι κάπως ποιητικώτεροι. Ὁ Ἀναξίμενης ὅμως ἔγραψε στρωτὴν ἐπιστημονικὴν γλῶσσαν. Ἀπὸ τὸν Ἡράκλειτον μᾶς ἔμειναν πολλὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὅποια μᾶς ἀναπαριστάνουν τὴν φυσιογνωμίαν του. Ἐμελετήθησαν πολὺ, ἐθανμάσθησαν καὶ εἶχον μιμητάς, ὅπως τὸν παράδοξον γερμανὸν φιλόσοφον Νίτσε τὸν περασμένον αἰῶνα.

ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αἱ τολμηραὶ ἰδέαι τῶν φιλοσόφων τῆς Ἰωνίας ἐκίνησαν διαμαρτυρίαν εἰς τὸν συντηρητικώτερον κόσμον τῶν δυτικῶν ἀποικιῶν.

Ὁ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος καὶ ἡ σχολή του ἐκαλλιέργησαν, ὅπως εἶδομεν, θρησκευτικὴν φιλοσοφίαν. Ἐπλησίασαν τὴν ὀρφικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὴν μετεμψύχωσιν.

Φιλοσοφικώτερον ὅμως τὰς συντηρητικὰς ἀντιλήψεις ὑπεστήριξαν οἱ ὀπαδοὶ τῆς Ἑλεατικῆς Σχολῆς, τῆς γνωστῆς ἀποικίας τῶν Φωκαέων ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἰταλίας.

Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος (570 - 475), ὁ θεωρούμενος ἰδρυτὴς τῆς Σχολῆς, ἔφυγεν, ὅπως εἶδομεν, 25 ἐτῶν ἔμπρὸς εἰς τὴν περσικὴν ἐπιδρομὴν (546) καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἑλέαν. Διὰ τὴν ὑποστήριξιν τὴν θρησκείαν, ἐζήτησε τὴν ἐκκαθαρίσιν ἀπὸ τὴν μυθολογίαν, ἀπὸ « τὰ παραμύθια τοῦ παλαιοῦ καιροῦ », ὅπως λέγει ὁ ἴδιος. Ἐπολέμησε μὲ θερμὴν τὸν ἀνθρωπομορφισμόν καὶ ἐκαυτηρίασε τοὺς ποιητάς, οἱ ὅποιοι ἐφόρτωσαν εἰς τοὺς θεοὺς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἐλαττώματα.

« Ἐνας θεὸς ὑπάρχει, μέγιστος ἀνάμεσα εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ δὲν ὁμοιάζει μὲ τοὺς θνητοὺς οὔτε εἰς τὸ σῶμα οὔτε εἰς τὴν σκέψιν. Μένει ἀκίνητος εἰς τὴν ἰδίαν πάντοτε θέσιν, δὲν πηγαίνει ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Εἶναι ὅλος μάτια, ὅλος αὐτιά, ὅλος σκέψεις καὶ κινεῖ χωρὶς κόπον τὸ πᾶν μὲ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦ του ».

« Ὅλα εἰς τὸν κόσμον κάμνουν ἐνότητά, ὅλα εἶναι ἓνα, « ἐν τὸ πᾶν ». Αὐτὸ εἶναι ὁ Θεός, ἀγέννητος καὶ ἄφθαρτος.

Ὁ κύριος αντιπρόσωπος ὅμως τῆς Ἑλεατικῆς Σχολῆς εἶναι ὁ Παρμενίδης ὁ Ἑλεάτης, τοῦ ὁποῦ ἡ ζωὴ προχωρεῖ εἰς τὸν 5ον αἰῶνα (540 - 470). Ἀπὸ ἀρχοντικὴν οἰκογένειαν, νομοθέτης, ἔδωκεν εἰς τὴν πατρίδα του ἐξαίρετον σύνταγμα. Ὁ Παρμενίδης ἀπήντησεν εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ Ἡρακλείτου. Εἰς τὴν αἰωνίαν κίνησιν καὶ ροὴν ἐκείνου ἀντέταξε τὴν ἀκίνησίαν καὶ τὴν ἄρνησιν κάθε μεταβολῆς. Ἡ κίνησις καὶ ροὴ εἶναι φαινόμενον, ἀπάτη τῶν ἀμορφώτων, ἐνῶ τὰ πράγματα, ὁ κόσμος εἰς τὸ βάθος μένει ἀκίνητος.

Ὑπάρχει μόνον ἓνα ὄν ἀκίνητον καὶ ἀμετάβλητον. Οὔτε ἀρχὴν ἔχει, οὔτε τέλος, οὔτε σηκώνει ἀλλαγὰς. Ἀληθινὴ εἶναι μόνον ἡ γνῶσις, ἡ ὁποία δεικνύει τὸ ὄν ἓνα καὶ ἀμετάβλητον. Αἱ αἰσθήσεις ἀντιθέτως, ποὺ μᾶς παρουσιάζουν τὰ πολλὰ, τὴν γένεσιν, τὴν φθοράν, τὴν μεταβολήν, μᾶς γελοῦν καὶ μᾶς βυθίζουν εἰς τὴν πλάνην.

Εἰς ἓνα ποίημα βαρὺ καὶ δυσκολονόητον ὁ Παρμενίδης περιγράφει τὸ ταξίδι του ἐπάνω εἰς ἄρμα πρὸς τὸν ναὸν τῆς θεᾶς, ἡ ὁποία τοῦ ἀποκαλύπτει τὴν ἀλάθευτον ἀλήθειαν, ποὺ εἶναι ἡ ἰδική του ἡ διδασκαλία, καὶ τὰς πλανερὰς δοξασίας τῶν ἀνθρώπων, ὅπως τοῦ Ἡρακλείτου.

Πενήντα περίπου ἔτη μετὰ τὸν Παρμενίδην ἔζησεν ἓνας ἐξαίρετος ἐπίσης σοφός, ὁ Ἑμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος (495 - 435), φύσις πλουσία, ἐπιστήμων, ποιητὴς καὶ θαυματουργός, τοῦ ὁποῦ ὅμως ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον ἀνήκουν εἰς τὸν 5ον αἰῶνα.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 6ου ΑΙΩΝΟΣ

Ἦδη τὸν 6ον αἰῶνα π.Χ. βλέπομεν νὰ γίνεται ἐμπρὸς μας αὐτὸ, τὸ ὁποῖον εἶπον « ἑλληνικὸν θαῦμα ». Οἱ Ἕλληνες ζοῦν, σκέπτονται, γράφουν διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαούς.

Ἡ γλῶσσά των μὲ τὰ λαμπρὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα παρήγαγεν, ἔλαβε τὴν πρώτην θέσιν μεταξύ τῶν γλωσσῶν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ καὶ μὲ ἀσύγκριτον δημιουργικότητα ἔζησε μεγαλειώδη ἐξέλιξιν.

Κατ' ἀρχὰς ἐξύμνησεν, εἰς τὰς ἐξοχωτέρας ἐμποιοίας ἀπ' ὅσας ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης, τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰς περιπετείας

τῶν πολεμιστῶν καὶ τῶν θαλασσοπόρων. Δὲν ἡσθάνθη ὅμως νὰ ταπεινῶνεται, ὅταν ἔφαλλε μὲ τὸν Ἡσίοδον τοὺς γεωργοὺς σκυμμένους εἰς τὸ ἄροτρον των.

Διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς εὐγενεῖς, ἐπενόησε τὴν ἀτελεύτητον ποικιλίαν τῶν ὕμνων. Ὁ Πίνδαρος, 20 ἐτῶν τὸ 498, συνέθεσε τὴν πρώτην ᾠδὴν του. Μὲ τὸν ἱαμβον ἔδωσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ τῶν τραγουδιστῶν τοῦ δήμου σκληρὸν ὄπλον κατὰ τῶν ἀντιπάλων.

Διὰ νὰ γοητεύσῃ καὶ νὰ μορφώσῃ τὸν λαόν, ἐδημιούργησε τὸ δρᾶμα καὶ ὁ Αἰσχύλος εἰκοσιπέντε ἐτῶν, τὸ 500, ἔδωσε τὴν πρώτην του τραγωδίαν.

Δὲν ἠρέεσθη νὰ ἐκφράσῃ τὸ ὡραῖον μὲ ὅλα τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως, ἀλλὰ ἐζήτησε τὴν ἀλήθειαν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ πεζοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἶχε τὴν ὡραιότητα εἰς τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν διαύγειαν.

Ἐπέτρεψεν ἡ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸν κόσμον μὲ τὴν μορφήν τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἱστορίας.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐγινεν ἡ καθαντὸ γλῶσσα τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

Η ΤΕΧΝΗ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΧΑΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης εἶναι τὰ ὠραιότερα ἀπ' ὅσα κατεσκεύασαν οἱ ἄνθρωποι. Μὲ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν, ἡ τέχνη εἶναι ἡ ζωηροτέρα, εὐγενεστέρα καὶ ἐπιτυχεστέρα ἐκδήλωσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὰ ἀριστουργήματά του ἀπεκρυσταλλώθησαν ὅλα τὰ προσόντα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἡ φλογερὰ φαντασία, συγκρατημένη ὅμως ἀπὸ τὸ λογικόν, ἡ λεπτότης, ἡ δίψα διὰ ἐλευθερίαν ἀλλὰ καὶ καθαρότητα μορφῆς καὶ διαύγειαν τῶν ιδεῶν.

Ὁ Ἕλλην ἠγάπησε τὸ ἁρμονικόν καὶ παθαίνεται διὰ τὴν εὐρυσμίαν.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΚΗ ΤΕΧΝΗ

Τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων ἔφθασαν εἰς ἡμᾶς ὡς ἀξιολύπητα συντρίμματα. Κανεὶς ναός, κανὲν ἄγαλμα, κανὲν ἀγγεῖον δὲν ἐσώθη ἀκέραιον. Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὀνομαστοὺς ναοὺς ἔμειναν μόνον τὰ θεμέλια. Ἀνάγλυφα καὶ ἀγγεῖα συνετρίβησαν καὶ ἐτάφησαν εἰς τὰ ἐρείπια. Τὰ ἔργα τῆς ζωγραφικῆς, εἰκόνες, τοιχογραφίαι, ἐξηφανίσθησαν σχεδὸν ἐντελῶς, ὥστε ιδεᾶν διὰ τὴν ζωγραφικὴν τῶν ἀρχαίων μᾶς δίδουν μόνον αἱ παραστάσεις ἐπὶ τῶν ἀγγείων.

Ἐν τούτοις τόσον καταπληκτικὴ ἦτο ἡ παραγωγή τῶν ἀρχαίων εἰς ἔργα τέχνης, ὥστε μᾶς ἔμειναν ἄφθονα λείψανα, τὰ ὅποια μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ παρακολουθήσωμεν εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

Τὴν λάμψιν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἔδωσε τὸν 5ον αἰῶνα. Διὰ νὰ

φθάση ὅμως εἰς τὴν τελειότητα ἐκείνην, ἐχρειάσθη αἰώνων ὑπομονητικῇ ἐργασίᾳ.

Τὴν καταστροφὴν τῆς κρητομυκηναϊκῆς τέχνης μὲ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἠκολούθησεν, ὅπως εἶδομεν, περίοδος σκότους. Τὴν περίοδον ἀπὸ τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως μέχρι τοῦ 8ου αἰῶνος ὠνόμασαν ἑλληνικὸν μεσαίωνα, διότι ἦσαν χρόνοι ἀμαθείας, ὅπως ὁ μεσαίων διὰ τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Ἡ τέχνη της, ὅπως ἐμφανίζεται ἰδίως εἰς τὰ ἀγγεῖα, εἶναι γεωμετρικῇ.

Ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα ἤρχισεν ἡ ἀνάπτυξις, ἀργά, μὲ κόπον καὶ μὲ δοκιμὰς. Τὸν 6ον αἰῶνα ἔχομεν ζωηρὰν κίνησιν. Κτίζονται ναοί, κοσμοῦνται μὲ ἀνάγλυφα, κατασκευάζονται ἀγάλματα, τὰ ἀγγεῖα γίνονται ἔργα καλλιτεχνικά.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ναοὶ καὶ ἀγάλματα γίνονται ἀπὸ ξύλου. Ἀργότερον μετεχειρίσθησαν μίαν πέτραν μαλακὴν, τὸν πῦρον. Τέλος κατέληξαν εἰς τὸ μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἔγινε τὸ κατ' ἐξοχὴν ὑλικὸν τῶν ἑλληνικῶν ἀριστουργημάτων.

Μὲ ὅλην τὴν πρόοδον ὅμως τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ναοί, ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα, εἶναι ἀκόμη ἀρκετὰ ἄτεχνα καὶ δεικνύουν ἀπειρίαν.

Τὴν γεωμετρικὴν περίοδον λοιπὸν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἠκολούθησεν ἡ περίοδος προπαρασκευῆς τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν καὶ τὴν τέχνην ἀρχαϊκὴν. Ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη φθάνει περίπου μέχρι τοῦ 480 - 470 π. Χ.

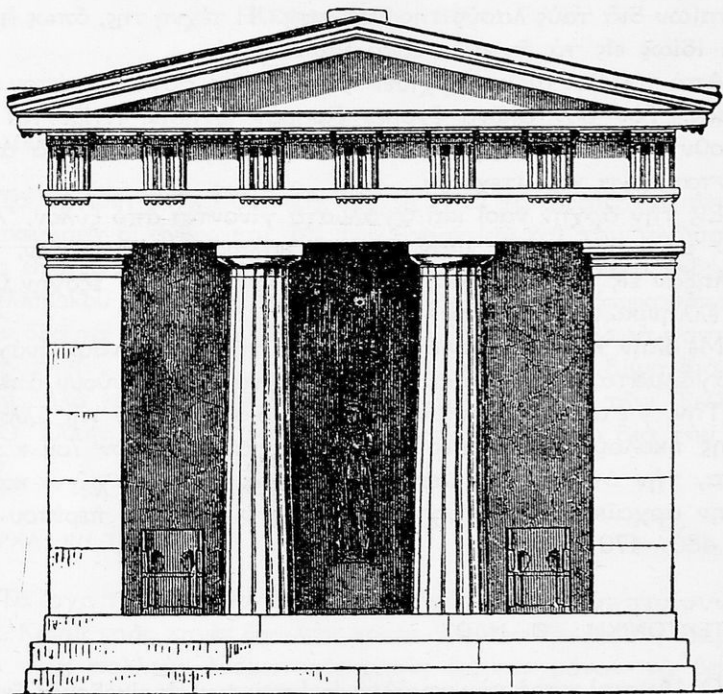
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ: Ο ΝΑΟΣ

Οἱ Ἀχαιοὶ παρὰ τὴν μεγάλην ἀγάπην των εἰς οἰκοδομὰς, ἔκτισαν ἀνάκτορα, ὀχυρώματα, τάφους, ὄχι ναοὺς. Τὰς θυσίας των ἐτέλουν εἰς τὸ ὑπαιθρον, εἰς ὑψηλοὺς κατὰ προτίμησιν τόπους. Ἀφότου ὅμως οἱ Ἕλληνες ἐφαντάσθησαν τοὺς θεοὺς ὡς ἀνθρώπους, ἦτο φυσικὸν νὰ σκεφθοῦν ὅτι χρειάζονται κατοικίαν.

Τὴν κατοικίαν τῶν θεῶν τὴν ἐφαντάσθησαν κατ' ἀπομίμησιν τοῦ μεγάρου τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων. Τὸν παλαιότερον καιρὸν ἔκτιζαν στενόμετρον δωμάτιον, χωρὶς παράθυρον, μὲ στοὰν τὸ πολὺ ἐμπρός, ἡ ὁποία ἐσχηματίζετο, ὅπως καὶ εἰς τὸ μέγαρον, μὲ τὴν προέκτασιν τῆς στέγης καὶ ἐστηρίζετο ἐπάνω εἰς δύο στύλους. Τὸ

δωμάτιον ὠνομάζετο σ η κ ό ς, τὸ ὁποῖον σημαίνει ἀρχικῶς τόπος περιμανδρωμένος.

Πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς ναὸς ἦτο κατοικία τοῦ θεοῦ. Ἐχρησίμευε μόνον διὰ νὰ στεγάζῃ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ καὶ ἄλλα ἱερὰ ἀντικείμενα καὶ ὅχι ὡς τόπος συγκεντρώσεως ὅπως ἡ

Ναὸς πρόστυλος.

Πρόσοψις ἀπλουστέρου ναοῦ με δύο κίονας καὶ δύο παραστάδας.
Παραβάλετε με τὴν πρόσοψιν τοῦ μυκηναϊκοῦ μεγάρου (σελ. 34).

ἰδική μας ἐκκλησία. Ὁ λαὸς δὲν εἰσῆρχετο ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Αἱ τελεταὶ ἐγίνοντο ἔξω εἰς τὸ ὑπαίθρον. Ἐκεῖ ἦτο καὶ ὁ βωμὸς διὰ τὰς θυσίας. Οἱ ναοὶ ἦσαν συνήθως ἐντὸς περιβόλου φυτευμένου με δένδρα, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο τ έ μ ε ν ο ς, δηλαδὴ τόπος χωρισμένος καὶ ἄφιερωμένος εἰς τὸν θεόν.

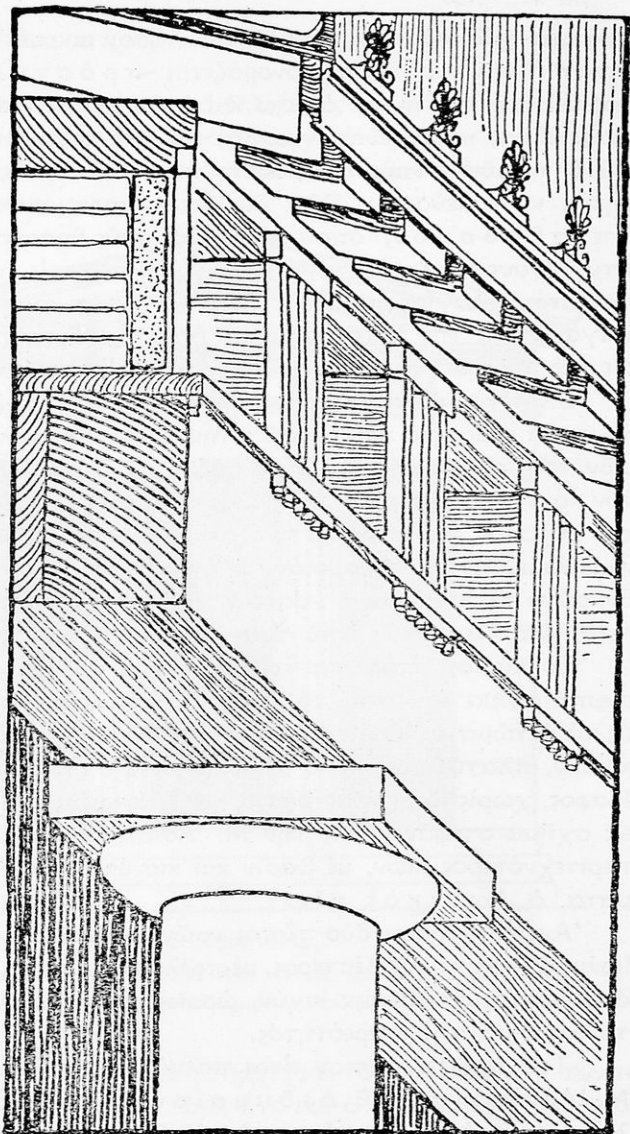
Διὰ τοῦτο οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων ἦσαν μικροί. Ὁ παλαιότερος με στοὰν ἢ στύλους ἐμπρὸς ὀνομάζεται π ρ ὁ σ τ υ λ ο ς. Ἀργότερον προσέθεσαν στοὰν καὶ ὀπίσω καὶ ὁ ναὸς ἐγίνεν ἀ μ φ ι π ρ ὁ σ τ υ λ ο ς. Τέλος κατεσκεύασαν στοὰς καὶ στύλους εἰς ὅλας τὰς πλευρὰς καὶ ὁ τοιοῦτος ναὸς ὠνομάσθη π ε ρ ῖ π τ ε ρ ο ς. Ὅπισω εἰς τὸν σηκὸν κατεσκεύασαν ἄλλο δωμάτιον, συνεχόμενον με̐ ἐκεῖνο, τὸν ὀ π ι σ θ ὀ δ ο μ ο ν, ὅπου ἐφύλαττον τοὺς θησαυροὺς. Εἰς τοὺς ἀνεπτυγμένους ναοὺς ἡ στέγη εἶναι ὑψηλότερα εἰς τὸ μέσον καὶ κλίνει πρὸς τὰς πλαγίας πλευρὰς. Τοιουτοτρόπως σχηματίζονται ἀνά ἓν τρίγωνον εἰς τὴν ἐμπροσθίαν καὶ ὀπισθίαν ὄψιν, τὰ ὅποια λέγονται ἀ ε τ ῶ μ α τ α.

Ὅλην τὴν ὥραιότητά του ἔδειξεν ὁ ναὸς, ὅταν ἐγίνεν μαρμάρινος. Ἡ κυρία εὐμορφία του εἶναι εἰς τὴν ἀρμονικὴν ἀπλότητα τῶν γραμμῶν του, εἰς τὸ στερεὸν σχεδίασμα τοῦ περιγράμματος, τὸ ὅποιον τὸν κάμνει νὰ ξεχωρίζῃ καθαρὰ καὶ νὰ φαντάζῃ μέσα εἰς τὸ γαλάζιο τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ παιγνίδι τῶν σκιῶν καὶ τοῦ φωτὸς μεταξὺ τῶν κίωνων ἔδιδεν εἰς τὴν εὐμορφίαν αὐτὴν κάτι τὸ εὐκίνητον καὶ ζωντανόν. Εἰς αὐτὸ προστίθεται ἡ γοητεία τῆς διακοσμήσεως, ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς κατασκευῆς.

Τὸ κύριον στόλισμα τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ εἶναι ὁ κίων καὶ ὡς συμπλήρωμα ἔρχονται τὰ ἀνάγλυφά του, κυρίως αἱ παραστάσεις εἰς τὰ ἀετώματα. Ὁ ἀπλούστερος καὶ ὥραιότερος εἶναι ὁ δ ω ρ ι κ ὸ ς κ ί ω ν, πλατύτερος κάτω με̐ ραβδώσεις, στηριζόμενος ἀμέσως εἰς τὸ ἔδαφος, χωρὶς ἰδιαιτέραν βάσιν, καὶ ἐπάνω ἔχων μικρὸν κιονόκρανον, εἰς σχῆμα στεφάνης. Εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἀνεπτύχθη λεπτότερος καὶ περιτεχνότερος κίων, με̐ βάσιν καὶ κιονόκρανον με̐ ἑλικοειδῇ κοσμήματα, ὁ ἰ ω ν ι κ ὸ ς κ ί ω ν.

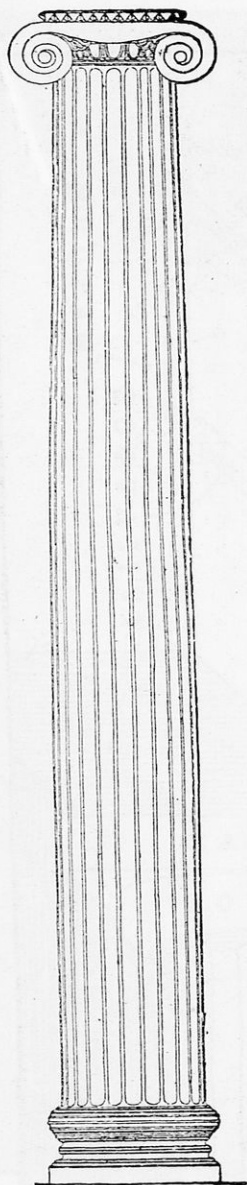
Ἀνεπτύχθησαν δύο τύποι ναῶν, ὁ ἰωνικὸς καὶ ὁ δωρικὸς. Ὁ ἰωνικὸς εἶναι πολυτελέστερος, με̐ πολλὰ κοσμήματα, ὁ δωρικὸς ἀπλοῦς ἀρρενωπός, ἀποπνέων ἰσχύν, ὥραιος εἰς τὴν ἀπλότητά του καὶ με̐ τὸ αἶσθημα τῆς στερεότητος.

Τοῦ πρώτου τύπου εἶναι πολυάριθμοι καὶ ὀνομαστοὶ ναοὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ὁ ναὸς τοῦ Δ ι δ υ μ α ί ο υ Ἀ π ὅ λ λ ω ν ο ς εἰς τὴν Μίλητον, τῆς Ἀ ρ τ έ μ ι δ ο ς εἰς τὴν Ἔφεσον, τὸ Ἡ ρ α ῖ ο ν εἰς τὴν Σάμον. Ἀπ' αὐτοὺς μόνον πενιχρὰ λείψανα ἐσώθησαν. Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ὅμως τῶν Δελφῶν ἀνεστηλώθη ὁ θησαυρὸς τῶν Κνι-

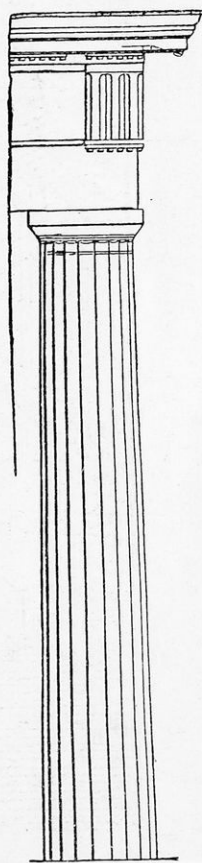
Δωρικός κίον ξυλίνου ναού.

Οἱ ναοὶ ἀρχαῖως ᾤσαν ξυλῖνοι, ὁ κίον κορυμὸς ρωμαϊκῆς ῥυθῆς. Διὰ τοῦτο εἶναι παχύτερος πρὸς τὰ κάτω, ἐνῷ οἱ χρητο-
 μωγενεῖς κίονες εἶναι παχύτεροι ἑπάνω (πρβ. εἰκ. σελ. 34). Βλὲς τὴν κορυφὴν τοῦ κατασκευάζοντος κυλινδρικοῦ προσκέ-
 φαλον καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοποθετοῦν τετραγώνον πλάκα ἀπὸ παλῶ ξύλου. Τὸ προσκέφαλον ὀνομάσθη κατόπιν ἐχίνος,
 ἡ δὲ πλάξ αἶβαξ (ἴδε ἐπομένην εἰκόνα). Οἱ κίονες μὲ τὰ κιονόκρανά των βαστάζουσι τὰς δοκοὺς, αἱ δὲ οὗτοι περι-
 βάλλουσι ὀριζοντίως τὴν οἰκοδομήν καὶ βαστάζουσι τὴν στέγην.

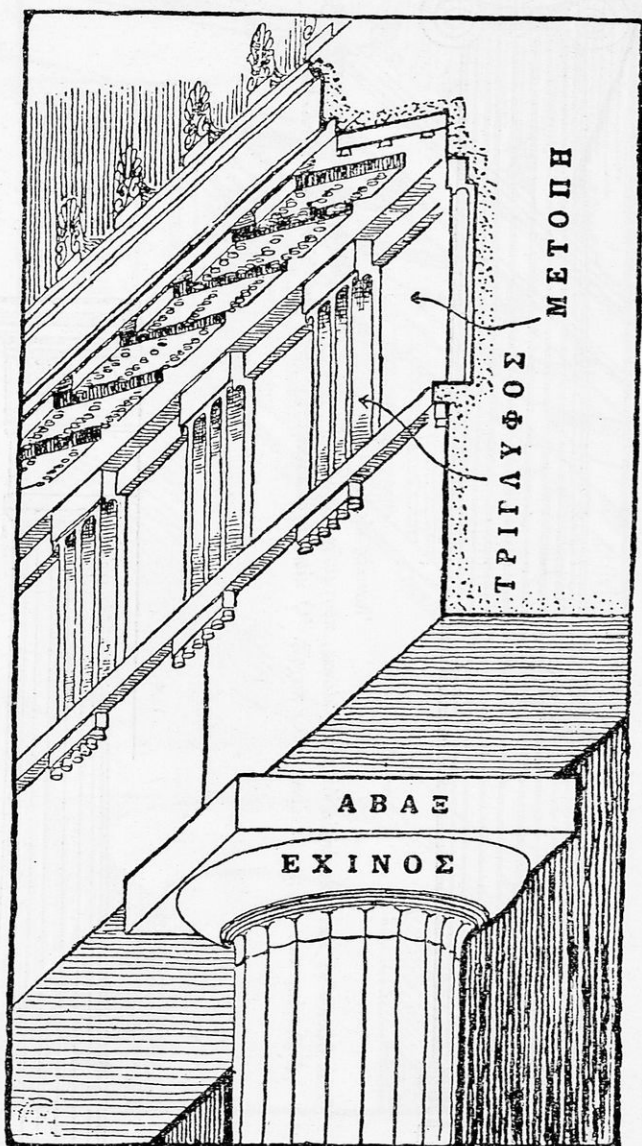
Ἴωνικός κίων.

Ὅταν θέλουν νὰ κατασκευάσουν ὑψηλοὺς κίονας, προτιμοῦν τὸν Ἴωνικόν, διότι οἱ ὑψηλοὶ δωρικοὶ κίονες κατὰ τὰς ἀναλογίας των πρέπει νὰ εἶναι πολὺ παχεῖς. Ὁ κίων ἔχει ἰδιαιτέραν βάσιν καὶ ἐλικοειδὲς κιονόκρανον.

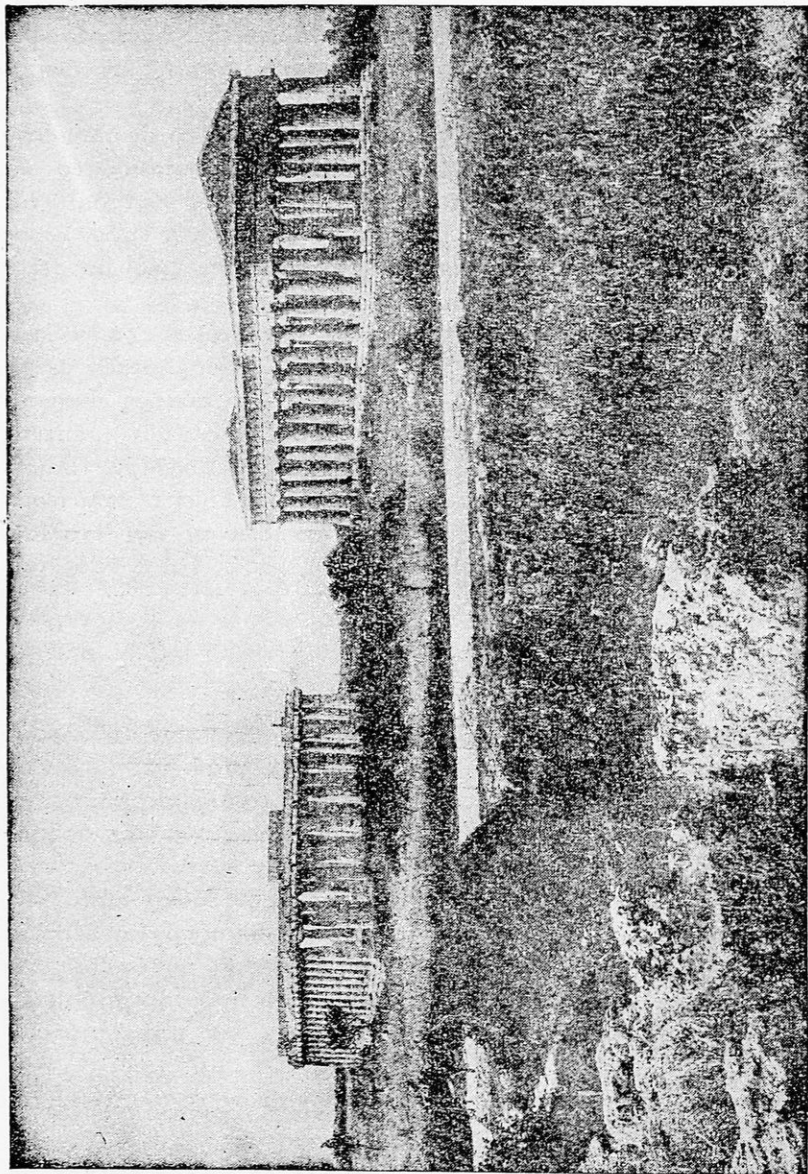
Δωρικός κίων.

Εἰς τὴν ἀνεπτυγμένην μορφήν. Χωρὶς ἰδιαιτέραν βάσιν. Ραβδώσεις, κιονόκρανον, ἐπιστύλιον, τριγλύφος, μετόπη.

Δωρικός κίων, εφαρμογή εις τὸ μέρος του.

Κατὰ τὴν μετέβασιν ἀπὸ τὸν ξύλινον εἰς τὸν μαρμαρινόν ὁ ναὸς διετήρησε τὰ μέρη του. Ὁ κίων παρῳνόμενος ἐναφρῶς πρὸς τὰ κάτω φέρει σειρὰν ἀλλήλικια ἀπὸ ἑπῶνο πρὸς τὰ κάτω, τὰς λεγόμενας ραβδῶσεις, ἀπὸ τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τοῦ ἐλληνικοῦ κίονος. Εἰς τὸ κίονον ὁ ναὸς διακρίνομεν τὸν ἐχίνον καὶ τὸν ἀβᾶκα. Αἱ παρῳιτερα πλάκες (δοκοὶ εἰς τὸν ξύλινον), αἱ στηρίζουσαι ἐπὶ τῶν κυνοκοράνων, λέγονται ἐπιστύλια. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ὑπάρχει ἄλλη σειρὰ διατρέχουσα ἐπὶ τῆς ὕψους τὸ οὐκοδοῦν, τὸ λεγόμενον διὰζωμα, τὸ ὅποιον διακεῖται εἰς τρίγωνον καὶ μετόπας. Τὰ τρίγωνα εἶναι τρία καὶ μετόπαι τετράπλευρα πλάκες, αἱ ὅποια συνήθως φέρουν γλυπτὰς παραστάσεις.

Οί δύο ναοί τῆς Ποσειδωνίως (Paestum, Κάτω Ἰταλία).
Ἡ λεγόμενη βασιλική τοῦ 6ου αἰῶνος καί ὁ τεράστιος ναός τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ 5ου αἰῶνος.

δίων, πολύτιμον δείγμα ἰωνικοῦ ναοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν πρόσοψιν αὐτοῦ ἀντὶ κίωνων φέρει δύο γυναικας μὲ ἰωνικὴν στολὴν, τὰς λεγομένης Καρυάτιδας.

Τὸν βον αἰῶνα τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν εὐρίσκετο εἰς ὅλην τὴν λαμπρότητά του. Ἀρχοντες καὶ ἰδιῶται ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ προσφέρουν ἀφιερώματα, τὰ ὁποῖα ἐκάστη πόλις ἐφύλαττεν ἐντὸς μικροῦ ναοῦ, τοῦ λεγομένου Θησαυροῦ. Ὁ περὶ τὸν ναὸν χώρος εἶχε σκεπασθῇ ἀπὸ τοιαῦτα ἰδρύματα καὶ ἦτο πραγματικὸν μουσεῖον ἰωνικῆς τέχνης.

Δωρικοὶ ναοὶ ἐκτίσθησαν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. Τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἰδίως ἐπιβάλλονται μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὸν ὄγκον των. Ὁ ἀρχαιότερος ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τὸ Ἡραῖον τῆς Ὀλυμπίας (2ον ἡμισυ τοῦ 7ου αἰῶνος), ἔπειτα ἔρχονται τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Σελινούντος εἰς τὴν Σικελίαν. Πληρεστέραν ἰδέαν τοῦ δωρικοῦ ναοῦ ἀρχαϊκῆς τέχνης δίδει ὁ καλῦτερον διατηρηθεὶς ναὸς τῆς Δήμητρας εἰς τὴν Ποσειδωνίαν τῆς Ἰταλίας, εἰς τὸ Paestum, ὅπως λέγουν οἱ Εὐρωπαῖοι, καθὼς καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὸν Ἀκράγαντα.

ΓΛΥΠΤΙΚΗ: ΑΓΑΛΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΛΥΦΑ

Τὰ παλιότερα ἀγάλματα ἦσαν ξύλινα, μὲ κλειστοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ βραχίονας κολλημένους εἰς τὸ σῶμα. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ξόανα. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Δαίδαλος κατεσκεύασεν ἀγάλματα βλέποντα καὶ βαδίζοντα, τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι εἶχον ἀνοικτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς πόδας εἰς στάσιν βαδίσματος.

Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ λίθου καὶ τοῦ μαρμάρου ἔδωκε κόπον εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ μόνον ἡ ἀγάπη των εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνίκησε τὰς δυσκολίας. Παρὰ τὰ μαρμάρινα κατεσκεύασαν χυτὰ ὀρειχάλκινα ἀγάλματα. Εἰς ὅλην τὴν διάρκειαν ὅμως τῆς πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων ἐποχῆς τὰ ἀγάλματα δὲν ἔπαυσαν νὰ παρουσιάζουν ἀτελείας.

Δύο εἶναι οἱ ἐπικρατέστεροι τύποι ἀρχαϊκῶν ἀγαλμάτων, οἱ «κοῦροι» καὶ αἱ «κόραι».

Οἱ κοῦροι εἶναι ἀγάλματα ἀνδρῶν, τὰ ὁποῖα ζητοῦν νὰ παραστήσουν τὴν ἀνδρικήν ρώμην. Διὰ τὴν κατασκευὴν των μεταχει-

ρίζονται συνηθέστερον τὸν ὀρείχαλκον, διότι τὸ βαθὺ χρῶμά του ἀρμόζει περισσότερον διὰ τὸ μαυρισμένον ἀπὸ τὸν ἀέρα τῆς παλαίστρας ἀνδρικὸν σῶμα.

Ἡ κεφαλὴ προσβλέπει ἔμπρός, αἱ χεῖρες εἶναι προσκεκολλημέναι ἐπὶ τῶν μηρῶν, ὁ ἀριστερὸς ποὺς προβάλλεται, χωρὶς νὰ κάμπτεται τὸ γόνυ. Ἡ κόμη πίπτει πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐν μέρει καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰς βοστρύχους. Τὸ ἀγαλμα στέκεται εἰς οὔτως προσοχῆς. Ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἐκτελοῦν τὰς ἰδίας κινήσεις, ἡ κεφαλὴ προβάλλεται ἀκίνητος πρὸς τὰ ἔμπρός, οὐδὲν γόνατον κάμπτεται, ἑκάστη χεὶρ στηρίζεται μὲ ἐσφιγμένην τὴν πυγμὴν ἐπὶ τῆς κνήμης. Εἰς τὸ πρόσωπόν του ἔχει ἑλαφρὸν μειδίημα, χαρακτηριστικὸν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα. Πολλοὶ ἐκ τῶν κούρων εἶναι τεράστιοι.

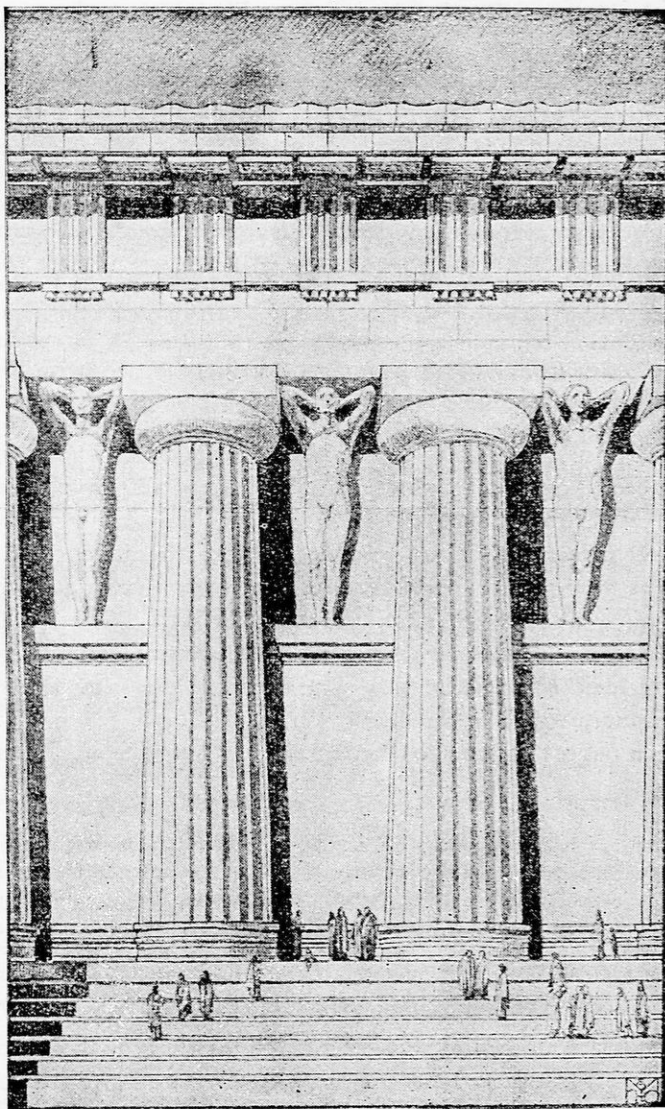
Οἱ κοῦροι ἐνθυμίζουν αἰγυπτιακὰ ἀγάλματα. Ἐχουν ὅμως τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἑλληνικῆς παραστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι γυμνοί. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς θαυμάζουν τὸ ἀνδρικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον βλέπουν γυμνὸν εἰς τὰς παλαίστρας, τὸ παρατηροῦν μὲ προσοχὴν καὶ θέλουν νὰ τὸ παραστήσουν μὲ ἀκρίβειαν. Παρὰ τὴν φανεράν ἀτεχνίαν, τὸ σφριγῶν ἀπὸ ζωὴν καὶ δύναμιν ἀνδρικὸν σῶμα μὲ τοὺς ἰσχυροὺς μῦς τῶν γονάτων καὶ τοῦ στήθους, μὲ τὰς χεῖρας ἐσφιγμένας καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ μειδιάματος, δίδει ἀληθινὴν αἰσθητικὴν ἱκανοποίησιν.

Αἱ κόραι εἶναι τὸ ἀντίστοιχον τῶν κούρων. Αὐταὶ εἶναι ἐνδεδυμέναι.

Αἱ περισσότεραι φοροῦν ἀπὸ κάτω τὸν ἰωνικὸν χιτῶνα μὲ χειρίδας καὶ ἀπὸ ἐπάνω τὸ ἱμάτιον, εἶδος ἐπανωφορίου, τὸ ὁποῖον ρίπτεται ἐπὶ τῶν ὤμων, εἴτε σκεπάζει τὸ στήθος ἢ τὸ ἀποκαλύπτει. Ἡ κόμη πίπτει εἰς βοστρύχους ἐπὶ τῶν ὤμων. Ὅλοι ἔχουν εἰς τὸ πρόσωπον τὸ τυπικὸν ἀρχαῖον μειδίημα.

Αἱ κόραι παριστάνουν κυρίας, δεσποινίδας πλουσίων οἴκων, εἶναι ἰωνικῆς προελεύσεως, σχετίζονται ἰδιαιτέρως μὲ τὸ ἐργαστήριον τῆς Σάμου. Ἡ λαμπροτέρα συλλογὴ εὑρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως.

Πλουσιώτερα εἶναι τὰ εὐρεθέντα ἀνάγλυφα τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. Ὁ ναὸς παρουσιάζει εὐκαιρίαν διὰ διακόσμησιν γλυπτικὴν, ἰδίως εἰς τὰ ἀετώματα, τὰ ὁποῖα ἐστόλισαν μὲ ἀναγλύφους μυθολογικὰς παραστάσεις ἢ καὶ ἀγάλματα. Δείγματα ἐσώθησαν ἀπὸ πολλοὺς ναοὺς.

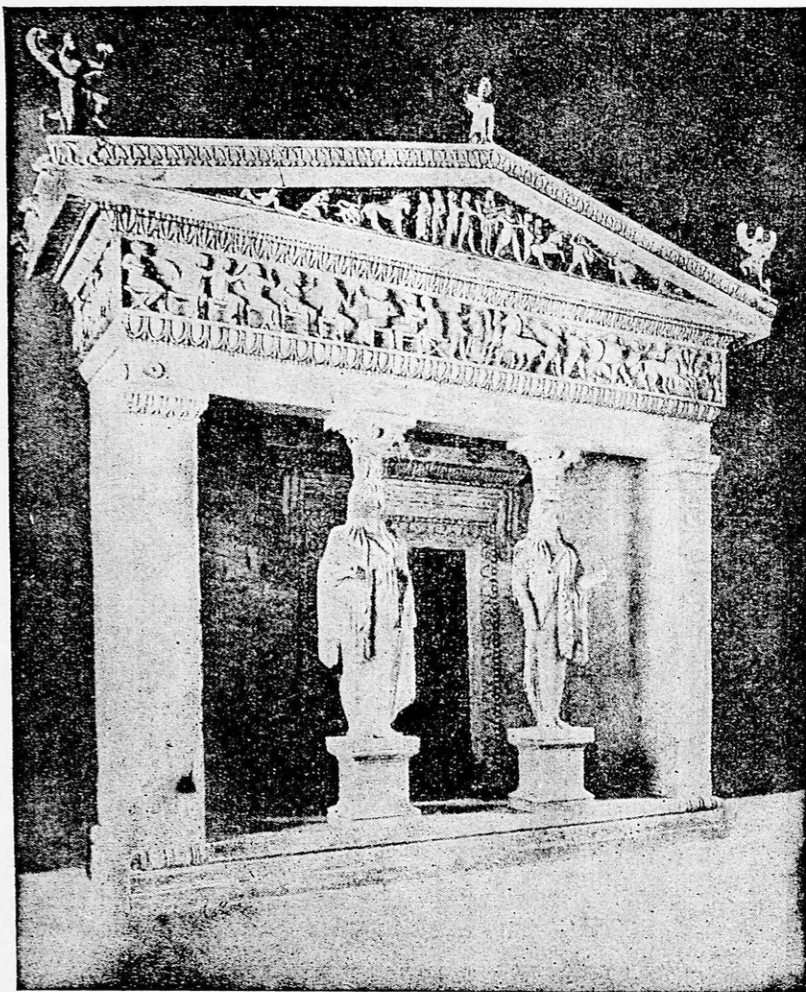
Ναός τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἰς τὸν Ἀκράγαντα.

Ὁ κοινῶς λεγόμενος οἶκος τῶν Γίγαντων.

Ἐκτίσθη πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀρχαίᾳς ἐποχῆς (ἀρχαί τοῦ 5ου αἰῶνος). Ἦτο ὁ μεγαλύτερος ναὸς τῆς Σικελίας. Ὁ σῆχος τοῦ εἶχε μῆκος 101 μ., πλάτος 44 μ. Ἐκοσμεῖτο περίξ ἀπὸ κίονας καὶ παραστάδας. Τὰ εἰς τὰ ἀνώτερα μέρη τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων ἀνδρικὰ ἀγάλματα ὀνομάζονται Ἀτλαντες,

ἔπος τὰ ἀνδρῶνα γυναῖκες ἀγάλματα Κασσίδες.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

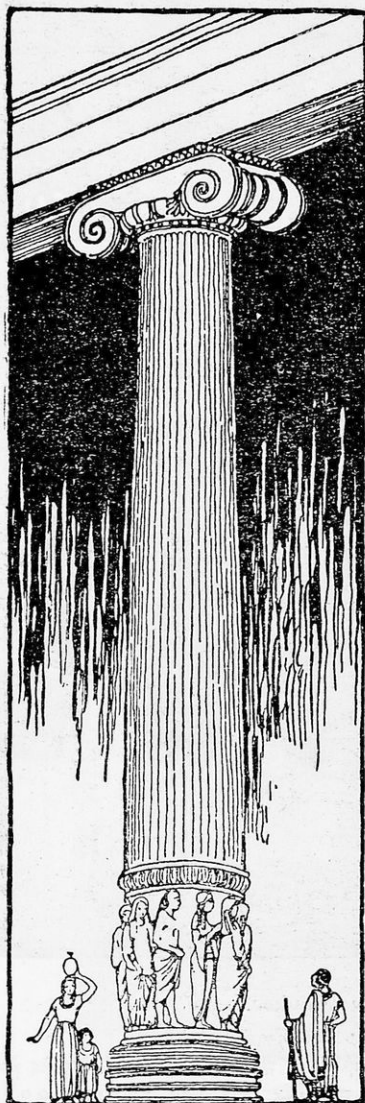

Θησαυροὶ τῶν Σιφνίων.

Ἀναπαράστασις — Μουσεῖον τῶν Δελφῶν.

Εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους, ὅπως τὴν Ὀλυμπίαν, τοὺς Δελφοὺς, αἱ πόλεις διὰ νὰ φυλάξουν τὰ πολύτιμα ἀφιερώματά των, ἔκτιζον τοὺς θησαυροὺς εἰς σχῆμα μικρῶν ναῶν, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦνται τὸ πολὺ ἀπὸ πρόναον καὶ σηκόν. Εἰς τοὺς Δελφοὺς ἀντιπροσωπεύεται λαμπρῶς ὁ ἰωνικὸς ρυθμὸς εἰς τὰ τοιαῦτα κτίσματα τῶν ἰωνικῶν πόλεων. Οἱ θησαυροὶ τῶν Κνιδίων καὶ τῶν Σιφνίων εἶχον εἰς τὴν πρόσοψιν τῶν προδόμων ἀντὶ κιόνων δύο Καρυάτιδας, δηλαδὴ γυναικεῖα ἀγάλματα.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Κίων του παλαιού ναού
τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἑφεσον.
Ἰωλίκος, με γλυπτὰς παραστάσεις
ἐπὶ τῆς βάσεως.

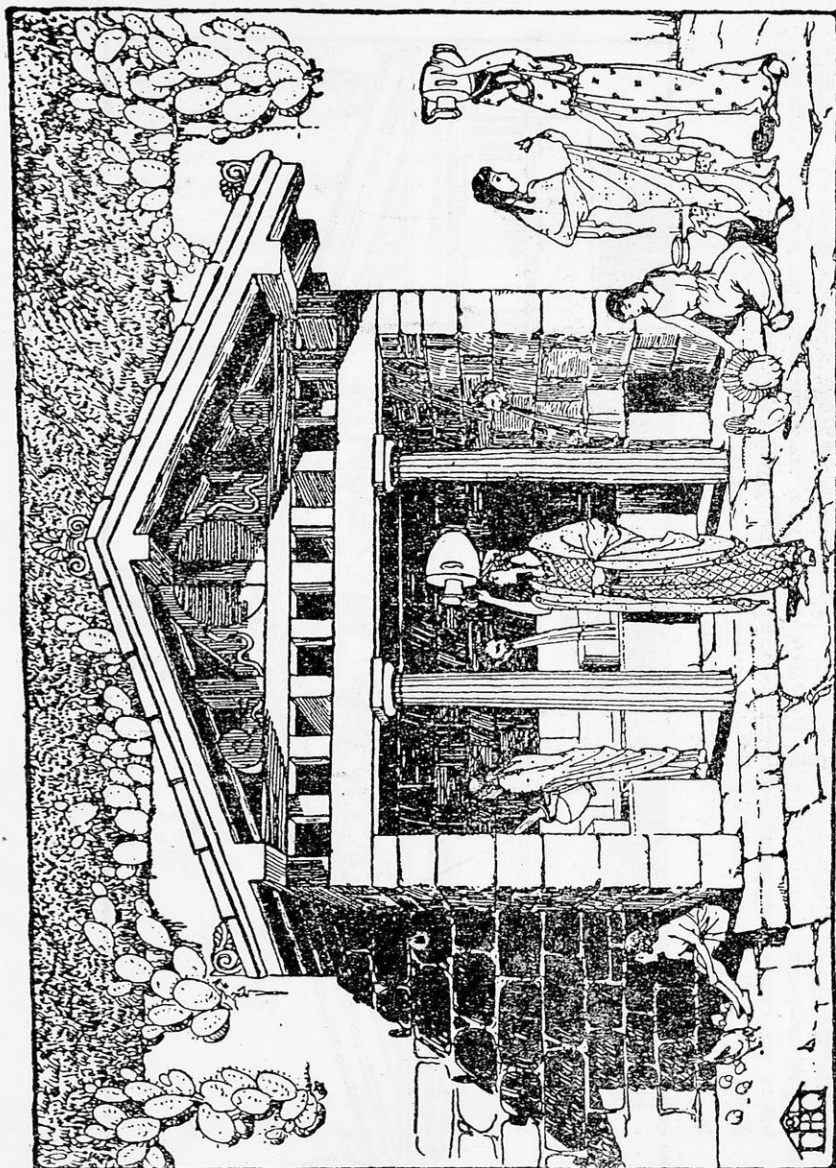
Ἐφθονα καὶ μεγάλης ἀξίας εἶναι
τὰ εὐρεθέντα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Προέρχονται ἀπὸ τεμάχια παλαιῶν
ναῶν καταστραφέντων ὑπὸ τῶν Περ-
σῶν κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ξέρξου.
Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν
Σαλαμίνα μετὰ τὴν νίκην καὶ ἀπεφάσι-
σαν νὰ ὑψώσουν λαμπροτέρους ναοὺς
τὰ λείψανα τῶν καταστραφέντων ναῶν
ἔθαψαν ἀπὸ εὐλάβειαν ὑπὸ τὸ ἔδαφος.
Εἰς τὰς ἀνασκαφάς, τὰς ὁποίας ἐνήργη-
σεν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις τὸ 1885, εὐ-
ρέθησαν εἰς τὸ λεγόμενον « περσικὸν
στῶμα », τὸ περιέχον δηλαδὴ γλυπτὰ
καὶ ἀγγεῖα χρονολογούμενα πρὸ τῶν
περσικῶν πολέμων. Τὰ πολύτιμα αὐτὰ
εὐρήματα εἶναι εἰς τὸ ἰδιότιμον μου-
σεῖον τῆς Ἀκροπόλεως.

Αἱ παραστάσεις των εἶναι πε-
ρίεργοι διὰ τὴν σημερινὴν μας ἀν-
τίληψιν. Παρουσιάζουν ὅμως ζωη-
ρότητα καὶ δίδουν ὑπόσχεσιν δι'
ἀνάπτυξιν.

Προχωρημένης ἀρχαϊκῆς τέ-
χνης προϊόντα εἶναι τὰ γλυπτὰ
τῶν ἀετωμάτων τῆς Ἀφαίας εἰς
τὴν Αἰγιναν (480 π. Χ.), τὰ ὁποῖα
ἀνεκαλύφθησαν τὸ 1811 καὶ σή-
μερον εὐρίσκονται εἰς τὴν γλυ-
πτοθήκην τοῦ Μονάχου.

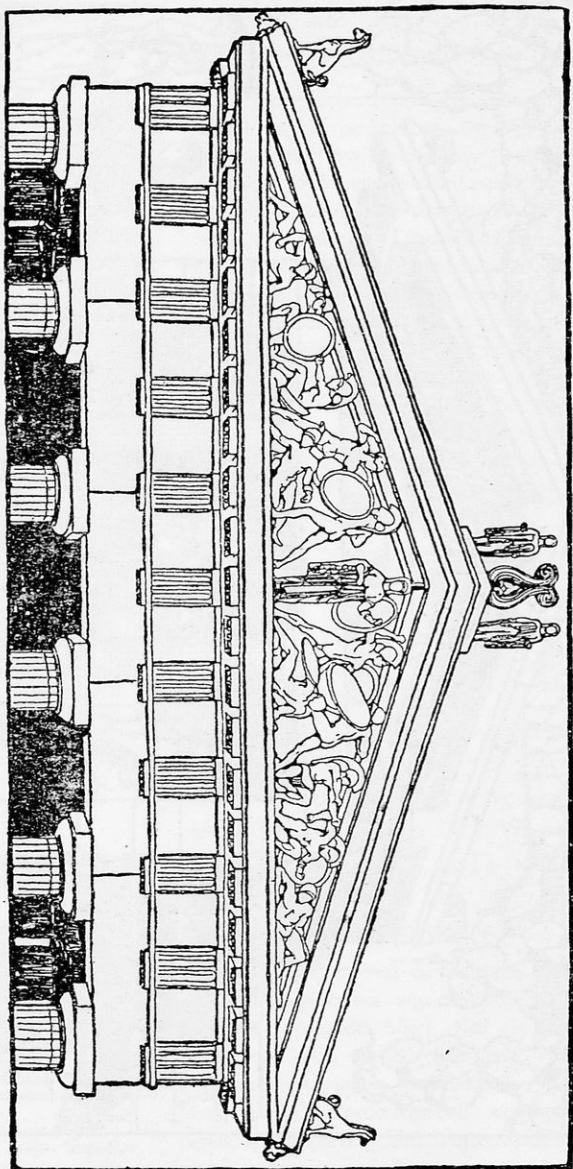
Τὸ κέντρον τοῦ ἀετώματος κατέχει
ἡ Ἀθηνᾶ φέρουσα τὴν αἰγίδα, τὸ κρά-
νος καὶ κρατοῦσα δόρυ. Καὶ εἰς τὰ δύο
ἀετώματα ἀπὸ τὰ δύο μέρη τῆς Ἀθηνᾶς
εἶναι συμπλέγματα πολεμιστῶν. Εἰς τὸ
ἀνατολικὸν παριστάνετο, καθὼς φαί-
νεται, ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἡρακλέους κατὰ
τῆς Τροίας, εἰς τὸ δυτικόν, τοῦ Ἀγαμέ-
μνονος ἐπίσης κατὰ τῆς Τροίας.

Ἡ Κρήνη.

Ἐπὶ ἀττικοῦ ἀγγείου.

Τὰ σπίτια εἶγον φρέατα, ἀλλὰ τὸ πόσιμον ὕδωρ ἔφερον αἱ γυναῖκες ἀπὸ τὴν κρήνην, ἡ ὁποία εἶναι ἀξιόλογον μέρος τῆς ζωῆς τῶν πύλων. Ἐφροντίζον πολὺ διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἐμφάνισιν τῆς. Ὀνομαστὰι κρήναι, ὅπως ἡ Ἐννεάχρονο, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου εἰς τὰς Ἀθήνας, τῶν Μεγάρων ὑπὸ τοῦ τυράννου Θεαγένους, ἥσαν ἀξιόλογα μνημεῖα, στοὶ συνήθως ὅπως καὶ ἡ ἀνωτέρω εἰκονιζομένη δωρικοῦ ρυθμοῦ, μὲ κίονας ἐμπρός. Εἰς τοὺς τοίχους εἶναι προσηλωμένοι κρουνοὶ, μικράρηναι κεφαλαί.

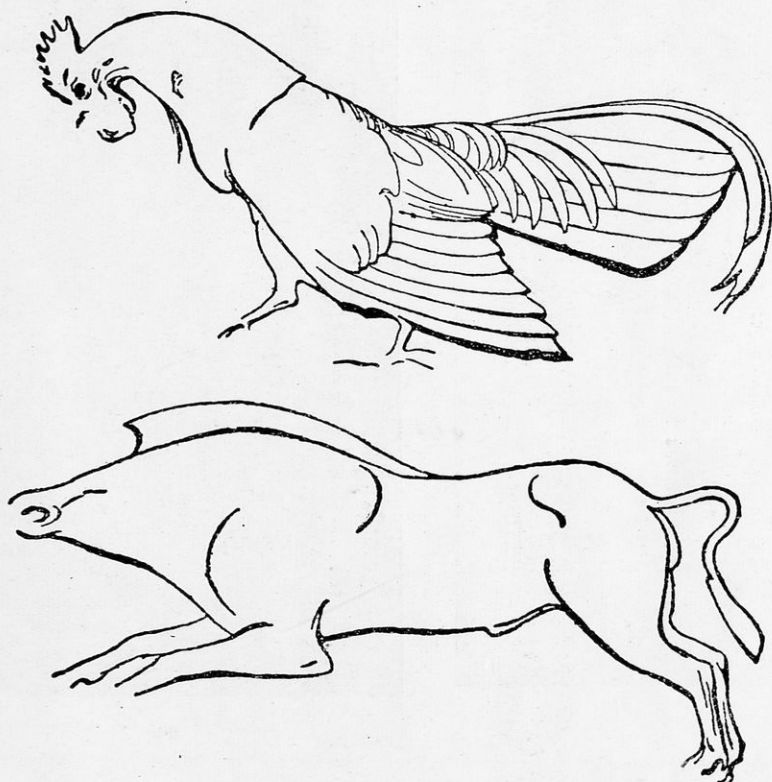
Ναός της Ἀφείας, Αἰγίνα, Δυτικὸν ἀέτωμα.
Ἀναπαράστασις εἰς τὴν γλυπτοθήκην τοῦ Μονάχου.

Ἀπὸ τοῦς ὀνομαστοτέροις ναοῦς τῆς ἀρχαῖκῆς ἐποχῆς. Κεῖται εἰς περίοπτον πνευματικὴν θέσιν ἐπὶ πευκοφύτῳ ὑψώματι, δεσφύων τοῦ Ἰσθμοῦ, ὅπως ὁ ναὸς τοῦ Σουλίου, τῆς Κωνσταντίας (Πάρι) καὶ ὅπως βραδύτερον ὁ Παρθενών. Τὰ ἀνακαλυφθέντα κατὰ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1811 (τουρκοκρατία) ὑπὸ τῶν Γερμανῶν 17 ἀγάλματα τοῦ ναοῦ μετεκομίσθησαν καὶ νοσημεῖον τὴν Ἰνστιτούτῳ τοῦ Μονάχου. Εἰς τὸ μέσον ἡ Ἀθηνᾶ πύκνιστος, ἀπὸ τὰ δύο μέρη πολυεσταὶ συμμετρικῶς τεταγμένοι.

Οἱ ἀρχαῖοι τὰ ἔργα τῆς γλυπτικῆς, ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα, τὰ ἔβαφον μὲ ζωηρὰ χρώματα. Ἡ ἀρχαῖκή γλυπτική, εἰς τὰ νεώτερα ἰδίως δείγματά της, προαναγγέλλει τὴν ἀναγέννησιν, ἣ ὁποία ἐτοιμάζεται.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ: ΤΑ ΑΓΓΕΙΑ

Ὁ ζωγραφικὴ φαίνεται ὅτι ἦτο περισσότερον προωδευμένη

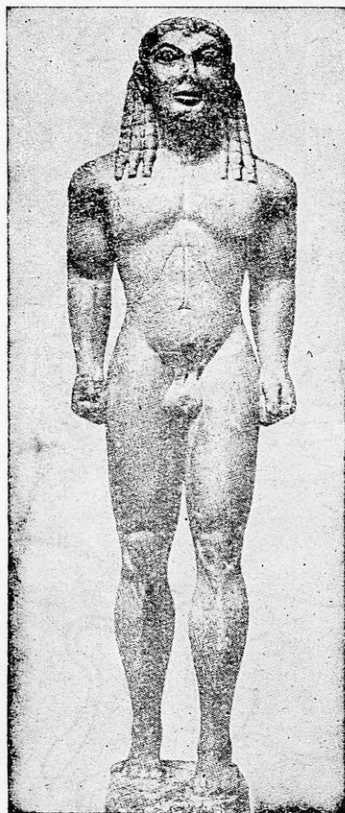
Γλυπτὰ κοσμήματα ναοῦ.

Λονδίνον — Βρεττανικὸν Μουσεῖον.

Ἀπὸ ναὸν τῆς Μικρασιατικῆς πόλεως Ξάνθου (περὶ τὸ 500 π. Χ.)

κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν. Τοῦτο συμπεραίνομεν ἀπὸ τὰς παραστάσεις ἐπὶ τῶν ἀγγείων.

Τὰ ἑλληνικὰ ἀγγεῖα εἶναι ἀπὸ τὰ συμπαθέστερα κομφοτεχνήματα τοῦ κόσμου. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πρώτης ἀνάγκης ἔδωσαν θαν-

Κοῦρος.

Κόρη.

Ἀρχαῖκα ἀγάλματα.

Ἀριστερὰ μαρμάρινον ἀγαλμα ἀνδρὸς (Μουσεῖον Δελφῶν), δεξιὰ ἐπίσης μαρμάρινον ἀγαλμα γυναικὸς (Μουσεῖον Ἀκροπόλεως).

Τὸ πρῶτον, δεῖγμα δωρικῆς τέχνης, παριστάνει πιθανώτατα γυμνὸν ἀθλητὴν εἰς στάσιν κατὰ μέτωπον καὶ κατεσκευάσθη τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα. Τὸ δεύτερον κατὰ ἑκατὸν ἔτη νεώτερον, μία ἀπὸ τὰς κόρας τῆς Ἀκροπόλεως, δεῖγμα ἰωνικῆς τέχνης, νέα μὲ πλούσιον, λεπτὸν καὶ πολὺπτυχον χιτῶνα.

μαστήν καλλιτεχνικήν ἐπεξεργασίαν. Διότι εἰς τὴν εὐνοημένην αὐτὴν ἐποχὴν καὶ ὁ τελευταῖος τεχνίτης ἐφιλοτιμεῖτο νὰ φθάσῃ τὸ τέλειον.

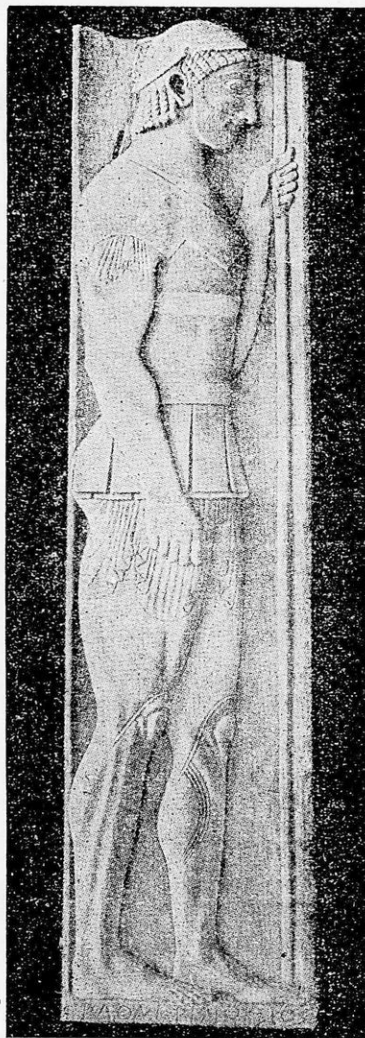
Τὰ ἀγγεῖα εἶναι ποικιλωτάτης χρήσεως καὶ σχημάτων. Ἦδη ἡ διάπλασις τῶν σχημάτων φανερώνει τὴν καλλιτεχνικὴν ἰδιοφυΐαν. Ἐφόσον αἱ Ἀθῆναι δὲν εἶχον ἐπιβάλει ἀκόμη τὴν καλλιτεχνικὴν ἡγεμονίαν των, ἀγγεῖα κατασκευάζοντο εἰς τὰς περισσοτέρας πόλεις.

Μετὰ τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα ἐμφανίζονται, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος, τὰ λεγόμενα πρωτοκορινθιακά. Τόπος κατασκευῆς των ἦτο πιθανῶς ἡ Σικυών.

Ἐχουν ἀπλουστάτην διακόσμησιν, ἀλλ' ἡ αὐστηρότης των εἶναι ἐνωμένη μὲ πολλὴν αἴσθησιν τῶν ὡραίων σχημάτων. Τὴν ἐπιφάνειαν στολίζουν ἀπλαῖ γραμμαὶ καὶ πολὺ συχνὰ σειρὰ ἀπὸ τρέχοντα ζῶα, ὑπόλειμμα γεωμετρικῆς διακοσμήσεως.

Συνηθέστατον σχῆμά των εἶναι κομπὰ ληκύθια περιέχοντα μурωδικὰ ἢ ἀλοιφὰς διὰ τοὺς ἀθλητάς.

Καθ' ὅλον τὸν 7ον αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6ου κυριαρχοῦν τὰ λεγόμενα « ἀγγεῖα τοῦ ἀνατολίζοντος ρυθμοῦ », διότι παριστάνουν, ὅπως οἱ τάπητες τῆς Ἀνατολῆς, ἄγρια ζῶα, τίγρεις, λέοντας καὶ μυθολογικὰ τέρατα, σφίγγας κλπ. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἀγγείων εἶναι συνήθως κιτρινωπὴ

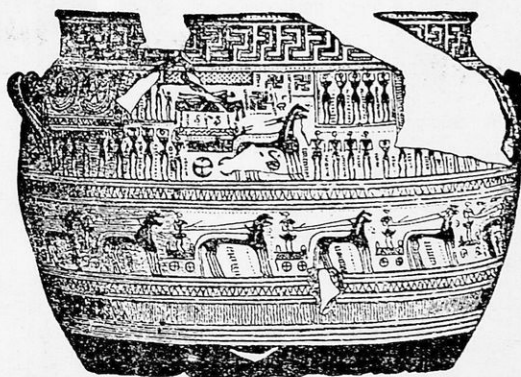

Ἐπιτυμβία στήλη τοῦ Ἀριστίονος.

Ἀθῆναι, Ἀρχαιολογ. Μουσεῖον.
Ἐπιτυμβία στήλη. Ἀνάγλυφον. Ὁ τεχνίτης ὀνομάζεται Ἀριστοκλῆς. Ὁ νεαρὸς Ἀριστίων εἰκονίζεται μὲ πολεμικὴν στολήν. Τὸ πρόσωπον εἰκονίζεται σκοπίμως ἴσως κουρασμένον. Ἡ τέχνη ἀρκετὰ προχωρημένη, τοῦ τέλους τῆς ἀρχαῖκῆς ἐποχῆς.

Ἀγγεῖα κρητικά.

Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον.

Ἀγγεῖον Διπύλου.

Παρίσιον, Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη.

Ἀθῆναι, Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Εἶναι φανερά ἡ διαφορὰ ἀπὸ τὰ Κρητικὰ ἀγγεῖα. Τὸ ἀγγεῖον ἀριστερὰ ἔχει ὡς κοσμήματα πολὺ ἀπλᾶς γραμμάς, εἰς τινα μόνον μέρη πολυπλοκώτερα ὀλίγον σχέδια ἢ πολὺ ἀτεχνὰ πτηνά. Τὸ ἀγγεῖον δεξιὰ εἶναι ἀπὸ τὰ εὐρεθέντα εἰς τὸ Δίπυλον τῶν Ἀθηνῶν. Εἶναι τεράστιος πίθος πάλιν μὲ ἀπλὰ γεωμετρικὰ σχέδια. Μεταξὺ αὐτῶν ὁ τεχνίτης προσπαθεῖ νὰ παραστήσῃ σκηνὰς ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν, ἀλλὰ τὰ ἱερογραφημάτα του εἶναι πολὺ ἀδέξια. Εἰς τὴν τρίτην παριστάνεται πολυτελής κηδεῖα. Εἰς τὸ μέσον ἅμαξα μὲ δύο ἵππους καὶ ἐπάνω ὁ νεκρὸς. Οἱ συνοδευόντες ἔχουν σηκωμένα τὰ χέρια, τὸ ὅποιον σημαίνει ὅτι θρηνοῦν τὸν νεκρόν. Ὁ τεχνίτης ἐγέμισεν ὅλα τὰ κενὰ μὲ σχέδια, πτηνὰ κτλ. Δὲν θέλει νὰ ἀφήσῃ κενόν.

καὶ ἐπὶ ταύτης ζωγραφίζονται αἱ μορφαὶ ὡς σιλουέτται μαῦραι ἢ διὰ περιγραφῆς.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ 7ου αἰῶνος οἱ Ἕλληνες ἀγγειογράφοι παραμερίζουν τὰ ἀνατολίζοντα κοσμήματα καὶ εἰσάγουν τὴν διηγηματικὴν διακόσμησιν, δηλαδὴ τὰς μυθολογικὰς παραστάσεις. Τὰ πρῶτα καθαρῶς ἑλληνικὰ καὶ ἀξιόλογα εἶναι τὰ λεγόμενα μελανόμορφα.

Ὁ ἀγγειογράφος παραλαμβάνει τὸ ἄγγειον μόλις βγῇ ἀπὸ τὸν φούρνον καὶ ἐπάνω εἰς τὸ πορτοκαλλί χρῶμα τοῦ ψημένου, πηλοῦ ζωγραφίζει μὲ μαῦρο βερνίκι τὰς μορφὰς καὶ τὰ κοσμήματα, χαράσσει τὰς λεπτομερείας τῶν πτυχῶν καὶ στίλβωνει τὸ ἄγγειον. Ἡ στίλπνωσις δίδει ἰδιαίτεραν θερμότητα εἰς τὴν ἀδιακόσμητον ἐπιφάνειαν τοῦ ἄγγειου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 6ου αἰῶνος ὅλα τὰ ἐργαστήρια δίδουν μελανόμορφα ἄγγεῖα. Ἀλλὰ τὰ ἀττικὰ ὑπερβαίνουν εἰς τὸν πλοῦτον τῶν διακοσμήσεων καὶ εἰς τὴν ὠραιότητα τῶν σχημάτων τὰ προϊόντα τῶν ἄλλων ἐργαστηρίων, τοῦ Κορινθιακοῦ, τοῦ Χαλκιδικοῦ καὶ τοῦ Λακωνικοῦ. Ἡ πρόοδος αὕτη εἶναι ἀπὸ τὰ δείγματα τῆς αὐξανομένης ὑπεροχῆς τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ ἀγγειογράφοι δίδουν τόσῃν σημασίαν εἰς τὸ ἔργον των, ὥστε ὑπογράφουν αὐτὸ ὅπως οἱ ζωγράφοι τοὺς πίνακάς των.

Ὁνομαστὸν μελανόμορφον ἄγγειον εἶναι τὸ λεγόμενον « Ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουά », εὑρισκόμενον εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Φλωρεντίας.

Ἀγγεῖον ἀσιατίζον.

Μουσεῖον Λούβρου, 7ος αἰών.

Οἰνοχόη τύπου ἰωνικοῦ, εὑρεθεῖσα εἰς τὴν Ρόδον. Διαιρεῖται εἰς ζώνας παριστανούσας ἄγρια ζῷα.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ βου αἰῶνος ὁ μελανόμορφος ρυθμὸς ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ ἐρυθρομόρφου.

Τὸ ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουά.

Μουσεῖον Φλωρεντίας.

Τὸ ἀξιολογώτερον ἴσως ἀπὸ τὰ σωζόμενα μελανόμορφα ἀγγεῖα. Κατεσκευάσθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 560. Κρατὴρ ὕψους 0,66. Φέρει ἐπιγραφὴν : « Κλιτίας μ' ἔγραψεν, Ἑρμότιμος μ' ἐποίησεν ». Ἡ διακόσμησις εἶναι κατὰ ζώνας, ὅπως εἰς τὰ ἀνατολίζοντα ἀγγεῖα, καὶ ἡ κατωτέρα κοσμεῖται ἀκόμη ἀπὸ ζῶα καὶ Σφίγγας. Εἰς τὰς ὑπολοίπους ζώνας φέρει περὶ τὰς δέκα μυθολογικὰς παραστάσεις, κυνήγιον τοῦ καλυδωνίου κάπρου, ἀγῶνα ἀρμάτων πρὸς τιμὴν τοῦ νεκροῦ τοῦ Πατρόκλου, θεοὺς μεταβαίνοντας εἰς τοὺς γάμους τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος κτλ. Ἡ πρόσοψις τῆς οἰκίας τοῦ Πηλέως εἰκονίζεται ὁμοίᾳ σχεδὸν μὲ τὴν πρόσοψιν δωρικοῦ νοοῦ.

Ἐπὶ τῆς κοκκινωπῆς ἐπιφανείας χαράσσεται τὸ περίγραμμα τῶν μορφῶν. Ὅλη ἡ ἄλλη ἐπιφάνεια βάφεται μὲ μαῦρο βερνίκι. Ἐρυθραὶ μένουσι μόνον αἱ μορ-

φαί. Ἐνῶ λοιπὸν εἰς τὰ μελανόμορφα τὸ ἀγγεῖον εἶναι ἐρυθρόν, αἱ μορφαὶ μαῦραι, τώρα γίνεται τὸ ἀντίθετον. Αἱ μορφαὶ εἶναι ἐρυθραί.

Τὰ ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, πρὸ τῶν Περσι-

Ἀττικὸς ἀμφορεὺς Ἐξεκίου.

Ρώμη, Βατικανόν.

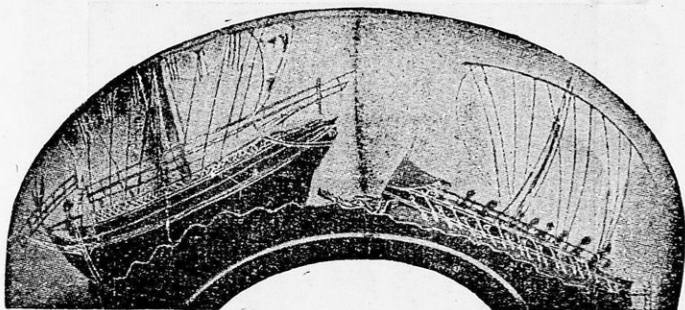
Ἐξαίρετον μελανόμορφον ἀγγεῖον (περὶ τὸ 520 π. Χ.). Ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Αἴας μεταξὺ δύο μαχῶν διασκεδάζουν παίζοντες πεσσούς (πρβ. σελ. 225).

κῶν πολέμων ἤδη, τὰ λεγόμενα « τοῦ αὐστηροῦ ρυθμοῦ », εἶναι ἀπὸ τὰ ωραιότερα δείγματα τῆς ἐλληνικῆς ἀγγειογραφίας καὶ ἀπὸ τὰ κομψότερα πράγματα ἀπὸ ὅσα ἔκαμεν ὁ ἄνθρωπος.

Τὰ ἀγγεῖα μᾶς ἔσωσαν μερικὰ ὀνόματα. Ὁ Ἐξεκίας καὶ ὁ Ἀμασίς εἶναι θαυμάσιοι διακοσμηταὶ μελανομόρφων, ὁ Εὐ-

φρόνιος, ὁ Δοῦρις, ὁ Βρύγος ἐρυθρομόρφων καὶ παγκοσμίου σημασίας καλλιτέχναι.

Ἐσώθησαν χιλιάδες ἀγγεῖα, τὰ ὅποια γεμίζουν τὰ μουσεῖα

Παράστασις μελανομόρφου ἀγγείου.

Λονδίνον, Βρεττανικὸν Μουσεῖον.

Φορτηγὸν καταδιωκόμενον ἀπὸ τριήρης με ἔμβολον. Παράστασις ἐπὶ ἀττικῷ ἀγγεῖῳ περὶ τὸ 580 π. Χ.

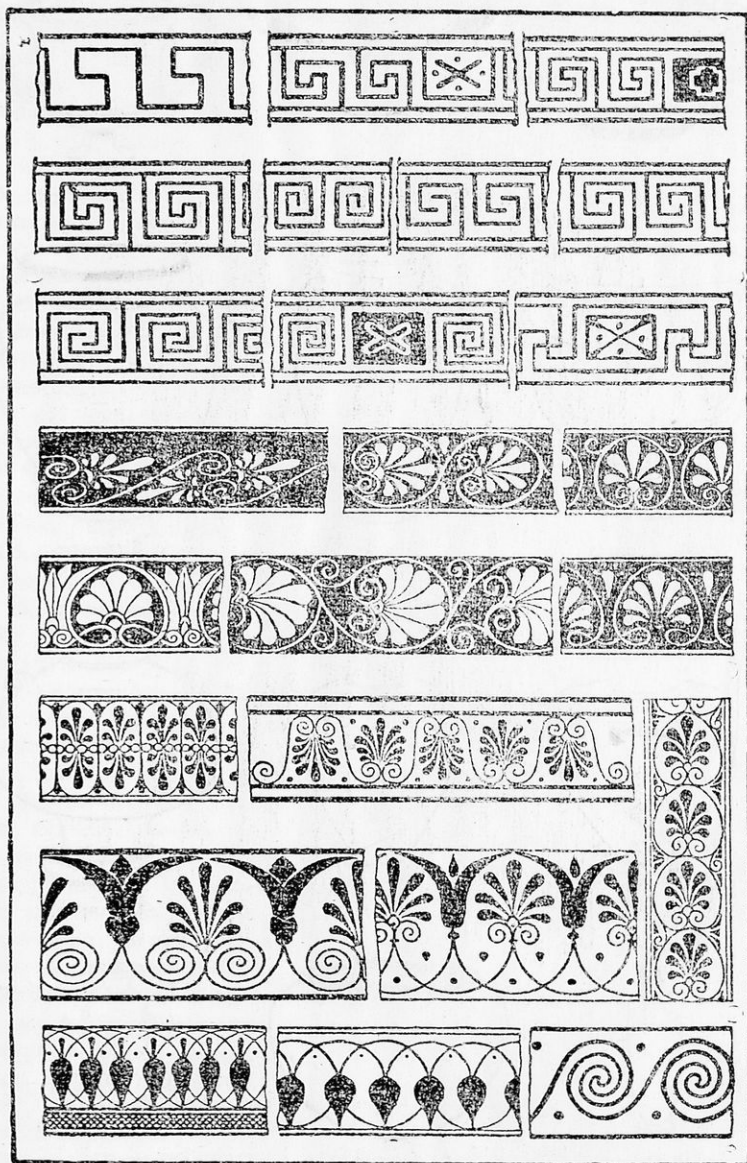

Παράστασις ἐρυθρομόρφου ἀγγείου.

Ἡ κρίσις διὰ τὰ ὅπλα τοῦ Ἀχιλλέως με ψήφους (μικρὰ λιθάρια). Ἀγγεῖον τοῦ Δούριδος περὶ τὸ 500 π. Χ.

τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἔχει πλουσίαν καὶ ἀνεκτίμητον συλλογὴν.

Εἰς τὴν σελίδα 226 ἔχομεν συλλογὴν τῶν κυριωτέρων τύπων τῶν ἑλληνι-

Κοσμήματα ἀγγείων.

1. Σκύφος

2. Κύλιξ

3. Κάνθαρος

4. Κρατήρ

5. Ἀμφορεύς

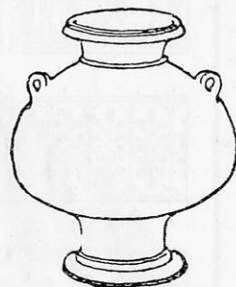
6. Στάμνος

7. Ὑδρία

8. Ὑδροχόη

9. Ψυκτήρ

10. Λήκυθος

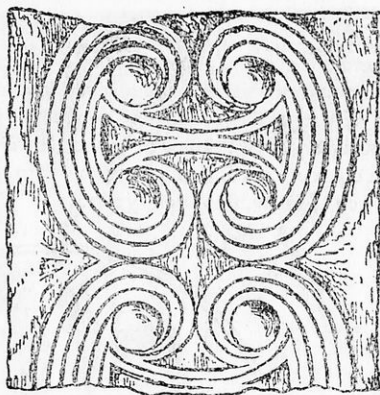
11. Λέβης

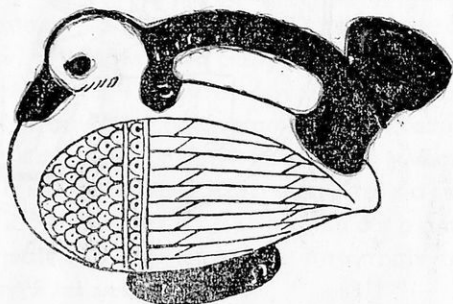
12. Ἀλάβαστρον.

Σχήματα ἀρχαίων ἐλληνικῶν ἀγγείων.

κῶν ἀγείων. 1ον) Ὁ σκύφος εἶναι κοινὸν ποτήριον, 2ον) ἡ κύλιξ, λεπτότερον ποτήριον δι' οἶνον χρησιμοποιοῦμενον εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς θρησκευτικὰς τελετάς. 3ον) ὁ κἀνθαρος, ποτήριον καὶ τοῦτο μὲ μεγάλας λαβὰς, χρησιμοποιοῦμενον εἰς θρησκευτικὰς τελετάς. Ὁ Διώνυσος παρουσιάζεται συχνὰ κρατῶν τοιοῦτον ποτήριον, 4ον) ὁ κρατήρ, ἀγγεῖον χρησιμοποιοῦμενον διὰ τὴν ἀνάμειξιν τοῦ οἶνου μὲ ὕδωρ. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς σπονδὰς καὶ κατασκευάζεται ἀπὸ πηλόν, ξύλον ἢ καὶ ἀπὸ ἀργυρον μὲ χεῖλη ἐπίχρυσα, 5ον) ὁ ἀμφορεύς, μέγα ἀγγεῖον, ὀνομαζόμενον οὕτω διὰ τὰς δύο λαβὰς καὶ χρησιμεῖον διὰ νὰ φυλάσσωνται ἐντὸς αὐτοῦ οἶνος, ἔλαιον, μέλι, ἔλαια κτλ., 6ον) ὁ στάμνος, πήλινον ἀγγεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἔθετον τὸν οἶνον, διὰ νὰ μεταγγισθῇ πρὸς καθαρισμόν, 7ον) ἡ ὑδρία, πήλινον δοχεῖον μὲ δύο μικρὰς λαβὰς ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ μίαν μεγάλην ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ. Δι' αὐτῆς μεταφέρουν αἱ γυναῖκες τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς κρήνης κρατοῦσαι αὐτὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μὲ προσκεφάλαιον ἢ ἐπὶ τῶν ὤμων, 8ον) ἡ ὑδροχόη, ὡς ἡ σημερινὴ κανάτα διὰ νίψιμον, 9ον) ὁ ψυκτήρ, ἀγγεῖον πήλινον, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευε διὰ νὰ ψύχεται ὁ οἶνος, 10ον) ἡ λήκυθος, μακρόλαιμον, μὲ μίαν λαβὴν, μυροδοχεῖον ἢ περιέχον τὸ ἔλαιον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀλεί-

Κόσμημα μυκηναϊκόν.
Χρυσὴ πλάξ ἀπὸ τάφου τῶν Μυκηνῶν.

Μυροδοχεῖον

Θήλαστρον ἀθηναϊκόν.
(περὶ τὸ 500 π. Χ.).

φονται μετὰ τὸ λουτρὸν. Ἀπαραίτητον ἀφιέρωμα εἰς τοὺς τάφους, 11ον) ὁ λῆβης, χάλκινον συνήθως σκεῦος μαγειρικόν. Μεγάλοι λῆβητες ἐχρησίμευον καὶ διὰ τὸ νίψιμον τῶν χειρῶν κατὰ τὰς σπονδὰς ἢ τὸ πλύσιμον τῶν ποδῶν τῶν φιλοξενουμένων. Συχνὰ ἐδίδοντο καὶ ὡς ἐπαθλα ἀγώνων εἰς τοὺς ἀθλητάς, 12ον) τὸ ἀλάβαστρον, μυροδοχεῖον ἀπὸ ἀλάβαστρον (παραλλαγή ὑδρομιογυῖς γύψου), ὕελον, ἄργυρον, χρυσόν.

Κεραμεύς.
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Τὰ ἀρχαῖα ἀγγεῖα εἶναι ὁλόκληρος κόσμος. Εἰς αὐτὰ ζῇ ἡ ἐλληνικὴ ἀρχαιότης εἰς τὴν νεότητά καὶ τὴν ἐν πολλοῖς ἀπρόσιτον εἰς ἡμᾶς ψυχὴν τῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΣ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ

Διεσκορπισμένοι εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον, διηρημένοι εἰς ἄπειρα κράτη οἱ Ἕλληνες δὲν ἔπαυσαν νὰ ἔχουν ζωηρὰν συνείδησιν ὅτι ἀνήκουν εἰς μίαν οἰκογένειαν. Ἀπέναντι τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου οἱ Ἕλληνες, τὸ ἑλληνικόν, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ἀποτελοῦν ἐξαιρετικὴν φυλὴν, τὴν ὁποίαν συνδέουν ἀδιάσπαστοι ἠθικοὶ δεσμοί. Οἱ δεσμοὶ αὗτοί εἶναι ἡ κοινὴ καταγωγὴ, ἡ κοινὴ θρησκεία, ἡ γλῶσσα καὶ τὰ κοινὰ ἔθιμα, τὸ «ὁμαίμον, ὁμόγλωσσον, τὰ κοινὰ ἰδρύματα θεῶν, αἱ κοινὰ ἑθυσίαι, τὰ ὁμότροπα ἥθη», ὅπως εἶπον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς μίαν περίφημον ἀπάντησίν των εἰς τοὺς Σπαρτιάτας.

ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ ΟΝΟΜΑ.

Ἐνῶ εἰς παλαιότερους χρόνους αἱ ἑλληνικαὶ φυλαὶ εἶχον διάφορα ὀνόματα, ἐλέγοντο Ἀχαιοί, Ἴωνες, Δωριεῖς κλπ., τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔλαβον κοινὸν ὄνομα, ὠνομάσθησαν δηλαδὴ ὅλοι μαζί Ἕλληνες.

Ἀργότερον διὰ νὰ ἐξηγήσουν τὴν ἐνότητα αὐτὴν, διηγήθησαν ἓνα μῦθον. Κάποτε ἔγινε φοβερὸς κατακλυσμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ νερὰ ἐπνίξαν ὅλους τοὺς κατοίκους. Ἐσώθη μόνον ἓνας βασιλεὺς, ὁ Δευκαλίων, μετὰ τὴν σύζυγόν του τὴν Πύρραν, μέσα εἰς ἓν πλοιάριον, τὸ ὁποῖον ἦλθε καὶ ἐστάθη εἰς τὸ ὄρος Παρνασσόν. Ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα κατὰ συμβουλήν τοῦ Διὸς ἔρριπτον πέτρας ὀπισθέν των, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο ἄνθρωποι. Ἐγίναν λοιπὸν

νέοι άνθρωποι εις τὴν Ἑλλάδα, οἱ ὅποιοι ὠμίλουν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν καὶ εἶχον τὰς ἰδίας συνηθείας. Ὁ Δευκαλίων εἶχεν ἓνα υἱόν, ὁ ὅποιος ὠνομάζετο Ἑλλην. Ἀπὸ αὐτὸν ὠνομάσθησαν οἱ νέοι ἄνθρωποι Ἑλληνες.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ — ΓΛΩΣΣΑ — ΕΘΙΜΑ

Παρ' ὅλας τὰς τοπικὰς διαφορὰς οἱ Ἕλληνες ἔχουν μίαν κοινὴν πανελλήνιον θρησκείαν, οἱ κυριώτεροι θεοὶ εἶναι θεοὶ ὅλου τοῦ ἔθνους καὶ λατρεύονται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἐχουν κοινούς ναοὺς, κοινὰ προσκυνήματα, ὅπου συνέρχονται κατὰ περιόδους, διὰ νὰ τελέσουν ἑορτὰς καὶ ἀγῶνας.

Ἐπίσης παρὰ τὰς διαλεκτικὰς διαφορὰς οἱ Ἕλληνες συνεννοοῦνται μεταξύ των. Μάλιστα ἡ ζωηρὰ ἐπικοινωνία καὶ τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τείνουν νὰ ἐξαφανίσουν τὰς τοπικὰς διαφορὰς καὶ νὰ δημιουργήσουν μίαν κοινὴν πανελλήνιον γλῶσσαν. Ἡ γραφομένη τῆς ἐπικρατεστέρης φυλῆς γίνεται ἡ κοινὴ γραφομένη ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἡ Ἰωνικὴ τὸν βον αἰῶνα, ἡ Ἀττικὴ ἀπὸ τὸν 5ον αἰῶνα καὶ κατόπιν. Τὰ συγγράμματα, εἰς ὅποιανδήποτε διάλεκτον καὶ ἂν γράφωνται, ἀναγινώσκονται εἰς ὅλα τὰ ἄκρα τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Οἱ Ἕλληνες ἔχουν ἐπίσης κοινὰ ἥθη, διὰ τὰ ὅποια εἶναι ὑπερήφανοι. Πολὺ ἔνωρις ἔπαυσαν νὰ ὀπλοφοροῦν, ἡ ζωὴ των ἐγένετο ἡμερωτέρα καὶ ὁ οἰκογενειακὸς βίος, ἡ θέσις τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων, εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς.

ΟΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Ζωηρὰν αἴσθησιν τῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους ἔδιδον αἱ συναθροίσεις εἰς τόπους κοινῶν ἀγῶνων καὶ ἑορτῶν.

Διὰ νὰ τιμήσουν τοὺς θεοὺς ἢ τοὺς ἥρωάς των οἱ Ἕλληνες, ἔκαμνον μεγαλοπρεπεῖς ἑορτὰς. Ἐγίνοντο τότε πολλαὶ θυσίαι καὶ τελεταί, ἔψαλλον, ἐχόρευον καὶ ἔκαμνον ἀγῶνας.

Ἐκάστη πόλις εἶχε τὰς ἑορτὰς καὶ τοὺς ἀγῶνάς της. Μερικοὶ ὅμως ἐγίναν ὀνομαστοὶ καὶ κατήντησαν Πανελλήνιοι. Ἀπὸ ὅλα δηλαδὴ τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὰς μακρινωτέρας ἀκρόμῃ ἀποικίας, ἤρχοντο οἱ Ἕλληνες διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς αὐτούς.

Οἱ Ἕλληνες εἶχον ἐξαιρετικὴν ἀγάπην εἰς τοὺς ἀγῶνας, οἱ ὅποιοι ἔδιδον τὴν εὐκαιρίαν νὰ δείξουν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὠραιότητα τοῦ σώματός των καθὼς καὶ τὰ πλούτη των. Εἰς τοὺς μεγάλους ἀγῶνας ἔτρεχον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἢ διὰ νὰ ἐπιδείξουν τὸ σῶμα καὶ τὰς ἰκανότητάς των, ἢ διὰ νὰ ἰδοῦν τοὺς νέους νὰ ἀγωνίζονται.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας οἱ Ἕλληνες ἐδείκνυν ἐπίσης τὰς πνευματικὰς των ἰκανότητας. Οἱ ποιηταὶ ἀπήγγελλον ἐκεῖ τὰ ποιήματά των, οἱ μουσικοὶ ἔπαιζαν τὰς νέας συνθέσεις των, οἱ σοφοὶ ἀνεγίνωσκον τὰ βιβλία των.

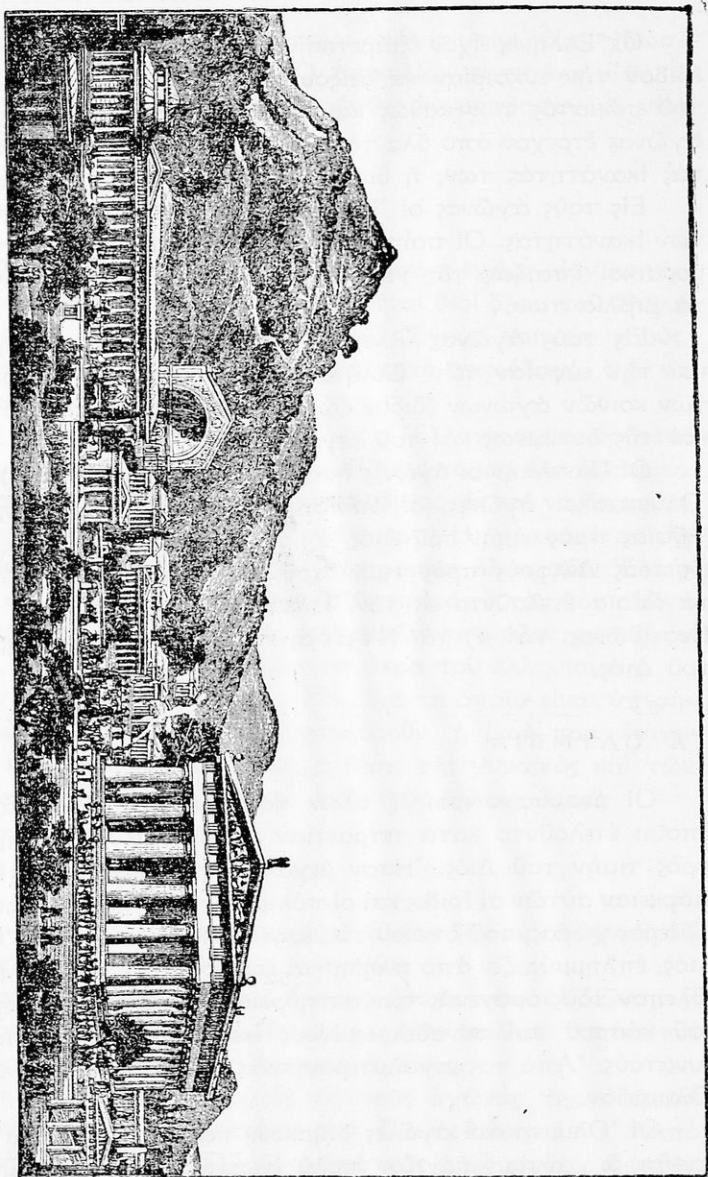
Εἰς τοὺς ἀγῶνας ἔβλεπε κανεὶς τὴν ὠραιότητα, τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐφυΐαν τῶν Ἑλλήνων. Αἱ συναθροίσεις εἰς τοὺς τόπους τῶν κοινῶν ἀγῶνων ἔδιδον ζωηρὰν εἰκόνα τῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες : 1) τὰ Ὀλύμπια ἢ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι ἐτελοῦντο εἰς τὴν Ὀλυμπίαν τῆς Ἡλείας πρὸς τιμὴν τοῦ Διός, 2) τὰ Πύθια, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο εἰς τοὺς Δελφοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, 3) τὰ Ἴσθμια, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο εἰς τὸν Ἴσθμόν τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ 4) τὰ Νέμεα, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διός.

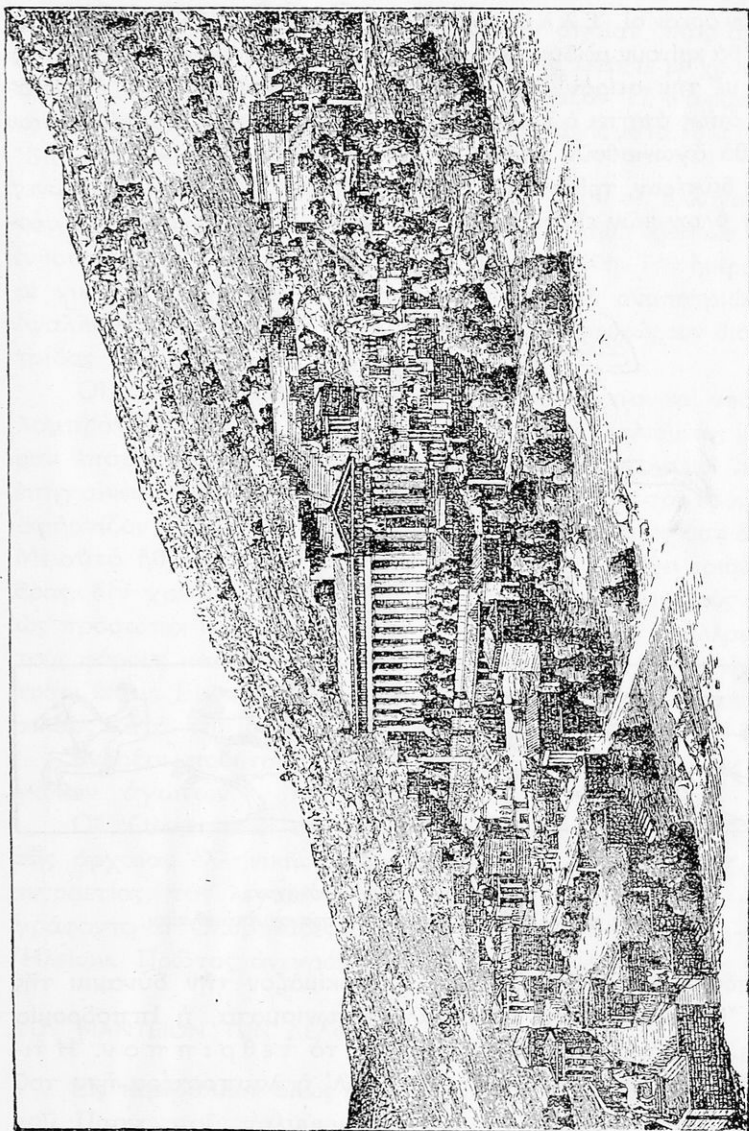
ΤΑ ΟΛΥΜΠΙΑ

Οἱ ὀνομαστότεροι ἐξ ὅλων ἦσαν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν τῆς Ἡλίδος πρὸς τιμὴν τοῦ Διός. Ἦσαν μεγάλη ἐθνικὴ πανήγυρις. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν αἱ ἔριδες καὶ οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν πόλεων ἔπαυον. Ὁ ἱερὸς χῶρος, τοῦ ὁποίου τὸ μέσον κατεῖχεν ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἐπλημύριζεν ἀπὸ πλήθη καὶ ζωηρότητα καὶ οἱ Ἕλληνες, ὅταν ἔβλεπον τοὺς ὁμογενεῖς των συνηθροισμένους ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ κόσμου καὶ συναδελφωμένους ἐκεῖ, ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς πολὺ δυνατοὺς. Ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας τιμὰς ἦτο νὰ νικήσῃ κανεὶς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες διήρκουν πέντε ἡμέρας, ἀλλὰ αἱ ἐτοιμασίαι δι' αὐτοὺς ἤρχιζον πολὺ ἐνωρίτερα, πρὸ ἐνὸς μηνός. Τὴν πρώτην ἡμέραν ἐγίνοντο μεγάλαι θυσίαι εἰς τοὺς θεοὺς. Κατόπιν

Φηλέητειον. Ἱεραῖον. Ἑξέδρα Ἡρώδου Πελοπίων. Μητρόφων. Θηροποιός. Ναός τοῦ Διός. Δωτικὴ Πύλη.
 τοῦ Ἀετῆκος. Ἄπομις Ὀλυμπίας. Ἀναπαράστασις.

Ἱερὰ ὁδός.

Ναὸς Ἀπόλλωνος.

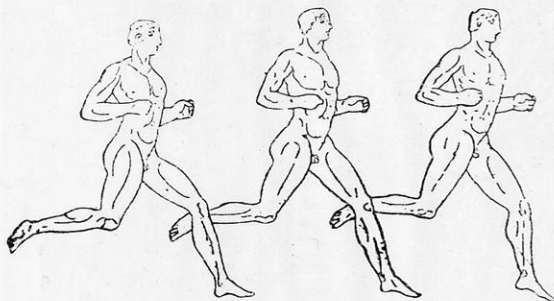
Θέατρον.

Ὁ ἱερὸς χώρος τῶν Δελφῶν.

Λέσχη.

ἔδιδον τὸν ὄρκον οἱ Ἑλλανοδίκαί, οἱ κριταὶ δηλαδὴ τῶν ἀγώνων, ὅτι θὰ κρίνουν μὲ δικαιοσύνην καὶ χωρὶς πάθος τοὺς ἀγωνιστάς. Ἔπειτα μὲ τὴν σειρὰν ὠρκίζοντο καὶ οἱ ἀγωνισταὶ ὅτι ἐγυμνάσθησαν, ὅπως ἀπήτει ὁ νόμος, ἐπὶ δέκα μῆνας εἰς τὰς πατρίδας των καὶ ὅτι θὰ ἀγωνισθοῦν τιμῶς καὶ χωρὶς δόλον.

Τὴν δευτέραν, τρίτην καὶ τετάρτην ἡμέραν ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες. Ἐκαμνον ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἀγωνίσματα, ἔτρεχον, ἐπάλαιον, ἔρ-

Δολιχοδρόμοι Παναθηναίων.
Παράστασις ἐπὶ ἀμφορέως.

Ἱπποδρομία.
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου — Μόναχον.
Οἱ ἵπποι φέρουν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον ἀπὸ ἐλαίου.

ριπτον τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον, ἐδοκίμαζον τὴν δύναμιν τῆς πυγμῆς. Ἦρχοντο ἔπειτα τὰ μεγάλα ἀγωνίσματα, ἡ ἵπποδρομία καὶ ἡ ἄρματοδρομία μὲ τέσσαρας ἵππους, τὸ τέθριππον. Ἡ τιμητικωτέρα νίκη ἦτο εἰς τὸν δρόμον, ἀλλ' ἡ λαμπροτέρα ἦτο τοῦ θερίππου.

Ἡ πέμπτη ἦτο ἡ τελευταία καὶ ἡ λαμπροτέρα ἡμέρα τῶν ἀγώνων. Ὅπισθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ὑπῆρχε παλαιοτάτη ἐλαία, ὃ

κότινος, ὅπως τὴν ἔλεγον, ἀπὸ τὴν ὁποίαν παῖς ἀμφιθαλῆς, τοῦ ὁποίου δηλαδὴ ἔζων καὶ οἱ δύο γονεῖς, ἔκοπτε μὲ χρυσοῦν δρέπανον 17 κλάδους. Ἀπ' αὐτοὺς κατεσκεύαζον 17 στεφάνους δεμένους μὲ ταινίας, διότι 17 ἦσαν καὶ τὰ ἀγωνίσματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο βραβεῖα.

Ὁ κόσμος ἐτίμα πολὺ τοὺς νικητὰς. Ὄταν οἱ Ἑλλανοδίκαι ἔθετον εἰς τὴν κεφαλὴν των τὸν στέφανον, τὰ πλήθη ἐξέσπων εἰς φωνὰς ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἔρριπτον εἰς τοὺς νικητὰς ἄνθη. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν οἱ νικηταὶ ἐκάλουν εἰς γεῦμα τοὺς φίλους καὶ συμπατριώτας των, ἔψαλλον, διεσκεδάζον καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀνεχώρουν διὰ τὰς πατρίδας των.

Οἱ συμπολιταὶ τοῦ νικητοῦ ἦσαν ὑπερήφανοι καὶ τοῦ ἔκαμον λαμπρὰν ὑποδοχὴν. Εἰσῆρχετο εἰς τὴν πόλιν στολισμένος μὲ πορφύραν ἐπάνω εἰς ἄρμα, τὸ ὁποῖον ἔσυρον τέσσαρες λευκοὶ ἵπποι, καὶ ἐπήγαιεν νὰ ἀφιερῶσιν τὸν στέφανον τῆς νίκης εἰς τὸν ναόν. Κάποτε ἐκρῆμνιζον ἐν μέρος τοῦ τείχους τῆς πόλεως, διὰ νὰ περάσῃ ὁ νικητὴς. Μὲ αὐτὸ ἤθελον νὰ δείξουν ὅτι ἡ πόλις, ἡ ὁποία ἔχει τοιοῦτους ἄνδρας, δὲν χρειάζεται τείχη. Εἰς ὅλην τὴν ζωὴν των τοὺς ἐθεώρουν ὡς πρόσωπα ἱερά, τοὺς ἔτρεφε τὸ δημόσιον, τοὺς ἀπήλλασσεν ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ εἰς τὸ θέατρον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἑορτὰς εἶχον τιμητικὴν θέσιν. Εἰς τὴν Σπάρτην ὁ νικητὴς εἶχε θέσιν πλησίον τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν μάχην, ἦτο δηλ. ὑπάσπιστός του.

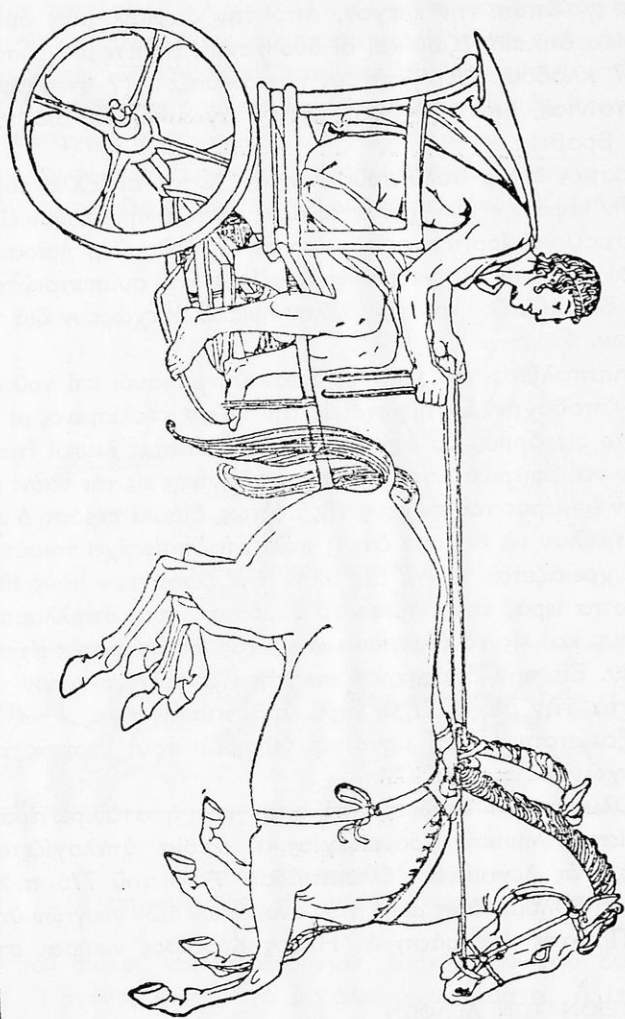
Ἐνδοξοὶ ποιηταὶ καὶ μουσικοὶ ὕμνησαν τοὺς νικητὰς τῶν μεγάλων ἀγώνων.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἀπέβησαν καὶ ἡ σταθερωτέρα βάσις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς χρονολογίας, ἡ ὁποία ὑπελογίζετο κατὰ τετραετίας, τὰς λεγομένας Ὀλυμπιάδας. Ἀπὸ τοῦ 776 π.Χ. ἀνεγράφοντο αἱ Ὀλυμπιάδες μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν νικητῶν ὑπὸ τῶν Ἡλείων. Πρῶτος ἀνεγράφη ὁ Ἡλείος Κόροιβος νικήσας στάδιον.

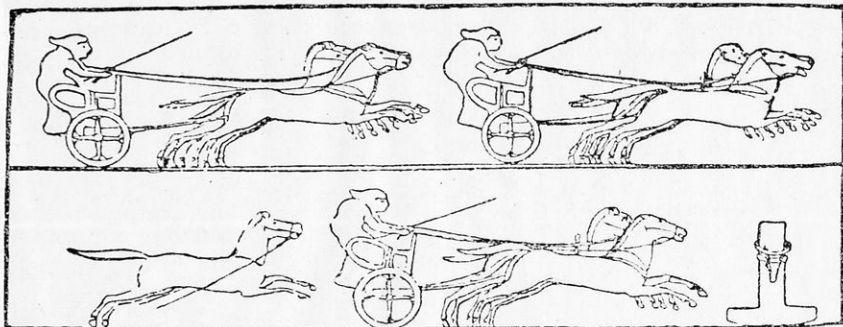
ΤΟ ΜΑΝΤΕΙΟΝ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ

Εἰς περιβάλλον ὅλως διόλου διαφορετικὸν μᾶς μεταφέρει τὸ ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ πολυῦμνητον προσκύνημα τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἰς τοὺς Ἑλληνας εἶχε κάμει ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν ἡ τοποθεσία του. Καὶ πράγματι ἡ κεντρικὴ θέσις του, τὸ ὕψος, τὰ δάση καὶ οἱ ἀπό-

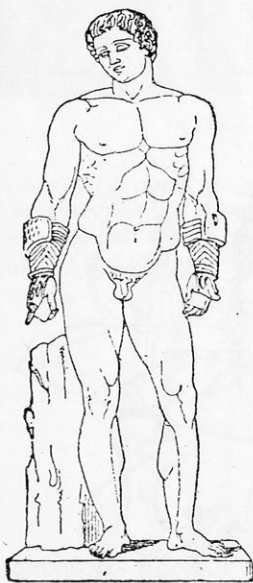
Ἄρμα ἀγώνων.

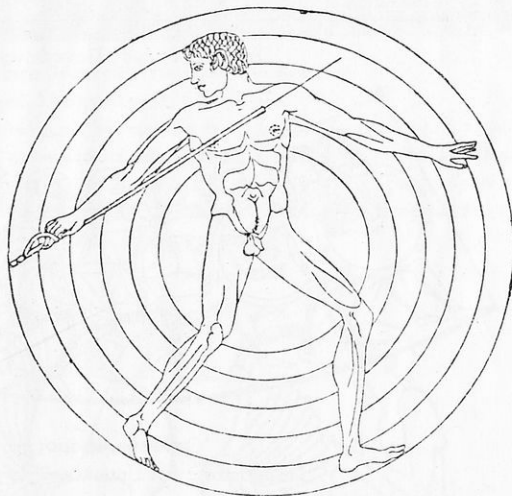
κρημνοὶ βράχοι, αἱ πηγαὶ καὶ τὰ σπήλαιά του μὲ τοὺς σταλακτί-
τας παρουσιάζουν τὸν Παρνασσὸν ὡς τόπον θαυμάσιον, ἱερό-

Ἀρματοδρομαί.

Πύκτης.

Ἀκοντιστής.

Ὀρειχάλκινος δίσκος — Μουσεῖον Βερολίνου.

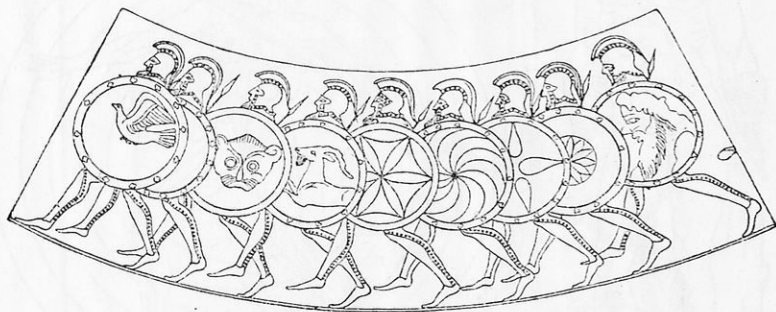
π ρ ε π ῆ, ὅπως ἔλεγον, καὶ ἄξιον νὰ γίνη κατοικία θεοῦ. Ὅχι μό-
νον ὁ Φοῖβος ἔχει τὴν ἔδραν του ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ ὁ Διόνυσος μὲ τὰς

Μαινάδας, ὁ Πᾶν καὶ αἱ Νύμφαι εὐχαρίστως διαμένουν εἰς τὸν ἐξαίρετον αὐτὸν τόπον.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους τὸ Μαντεῖον ἔχει τεραστίαν φήμην. Ξένοι ἡγεμόνες, ὅπως ὁ Κροῖσος τῆς Λυδίας καὶ ὁ Ἀμασις τῆς Αἰγύπτου, καταφεύγουν εἰς τὰ φῶτα τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ ἀνοικοδομοῦν

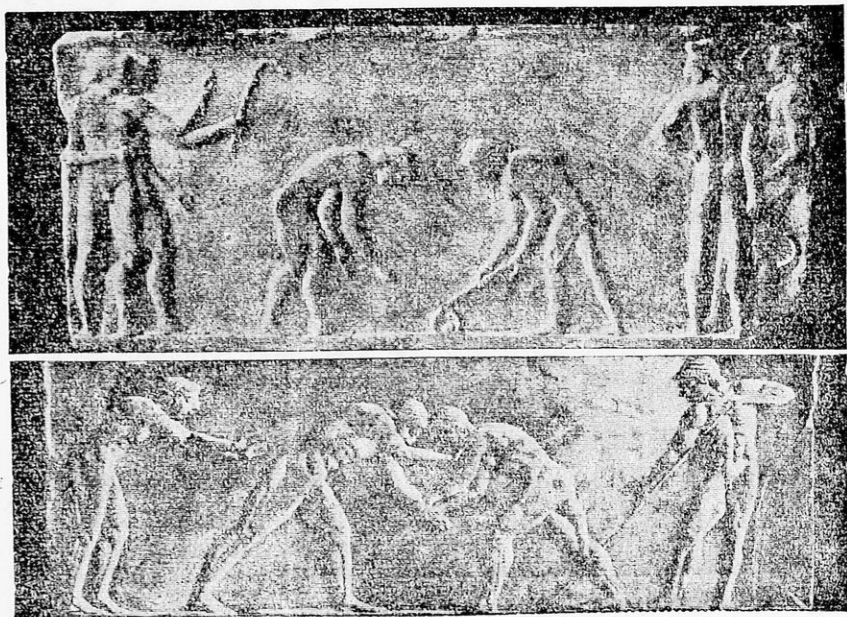
Ὅπλιτης δρόμος Παναθηναίων.

Ὅπλιτης δρόμος.

Παράστασις ἐπὶ Βοιωτικοῦ ἀγγείου.

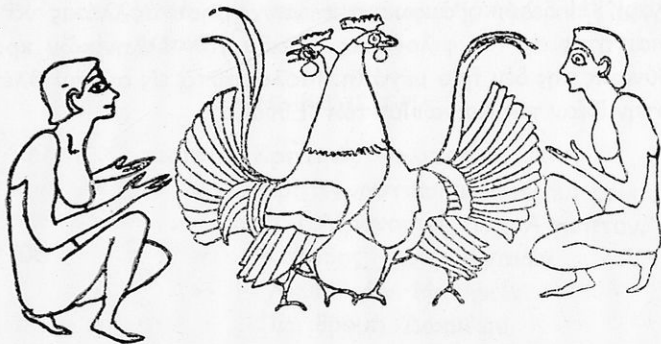
μέξοδά των τὸν πυρποληθέντα ναόν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα κυβερνήσεις καὶ ἰδιῶται δὲν ἐπιχειροῦν τίποτε σοβαρόν, προτοῦ ἐρωτήσουν τὸν θεὸν τῶν Δελφῶν. Ἀναρίθμητοι θησαυροὶ σωρεύονται εἰς τὸν ναὸν ἀπὸ δωρεάς καὶ ὁ περὶ αὐτὸν χώρος μεταβάλλεται εἰς παμμέγιστον μουσεῖον ἀπὸ οἰκοδομᾶς καὶ καλλιτεχνήματα.

Ἀνάγλυφα ἀπὸ βάσεις ἐπιτυμβίων ἀγελμάτων.

Ἀθῆναι, Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Τὰ ὠραῖα ἀνάγλυφα προέρχονται ἀπὸ βάσεις δύο ἀνδριάντων ἰδρυμένων ἐπὶ τάφων. Οἱ νεκροὶ προφανῶς εἶναι νέοι καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαίων εἰς τὰ ἀνάγλυφα ἀπεικονίζονται αἱ ἀγαπηταὶ ἐνασχολήσεις των. Εἰς τὸ πρῶτον οἱ νέοι παίζουν μετὰ σφαῖραν, τὴν ὅποιαν κτυποῦν μετὰ καμπύλα ξύλα. Εἰς τὸ δεῦτερον ἀσχοῦνται εἰς τὴν παλαιστράν.

Ἀλεκτορομαχία.

ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΙΑΙ

Τὴν ἐποπτεῖαν μερικῶν κεντρικῶν ἱερῶν καθὼς καὶ τὴν διοργάνωσιν ὠρισμένων ἑορτῶν εἶχον οἱ κάτοικοι μιᾶς περιφερείας, περίοικοι ἢ ἀμφικτίονες, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Αὐτοὶ ἀπέτελουν ἓνα εἶδος θρησκευτικοῦ συνδέσμου ἢ ὁμοσπονδίας, ἡ ὁποία ὠνομάζετο ἀμφικτιονία καὶ εἶχε κέντρον τὸ ἱερόν. Σημαντικωτέρα ἀμφικτιονία ἦτο τῶν Δελφῶν, ἡ ὁποία ὀλίγον κατ' ὀλίγον

Ἑλλανοδίκης στεφανώνει νικητὴν.

ἐπεξετάθη πολὺ καὶ περιέλαβε δώδεκα λαούς, δηλαδή τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκαστος λαὸς ἔστελλεν ἀντιπροσώπους, ἱερομνήμονας καὶ πυλαγόρας, εἰς τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἄρκετὰ μεγάλην δικαιοδοσίαν.

Διοργάνωνε τοὺς πυθικοὺς ἀγῶνας, διεχειρίζετο τὰ κτήματα καὶ τοὺς θησαυροὺς τοῦ θεοῦ, ἐλάμβανεν αὐστηρὰς ἀποφάσεις ἐναντίον ἐκείνων, οἱ

ὁποῖοι διετάρασσον τὰς ἑορτὰς ἢ ἐβλαπτον τὴν ἱεράν περιουσίαν. Κατὰ τῶν ἀσεβῶν τούτων ἐκήρυττε τὸν πόλεμον, εἰς τὸν ὁποῖον ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ λάβουν μέρος οἱ ἀποτελοῦντες τὸν σύνδεσμον λαοί. Ἡ δελφικὴ ἀμφικτιονία ἐπεχείρησε πολλάκις νὰ ἐπέμβῃ ὡς διαιτητὴς εἰς τὰς φιλονικίας μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν κρατῶν, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς δὲν ἦτο μεγάλη. Μολαταῦτα εἰς αὐτὴν βλέπομεν τὴν πρῶτην ἰδέαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΙ

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

476 μ. Χ. ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους.

476 - 1453 » ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

ἢ 1492 » Μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς.

1453 » ΝΕΩΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ἢ 1492 » Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι σήμερον.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

2400 - 1400 π. Χ. περίπου Κρητικὸς πολιτισμὸς.

1467 » Κρήτες ναυτικοὶ μεταφέρουν ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον εἰς τὴν Αἴγυπτον.

2000 - 1700 » Κάθοδος τῶν Ἀχαιῶν.

1500 » Ἀκμὴ τῶν Μυκηναίων.

1100 » Ἐπιδρομὴ Δωριέων.

900 » Ὅργανωσις Σπαρτιατικῆς πολιτείας.

8ος Αἰώ ν.

- 734 π. Χ. Ἰδρυσις Συρακουσῶν.
 710 » » Συβάριος.

7ος Αἰώ ν.

- 690 » Ἰδρυσις Γέλας.
 630 » » Σινώπης - Ἰστρου.
 621 » Νομοθεσία Δράκοντος.
 600 » Ἰδρυσις Μασσαλίας.

6ος Αἰώ ν.

- 594 » Νομοθεσία Σόλωνος.
 580 » Ἰδρυσις Ἀκράγαντος.
 560 - 527 » Τυραννὶς Πεισιστράτου.
 530 » Ὁ Πυθαγόρας εἰς τὸν Κρότωνα.
 510 » Καταστροφή Συβάριος.
 510 » Κατάλυσις τῆς τυραννίας τῶν Πεισιστρατιδῶν.
 507 » Κλεισθένης, μεταρρυθμίσεις.

ΕΙΚΟΝΕΣ

5) Τύποι Κρητών	Σελ.	23
2) Ἀνάκτορον Κνωσοῦ	»	24
3) » » Αἶθουσα τοῦ θρόνου	»	25
4) » » Πίθος ἐντὸς τοῦ ὑπογείου	»	26
5) Ὁ Μινώταυρος	»	27
6) Ὁ πρίγκιψ μὲ τὰ κρίνα	»	28
7) Κρητικὰ ἀγγεῖα	»	29
8) Τύποι Ἀχαιῶν	»	33
9) Ἡ πύλη τῶν λεόντων	»	35
10) Μέγαρον Τίρυνθος (πρόσοψις) — Ἀναπαράστασις	»	36
11) » » (ἑσωτερικόν) — »	»	37
12) Τίρυνς, κοσμήματα τοίχου	»	38
13) Λουτήρ	»	40
14) Μυκηναϊκὴ λυχνία	»	40
15) Ἡ κυρία μὲ τὴν πυξίδα	»	41
16) Χρυσὰ ποτήρια ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ Βαφειοῦ (περὶ τὸ 1500 π.Χ.) ...	»	42
17) Μυκηναϊκὰ ἐγχειρίδια	»	43
18) Μυκηναϊκὰ ὅπλα	»	44
19) Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα	»	45
20) Μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον	»	45
21) Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον	»	50
22) Ὅμηρος	»	52
23) Πολεμιστὴς ἀποχαιρετᾷ τὴν γυναῖκά του	»	53
24) Πλοῖον Ὀμηρικῶν χρόνων	»	54
25) Πολεμικὸν ἄρμα	»	55
26) Κλήρωσις παρουσία τῆς Ἀθηνᾶς	»	56
27) Ὀμηρικοὶ πολεμισταὶ	»	57
28) Ὁ Ἀχιλλεὺς δένει τὸ τραῦμα τοῦ Πατρόκλου	»	58
29) Ἀχιλλεὺς καὶ Αἴας παίζοντες πεσσοὺς	»	59
30) Ἡ σχεδία τοῦ Ὀδυσσεὺς	»	60
31) Κιβώτιον καὶ τράπεζα τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων	»	61
32) Ὁ Διόνυσος ταξιδεύει	»	64
33) Ὁ βασιλεὺς Ἀρκεσίλαος φορτῶναι σίλφιον	»	69
34) Ὁ Μέγας Βασιλεὺς	»	94

35)	Νόμισμα Κύπρου	Σελ.	99
36)	Περσικόν κιονόκρανον	»	102
37)	Κιθάρα (ἀργυροῦν νόμισμα)	»	108
38)	Νόμισμα Συρακουσῶν	»	118
39)	» Ἰμέρας	»	119
40)	» Ἀκράγαντος	»	120
41)	» Ζάγκλης	»	121
42)	» Σπάρτης (Ἡ χαλκίοικος Ἀθηνᾶ)	»	127
43)	» » (Κεφαλὴ Λυκούργου)	»	128
44)	Σπαρτιᾶται ὀπλῖται	»	135
45)	Σκηνὴ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γεωργῶν	»	139
46)	Τρύγος (παράστασις ἐπὶ ἀγγείου)	»	141
47)	Ἀθηναῖος ἵππευς	»	149
48)	Περικεφαλαῖαι (ἑὸς αἰῶν)	»	151
49)	Παλαιότερα ἀθηναϊκὰ πλοῖα	»	154
50)	Ἀθηναϊκὸς ἀμπορεὺς	»	156
51)	Ὁ Ζεὺς	»	159
52)	Ἀπόλλων κιθαρωδὸς	»	160
53)	Ἀφροδίτη τῆς Μήλου	»	163
54)	Ἡρα	»	164
55)	Ὁ Διόνυσος	»	165
56)	Ἡ θυσία	»	166
57)	Σάτυρος	»	167
58)	Ἱερεὺς τῶν ἐλευσινίων μυστηρίων	»	169
59)	Κλώστρια	»	173
60)	Οἱ γεωργοὶ	»	175
61)	Εὐλουργὸς	»	176
62)	Ἀβάκιον	»	177
63)	Πλοῖον τῶν χρόνων τοῦ Ἡσιόδου	»	178
64)	Ἐμπορικὸν πλοῖον	»	179
65)	Πεντηκόντορος	»	181
66)	Κιθάρα	»	185
67)	Κλίνη καὶ τράπεζα	»	189
68)	Θρόνος	»	191
69)	Κάθισμα	»	192
70)	Ναὸς πρόστυλος	»	204
71)	Δωρικὸς κίων ξυλίνου ναοῦ	»	206
72)	Δωρικὸς κίων — ἐφαρμογὴ εἰς τὸ μάρμαρον	»	207
73)	Δωρικὸς κίων — Ἰωνικὸς κίων	»	208
74)	Οἱ δύο ναοὶ τῆς Ποσειδωνίας	»	209
75)	Ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἰς τὸν Ἀκράγαντα	»	212
76)	Θησαυροὶ τῶν Σιφνίων	»	213
77)	Κίων τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἐφεσον	»	214

78) 'Η κρήνη	Σελ.	215
79) Ναός τῆς 'Αφάιας	»	216
80) Γλυπτὰ κοσμήματα ναοῦ	»	217
81) 'Αρχαῖκὰ ἀγάλματα	»	218
82) 'Επιτυμβία στήλη τοῦ 'Αριστίονος	»	219
83) 'Αγγεῖα Κρητικά - Γεωμ. ἀγγεῖον - 'Αγγεῖον Διπύλου	»	220
84) 'Αγγεῖον ἀσιατίζον	»	221
85) Τὸ ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουά	»	222
86) 'Αττικὸς ἀμφορεὺς 'Εξεκίου	»	223
87) Παράστασις μελανομόρφου ἀγγείου	»	224
88) » ἐρυθρομόρφου ἀγγείου	»	224
89) Κοσμήματα ἀγγείων	»	225
90) Σχήματα ἀρχαίων ἐλληνικῶν ἀγγείων	»	226
91) Κόσμημα μυκηναϊκόν - Μυροδοχεῖον - θήλαστρον ἀθηναϊκόν	»	227
92) Κεραμεὺς	»	228
93) 'Αποψις 'Ολυμπίας	»	232
94) 'Ο ἱερὸς χώρος τῶν Δελφῶν	»	233
95) Δολιχοδρόμος Παναθηναίων	»	234
96) 'Ιπποδρομία	»	234
97) 'Αρμα ἀγώνων	»	236
98) 'Αρματοδρομαίαι - Πύκτης - 'Ακοντιστής	»	237
99) 'Οπλίτης δρόμος Παναθηναίων	»	238
100) 'Οπλίτης δρόμος	»	238
101) 'Ανάγλυφα ἀπὸ βάσεις ἐπιτυμβίων ἀγαλμάτων	»	239
102) 'Αλεκτορομαχία	»	239
103) 'Ελλανοδίκης στεφανώνει νικητὴν	»	240

Χ Α Ρ Τ Α Ι

1) 'Η ἀρχαία 'Ελλάς	Σελ.	14
2) 'Ο 'Ελληνικὸς κόσμος	»	68
3) 'Η Μεγάλη 'Ελλάς	»	71
4) Χάρτης τῆς ἀρχαίας 'Ελλάδος	» 112 - 113	
5) 'Η δυτικὴ Μεσόγειος ἀπὸ τοῦ 800 - 600 π. Χ.....	»	117
6) 'Αρχαία 'Αττικὴ	»	138

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἱστορία. Πηγαί τῆς ἱστορίας. Γεωγραφία καὶ χρονολογία. Ἡ προϊστορία. Διαίρεσις τῆς προϊστορίας. Φυλαί, ἱστορικοὶ λαοί. Διαίρεσις τῆς ἱστορίας.	Σελ. 9 — 13
---	----------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΕΛΛΑΣ

Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς. Ἡ φύσις τῆς χώρας. Τὰ βουνά. Τὰ νερά. Ἡ θάλασσα. Ἡ φυτεία. Τὸ κλίμα. Ἡ φυλή. Πηγαί τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας. Σημασία τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας.	15 — 20
---	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

Παλαιότερα ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Αἰγαῖοι καὶ αἰγαῖος πολιτισμός. Ἀνάπτυξις τῆς Κρήτης. Θαλασσοκρατορία τῶν Κρητῶν. Τὸ ἐμ- πόριον. Ἡ κρητικὴ τέχνη. Ὁ μῦθος τοῦ Μίνως. Ὁ μῦθος τοῦ Δαίδαλου.	21 — 32
--	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ. ΟΙ ΑΧΑΙΟΙ

Οἱ πρῶτοι Ἕλληνες ἔρχονται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀχαιοὶ κυριαρχοῦν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀκμὴ τῶν Μυκηνῶν. Αἱ Μυκηναϊκαὶ ἀκροπό- λεις. Τὸ ἀνάκτορον. Οἱ τάφοι. Αἱ ἀνασκαφαί. Τρωϊκὸς πόλεμος. Οἱ μῦθοι διὰ τοὺς Ἀχαιοὺς.	33 — 46
---	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

Σελ.

Ὁ Ἡρακλῆς. Ἡ ἐπιδρομή. Ἀποτέλεσμα τῆς μεταναστεύσεως. Ὁ μῦθος
περὶ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν. Ὁ Ἡρακλῆς 47 — 50

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

ΟΙ ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Ἡ Ἑλλάς μετὰ τὴν Δωρικὴν μετανάστευσιν. Οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Μ.
Ἀσίαν. Τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα. Ἡ ζωὴ κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς
χρόνους 51 — 62

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄

ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ

Θαλασσοπολίαι τῶν Ἑλλήνων. Λόγοι τοῦ ἀποικισμοῦ. Ἡ τελετὴ τῆς
ἀναχωρήσεως. Ἀποικίαι Μακεδονίας καὶ Εὐξείνου. Αἱ ἀποικίαι τῆς
Ἀφρικῆς. Ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας. Ἀποικίαι τῆς Δυτικῆς
Μεσογείου. Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος 63 — 73

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ζ΄ ΚΑΙ ΣΤ΄ ΑΙΩΝΑ

Οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι. Αἱ φυλαί. Τὰ κράτη. Μεταβολὴ τῆς ζωῆς : ἐμπόριον -
ναυτιλία. Αἱ πόλεις. Μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος. Οἱ ἑπτὰ σοφοί.
Οἱ τύραννοι. Ὁ Φεῖδων. 74 — 81

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄

ΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ — ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΙΩΝΙΑΣ

Τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. — Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας. — Ἀνάπτυ-
ξις τῶν Μικρασιατῶν Ἑλλήνων. — Ἰωνία καὶ ἰωνικὸς πολιτισμός. —
Ἡ Μίλητος - Ἐφεσος - Φώκαια - Σάμος - Χίος - Λέσβος. Θαλῆς ὁ Μιλή-
σιος. Πυθαγόρας ὁ Σάμιος. 82 — 92

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Η ΞΕΝΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Σελ.

Οί Λυδοί - 'Ο Κροῖσος - Οί Πέρσαι, ὁ Κύρος - Οί Μικρασιάται "Ελ-
ληνες ὑποτάσσονται εἰς τοὺς Πέρσας. Οί Φωκαεῖς καὶ οἱ Τήσιοι
ἐγκαταλείπουν τὴν Μ. Ἀσίαν - 'Ο τύραννος τῆς Σάμου Πολυ-
κράτης - Ὑποταγὴ εἰς τοὺς Πέρσας - 'Ο θρήνος διὰ τὴν χαμένην
Πατρίδα 93 - 102

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Η ἀνεξαρτησία - Πελοπόννησος - 'Η Κόρινθος - 'Ο Περίανδρος - 'Ακμή
τῆς Κορίνθου - Χαλκίς καὶ Ἑρέτρια - Αἴγινα - Βοιωτία καὶ Φωκίς -
Θεσσαλία - Μακεδονία - Αἰτωλία - 'Ακαρνανία καὶ Ἡπειρος..... 103 - 115

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας - Συρακοῦσαι - Γέλα - Σελινούς -
'Ακράγας - αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας : Κύμη - Σύβαρις - Κρότων -
Τάρας 116 - 125

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΣΠΑΡΤΗ - ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

'Η Λακωνική - Οἱ Σπαρτιάται - 'Ο Λυκούργος - Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούρ-
γου - 'Ανατροφή τῶν νέων - 'Η ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν - Αἱ γυναῖ-
κες - 'Ο Σπαρτιατικὸς στρατὸς - 'Ο πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος -
'Ο Ἀριστόδημος - 'Ο δεῦτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος - 'Αριστομέ-
νης - Τυρταῖος - Πελοποννησιακὴ συμμαχία. 126 - 136

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΑΘΗΝΑΙ

'Η Ἀττική - Οἱ Ἀθηναῖοι - Ἀκρόπολις - Ἀθῆναι - 'Ο Θησεύς - 'Ο βα-
σιλεὺς Κόδρος - Αἱ ταραχαὶ - 'Ο Δράκων - Κύλων - 'Ο Σόλων -

Σεισάχθεια - Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν πρὸ τοῦ Σόλωνος - Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος - Σόλων καὶ Κροῖσος - Πεισίστρατος - Ἡ διοίκησης τοῦ Πεισίστρατου - Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τοῦ Πεισίστρατου - Οἱ Πεισιστρατίδαι - Κλεισθένης - Ὁ ἐξοστρακισμός - Ἀρχαὶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. 137 - 156

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Ἡ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἡ παλαιότερα καὶ ἡ κυρίως ἑλληνικὴ θρησκεία - Οἱ θεοὶ - Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου - Οἱ θεοὶ τῆς γῆς - Οἱ θεοὶ τοῦ Ἄδου - Οἱ Ἡμίθεοι - Ἡ Λατρεία - Ἡ θρησκεία τῶν μυστηρίων - Ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου - Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια - Ὁ Ὀρφεύς 157 - 171

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου - Τὸ ἐμπόριον τῆς ξηρᾶς - Πρόοδοι τῆς ναυτιλίας - Εἰσαγωγή - Ἐξαγωγή - Τὰ κέντρα τοῦ ἐμπορίου 172 - 182

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων - Ὁμηρος καὶ Ἡσίοδος - Λυρική ποίησις - Καλλίνος - Τυρταῖος - Μίμνερμος - Ἡ Ἑλεγεῖα - Ἀρχίλοχος - Ἰαμβοὶ - Ἀλκαῖος - Σαπφώ - ἡ ᾠδὴ - Χορικὸν ᾠσμα - Ἀρίων - Σιμωνίδης - ὁ διθύραμβος - Τὸ θέατρον - Ὁ πεζὸς λόγος - Οἱ λογογράφοι - Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος - Γέννησις τῆς φιλοσοφίας - Οἱ τρεῖς Μιλήσιοι - Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος - Οἱ φιλόσοφοι τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος - Ἡ ἑλληνικὴ παιδεία εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου αἰῶνος. 183 - 201

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

Ἡ ΤΕΧΝΗ

Καλλιτεχνικὰ χαρίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ - Ἡ ἀρχαῖκὴ τέχνη - Ἀρχιτεκτονική - ὁ ναὸς - Γλυπτική - ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα - Ἡ Ζωγραφική - τὰ ἀγγεῖα. 202 - 228

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΣ

Σελ.

Ἡ Ἑθνικὴ συνείδησις - Τὸ κοινὸν ὄνομα - Θρησκεία, γλῶσσα, ἔθιμα -	
Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες - Τὰ Ὀλύμπια - Τὸ Μαντεῖον τῶν Δελ-	
φῶν - Ἀμφικτιονίαι	229 - 240
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ	246 - 247
ΕΙΚΟΝΕΣ	248 - 250
ΧΑΡΤΑΙ	251

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσῆμον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946 Α 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Γ', ΣΕΙΡΑ Β', 1958 (Ι) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 45.000
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ Α. ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ - Φαραντάτων 41

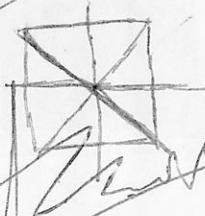
Handwritten signatures and scribbles at the top of the page.

Β Β Β Β Β

Handwritten signature and scribbles in the upper middle section.

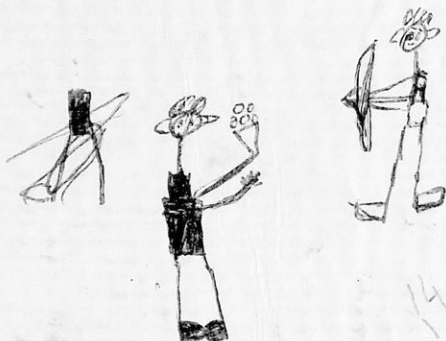

Handwritten signature and scribbles in the lower middle section.

Handwritten signature and scribbles at the bottom right.

NIK
03

$$\begin{array}{r} 14 \\ 25 \overline{) 25} \\ \underline{-25} \\ 0 \end{array} \quad \begin{array}{r} 2 \\ 12 \overline{) 24} \\ \underline{-24} \\ 0 \end{array} \quad \begin{array}{r} 13 \\ 12 \overline{) 156} \\ \underline{-156} \\ 0 \end{array}$$

~~Δημοκρατία~~

~~Δημοκρατία~~

~~Δημοκρατία~~

